Digitized by Google

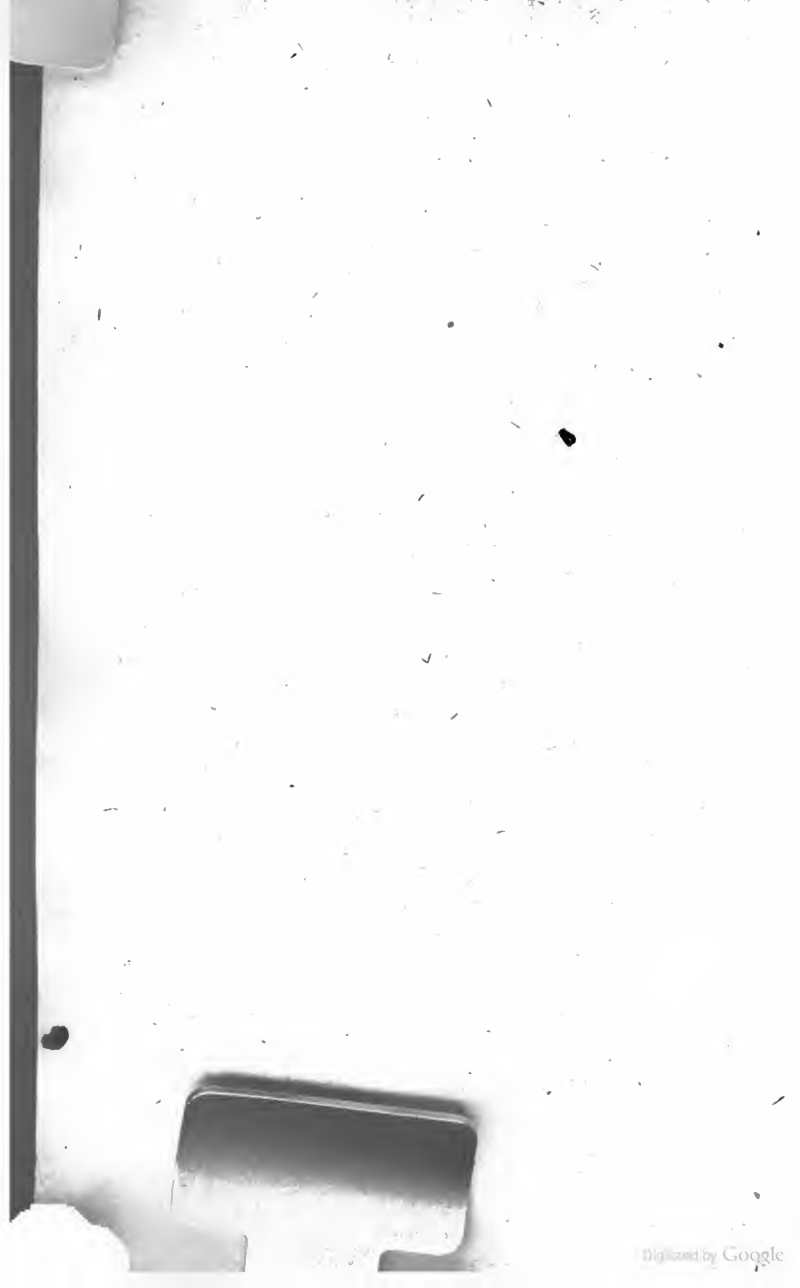
Digitized by Google

Digitized by Google

A. Cat. b. ~~[illegible]~~
202 K
Autt. class. lat.
Sacc. V.

Digitized by Google

MARTIANI MINEI FELICIS CAPELLÆ CARTHAGINIENSIS VIRI PROCONSVLARIS SATYRICON,

in quo

De nuptiis Philologiæ & Mercurij libri duo,

&

De septem artibus liberalibus libri singulares.

Omnes, & emendati, & Notis, siue FEBRVIS HVG. GROTII *illustrati.*

Ex Officinâ Plantinianâ,

APVD CHRISTOPHORVM RAPHELENGIVM,

Academiæ Lugduno-Bat. Typographum.

clɔ. Iɔ. ic.

C. Remus

Digitized by Google

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Digitized by Google

Excellentiſſimo Domino D.

HENRICO BORBONIO PRINCIPI CONDÆO,

primo Franciæ Principi, primoque Pari.

PRINCIPVM ille doctor, idemque doctorum omnium facilè Princeps Plato oraculo quaſi quodam declaravit nunquam beatas fore Reſpublicas, niſi aut illi qui iam ad earum gubernacula ſederent, literis ſapientiæque ſtudio operam darent; aut contrà ij qui iam literati, artitiq. (ut loquuntur) eſſent ad commune bonum procurandum promoverētur. Cenſuit nimirum Philoſophus ut in aliis acutiſſimus, ita hîc præſertim vera-

Digitized by Google

ciſſimus, cùm homo belluas raſque pecudes nullâ fermè aliâ ſuperet, quàm ratione, mentisq iudicio, eos quoque ſolos demi inter hominum genus excell debere, qui ratione ſapientiæ cultura aliisquàm maximè ſupe minerent. Præceptum itaque l ſecuti complures Imperatorur Regum, Principum, eoq. tanqu Ariadnæo quodam filo ad ad Philoſophiæ, ſcientiarumque ar na deducti videntur. Senſit imp mis huius dicti veritatem. Dior ſius Siciliæ Tyrannus, cui ſi aud fuiſſet cùm res eius integro adh in ſtatu eſſent, nunquam coact fuiſſet neglectas in regno artes victus neceſſitatem in exilio exe cere. Hoc itaque debuit confit ex ſcientiarum penu, unicum fe

Digitized by Google

mè præſidium reliquum ſibi factum, quod meliùs quam animi impetum in imperij felicitate refrænaſſet, in adverſa dolorem didiciſſet ferre fortunâ. Vidit longo pòſt tempore Hiero Syracuſanus, non immeritò præſtantiſſimi vatis præconiis celebratus, quid literarum literatorumque notitia poſſet inter regni ſplendentes titulos, qui felici reverà morbo à clavo Politico feriationem aſſecutus, à Simonide intereà temporis literarum humanarũ imbutus eſt cognitione, non magis corpore, quàm animo ſanior ad imperium quaſi poſt-limmio rediturus. Quid Romulus qui prima Romæ iecit fundamenta, primumq. Caput eius urbis eſſe meruit, quæ erat Caput Orbis futura, nónne Gabiis cum fratre Remo li-

beraliorum artium disciplinâ i
tutus Faustuli cura, doctissimo
auctorum testimoniis compro
tur? Eiusdem regni secũdas qui
ret solus Numa Pompilius dig
à populo iudicatus est, ut qui cù
disciplinis Philosophicis animu
ad omnia virtutum genera inf
mâsset, futurus erat eruditi con
toris pius & sapiẽs successor. Am
fam Superbi insciti â & insulsitat
Romanã μοναρχίαν, duo soli C. Iu
Cæsar, & Augustus post lõga ten
porum intervalla restaurare, sibi
adoptare potuerunt, adeò ut solu
nomen, & diadematis insignia a
supremam regni potestatem desi
derarentur, essentque titulo tenu
vel Imperatores, vel Dictatores, vel
Pontifices, reapse Reges. Quid Re-
ges? imò potentissimi cognitiorbis

Monar-

Monarchæ. Horum uterq. quàm vel ingenio felix, vel mentis culturâ gnavus,& diligens fuerit,vel ſoli librorum conſcriptorũ ab illistituli ſatis, ſuperque indicârint. Scripſit itaq. Cæſar præter Tragœdias optimas,Herculiſq. ampliſſima præconia, rerum à ſe geſtarũ Commentarium, duplici nomine laudem ſummam aſſequutus, ut qui non, minor rerum ſuarum præco fuerit quàm earundẽ actor; idem & magnanimi Pelidæ,& ſuaviloquentis Mœonij ſupplẽs vicem. Taceo quæ de Grammaticâ,auſpiciis,itineréq. ſuo elegantiſſimè conſcripſit; ſoli Anticatones tam magni,tam politi fuiſſe feruntur, ut meritò quæri poſſe videatur,quo pacto viro,præſertim tantis tum publicæ,tum privatæ rei negotiis, impedito, otium

fuerit aut tam copiosa tantâ cum elegantiâ, aut tam elegantia tantâ cum copiâ & felicitate exarare. Augustus Siciliam, Epigrammata, Achillem, Geographica, aliaque quãplurima parili venustate composuit. Illius Aiax utinam ne IN SPONGIAM incubuisset, haberemus profectò quod insubidis illis opponeremus, qui Principum felicissima ingenia ab humaniorum artium studio tanquam indigno, summo Rerum-publicarũ damno avertunt. Neque verò antecessoribus clarissimis inferior vel hâc in parte Tiberius, qui & Epigrammatũ Græcorum farraginem admirabili suavitate lusit, & conquestionem facundissimam de C. Iulij Cæsaris cæde conscripsit: neque Germanicus, qui Arati Phænomena sua

na ſua effecit, authorem non modò æquans, ſed & exſuperãs interpres; cuius elegantiſſimum opuſculum novam à nobis indies ſperat diem. Ad eorum exemplar ita ſe omnes Romani Principes compoſuêre, ut quotquot Imperatorum nomina diligenti Faſtorum obſervatione memoriæ conſecrata revolvamus, totidem prope vel Philoſophos, vel Poëtas, vel Oratores reperiamus, aut alio quopiam diſciplinarũ genere non minus quàm regni titulis inſignes. Si itaque iuvet rem diligentiùs introſpicere, & perſonas ire per ſingulas, videbimus Caligulam & Neronem, inter innumera vitia, unicam ferme virtutem amoris erga literas conſervantes. Videbimus Nervam, Traianum, Adrianum, alioſque pæne omnes uſque

ad verè Magnum illum Conſtantinũ nihil aliud quàm omnes uno quaſi ore ſciẽtiam imperij carbunculum eſſe demonſtrâſſe. Sed quid multa antiquorum Principum exempla corrogamus? cùm vel te maximè omnes miremur PRINCEPS EXCELLENTISSIME, quòd Sanguinis tui, generoſiſſimíque ſtemmatis eminentiâ videamus non opprimi ingenij verè Regij felicitatem, nec te pati ut iudicij tui iſta admiranda maturitas rubigine, (ut ita loquar) & inuſu ſqualeſcat: ſed ita ſemper excolere ut iſta tua diligẽtia & gnavitas, Gubernatorũ, Pręceptorumq. tuorum amor & iuſta reverentia non mediocrem toti Orbi Chriſtiano de te iniiciant ſpem, futuriq. luminis opinionem: vidimus nos ipſi cùm Galliam veſtram

ſtram in comitatu Nobiliſſimorum Ampliſſimorumq. Belgij Legator. Iuſtini Naſſavij,& Iohannis Oldenbarneveldij peragraremus, inte, & ingenium ſupra ætatem, & eruditionem ſupra fidem.

Quapropter non tantũ eo te honore, quo omnes Principes ſoleo, obſervavi,ſed etiã ſingulari amore, qui literis,literatiſque debetur,iam tum ſum proſecutus. Et quãquam ſemper tu mihi in animo obverſareris, iucundam tamen tui memoriam mihi refricavit tua effigies, quam hoc in libello vides obumbratam , cuius mihi copia facta eſt ab eruditiſſimo viro IOSEPHO TEXERA, fideliſſimo virtutum tuarum inſpectore, & laudatore: tuo, inquam, & Illuſtriſſimæ matris Confeſſore, Conſiliario

& in-

& inter' Eleemoſynarios veſtros primario. Vtitaq. EXC. v. planiùs pleniuſque cognoſcat' affectum meum tui quàm ſtudioſiſſimum, volui hoc munuſculo animi mei promptitudinem memoriæ conſecrare, rogãs te per tuum illum Genium, ne à cæpto deſiſtas, ſed quo auſpicatus es pede in literarum ſtudio pergas; &, quia non opus eſt alios tibi Principes & Heroas proponere, quos tu facilè omnes prout ætas tua eſt, & ingenium, & diligentia, ſuperâris, de te exemplum ſumas. Offerimus itaque tibi opuſculum MARTIANI CAPELLÆ, in quo cùm ex profeſſo ſeptem liberalium artium κυκλοπαιδεία docetur, tum extra ordinem Philoſophiæ & venerãdæ antiquitatis floſculi aſperguntur. In libris duobus

pri-

primis naturalis ſciẽtiæ (quam veteres Numinum vanorum figmentis adumbrârũt) ſecreta φιλολογίας quadam ſpecie depromũtur. Hinc ad Grammatices ſiue literaturæ explicationem auctor progreditur, quæ fons quædam & origo eſt omnium diſciplinarum, & ſine cuius adminiculo nulla ars, nulla ſcientia ſubſiſtit; cuius ingens (& meritò) olim apud Romanos ſtudiũ; adeò ut ne clariſſimi quidem viri erubuerint aut Grammaticorum ſcholas frequentare, aut ipſi etiam aliquid de eâ conſcribere. Poſt Læliũ Stylonem qui ſub Syllâ vixit, viginti ſcholas celeberrimas, & ampliſſima literatorum fuiſſe ſtipendia, indubitatum eſt. Adeò autẽ huiuſce artis æſtimatio apud ipſos etiam Principes viros inoleverat

verat, ut ipse Cæsar, & Messalla de singulis literis integra conscripserint volumina. Sequitur hanc Logica, quæ meritò Ars artium, scientiarumque Scientia, & φιλοσοφίας χεὶρ appellatur: quam disciplinam probam, nulli nõ Philosophorum, sapientiumque Principum probavêre; si tamen absint futiles velitationes, & rixæ de lanâ (quod aiunt) caprinâ, quibus nihil magis alienũ ab ingenio verè Philosophico, ut quæ (si lubet præstantissimorum in hoc disciplinarum genere virorum allusionibus uti) & σχολὴν efficiũt χολὴν, & διατριβὴν κατατριβὴν, & ipsas κατηγορίας dignissimas κατηγοριῶν. Soror huius (ut ita dicam) Rhetorica tãtundem fermè ab altera differens quantum, ut Zeno argutabatur, lata palma à pugno.

Vt

Vt enim Dialectice quævis etiam maxima & latiſſimè diffuſa brevi quodã ambitu concludit, ita contrà hæc quævis etiam minima, & anguſto ſpatio circũſepta dilatat, & mirabili dicendi copiâ in longiſſimam orationis ſeriem diſtendit. Hâc ſolâ nos à naturâ armatos referebat Ariſtides: putabat enim iuſtiſſimus rerũ æſtimator orationis vim nobis conceſſam pro ferociẽtibus cornibus, pro petulcis calcibus, pro mordacibus dentibus, aliisq. quæ animãtibus mutis natura tribuit armamentis. Hâc Piſiſtratus imperium adeptus. Hâc Pericles liberis etiamnum Athenienſium cervicibus iugũ ſuave impoſuit, imò verò γλυκυπικρὸν. Ob hãc Thucydides exul ab iiſdem revocatus, qui cuius imperium neglexerunt,

xerunt, eius eloquentiam ſunt admirati. Hâc P. Valerius inſolitâ libertate exultantem populum, ad ſaniora conſilia revocavit, & Senatui ſubiecit, hoc eſt, Vrbem ſibi iunxit. Nec diſpari ſucceſſu eâdem in re iiſdem medijs uſi Menenius & Læna. Hâc denique omnis eloquij parens M. Tullius, & faſces Romanos cùm inquilinus eſſet, eſt aſſecutus, & Vrbem ab infandæ Coniurationis periculis liberavit. Itaq. ſanè niſi aliquando apud Quirites faſces non manſiſſent poſteà remanere non potuiſſent. Sequitur Matheſis, in quo genere primas obtinet Geometria, cui coniuncta eſt Geographica. Vidêre hoc Ægyptij, vidêre Perſæ magni Naturæ myſtę, qui ut ſemper in optimarum diſci-

pli-

plinarum genere liberos erudierũt, ita præcipuè ſemper in hoc incubuerunt, ut ab ipſis incunabulis Geometricis imbuerentur præceptis, illud unicè volentes ut quàm primũ in terram communem patriam (omnes enim κοσμοπολῖται ſumus) veniſſent, eiuſq. fructibus ali & vegetari cæpiſſent, eiuſdem ſitus rationem q. addiſcerent, hunc honorem ei pro θρεπτηρίῳ reddentes. Huic individua comes Arithmetica, cuius peritos meo ſanè iudicio non imperitè Socrates ad quaſvis alias artes percipiendas eſſe cenſuit aptiſſimos, illoſque ipſos qui ingenio forẽt tardiores, ad alia omnia reddi promtiores. Non malè ergò à pueris Romani hanc artem ſibi familiarem reddere voluerunt

erunt Lævo ſuſpenſi loculos, tabulamque lacerto.

Sequitur Aſtronomia, quæ ut à nullis cordatis unquam neglecta, ita à Regibus ut Romulo, Numâ, Ægyptiis omnibus, Imperatoribuſque ut Tiberio, & Veſpaſiano ſummoperè eſt exculta, indignum æſtimantibus animum cæleſtis ſeminis fœtũ, aliis potiùs rebus quàm cæleſtibus occupari. Accedit Muſica cæteris non inferior, quæ brutas beſtias cicurat, memoriam firmat, duras lenit, animos excitat, iram ſedat, ſeditiones ſopit, triſtitiamque pellit: unde non immeritò mihi videtur mundi totius formam Samius ſenex in Harmoniâ quâdam collocaſſe. Sed hæc ſatis: ſufficit enim breviſſimo compendio

dio laudes ampliſſimarum artium, quas fermè ſolas veteres ingenuos homines decere æſtimabant, eſſe complexum: Plenius uberiúſque earum & præconia, & rudimenta Martianus exequetur: qui cùm ſolus fermè σωτάγμα de ſeptem hiſce diſciplinis conſcripſerit, tanto in honore, tantáq. in æſtimatione paucis retroactis ſæculis habitus fuit, ut ſolus pro omnibus aliis legeretur. Hæc fuit occaſio ut tam fædè turpatus ad nos pervenerit, Augiæ ſtabulo fermè comparandus: Tantis ille ſciolorum ſordibus tam innumeris vitiis ab umbraticorũ magiſtellorum manibus eſt inquinatus. Accedit quòd ſtylus horridus eum vix à quopiam intelligi patiatur, ſed Delium quẽpiam

natatorem ſibi requirat, cum illo σκολιαστῆ ſcripto. Itaque illum pro virili FEBRVARE, & explicare ſumus aggreſſi, benivolo erga auctores animo adducti. Emendandi enim ante omnia Authores ut nos ex ijs inſcitiam noſtram emendemus: quod non ignorat tuus ille FABER, vir, me Dius Fidius, ut nemo ignorat, & optimus & eruditiſſimus, qui, ut & omnes ferè ex illa familiâ oriundi, optimam in hoc ſtudiorum genere operam navavit. Acceſſit mihi occaſio codicis Manuſcripti, quem à patre meo accepi; compulerũt me monita I. Scaligeri, qui & literario huic ſtudio & noſtrę Lugdunẽſi Academię omni admiratione maius ſui luminis ſplendore affert ornamentum, quæ

apud

apud me imperij vim obtinent. Quibus adductus authorem hunc operâ noſtrâ in vitiis ſcripturæ emendatiorem, in ſententię ambagibus enodatiorem, nulli alij quàm EXC. VE. viſum fuit addicere, idq. nunc facio LVBENS, & quidem MERITO tuo, ut qui Principes penè omnes in hâc ætate impuberi doctrinâ ſuperes & doctos quotquot ſunt principali dignitate antecellas. Nam & omnes hîc, quotquot ſunt ſpem de te optimam conceperunt, quam tu, prout eſt ingenium tuum, non modò ales, ſed & ſatiabis: & ego, vel hoc uno nomine quòd ea non negligas, quæ omnes Heroas decent, rarum præſtans omnibus alijs eruditionis exemplum me, & quicquid in me aut

ingenij aut virtutis est tibi totum devoveo. Ità nos juvet Deus OPT. MAX. qui tuis cæptis illustribus felix annuat, & tua studia ad Orbis Christiani salutem cum Regis Christianissimi favore secundet. Scripsi Lugd. Batav. IV. Cal. An°. cIↃ. IↃ. IC.

Tuæ Excellentiæ
deuotißimus

HVG. DE GROOT.

IOSEPHI SCALIGERI
IN
MARTIANVM CAPELLAM
AB
Hugone Grotio castigatum.

HVGO soboles Grotius optimi parentis,
Qui limina nõdum tetigit puberis æui,
Sed mente senili teneros præuenit annos,
Magnum meditans, auspiciis noluit illis
Præludere, quæ vesticipum postulat ætas,
Sed maluit à grandibus inchoare cæptis.
Nam qui penus est, omnis & arca disciplinæ,
Sed quem horridulũ iniuria squallore vetustas
Omni studiorum nitido abdicarat vsu,
Illius ab incude profectus, atque amœno
Splendore micans, purpurea veste decorus,
Cultusque nouo pumice Martianus exit.
Cernis ne, vt ouantem lepido flore iuuentæ,
Commendet eum gratia luminis recentis?
Quam siue habuit, restituit Grotius illi:
Seu non habuit, contulit hanc Grotius illi.

Digitized by Google

IN

MARTIANVM CAPELLAM

Doctissimi Iuvenis

HVGEIANI GROTII.

OPIFERA *tandem, Martiane, respicit*
FORTVNA *te* SALVS *que; nam fuligin*
Fœdatus ora, milléque notarum modis
Vt subverbustus, ambulásti sat diu
Compunctus, ex Felice factus, heu! miser;
Adeò ut perires hercle certo certius,
Nutu Deûm nisi instinctus potentium,
GROTIVS *(voluptas* MVSARVM *atque corculum)*
Tibi animam agenti tempori subsisteret,
ΤΥΧΗΙΑ *verè qui tuis doloribus*
Velut ab Olympo derepente apparuit.
Imo ut Medea Peliam concoxit senem:
Sic iste cuncta tibi sanauit stigmata,
A capite summo finem ad unguis extimum.

F. TILIOBROCA.

Digitized by Google

MARTIANI
MINEI FELICIS
CAPELLAE
AFRI CARTHAGINIENSIS,
De Nuptiis
PHILOLOGIÆ ET MERCVRII,
LIBER I.

TV, quem psallentem thalamis, quem matre Camæna
Progenitum perhibent copula sacra deum:
Semina qui arcanis stringens pugnantia vinclis,
Complexuque sacro dissona nexu foues:
Nanque elementa ligas vicibus, mundumque maritas:
Atque auram mentis corporibus socias:
Fœdere complacito sub quo natura iugatur,
Sexus concilias, & sub amore fidem:
O Hymenæe decens, Cypridis qui maxima cura es:
Hinc tibi nam flagrans ore cupido micat:
Seu tibi quod Bacchus pater est, placuisse choreas,
Cantare ad thalamos seu genitricis habes:
Comere verniferis florentia limina sertis,
Seu consanguineo gratia trina dedit:
Connubium diuûm componens Calliopea
Carminis auspicio te probat annuere.

DVM *crebrius istos Hymenaei versiculos nescio quid inopinum intactumq; moliens cano, resperſum capillis albicantibus verticem, incrementisq; lustralibus decuriatum, nugulas* † *ineptas aggarrire non perferens, Martianus interuenit dicens, Quid istud mi* al. ineptias

pater? quòd nondum vulgata materie cantare depropc
& ritu nictantis antistitis, priusquam fores aditumq;
al. γαμολο γήσεις. ferares † γυμνολογίζεις? Quin potius edoce quid appor
& quorsum prædicta sonuerint, reuelato. Ne tu inqs
desipis? admodumq; perspicui operis ἐγκρυπτεῖον nosc
creperum sapis? nec liquet Hymenæo prælibante dispos
nuptias resultare? Si verò concepta, cuius scaturiginis
na perflaxerint, properus scrutator inquiris, fabellam
quam olim Satyra comminiscens, hyemali pernigilio m
cescentes mecum lucernas edocuit, ni prolixitas perculer
explicabo. Cum inter deos fierent sacra coniugia procre
tionis vndique numerosæ, liberiq; præclues, ac nepotum d
cium ætherea multitudo, & inter se quodam cælicolaru
complexu ac fœdere potirentur, præsertimq; potissimos co
nubialis bearet adiectio, idq; deditum mundo loquax tr
Ocagrin uiatim dissultaret humanitas, poetæq; præcipuè Euagriu
citharistam secuti, cæcutientisq; Mœonij suauiloquam se
nectutem, epica vulgo lyricáque pagina consonarent: ne
al. vnà cum eis. aliquid dulcius Ioui inter ætthereas voluptates † vna coniug
loquerentur: hisque accederet promptior fides, quæ sua
dente aruspicio grandæuos pontifices in testimonium con
uocat. Cum quid Iupiter hominum votis trepida curarum
al. Suspensum ambage † suspensis, multa implacabilis hostia denegaret,
exorata eius matrona prouenire, & quicquid ille exprom-
pta sententia Parcarum pugillo asseruante dictauerit, de-
linitum suadæ coniugis amplexibus iussuq; remouere. Nec
Γυναικονόμα τὸ μόνων solum superum regem attestabatur vxorium, idq; etiam
Diti propositum, idq; Portuno, certumq; esse Gradiuum
Nerienis Nerinæ coniugis amore torreri. Æsculapio quo-
que non dispar affectio, similiq; persuasione transduci Ope
coniuga, Cybeleq; permulsa mœstissimum seniorem deo-
rum: Ianusq; Argiopam vtraque miratur effigie. Nam
al. tantum dicunt. reginam † tantum marito dependisse Memphiticam, vt
obsita luctu perpetuo nunquam eum contenta sit inuenire.

Hac

Hac igitur fama, hisque deorum alternis amoribus motus concitusq́, Cyllenius, simulq́, quòd cunctorum affectiones & thalamos dum paret pluribus conspicatur, vxorē ducere instituit. In quam sententiam mater illum anxia cum annua peragratione zodiacea in Pliadum numero salutarat, impulerat, præsertimq́, quòd palæstra crebriq́ discursibus exercitum corpus lacertosis in iuuenilis roboris excellentiam toris virili quadam amplitudine remidebat. Ac iam pubescentes genæ femineum eum incedere, chlamydéque indutum parua, inuolatumq́ cætera, humerorum cacumen obnubere sine magno risu Cypridis non finebant. Rationabili igitur proposito constituit pellere cælibatum. Itaque pro indaistriæ dignitate quam conueniret accipere, cuncta merito longæ deliberationis alternat. Nam Sophiam ipse nimio quidem cupiebat ardore, quòd prudens sanctaq́ sit intemeratiorq́ cunctis pulchriorq́ virginibus, sed quod sororis eius collactea & indiscreto amica fœdere videretur: perindeq́ ad innubas ipsa quoque transisse, eam in Pallados iniuriam non placuit coargui. Non dispar illum formæ desiderabilis, gratiq́ luculentus in Manticen quoque succenderat. Nam & nobilitas generis illam, quippe Pronoe maior est filiarum, & †prouidā perspicacis prudentiæ commendabat ingenium. Sed ipsis diebus fortè immensi amoris impatientia, vltro iuuenem consecuta, Apollini fuerat copulata. Voluit saltem Endelechiæ ac Solis filiam postulare, quòd speciosa quàm maximè, magnaq́ deorum sit educata cura. Nam ipsi ψυχῇ natali die dij ad conuiuium † corrogati multa contulerant. Iupiter quippe diadema, quod Æternitati filiæ honoratiori detraxerat, capiti eius apposuit. Iuno quoque ex purgatoris auri splendente vena addiderat crinibus sociale vinculum. Tritonia etiam interula, resoluto ricinio, strophióque instar flammarum è cocco atque ipso sacri pectoris ac prudentis amiculo virginem virgo contexit. Delius quoque, vt ramale

al. prouidam

al. congregati

al. eam

laureum gestitat, diuinatrice † eadem coniecturalique virga, volucres illi, ac fulgurum iactus, ac ipsius meatus cæli syderúmque monstrabat. Aniæ autem prænitens speculum, quod inter donaria eius adytis Sophia defixerat, quo se recognoscens etiam originem vellet exquirere, clementi benignitate largita est. Lemnius quoque faber insopibilis illi perennitatis igniculos, ne caligantibus tenebris noctéque cæca opprimeretur, incendit. Omnes verò illecebras circa sensus cunctos apposuit Aphrodite. Nam & vnguentis oblitam, floribusq́ redimitam, halatu pasci foueriq́ docuerat, & melle permulserat, & auro atque monilibus inhiare, membráque vinciri honorationis celsæ affectatione persuaserat. Tunc crepitacula tinnitúsque quîs infanti somnium duceret adhibebat quiescenti. Præter ea ne vllum tempus sine illecebris oblectamentisq́ decurreret, pruritui subscalpentem circa ima corporis apposuerat voluptatem. Sed vehiculum ei atque volatiles rotas, quîs mira posset velocitate discurrere, tradiderat ipse Cyllenius: licet eam aut compedibus illigatam memoria prægrauarit. His igitur ψυχὴν opimam superis ditemq́ muneribus, atque multa cælestium collatione decoratam, in connubium Arcas superiorum casus optabat. Sed eam Virtus, vt adhærebat fortè Cyllenio, penè lachrymans nunciauit in potentiam pharetrati volitantisq́ superi, de sua societate correptam, captiuamq́ adamantinis nexibus à Cupidine detineri. Super his igitur virginum thalamis, dum eum deliberatæ sortis blandimenta frustrantur, nec facilè quæpiam, præter eam quæ congrua parilitate tonantis nurus deligeretur, occurrit, amplius deliberandum suggerit Virtus. neque eum sine Apollinis consilio quicquam debere decernere, aut fas ab eius congreßibus aberrare. Cum zodiaca eum hospitia † permeantem nunquam abesse menstrua præcursione permitteret. Igitur constitutum, vbicunque locorum frater esset, adiretur. At tunc

al. præmetantem.

volatilem

volatilem virgam, vti secum mundi penita permeare, æthereosq́ recessus irrumpere parili velocitate posset, Virtuti de more permittit: ipse pedibus talaria nectit aurea, & nunc in fanis, quibus aut vaticinia obliquis fundebantur ambagibus, aut denunciata pecudum cæde physiculatis extorum† prosiciis viscera loquebantur, quibusq́ sortitus excedere, vel logia personare, sagaci eum inuestigatione disquirunt. Sed his adytorum fastigiis specubusq́ viduatis, absque lauri arentis paucis admodum foliis,† vitibusq́ semiuulsis, quas in Cumano antro post Sibyllam tinearum morsus cariesq́ carpebant, nihil eius potuit inueniri. Per aereos etiam tractus, quibus formare solitus & volucrum diuersos meatus, & oscinum linguas, & præpetis omina pennæ, frustra incassumq́ disquiritur. Iam pridem quippe offensus contamine monendorum, dedignatur Augur Pythius nuncupari. Item eum in Helicona, Delon, Lyciumq́ sectantur. Sed alibi lauros primores, arentésque hederas, alibi cariantem tripodem, crepidásque situ murcidas, præsagiorúmque interlitam memoriam repererunt. Tandem Fama nunciante cognoscunt, quòd Phœbo gaudet Parnasia rupes: Licet inde quoque ad Indici montis secretum, obumbratúmque scopulum, nube perpetua posterius migrasse perhibebant, tamen Cirrheos tunc recessus, & sacrati specus loquacia antra conueniunt. Illic autem circunstabat in ordinem quicquid imminet sæculorum, fortunæ vrbium nationúmque omnium regum ac totius populi† videbantur. Aliæ transacti† cursus emenso fugientes consistebant. Aliæ sub conspectu, adueniebantq́ quàm plures, atque ita nonnullis eminus† vanescebat disperata prolixitas, vt velut fumidæ caligationis incredibilis haberetur aura. Inter hæc mira spectacula fortunarúmque cursus, † motus nemorum etiam susurrantibus flabris, canora modulatio melico quodam crepitabat† appulsu. Nam eminentiora prolixarum arborum culmina perindeq́ distenta

al. *prosicu*

al. *vittuque*

al. *videbatur*

al *emenso spatio.*

al. *vnà cessabat*

al *motúsque nemorũ susur.*

al. *à pulsu*

acuto ſonitu reſultabat. Quidquid verò terræ conſine ac propinquũ ramis adclimbus fuerat, grauitas rauca quatiebat. At media ratis per annexa ſuccentibus duplis, ac ſeſquialteris, nec nõ etiã ſeſquitertiis, octauis etiam ſine diſcretione iuncturis: licet interuenirent limata, † concinebant. Ita fiebat, vt nemus illud harmoniam totam ſuperúmque carmen modulationum congruentia perſonaret. Quod quidem exponente Cyllenio Virtute † edicit, etiam in cæloorbes parili ratione aut concẽtus edere, aut ſuccentibus eo mentre. Nec mirũ, quòd Apollinis ſylua † ita rata modificatione congrueret, cũ cæli quoq. orbes idem Delius moduletur in ſole: hincq; eſt, quod † ille Phœbus, & hic vocitetur Auricomus. Nam ſolis auguſtum caput radiis perfuſum circumactúmque flammantibus, velut auratam cæſariem rutili verticis imitatur. Hinc quoque Sagittarius, hinc quoque Vulnificus, quòd poſſit radiorum iaculis icta penetrare. Demonſtrabat præterea Cyllenius Virtuti amnes quoſdam cælitus deſluentes, quos tranſeundos eſſe perhibebat, vt ad eum ipſum quem reperire curæ eſt, peruenirent. Verùm eoſdem amnes diuerſi coloris fluentorum diſcrepantium vnda raptabat. Quippe primus diffuſionis ac prolixi ambitus gurges liuentis aquæ volumine nebuloſo, atque algidis admoduin pigriſque curſibus † hæſitabat. Interius lactis inſtar alius candidæq; lucis mitis per omnia quietúſque motu vndas voluebat argenteas. Tertius verò † nimio rubeóque igni rutilantes, feſtinataq; rapiditate præcipites, † fragroſoſq; curſus anhela ſulphureus celeritate torquebat. Qui hunc ſequebatur auratus ac fulgidus, & flammis coruſcantibus rutilans, ſed diuerſitate fluminum vtrinque coniunctus, quibuſdam riuulis intermixtis, quantum penſabat moderatio temperabat. Verùm interior † ille electro purior reſplendebat amnis, quem præter cæteros ſortunarum ille conſiſtens populus appetebat: quarum alias eius odor & halatus illexerat, alias lenis vndæ canori permulſere modulatus. Guſtum autem

al. ſuccidentibus
al. concinnabant
al. ſeſqualteris
al. edidicit
al. iterata
al. illic
al. hæſitabat interius. Alius lactis, &c.
al. nimio
al. fragroſoſque
al. ille

Digitized by Google

tem hauſtúmque quàm plures ex eodem dulciſſimo gurgite ſitiebant. Nec †deerat, qui eadem ſoueri abluíque lympha ac ſe in illã iacere † cupiebat. Præterea duo reſtrictiores, ac ſinu ambitúque paruo raptabantur interius: quorum vterque pro aliorum vicinia & confinio coloratus, exiguum propry ſaporis hauſtum, multa mutabilis admixtione traxerat. Nam alter nimia celeritate feſtinus, ac plerunque conſiſtens relabensq; ferebatur. Alius verò quandam vndarum originem geſtans, flexuoſisq; anfractibus errabundus ſpumabat cunctis ſeminibus fluentorum. Hi igitur curſus diſcoloris amnes prædictas rerum nationúmque fortunas immenſis primo ſinibus ambiebant. Tunc diuerſa vndarum violensq; rapiditas ſingulas quaſque peruadens improuiſa vi per decliuis aluei præcipites lapſus rapidis turbinibus † pertrahebat, ita vt alius eaſdem plerunque alteri transfunderet fluuio, & quam ille exercitam longa colliſione vexauerat, alter aut ripæ redderet, aut amne merſaret. Nõ tamen fortunas omnes illi† ſanguineos aut cæruleos inuolutas gurgites rapiebant. Plerunque illius lactei ‡ renitens vnda repente correptas eminentis tractus vertice ſubuehebat. Aliquãdo etiam† ſublimitas atque fluctu elatiore ſuſpenſas in illum cruentæ ſimilitudinis reiiciebat æſtum, aut in torrentẽ liuidum † vorandas hiatu piceo deſpuebat. Alterna igitur permixtione fluuiorum ille Fortunarum populus agebatur. Neque enim vlla prorſus erat, quæ ab omni immunis incurſu, cunctóque eſſet gurgite feriata. Denique Virtus ſecuta Cyllenium dum ſola cunctos interritè tranſmearet: licet eam magno fragore colliſerint: tamen opprimere non quiuerunt. Tandem trans fluuios, qui ad quoddam Phœbi ſpectaculum ferebantur, cum Virtute Mercurius conſiliterunt. Ac tunc Latoium conſpicati edito conſidentem arduóque ſuggeſtu, atque in conſpectu quatuor vrnulas adopertas vicißim atque alternis inſpectionibus caudare, quæ diuerſa ſpecie metalliſq; formatæ.

al. deerant
al. cupiebant
al. pertrahebant.
al. ſanguineos aut caruleo.
al. renitens
al. ſublimitas
al. vorandum

Digitized by Google

Nam vna ex ferro, quantum coniici potuit, duriore: alia ex argenti fulgentiore materie: tertia liuentis plumbi fusili robore videbatur. At verò propior deo perlucentis vitri ſalo renidebat. Singulæ autem rerum quædam ſemina elementáque geſtabant. Nam flamma flagrantior, & ab ipſius cecaumenis exanclata fomitibus ex ferri prædicta anhelabat vrna: quæ tamen Vertex Mulciferi dicebatur. Alia etiam quæ fuerat ex argenti materie, præferebat ſe-
al. *materie.* *rena fulgentia, & vernãtis cæli † temperie renidebat. Hanc dicebant Riſum Iouis: Illa verò metalli grauioris plena vn-*
al. *frigoris.* *doſæ hyemis atque algidi † rigoris, nec non etiam pruinarum. Hæc Saturni vocabatur Exitium. At verò ſali re-*
al. *adque ipſ.* *ſplendentis, † atque ad ipſius dei dexteram ſita, aeris totius*
al. *referebant* *ſeminibus erat referta. Hanc Iunonis Vbera † memorabant. Ex his igitur vnis deus alternatim, quantum diſpoſitis ſat erat, hauriebat. Nam quoties orbi complacito vitalis ſpiritus ſalubres miniſtrabat auras, ex illa argenti clementia aeris hauſti permiſcens ſemina temperabat. Cum verò peſtem diram commeritis mortalibus minabatur, aeris ſimiliter anhelos ignes, aut torpentis frigoris ve-*
al. *inſligendũ.* *nena miſcebat, & in † affligendum meare cogebat orbem. Tali dei temperamento Virtus admonita, magiſque cum eum ſalutaris auras miſcere conſpiceret, Cæci poetæ Graium verſum Mercurio comprobante commemorat:*

Φοῖβ' ἀχυσόμην λοιμὰ νεόλλω εἰσ' ἔχυσεν.

Ex quo peſtem fugari poſſe Mercurius, ſi voces primæ veſtigiis eius accederent, admonebat. Subdendæ tamen Clario fidibus perſonanti, atque inter ſerta laurigera infularum lubrico implexóque crine redimito. Talia conſerentes vt procul Pythius aduentare conſpexit, cauſamq; aduentus primis aſpectibus recognouit, throno quo inſidebat exurgens, Muſas iuſſit occurrere. Quæ licet in Maiugenæ of-
al. *propi fari* *ficium † properare viderentur, ſatis tamen inceſſibus mouebantur.*

bantur. Ac tunc germano in participatum operis conſeſ-
ſumq́, ſuſcepto, prior orſus eſt Phœbus.

ANXIA cum trepidis nutat ſententia rebus,
Fluctuat incertus aut ſors ignota futuris,
†Conſultat mortale genus, quodque † indaga veri — al. *Conſultet* al. *indiga.*
Cura facit dubium, vel ſpes incerta fatigat.
At præſcire deis vacuum eſt, cunctatio nulla eſt,
Quod ſuperi voluere, licet de pectora fixis
Præoptare caret, ſi quod placet, atque neceſſe eſt.
Sed tibi quod nondum venit manſura † voluntas: — al. *voluptas.*
Conſilium vis ferre meum. ſic ſemper ab omni
Velle capis ſocium, faciunt atque †abdita mentem. — al. *addita*
Eſt igitur priſci generis doctiſſima virgo
Conſcia Parnaſo, cui fulgent ſydera cœtu,
Cui nec tartareos clauſtra occultare receſſus,
Nec Iouis arbitrium rutilantia fulmina poſſunt,
Fluctigena ſpectans † quali ſub gurgite Nereus: — al. *qualis*
Quæque tuos norit fratrum per regna † recurſus, — al. *receſſus.*
Peruigil immodico penetrans arcana labore,
Quæ poſſit docta totum præuertere cura,
Quod ſuperis præſcire datum, quin crebrius † in nos — al. *immodico*
Ius habet illa deos vrgens in iuſſa coactos.
Et quod nulla queat ſuperum tentare poteſtas,
Inuito ſcit poſſe † Ioue, vt ſtent ardua magno. — al. *Ioue ſtente*
Alterutrum cumulat parilem meruiſſe iugalem.

His Apollinis dictis lætabunda Virtus, quòd tam excellentis Virginis ſuaſum videt eſſe coniugium, vt nihil amiſſum ex ſupradictarum duceret dignitate, nomen tamen eius inquirit. Quod vbi cognouit Philologiam eſſe, de quæ fœdus inſtabat, tanta gratulatione alacritatéque concutitur, vt aliquanto de ingenito rigore deſcendens, etiam corpore moueretur. Quippe propinquam eſſe commemorat, & laudatæ illius Mantices patronam, in ipſam quoque Sophiam ſupellectilis multæ remuneratione largiſſimam. Nam ψυχὼ insultam ac ferino more verſantem, apud hanc aſſerit expolitam: ita vt ſi quid pulchritudinis ornatúſque

gestaret, ex Philologiæ sibi cultibus arrogarit: quæ ei tantum affectionis impenderit, vt eam semper immortalem facere laborarit. Nihil igitur immorandum, quippe cum impiger gerendorum sciat esse Cyllenius, sed acceptis Apollonis fatibus respondit ipse Maiugena.

CERTVM est lauripotens, decusque diuûm,
Nostrum ex contiguis venire pectus:
Et quicquid socium ciere numen
Iunctus compererim probare rerum:
Sed nunquam mage velle disparamus,
Et fit collibitum manere iussis,
Quam cum Deliaco meare fatu
Curâ atque arbitrio monemur isto.
Hunc quippe ambiguum nefas putamus:
Et quæcumque fuit perit voluntas.
Quocirca officio decentiore
Paret † præcluibus libens profatis
Arcas in thalamos venire iussus.
Sed tu Delie, quo Tonantis extet
Compar propositum, volensque nutus,
Instes, nam solitus ciere pectus,
Et præuersa vigil monere sensa:
Illum contribuas † manere iussis:
Et cœptis sacra fulserit voluntas.

al. *nobilibus*, sed Glossema est.

al. *fauere*

HÆC dicente Mercurio, Quin potius, inquit Virtus, vterque vestrum Iouem voce conciliet. Nam & hic eius consiliorum conscius, & tu præceptionis arcanus. Ille mentem nouit, tu verba componis. Phœbo sueuit instante concedere, tibi sectus solitus aperire. Addo quòd vos non conuenit disparari. Et licet hic cursor Apollinei plerunque axis celeritate vincatur, ac remorata statione consistens † captat demũ festinata præuertere: tamen dum consequitur, ita libratus anteuenit, vt cessim plerumque recursitans gaudeat occupari. Vna igitur vestrum Iouem pia pignora conuenite. Certum quippe est, quòd & Phœbeo conniuens † splendore succumbat, & cũ Stilbonte incedens, connubio-

al. *captetur demumque*

al. *splendori*

connubiorum copulis allubescat. His dictis, Virtus præcedentis officio ac Mercurialis virgæ perflatione concussa, in cælum itura sustollitur. Augurales verò alites ante currum Delio constiterunt, vti quis vellet vectus ascenderet. Nam futura plerunque conformans, his præsagire consueuerat. Petaso autem ac talaribus concitatis, cœpit præire Mercurius. Sed scandente Phœbo, Musarum pedissequus adhærensq; comitatus, candenti canoráque alite vehebatur. Tunc verò conspiceres totius mũdi gaudia conuenire (Nam & tellus floribus † lumina, quippe veris deum conspexerat a' *luminata* subuolare Mercurium, & Apolline conspicato aeria temperies sudis tractibus renidebat. Superi autem globi orbésque septemplices suauis cuiusdam melodiæ harmonicis tinnitibus concinebant, ac sono vltra solitum dulciore, quippe Musas aduentare præsenserant, quæ quidem singillatim circulis quibusque metatis, vbi sua pulsum modulationis agnouerant, constiterunt. Nam Vrania stellantis mundi sphæram extimam † concinit, quæ acuto raptabatur sonora timitu. Polymnia Saturnium circulum tenuit. Enterpe Iouialem. Erato ingressa Martium modulatur. Melpomene medium vbi Sol flammanti mundum lumine conuenustat. Terpsichore Venereo sociatur auro. Calliope orbem complexa Cyllenium. Clio citimum circulum, hoc est, in Luna collocauit hospitium. Quæ quidem graues pulsus modis rancioribus personabat. Sola verò (quod vector eius Cygnus impatiens oneris atque etiam subuolandi alumna stagna petierat,) Thalia derelicta in ipso florentis campi vbere residebat. Interea tractus aereos iam Phœbus exierat, cum subitò vitta crinalis immutari in radios, lauróque quam dextera retinebat in lampadem mundani splendoris accenditur. siuntq; volucres, qui † currum Delium a'. *continet* al. *curru* subuehebant anheli flammis lucis alipedes. Atque idem pallio rutilante ac reserato stellantis poli limine Sol repente clarus emicuit. Cyllenius quoque in sydus vibrabile

astrum-

aſtrúmque conuertitur. Atque ita metamorphoſi ſupera pulchriores per Geminos proprietate quadam ſigni familiaris inuecti auguſto refulſere cælo, ac mox Tonantis palatium petiuerunt. Qui poſtquàm introgreſſi & coram data copia fandi, vt vidit Clarius conſortio patrem Iunonis hærentem, quam nouerat ſuffragari plurimum ac fauere connubiis, lætus primo omine ipsámque concilians, in cuius al. deeſt. *arbitrio†poſitam mariti nouerat voluntatem, ita mitis affatur.*

POSSEM minore ambigens fiducia
Solum Tonantem pignoris pro fœdere
Pubeda vixdum vel paterna contremens
Præcepta adire, ni iugata cælitum
Omen pararent proſperum conſortia
Tabensque diuûm nunc moueret nexio:
Iunone thalamos quis rogare conſcia
Nolet deorum? cum futura pronuba
Eadem profectò quæque ſuffragabitur.
Iugalis ergo blanda nutus præſtrue
Noſtrisque ſuada quo lubeſcat niſibus.
Te nunc parentem principemque maximum
Fatumque noſtrum, quippe Parcarum chorus
Humana penſat, tuque ſortem cælitum:
Tuumque velle eſt ante præſcientias:
Ac mente geſtas, quicquid inſtabit deis:
Cuiusque nutu gignitur neceſſitas,
al. alligat Futura cuius † illigat decretio:
Inſtatque quicquid velle vel ſerum potes.
Tene igitur illo quo benignus numine es
Depoſco cœli blanda temperatio:
Piumque culmen iure qui diuûm pater
Concede proli quo nepotum prouehat
Numerum ſupernis, aſtra quem vibrant polis.
Maiæ tuumque flagitat pignus ſacrum,
Thalamis iugetur virginis doctiſſimæ.
Sed te parentis cura ſi ſtringit pia:
Par eſt deorum conuoces cœtum potens.
Connubium ipſa ſanciens cum coniuge:
Quo prolis extent lege ſupera nuptiæ:
Perpesque vinclum cœlitum ſignet decor.

Digitized by Google

HIC postquam Delius conquieuit, conuersus ad coniugem Iupiter, quid eius voluntas haberet inquirit. Verùm illa multa ratione permulsa, primò quòd ei qui placiditatem afferre solitus Phœbus orabat, quique etiam à se eiusdem filias eruditas ad parentum quoque conspectum fecerat subuolare. Dehinc nuptiis Iuno non solita refragari, tunc etiam Cyllenium diligebat, quòd eius vberibus educatus poculum immortalitatis exhausérat: perindeq; & matris gratiam conferebat. Accrescebat votis, quòd multa eam Clarius conciliatione deuinxerat, faciendum profectò accelerandúmque persuadet, ne itidem Cyllenius Cypridis lactatus illecebris Hermaphrodito fratrem gignere successus optaret. Stimulabat paululum Iouem, ne vxoris Cylleniis fotibus repigratus, somnolento repente marcore torperet, & iam velut maritali vacatione feriatus discursare sub præceptis Iouialibus denegaret. Nam illum iam pridem, ait, Philologiæ sentio amore torreri, eiúsque studio comparatas habere quamplurimas in famulitio disciplinas. Ipsumq; linguæ insignis ornatibus fandi nimiam venustatem quo placeret virgini consecutum. Deinde barbito auratáque cheli ac doctis fidibus personare. Addo quòd celebrat mirabile præstigium elegantiámque pingendi, cùm vnos etiam vultus æris, aut marmoris signifex animator inspirat. Totum certè complacitum est, quicquid comit decorem † iuuenalem gratiarum. Se igitur eos iam pridem amore mutuo colligatos iccirco paululum distuliſſe, ne in thalamum primæua affectione festinans, cùm discurrendum esset, totis noctibus repigritior paululum simularet anomalum. Tunc Iuno, Atquin ait eiusdem conuenit virginis subire vinclum, quæ illum etiam quiescere cupientem conniuere non perferat. An verò quisquam est, qui Philologiæ se asserat peruigilia laborata, & lucubrationum perennium nescire pallorem? Quæ autem noctibus vniuersis cœlum, freta, †tartarúmque discutere, ac deorum omnium sedes

al. iuuenalium

al. Tartara

Digitized by Google

al. indagis

ſedes curioſæ † indaginis perſcrutatione tranſire, quæ textum mundi, circulorúmque volumina vel orbiculata parallela, vel obliqua decuſſata poloſè, & limmata, axiámque vertigines, cum ipſorum puto ſiderum multitudine numerare, niſi hæc Philologiæ gracilenta quadam adſixione conſueuit? Quoties deos ſuper eiuſdem coactione & conſtantia conqueſtos, cùm eos connubiæ aut intempeſtæ noctis ſilentio quieſcentes ad ſe venire inaudita quadam obſecratione compelleret. Tam verò abeſt, vt ſub hac poſſit pigreſcere intricarique Cyllenius, vt commotis ab eadem ſuſcitatiſque pennis extra mundanas petere latitudines

al. differuntur nuptiæ

virgeatur. Cur igitur rex optime † differuntur, cùm pro ſola Athlantidæ ſolertia duos vigiles repromittam? Hæc cùm Iuno affixa, vt adhærebat elatiori plurimum Ioui, acclinatis eius auribus intimaret, de quodam purgatioris vibratioríſque luminis loco allapſa, ſenſim Pallas coruſca deſcendit, atque ita vt videbatur vertici Iouiali inhærere, ſuperuolans tandem conſtitit ſublimiore quodam auxixæ ſuggeſtu. Quam cùm Iupiter, vt ingali elatior adhærebat, de proximo contiguóque ſuſpexit, ſic exorſus: O virgo noſtri pars melior oportunè votis intermixta Maiugenæ, quæ ſiue Deliacis vocibus permulſa deſcendis, ſiue abſque te Iouis non erat formare conſilium, ſeu conſenſus noſter ne mutilus videretur approperas: noueris tamen Philologiæ Cyllenium nuptias poſtulare. Nondum mea prompta ſententia eſt: expecto quid ſuadeas. Noui quippe quàm eiuſdem virginis inceſſabilis labor tibi ſemper acceptus, & vt è tuis numeretur illa pediſſequis. Par eſt igitur ipſa præſertim decernas, quicquid de eius connubio prouiſura diſpenſas. Tunc Pallas aliquanto ſubmiſtior, ac virginalis pudoris rubore ſuffuſa, oculóſque peplo quod rutilum circum caput geſtabat obnubens, improbabat aliquantum, quod ſuper nuptiis virgo conſulitur, præſertimq; eius quam propter conſociationis officia manere cuperet ſemper intactam.

Digitized by Google

*ctã. Dedignatur præterea huiusmodi adhibere consensum, cùm ita expers totius copulæ censeatur, vt neque de vlla commixtione progenita, neque ipsa procreari quicquam Arithmetica teste monstretur. At tunc septem radiorum coronam soliuaga virginitas renudauit, ne futurarum causis & copulis interesset. Quia tamen eius optauerat Iupiter exegerátque consilium, suadet deos maritos dearúmque grandæuas in hæc decernenda conduci. Quippe † conuenire Cyllenio, vt pro officiorum præmiis potissimorum fauor cœlitum eius vincla sanciret. Augustius quoque fieri Iouiale decretum cum cœtu deorum attestante depromitur, ipsamq́; nupturam deo conuenire non posse, nisi super senatus consulto mortalis esse desineret. Id genus plurima suadente Tritonia, regum coniugum vterque consentit. Ac mox Iouis † scribæ præcipitur pro suo ordine ac ratis modis cœlicolas aduocare, præcipuéque senatores deorum, qui penates ferebantur Tonantis ipsius: † quorúmque nomina quoniam publicari secretum cœleste non pertulit, ex eo quod omnia pariter repromittunt, nomen * eius † consensione perfecit. Vulcanum verò Iouialem ipse Iupiter poscit, licet nunquam ille de sede corusca descenderet. Tunc etiam vt inter alios potissimi rogarentur ipsius collegæ Iouis, qui bisseni cum eodem Tonante numerantur, quósque distichon complectitur Ennianum:*

al. conuenit

al. scribæ

al. Quorum n.

al. * eis † alias ex

Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iupiter, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

ITEM † *ex his septem residui, qui inter xij non vocantur, post hos quamplures alij pro suis gradibus cœlites, ac deorum omnium populus absque impertinentibus conuocandi. Nec mora milites Iouis per diuersas cœli regiones approperant: quippe discretis plurimum locis deorum singuli mansitabant. Et licet per zodiacum tractum nonnulli singulas vel binas domos animalibus titularint, in aliis tamen habitaculis commanebant. Nam in sexdecim discernitur*

al. ex VII.

al. discerni dicitur
al. discerni dicatur

†discernitur cœlum omne regiones. In quarum prima sedes habere memorantur post ipsum Iouem dij Consentes, Penates, Salus ac Lares, Ianus, Fauores, Opertanei, Nocturnúsque. In secunda itidem manſitabant præter domum Iouis quæ ibi quoque ſublimis eſt, vt eſt in omnibus, Prædiatus, Quirinus, Mars Laris militaris, Iuno ibi quoque domicilium poſsidebat, Fons etiam, Lymphæ, Diíque Nouenſiles. Sed de tertia regione vnum placuit corrogari. Nam Iouis Secundani, & Iouis Opulentiæ, Mineruæq; domus illic ſunt conſtitutæ. Sed omnes circa ipſum Iouem fuerant in præſenti, Diſcordiam verò ac Seditionem, quis ad ſacras nuptias corrogaret, præſertimq; cùm

ἀρχαϊκῶς. al. ipſi.

† ipſæ Philologiæ ſemper fuerit inimicæ? De eadem igitur regione ſolus Pluton, quòd patruus Ioouis eſt, conuocatur. Tunc Lynſa ſylueſtris, Mulciber, Lar cœleſtis, nec non etiam militaris, Fauórque ex quarta regione venerunt.

al. tranſuerſis

Corrogantur ex proxima † tranſcurſis domibus coniugum regum, Ceres, Tellurus, Terræq; pater Vulcanus & Genius. Vos quoque Iouis filij Pales & Fauor cum Celeritate Solis filia ex ſexta poſcimini. Nam Mars, Quirinus & Genius ſuperius ſunt poſtulati. Sed etiam Liber ac Secundanus Pales vocantur ex ſeptima. Fraudem quippe ex eadem poſt longam deliberationem placuit adhiberi, quòd crebrò ipſi Cyllenio fuerit obſecuta. Octaua verò tranſcurritur, quoniam ex eadem cuncti ſuperius corrogati, ſolúſque ex illa Veris fructus adhibetur. Iunonis verò hoſpitæ Genius accitus ex nona. Neptunc autem, Lar omnium cunctalis, ac Neuerita, tuq;

al. Conſe

* Coſſe ex decima conueniſtis. Venit ex altera Fortuna & Valitudo, Fauorq;, Paſtor, Manibus refutatis: quippe hi in conſpectum Iouis non poterant aduenire. Ex duodecima Sancus tantummodo deuocatur. Fatæ verò ex altera poſtulantur. Cæteri quippe illic dij Manium demorati. Bis ſeptena Saturnus eiúſque cœleſtis Iuno conſequenter acciti. Veiouis, ac dij publici ter quino

ex limite

ex limite conuocantur. Ex vltima regione Nocturnus, Iamitoréſque terreſtres ſimiliter aduocati. Ex cunctis igitur cœli regionibus aduocatis diis, cæteri quos Azonos vocant, ipſo † commouente Cyllenio conuocantur. Tunc elementorum præſules, atque vtilitatis publicæ mentiúmque cultores, omníſque populus poteſtatum, quis Numæ multus ſucceſſor † indicat. Qui confeſtim omnes imperio Iouis conuocati, in aulam cœlitem † cum vibrantibus venére ſideribus. Tunc Ianus in † limine, militéſque Iouis ante fores regias conſtiterunt, ingreſſuros etiam cunctos nominatim vocabat Fama præconans. At intra conſiſtorium regis quædam fœmina, quæ Adraſtia dicebatur, Vrnam cœlitem ſuperámque ſortem irreuocabilis raptus celeritate torquebat, excipiebátque ex volubili orbe decidentes ſphæras peplo inflexi pectoris † Imarmine. Cleto verò Lacheſis Atropóſque quoniam ſententias Iouis orthographiæ ſtudio veritatis excipiunt, vtpote librariæ ſuperûm, archiuíque cuſtodes, cùm ſenatum curiámque contrahi, & ipſum Tonantem exuuiis induſiari publicè cernerent, magiſtratus in acta cœleſtiúmque conſultum, ſtilos acuunt, ceráſque componunt. Tunc Iupiter publica & quæ ſenatum contracturus aſſumit indumenta percipiens, apponit primum vertici regalis ſerti flammantem coronam, contegitq; ex poſticis caput quodam velamine rutilante, quod ei præſul operis Pallas ipſa texuerat. Dehinc veſti adinodum candidæ obducit amictus hyalinos, quos ſtellantibus oculis interſtinctos crebri vibratus ignium luminabant. Tunc duo globoſos orbes, quorum vnus auro, electro alius prænitebat, dextra porrectiore corripuit: Læua enneaphthongon chelin innitenti ſimilis imprimebat. Calceos autem ſmaragdineæ fluctu viriditati herboſos veſtigiis eius Tellus annexuit. Inſidebat autem ex pauonum pennis intertextæ oculatæq; palla, ex qua multicoloribus notulis variata pictura vernabat. Sub calceis verò fuſcinum deprimebat. Huius ſugge-

al. commouente

al. indicat?

al. conuibrantibus

al. limite

ſtui Iunonis ſubditus conſeſſus, haud indecenter ornatus ipſa verò tecto capite, lacteo quodam galumnate, prænitebat. Cui gemmis inſitum diadema precioſis: nam neque Scythidis vireta, nec Cerauniorum vibrans fulgurans que lumen, nec flucticolor hiacynthi credebatur abeſſe profunditas. Sed totum illud ſertum capitis fulgurantis Thaumantias obtuliſſe reginæ cœlitum ferebatur. Ipſius verò diui vultus aßidua perlucens gratia, fratri conſimilis, niſi quòd ille immutabili lætitia renidebat: hæc cõmutationum aßiduarum nubilo crebrius turbidabatur. Nam veſtis eius hyalina, ſed peplum fuerat caligino ſum: quo tamen ſi appulſu cuiuſdam luminis tangeretur, inter obumbrantes

al. *ſtumen.* *nebulas ſudæ perſpicuitatis gratia prænitet. Hæc † fulmen dextra, læua ſonorum bombis terrentibus ſuſtinens tympanum, ſub quibus plurimum ſudans ima ſubiecta roſcidis videbatur inundare fluoribus. Huius verò calcei admodum furui: quorum ſolea atræ noctis nigredine coloratur. Nam eiuſdem genua, zona quidem diuerſicolor ambiebat, quæ nunc perfulgido reſplendebat orbe, nunc va-*

al. *ablegabat* *neſcientis gratiæ tenuata varietas ita penitus † obliquabat, tanquam nihil habuiſſet antè diſcolorum. His igitur indumentis decenter ornati, ante conſeſſum in ſuggeſtu ſydereo poſitam quandam ſphæram calatam varietate multiplici conſpicantur, quæ ita ex omnibus compacta fuerat elementis, vt nihil abeſſet, quidquid ab omni creditur natura contineri. Illic omne cælum, aer, freta, diuerſitasq; telluris, clauſtráque fuerant tartarea. Vrbes etiam, compita, cunctorúmque ſpecies animantium, tam in ſpecie quàm in genere numerandæ. Quæ quidem ſphæra imago quædam videbatur, ideáque mundi. In hac quid cuncti, quid ſinguli nationum omnium populi quotidianis motibus agitarent pedeire, formante ſpeculo relucebat. Ibi quem augeri, quem deprimi, quem naſci, quem occidere Iupiter vellet, manu propria ipſe formabat. Quam terrarum par-*

teni

tem diſperdere, quam beare: quam vaſtam quámque celebrem cuperet, fictor arbitrarius variabat. Hoc igitur fatum publicum conſpicans, componéntſque Deorum ſenatum, iuſſit admitti. Quamuis intus, quos innominabiles ſacra † vis teſtatur, intrarent, tamen etiam primatibus diuûm, præſertimq; parentibus vterque conſurgunt. Verùm ſator eorum greſſibus tardus ac remorator incedit: glaucóque amictu tectus caput. Prætendebat dextra flammiuomum quendam draconem caudæ ſuæ vltima deuorantem, quem credebant anni numerum nomine pérdocere. Ipſius autem canicies pruinoſis niuibus candicabat, licet etiam ille puer poſſe fieri crederetur. Eius coniunx grandæua corpulentáque mater: quamuis fœcunda circumfuſáq; partubus, tamen floridam diſcoloramq; veſtem herbida palla contexerat. In qua totius gemmarum metallorumq; cenſus, atque omnium prouentus frugéſque fationum larga admodum vbertate ſerebant. Huic Veſta quæ etiam coæua eius fuerat, adhærebat. Quæ quòd nutrix Iouis ipſius, ſuoq; eum ſuſtentaſſe gremio ferebatur, caput regis auſa eſt oſculari. Poſt hos candida cum ſorore Sol auratus expetitur: qui mox vt cœpit ingreſſui propinquare, purpuræ rutilantis puniceus quidam fulgor antenenit, & roſulenti ſplendoris gratia totam aulæ ipſius curiam obſtupefactis cæteris ornatibus illuminauit. al. Iouis vis.

Aſt vbi primos honorati capitis radios ingreſſurus immiſit, ipſe etiam Iupiter paululum retrogreſſus ſub immenſi nitoris † lumine caliganit. Sphæræ verò orbéſque quos dextera ſuſtinebat, velati ſpeculo cognati luminis reſulſere. Iuno autem diuerſi coloris illuſtris ornatibus, ac varia velut ſpeculo cognati luminis gemmarum luce reſplendens, candentibus ſerenis enituit. Erat enim illi in circulum ducta fulgens corona, quæ duodecim ſtammis † ignitorum lapidum fulgorabat. Quippe tres fuerant à fronte gemmæ: Lychnis, Aſtrites, & Ceraunos, quæ eius effigiem al. numine. al. igneis.

reuerendam à cognitione conſpicientium vibrantes radiorum fulgoribus occulebant. Quarum alia Cancri cerebro, Leonis oculis altera, Geminorum fronte aſſumpta tertia dicebatur. Aliæ ſex ex vtroque latere rutilabant, quarum Smaragdus vna, Scythis altera, Iaſpis tertia vocabatur.

al. *lumina coruſcatus.* al. *ſuauitatis*

Inter quarum virorem fœta mari per † lumina coruſcat, fronti quædam interioris † ſuauitas reſplendebat. Hiacynthos, Dendrites, etiam Heliotropios vtrinque compacti. Qui lapides coloribus ſuis terras ratis temporum vicibus herbidabant: quos ei ad obſequium numinis recurrentis Ver dicebatur & Autumnus munere contuliſſe. Poſterior autem pars corona Hydatide Adamante & Cryſtallo lapidibus alligabatur. Hos enim Hyems vndoſa genuerat. Ipſius verò diui auro tinctam cæſariem comasq3 crederes bracteatas. Facie autem mox vt ingreſſus eſt, pueri † renitentis, † inceſſu medio iuuenis anheli: in fine ſenis apparebat occidui: licet duodecim nonnullis formas conuertere crederetur. Corpus autem eius flammeum totum, pennata veſtigia, pallium coccineum, ſed auro plurimo rutilatum. Sinistra autem manu clypeum coruſcantem, dextera ardentem facem præferebat. Calcei verò ſimiles ex Pyropo, quem iuxta Lunam leni quodam teneróque vultu ex fraterna fulgorem lampada reſumebat. Poſt hos admiſſi fratres Iouis, quorum alter maritima ſemper inundatione viridior. Alius lucifuga inumbratione palleſcens, in capite vterque dominandi ſertum pro regni conditione geſtabat: Nam vnus albidi ſalis inſtar candidum atque ſpumarum caniciem concolorum, alter hebenum ac tartareæ noctis obſcuritate furueſcens, qui quidem multo ditior fratre, & ſemper eorum quæ gignuntur conquiſitionibus opulentus: Alius verò propter molem elationemq3 corporis renudatus, ac deſpuens diuitias oppreßione quæſitas. Verùm vtrique diuerſa coniunx: Nam hic nudus omnium nutricem deorumq3 hoſpitam ſecum ducit. Ille puellam acceßibus

al. *renidentis* al. *in inceſſu.*

gratulan-

gratulantem, quæ ita plerunque frugem expoſcentibus tribuit, vt magni numinis vota ſint eidem redhibere centeſima. Dehinc admiſſi Tonantis ipſius filij. Inter quos primus quidem ruber iuuenis, ac vorax omnium ſitiorq́, etiam ſanguinis gradiebatur. Alter ſuauis & comis, falcem dextra, læuaq́, geſtans cratera ſomnificum, ac pronus in petulantiam ferebatur. Huius greſſus incerti, atque olacis temeti madoribus implicati. Poſt hos duorum vna quidem germanaq́, facies. ſed alius lucis ſydere, noctis alius refulgebat. Dehinc quidam roboris inauditi & extirpandis ſemper aduerſitatibus præparatus. Sed eius miros lacertos †rictusq́, cleoneos † limis Iuno cernebat: quis inter eos decernentes fœminæ: quarum vna Virgo ferebatur: alia generationum omnium mater: illi arcus cum pharetra, huic roſis decuſſatim vinculatis ſertata † contextio. Quam & conſpicere nitentem, & fantem audire dulces illecebras, & attrahere fragrantiſſimi ſpiritus halatibus redolentem, & oſculis lambere, & contingere corpore, eiusq́, velles cupidine ſuſpirare. Quæ quidem licet amorum voluptatumq́, mater omnium crederetur: tamen eidem deferebant pudicitiæ principatum. Cum his grata Ceres admodum grauis fœmina, alumnaq́, terrarum ac nutrix mortalium videbatur. Quidam etiam claudus faber venit: qui licet crederetur eſſe Iunonius, totius mũdi ab Heraclito dictus eſt demorator. Tunc etiam omnium garrula puellarum, & contrario ſemper fluibunda luxu, leuitate pernix deſultoria geſtiebat. Quam alij Sortem aſſerunt, Nemeſimq́, nonnulli, Tychenq́, quam plures, aut Nortiam. Hæc autem quoniam gremio largiore totius orbis ornamenta portabat, & alia impartiens repentinis motibus conferebat, rapiens his comas puellariter, caput illis virga comminuens, eiſdemq́, quibus fuerat eblandita ictibus crebris verticem complicatiq́, in condylos digitis vulnerabat. Hæc mox vt facta conſpexit omnia quæ gerebantur in Iouis conſiſtorio ſubnotari,

al. victuſque

al. ſublimis

al. contexio.

ad eorum libros & pigillarem paginam cucurrit, & licen tiore quadam fiducia, quæ conſpexerat inopinata deſcri ptione corripuit, vt quadam repente prorumpentia, velu rerum ſeriem perturbarent. Alia verò quæ cauſarum ra tio proſpecta vulgauerat: quoniam facere improuiſa no poterat, ſuis tamen operibus arrogabat. Poſt hanc vulg cæteri deuenère. Iupiter tunc ſolio reſedit, præcepitq; cun ctos pro meriti ordine reſidere. Tuncq; ſubſellia flamma bunda cœtum ſuſcepère ſydereum. Verùm quidam redi mitus puer ad os compreſſo digito ſalutari, ſilentium commonebat.

Conticuere omnes, intentiq́ue ora tenebant.
Tunc Iupiter cæpit:

Ni noſtra aſtrigeri nota benignitas
Conferre arbitrium cogeret intimum:
Et quicquid tacito velle fuit ſatis
Id ferre in mędium collibitum foret:
Poſſem certa meis promere ductibus.
Nec quiſquam illicitis tollere niſibus
Concertans cuperet iuſſa deum patris.
Sed triſtis melius cenſio clauditur:
Atque infanda premit ſenſa ſilentium:
Ne vulgata ciant corda doloribus.
At cum læta patrem promere gaudia:
Et certo deceat fœdere pignora
Palàm perpetuis iungere nutibus:
Caſſum eſt nolle loqui ſenſa decentia.
Vobiſcum ergo dij grata propinquitas
Conferre ſtudium eſt vota propaginis.
Æquum quippe puto fœdere cœlitum
Quæ ſectanda forent orſa probarier.
Noſtri Maiugenæ pignoris inclyti
In noſtris merito degere ſenſibus:
Quæ nec fruſtra mihi eſt inſita caritas:
Vt ſuetit patria ſtringere pectora.
Nam noſtra ille, fides, ſermo, benignitas,
Ac verus Genius fida recurſio:
Interpresq́ue meæ mentis honos facer.
Hic ſolus numerum promere cœlitum,

Hic

Hic vibrata poteſt noſcere ſydera.
Quæ menſura polis, quanta profunditas,
Qualis ſit numerus Marmoris hauſtibus:
Et quantos rapiat margine cardines.
Quæque elementa liget diſſona nexio:
Perque hunc ipſe pater fœdera ſancio:
Sed forſan pietas ſola recenſeat:
Quæ parens probitas munera penſitet
Qui Phœbi anteuolans ſæpe iugalibus
In ſortem famuli nonne relabitur?
Hic quoque ſic patruis ſeruit honoribus:
Vt dubium proprium quis mage vendicet
Illum connubio rite iugarier.
Suadentem meritis fœcla laboribus.
Et robur thalamo flagitat additum.
At Virgo placuit docta quidem nimis
Et compar ſtudio. Sed cui terreus
Ortus, propoſitum in ſydera tendere
Plerumque & rapidis præuolat axibus:
Ac mundi exuperat ſæpe means globum.
Cunæ ergo officiant quo nihil editæ
Cenſendum ſuperi: quique crepundia
Terris recolitis veſtra tenerior.
Quæ occultant adytis ſacra latentibus
Iungantur paribus, nam decet auſpiciis:
Et noſtris cumulent aſtra nepotibus.

SED *poſtquàm Iupiter finem loquendi fecit, omnis deorum ſenatus in ſuffragium concitatur, acclamantq; cuncti fieri protinus oportere: adiiciunt q; ſententiæ Iouiali, vt deinceps mortales quos vitæ inſignis elatio, & maximum culmen meritorum, ingeniumq; in appetitum † cælitum* al. *cælitum*
litem propoſitumq; ſydereæ cupiditatis extulerit, in deorum numerum coaptentur. Ac mox inter alios quos aut Nilus dabat, aut Thebæ, Æneas & Romulus, alíque quos poſtea aſtris doctrinæ nomen inſeruit, deſignati Cælites nominentur, vt poſt membra corporea deorum fierent curiales. His quoque annuente Ioue, iubetur quædam grauis inſignisq; fœmina quæ † Philologia dicebatur, hoc ſuperi al. *Philoſophia.*

Senatus consultum æneis incisum tabulis, per orbes & compita publicare. Tunc Iuno condicit propter prædictorum thalamum iuuenum & nuptialia peragenda, vti postridie omnis ille deorum senatus in palatia quæ in Galaxia Iouis habitationem potissimam faciunt, diluculo conuenirent. His igitur actis solio rex ipse surrexit, omnisq; ille deorum numerus sedes proprias cursusq; repetiuit.

MARTIANI MINEI FELICIS CAPELLÆ AFRI CARTHAGINIENSIS, De Nuptiis PHILOLOGIÆ ET MERCVRII,

LIBER II.

SED purum astrificis cœlum scandebat habenis
Nox reuocans merso fulgentia sydera Phœbo.
Ardua tunc senior succendit plaustra Bootes,
Et spiris toruo nituerunt astra Draconi.
Auratis etiam flagrans splendebat in armis
Qui trahit æstifero fulgentem Sirion ortu.
Hoc quoque Nysiacis quod sparsum floribus ardet
Multiplici ambitum redimitur lumine sertum.
Virginis interea ad trepidas perlabitur aures
Fama Iouis magno dum complet tecta boatu.

DENIQVE *ipsa compertis superum decretis, adultaq; iam nocte Philologia peruigilans, multa secum ingenti cura anxia retractabat. Ingrediendum primo senatum deum, Iouisq; subeundos in præmeditata visione conspectus, exiliendumq; sibi in superam cælitum sortem. Deinde ipsi sociandam esse Cyllenio. quem licet miro semper*

per optaret ardore, tamen vix cum post vnctionem palæstricam recurrentem dum flores ipsa decerperet, prælectis quibusdam herbusculis conspicata est: quid? quod vtrũ sibi hæc nuptialis conduceret amplitudo, anxia dubitabat. Nam certè mythos poeticæ etiam diuersitatis delitias Milesias, historiasq́ mortalium postquàm supera conscenderit, se penitus amissuram non cassa opinatione formidabat. Itaque primò conducat ne connubium, atque ætherei verticis pennata rapiditas apto sibi fœdere copuletur, ex nuptiali congruentia numero conquirit, moxq́ nomen suum Cyllenijq́ vocabulum. Sed non quod ei dissonans discrepantia nationum, nec diuersi gentium ritus pro locorum causis cultibusq́ finxêre: Verùm illud quod nascenti ab ipso Ioue syderea nuncupatione compactum, ac per sola Ægyptiorum commenta vulgatum, fallax mortalium curiositas asseuerat, in digitos calculumq́ distribuit. Ex quo finalem vtrinque literam sumit, quæ numeri primum perfectumq́ terminum claudit. Dehinc illud quod in Fanis omnibus soliditate † cybica dominus adoratur. Literam quoque quam † vim mortalitatis asserere prudens Samius † extimauit in † locum proximum sumit, ac sic mille ducenti decem & octo numeri † effulserunt. Quos per nouenariam regulam distribuens minuensq́ per monades decadibus subrogatas, in tertium numerum perita restrinxit. † Suum quoque vocabulum per septingentos viginti quatuor numeros explicatum, in quaternarium duxit, qui vterque numerus congruenti ambobus ratione signatur. Nam & ille, quod ratio principium, medium finemq́ dispensat, † pro certo perfectus est: Quippe lineam facit solus, & solidorum frontes incunctanter absoluit. Nam longitudine profunditateq́ censentur. Dehinc quod numeri triplicatio prima ex imparibus κύβον gignit. Tres autem Symphonias quis ignorat in musicis? Numerusq́ impar maribus attributus. Omne verò tempus tribus vicibus variatur. Atque idem numerus semi-

al *cubica*
al. *Biuium*
al. *æstimauit*
al *loco proximo*
al *refulserunt*
al *suúmque*
al *profecto*

narium eſt perfectorum, ſexti videlicet atque noni, alterna diuerſitate iunctura. Ritè igitur deo attribuitur rationis. Philologia autem, quòd etiam ipſa doctiſſima eſt: licet fœmineis numeris æſtimetur, abſoluta tamen ratione perficitur. Nam quaternarius ſuis partibus complet decadis ipſius poteſtatem: ideoq; perfectus eſt, & habetur quadratus, vt ipſe Cyllenius, cui anni tempora, cæli climata, mundiq; elementa conueniunt. An aliud illa ſenis dei ratio, qui Mathen tetraden non tacuit, confitetur: niſi perfectæ rationis numerum? Quippe intra vnum, ſecundum, triadenq; ipſum bis binum tenet. quis † collocationibus Symphoniæ peraguntur. Nam tres ad quatuor epitritus vocitatur Arithmetica ratione, ac diateſſeron in muſicis perhibetur. Item intra eum iacent tres ad † duos, quæ hemiolios forma eſt, ſymphoniamq; ſecundam quæ diapente dicitur reddunt. Tertia ſymphonia diapaſon in melicis perhibetur, diplaſioq; conficitur: hoc eſt, vno duobus collato. Igitur quaternarius numerus omnes ſymphonias ſuis partibus perfectus abſoluit, omniaq; mela harmonicorũ diſtributione cõquirit. Hanc igitur diſcutiens numeri congruentiam, perita virgo gratulatur. Deinde vtrunque conſociat, & triadem quaternario conſociata heptaden fecit. Qui numerus rationis ſuperæ perfectio eſt, ſicut etiam ὁμαλῶν illa docet plenitudo. An aliud fatalis temperamenti curſus, ſyderumq; circuli motusq; teſtantur, intraq; latebras vteri ſeptimo menſe abſoluta mortalitas? Debinc quod trias triplicata nouẽ numeros facit: quaternarius autẽ per διπλάσιον geminatus octo reddit. Nouẽ verò ad octo ἐπογδόους numeri efficiunt iunctionem, tantumq; penſat in numeris, quantum ſymphonia diapaſon in melicis: quæ tonũ facit, qui eſt conſonæ vnitatis cõtinua modulatio. Ex quo nihil eſt quod diſcrepet aut reſultet in medio, conſentaneaq; congruit ingitate. Ergo prædictorum nominum numerus concinebat. Sic igitur rata inter eos ſociatio copulam nuptialem vera ratione conſtrinxit,

al. collationibus

al. duo

conſtrinxit, ex quo commodiſſimum ſibi connubium lætabunda alio mentis fluctu multiuida concitauit. Nam nihil differens animo decori, formæ ac ſubſtantiæ cœpit formidare corpoream. Quippe perferendos flammarum cæleſtium globos, & ignes ardentium ſyderum mortalibus adhuc artubus & macilenta gracilitate ſiccatis, non incaſſum tremebunda formidat. Sed aduerſum illa quoddam Abderitæ ſenis † alimma, cui multa lapillis ſurculiſq; permixtis herbarum etiam membrorúmque conceſſerat, præparauit. Colchica etiam in centum voces continuata fiducia adamantini cacuminis impreſſione ſignatur. Quid aduerſum ignes ſuperos & deorum conſinia præparata, decoris incuriam venuſtatis etiam lumine ſubmouebat. Denique reuibratu corpori menſis appoſito, irrorati liquoris † illimiebat vnguentum. Sed cum talia virgo componit, pediſſequa eius Periergia, vtrum matre virginis miſſa an ſua, vtpote eius collactea, trepidatione ſollicita quid ageret conſpicatur. Quam cum diſponentem prædicta rimatim ab hoſtio ſpeculabunda cognoſceret, aliam eius ancillam cui Agrypnia vocabulum eſt, atque intra cubiculum præbebat excubias, adorta eſt increpare, quòd paululum conniuere ſeruandi decoris gratia Virginem non ſiniſſet, cum ipſa hæc cuncta, ſi Philologia iniungeret, valeret implere. Nam iam multa aſſerit circuiſſe, mancipiaq; dotalia. quid ſolertiæ, quid ornatus, quid denique indumentorum ſumerent comperiſſe. Non ſibi quoque neſcitum quid ſponſus ipſe perageret, quid Iouis in palatio gereretur. an Leucothea ſuccenderet facem luménque purpureum, & an Solis remigia vigilarent, ſonipesq; Phoſphori comeretur. Id genus innumera quæ curioſis perſcrutationibus aſpexerat aſtruebat. Verùm ſecretum cubiculi repente Phroneſis mater irrumpit. Quam cum virgo conſpiceret, ad eam accurrens, honorandúmque pectus exoſculans, præparatorum † poematum conſciam fecit. Verum illa exuuias ſuas ornatúsque

al. alumna

al. allinebat.

al. allomatorum id eſt, κοσμάτων

ornatúſque detulerat, quis induta deorum ſociari cœtibus non paueret. Itaque veſtem peplúmque lactis inſtar fulgidum dedit. Quod vel ex illa herbarum felicium lana, qua induſiari perhibent Indicæ prudentiæ Vates accoláſque montis Vinbracij. Et quantum oſus eius telluris apportat ex candentis byßi netibus videbatur. Dehinc apponit vertici diadema virginale: quod maximè medialis gemmæ lumine prænitebat. Ex qua galeata quædam, obtectáque vultum Virgo inſtar ſecreti Troiani penitus inciſa reſplenduit. At cingulum quo pectus annecteret, ſibi prudens mater exſoluit. Et ne Philologia ipſius Phroneſis careret ornatibus, eius pectori quo verius comeretur appoſuit. Calceos præterea ex papyro textili ſubligauit: ne quid eius membra pollueret morticinum. Acerra autem multo aromate grauida eadémque candenti manus Virginis † onerantur.

al. *operãtur*

ET iam tunc roſeo ſubtexere ſydera peplo
Cœperat † Ambronum promens aurora pudorem:
Cum creperum lux alma micat gemmata decore,
Cum nitet aurato fit & cum Phoſphorus aſtro:
Tunc candens tenero glaciatur rore pruina:
Et matutina greges quatiunt in paſcua caulas,
Languida mordaces cum pulſant pectora curæ:
Et fugit expulſus Lethæa ad littora ſomnus.

al. *Ambroſiana.*

ECCE *ante fores quidam dulcis ſonus multiſidis † ſuauitatibus † ſuſcitatur, quem Muſarum conuenientium chorus impendens nuptialibus ſacramentis modulationis doctæ tinnitibus concinebat. Nam nec tibiarum mela, nec ex fidibus ſonitus, nec hydraularum harmonica deerat plenitudo: ſed in blandum collata cantum, ac modificato fine compactum voci Virginum complementi ſpacio ratum fecere ſilentium. Ac tunc ille omnis chorus canoris vocibus dulciq; modulatu præuertit omnes organicas ſuauitates, & cum ſacræ numeris cantilenæ hæc dicta funduntur.*

al *ſuauitatibus canoris.*

al. *ciatur*

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.

Te ſo-

Te ſocer ſubire celſa
Poſcit aſtra Iupiter.

Tunc Vrania cæteris paululum reticentibus, cœpit:

Sydereos cœtus & culmina ſacra polorum
Nil iam coniiciens numine fiſa vide.
Olim diſquirens nexos quid torqueat orbes:
Nunc præſul cauſas raptibus ipſa dabis.
Quæ circos textura liget, quæ nexio claudat:
Ambiat & quantos orbita curua globos:
Sydereos curſus quid cogat, quídue retardet:
Quis lunam flammet vel minuat radius.
Qui cælum ſtellet fomes & quanta †reuoluat, al. *reuoluit*
Quæ ſit cura † deis vel modus, aſpicies. al. *dum*

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te ſocer ſubire celſa
Poſcit aſtra Iupiter.

Tunc Calliope:

Semper complacitis amica Muſis,
Cui Magneſia poculum fluenta
Et fons Gorgonei tulit caballi:
Vertex Aonidum virens choraulis
Cui frondet violas parante Cyrrha:
Tu vatum mela dulcibus camænis,
Et ſcis Pindaream chelim referre.
Te dictante fides ſacrumque plectrum
Mouit Threicium ſonare carmen.
O lux noſtra ſacros probare cantus
Sueſce, atque organicis beare circis.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te ſocer ſubire celſa
Poſcit aſtra Iupiter.

Ac ſic Polymnia:

Tandem laboris fructus æthram fulgidam
Diuúmque ſedes ac Iouis conſortia

Proiecta

Prouecta carpis, inclitoque numine
Cruenta dudum quæ iugare rhythmica
Ac dispari mixta sueta regula,
Mox quid iacente quid iugata linea
Trigonus recuruet, circulusque torqueat,
Melos probare, ac tonos & crusmata,
Artesque cunctas solita, quæque cælitum
* adelle Possunt parare mente † ad alta culmina.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te socer subire celsa
Poscit astra Iupiter.

Tunc Melpomene:

Sueta coturnatos scenis depromere cantus,
Soccumque ferre comicum.
Et reboare tua tulimus quæ carmina cura
Melo fauente rhythmico:
Nunc tibi Virgo cano spes atque assertio nostri,
Tenore versa carminis.
Nam thalamum redimire iuuat, tu ferta probato
Tuis placere ritibus.
Digna maritali semper videaris Olympo,
Decentiorque cælitum.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te socer subire celsa
Poscit astra Iupiter.

Ac sic Clio:

Tu quæ Rethorico clangere syrmate:
Atque reum rabido absoluere pectore,
Quæ nunc sensa ligans horrida nexibus:
al. *Soritans* † Soritas cumuli accessibus aggerans.
Nunc quid grammatica stringere regula:
Quid fandi ambiguis conterat ordinem,
Solers dosticanis ludere sensibus:
Nunc stellata poli conspice limina:
Et candore sacro ætheris vtere:
Quem verò precium est noscere lumine.

Scande

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te ſocer ſubire celſa
Poſcit aſtra Iupiter.

Mox Erato:

Caput artibus inclyta Virgo
Cui panditur aula Tonantis:
Merito tibi ſubditur Orbis
Rationibus ante repertus:
Sacra fulgura cur tutileſcant:
Fragor intonet vnde reſultans:
Quid agat per aperta madorem
Modo nubibus imbrificatis.
Quid euntibus agmine † nimbis
Reuocet nitidiſſima verna,
Rotet omnia circulus anni
Properantia claudere ſecla.
Quid habent rationis operta
Canimus tibi cognita ſoli.

al. *vexatis*

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te ſocer ſubire celſa
Poſcit aſtra Iupiter.

Ac tunc Terpſichore:

Læta honoris meritis aſtra Virgo conſpicis
Hoc tibi ſollers peperit ingenium laboſque,
Iſta peritis tribuit cura vigil lucernis.
Perdia pernoxque factis nanque onerat chartis
Quicquid agentes ſtoaſi præſcia dant futuris
Semper anhelis docilis fomitibus tuliſti.
Nam Sabæorum rapidis quid vapor edat aris:
Fumida quid thuricremis aura paret fauillis
Omnia vel certa ferant vocibus auguratis
Intrepidis nec dubitans fatibus anteuortis.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te ſocer ſubire celſa
Poſcit aſtra Iupiter.

Deinc

Dehinc Euterpe:

Virgo peritæ præuia ſortis:
Quæ potuiſti ſcandere cælum,
Sacraque caſtis dogmata ferre:
Noſcere ſemet quis valuere
Quique videntes lumine claro
Numina fati & geniorum
Cernere vultus,
Quæque Platonis Pythagoræque
Eſſe dediſti ſydera mentes:
Tuque caducis mortalibusque
Nube remota cernere iuſti
Numina cæli.
Iure ſenatum ſcande Tonantis:
Quam decet vnam Mercuriali
Fœdere iungi.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere:
Te ſocer ſubire celſa
Poſcit aſtra Iupiter.

Deinde Thalia:

Beata Virgo tantis
Quæ ſyderum choreis
Thalamum capis iugalem,
Ac ſic fauente mundo
Nurus adderis Tonanti:
At cuius eſſe diui
Tibi contigit maritam?
Eius meante penna
Qui ſolus aſtra mundi
Præteruolans perexit
Rapidis vigil procellis:
Qui cum ſuperna tranat,
Freta Tartarum recurrit:
Qui ſolus ante currum
Et candidos iugales
al. *Almi-potens* † Altipotens parentis
al. *eiare* Memorem † ciere virgam:
Qui fata ſuccidentis
Separat libens Oſiris:

Sationibus

Sationibus grauari
Genitalibus repertis
Quem ſcit pater deorum:
Cui lacteam papillam
Gaudens dedit Nouerca:
Cuius vigente virga
Dirum ſtupet venenum:
Cui virus omne fanti
Orbem facit gemellum:
Eſt doctus ille diuùm,
Sed doctior puella:
Nunc nunc beantur artes:
Quas ſic ſacratis ambo
Vt dent meare cœlo,
Referent caducis aſtra:
Ac lucidam vſque ad æthram
Pia ſubuolare vota:
Per vos vigil decenſque
Nus mentis ima complet:
Per vos probata lingua
Fert glorias per æuum:
Vos diſciplinas omnes
Ac nos ſacrate Muſas.

Dum hæc igitur Muſæ nunc ſolicanæ nunc concinentes interſerunt, viciſſimq; melæ dulcia geminantur, ecce quædam matronæ ſobrio decore laudabiles, nec conquiſitis figmentis circa faciem vultuoſæ: verùm ſimplici quadam comitate prænitentes, in penates Virginis thalamúmque conueniunt. Quarum vna intenta circumſpectione cautiſſima, & omnium rerum vigili diſtinctione diſcriminans, dicebatur Prudentia vocitari. Huius germana ſua cunctis attribuens, nullumq; eo quo non merebatur afficiens Iuſtitiæ ferebatur ſortita vocabulum. Verum tertia contemptis muneribus atque abſtinentia prædicanda, ex morum temperantia nomen acceperat. Quæ ſupererat fortiſſima, ac tolerandis omnibus aduerſis ſemper infracta, ſubeundis etiam laboribus, robore quoque corporis præparata, Virium vocabulum poſſidebat. In amplexum eius oſcu-

lumq; deferuntur, atque eam cum intra cubiculum conſpicerent, per omnia trepidantem & velut lucifugam hæſitationibus torpentem, pectus eius faciemq; tractantes in conſpectum omnium & publicam venire faciem compulere. Poſt has ingreſſa quædam grauis crinitáque fœmina, & ex eo quod per ipſam Iupiter aſcenſum cunctis in ſupera tribuerit admodum glorioſa. Quam cum Virgo conſpiceret, ad eam omni ſtudio affectúque concurrit: Quippe quadam fiducia compertorum, ipſa eidem ſcandendum cælum fuerat augurata, & nunc ad eam in nuptias corrogandam ab ipſo tranſmiſſa Maiugena. Præterea tres puellæ vultu decoréque parili ac venuſtate luculentæ, ſertis religatæ inuicem manus roſarumq; ſpeculis redimitæ ad Virginem conuenêre. Quarum vna deoſculata Philologiæ frontem, illic vbi pubem ciliorum diſcriminat glabellæ medietas: alia os eius, tertia pectus apprehendit. Videlicet prima: vt

— Lætos oculis afflaret honores

ſecunda gratiam eius linguæ inſpirabat: animo tertia comitatem. Quippe illæ Charites dicebantur, & quicquid apprehenderant venuſtabant. Quæ quidem Virginem poſtquam lumine repleuere, Muſis admixtæ etiam geſticulationes conſonas atque hymeneia dedêre tripudia. Sed ecce magno tympani crepitu crotalorúmque tinnitu vniuerſa diſſultant, eouſque vt Muſarum cantus aliquanto bombis tympani obtuſior redderetur: & cum ſonitu introfertur lectica interſtincta ſideribus: cui ritu myſtico crepitus præcinebant, qua mos fuerat nubentes Deas in cæleſtis thalami peruenire conſortia. Ante hanc quædam auguſtioris vultus fœmina, ac ſacro lumine æthereoq; reſplendens venerabili antiſtitio præminebat. Quam cum omnes qui affuere, conſpicerent, reueriti inclytam maieſtatem, vt deorum omnium mundíque cuſtodem, huic Athanaſiæ nomen fuit. Et heus, inquit, Virgo præcepit deorum pater hac regali lectica in cæli palatia ſubueharis: quam quidem nulli

dem nulli fas attrectare terrigenæ. Sed nec tibi quidem ante nostrum poculum licet. Et cum dicto leniter dextra cordis eius pulsum pectusq́ pertractat, ac nescio qua intima plenitudine distentum magno cum turgore respiciens: nisi hæc, inquit, quibus plenum pectus geris † coaptissima egestione vomueris forásque diffuderis, immortalitatis sedem nullatenus obtinebis. At illa omni nisu magnáque vi quicquid intra pectus persenserat euomebat. Tunc verò illa nausea ac vomitio laborata in omnigenum copias conuertitur literarum. Cernere erat qui libri quantáque volumina, quot linguarum opera ex ore Virginis defluebant. Alia ex papyro quæ cedro perlita fuerant videbantur. alij carbasinis voluminibus complicati libri; ex ouillis multi quoque tergoribus: rari verò in phylliræ cortice subnotati. Erantq́ quidam sacra nigredine colorati, quorum literæ animantium credebantur effigies. Quasque librorum notas Athanasia conspiciens, quibusdam eminentibus saxis iussit asscribi, atque intra specum per Ægyptiorum adyta collocari. eademq́ saxa stelas appellans, deorum stemmata præcepit continere. Sed dum talia Virgo vndanter euomeret, puellæ quàm plures quarum Artes aliæ, alteræ dictæ sunt Disciplinæ, subinde quæ Virgo ex ore effuderat, colligebant. In suum vnaquæq́ illarum necessarium vsum facultatemq́ corripiens. Ipsæ etiam Musæ præsertim Vrania Calliopéque innumera gremio congessere volumina: In aliis quippe distinctæ ad tonum ac deductæ paginæ: in aliis circuli, lineæq́, hemisphæriáque cum trigonis & quadratis multiangulæq́ formæ protheorematum vel elementorum diuersitate formatæ. Dehinc pictura animalium membra multigenum in vnam speciem complicabat. Erant etiam libri qui sonorum mela, signáque numerorum & cantandi quædam opera præferebant. Postquam igitur illam bibliothecalem copiam nixa imitatus Virgo diffudit, exhausto pallore confecta, Athanasiæ

al. coactissima

ita mag. mscr.

msc. nixus initatus

naſiæ opem quæ tanti laboris conſcia fuerat, poſtulauit. Tum illa, vt refectior cælum ſublimiſq; conſcendas, hoc tibi accipe ſorbillandum. Ac tunc matri Apotheoſi, quæ cum illa fortè conuenerat, etiam pridem libros qui ex Philologiæ ore defluxerant, manu contingens ac dinumerans conſecrabat, auferens quandam globoſam, animatámque rotunditatem ſumit, ac Virgini porrigit hauriendam. Verùm ipſa ſpecies oui interioris † coccino circumlita exterius rutilabat. Ac dehinc perlucida inanitate albidóque humore, interiore tamen medio ſolidior apparebat. Quam cum Philologia ſuſciperet, quoniam poſt tanti laboris afflictationes æſtúſque mentis plurimum ſitiebat, reſeratis eius rotunditatis arcanis, poſtquàm rem dulciſſimam comperit, totam incunctanter exhauſit.

al. crocino.

Continuoque nouo ſolidantur membra vigore:
Et gracilenta perit macies, vis terrea cedit:
Æternumque venit ſine mortis legibus æuum.

Verùm diua cum immortalitatis eam poculum cerneret ebibiſſe, quo è terris illam in cælum immortalémque factam velut ænigmate redimiculi perdoceret, ex herba quadam rureſtri cui ἀειζωον vocabulum eſt, Virginem coronauit, præcipiens omnia, quæ adhuc mortalis aduerſus vim ſuperam in præſidium coaptarat, expelleret. quippe caducæ mortalíſque ſubſtantiæ iſthæc eſſe minima memorabat. Quæ quidem omnia eidem mater abſtraxit, poſtquam eam mundana tranſcendiſſe ſtudia recognouit. Tunc Philologia ex aromate præparato acerraq; propria Athanaſiæ primitus ſupplicauit, matríque eius gratiam multa litatione perſoluit, quòd nec Vedium cum vxore conſpexerit, ſicut ſuadebat Etruria: nec Eumenidas ad Chaldæa miracula formidauit: nec igne vſſerit, nec lympha ſubluerit: nec animæ ſimulachrum Syri cuiuſdam dogmate verberarit: nec Phaſi ſenis ritu Charontis manibus inuolutam immortalitatem mortis auſpicio conſecrauit. Interea

terea conſcendere iuſſa lecticam, quæ in ſuggeſtu maximo, quoniam videbatur difficile admodum ſibi, ne dicam impoſsibile, deputabat. In quam rem conſequenter implendam alumnum ſuum dilectum præ cæteris conuocauit: quo inmixa omnem difficultatem ſuperæ † conſeßionis enicit. † Verùm idem qui Labor ab eadem vocabatur, non ſolùm in lecticæ culmen eam ſuſtulit, verum cælum cum domina impiger permeauit. Quippe conſociato ſibi quodam puero † renidenti, qui nec voluptuariæ Veneris filius erat, & tamen Amor à ſapientibus ferebatur, à fronte lecticam ſubuehere † moliuntur. Nam poſticam Epimelia & Agrypnia dilecta Virgini ſuſtulere mancipia. Sic enim Athanaſia præceperat, vt vterque ſexus cum Philologia cælum poſſet aſcendere. Præcedit illico conſcendentem Muſarum concinentium pompa, & prædictarum comitum venerabilis multitudo. Periergia verò aliis comitata pediſſequis dotalibusq; mancipiis curiosè vniuerſa perſcrutans atque interrogans, ſequebatur. Verùm ad culmina arcis aeriæ comitatus ille cum Virgine propinquabat. Et ecce aduenire ſubitò deorum pronuba nunciatur, ante quam Concordia, Fides, Pudicitiáque præcurrunt: nam Cupido corporeæ voluptatis illex, licet eam ſemper anteuolet, Philologiæ occurſibus non auſus eſt intereſſe. At vbi in conſpectum nubentis diua peruenit, atque, vt mos Virginis erat, litauit aromatibus, Deam talibus deprecabatur: Iuno pulchra, licet aliud nomen tibi conſortium cæleſte tribuerit, & nos à iuuando Iunonem, vnde & Iouem dicimus, nominemus. ſiue te Lucinam, quòd lucem naſcentibus tribuas, ac Lucetiam conuenit nuncupari. Nam Fluuoniam, Februalemq; ac Februam mihi poſcere non neceſſe eſt, cum nihil contagionis corporeæ ſexu intemerata pertulerim. † Interducam & Domiducam, Vnxiam, † Cinctiam mortales puellæ debent in nuptias conuocare, vt earum & itinera protegas, & in optatas domos ducas,

al. conſcenſionis
al. verum labor idem, id eſt, alumnus.
al. renitenti.
al. memorantur.
al. morantur
al. Iter ducam.
al. Cincam.

& cum postes vngent, faustum omen affigas & cingulum ponentes in thalamis non relinquas. † Sotigenam te, quas vel in partus discrimine, vel in bello protexeris, precabuntur. Populonam plebes † Curitim debent memorare bellantes. Hic ego te Aeriam potius ab aeris regno nuncupatam voco. Da nosse poscenti, quid hæc aeria latitudo, atque atomis perlucentes concurrentibus campi animantium gerant, quídue hîc dicatur numinum subuolare. Non enim de humilitate aeris illius quæro qui volucribus permeatur, quem Olympi montis cacumen excedit: qui vix decem stadiorum altitudine sublimatur: sed elata disquiro. At iam fas puto quicquid περὶ εὐδαιμονίας lectitans intellexeram conspicari. Hic Iuno conscendentis precibus non repugnans, eam secum in arces ducit aerias, atque exhinc multarum diuersitates edocet potestatum. Illi, inquit, quos ignitæ substantiæ flammatísque suspicimus, ab ipso æthere sphæraq́; superioris ambitu vsque solarem circulum demeantes, ipsi dicuntur dij, & cælites alias perhibentur: causarúmque latentium arcana componunt. Sunt enim puriores, nec admodum eos mortalium curarum vota sollicitant, ἀπαθεῖς q́; perhibentur. Illic Iouem regnare certissimum est. At intra solis meatum vsque lunarem globum, secundæ beatitatis numina subparísque potentiæ, per quæ tamen vaticinia somniáque ac prodigia componuntur. Hæc aruspicio exta physiculant admonentia quædam, vocésque transmittunt, auguratísque loquuntur ominibus. Plerumque enim quærentes admonent, vel syderis cursu, vel fulminis iaculo, vel ostentaria nouitate. Sed quoniam vnicuique superiorum deorum singuli quique deseruiunt, ex illorum arbitrio istorúmque comitatu, & generalis omnium præsul, & specialis singulis mortalibus Genius admouetur, quem etiam Præstitem quod præsit gerundis omnibus vocauerunt. Nam & populi Genio, cum generalis poscitur, supplicant, & vnusquisque gubernatori proprio dependit obsequium.

al Soticenam.

al. curitam,

quium. Ideóque Genius dicitur: quoniam cum quis hominum genitus fuerit, mox eidem copulatur. Hic tutelator fidißimúſque germanus, animos omnium mentéſque cuſtodit. Et quoniam cogitationum arcana ſuperæ annunciat poteſtati, etiam Angelus poterit nuncupari. Hos omnes Graci δαίμονας dicunt, ἀπὸ τῦ δαήμονας εἶ). Latini Medioximos vocitarunt. Qui quidem omnes minus lucidæ ſplendentiſque naturæ quàm illi cæleſtes, ſicut conſpicitis, approbantur. Nec tamen ita ſunt corpulenti vt hominum capiantur obtutu. Hic ergo Lares, hic poſt membrorum nexum degunt animæ puriores, quæ plerunque, ſi meritorum excellentia ſubuehantur, etiam circulum Solis ac flammantia ſepta tranſiliunt. Dehinc à lunari circulo vſque in terram, quicquid interpatet, interſtitij proprij partitione diſcernitur. Et ab orbe lunari interfuſa medietas diſparatur. Sed ſuperior portio eos ſicut conſpicis claudit, quos ἡμιθέους dicunt, quóſque Latinè Semones, aut Semideos conuenit memorare. Hi animas cæleſtes gerunt ſacráſque mentes, atque ſub humana effigie in totius mundi commoda procreantur. His animus datus ex ſempiternis ignibus, quæ ſydera ſtellasq; vocamus. Qui quidem plerunque ſui miraculo fidem fecêre cæleſtium, vt in ortu Herculis geminatæ noctis obſequium, ſerpentéſque idem paruus oblidens, vim numinis approbauit. Tages ſulcis emicuit, & ritum ſtatim gentis Sypnumq; monſtrauit. Ammon apparuit cum cornibus arietinis & veſtimento lanitio, ac ſitientibus vndam fontis exhibuit. Quid loquar eos qui primi mortalibus vſum rerum maioraq; commoda præſtiterunt? vt vitem Dionyſius apud Thebas: Oſiris apud Ægyptios hauſtum vini vſumq; comperiens: frumentum Iſis in Ægypto, Triptolemus apud Atticos docuêre. Eadémque Iſis lini vſum ſementémque monſtrauit. Comminuendæ frugis farriſque fragmenta Pilumno ſignat Italia. Aſſcribit Aſclepio Gra-

cia medicinam. Alij quoque huius generis homines in diuinandi vſum & præſcientiam procreati, vt Carmentis in Arcadia ab effuſo per vaticinia carmine memorata. Sibylla vel Erythrea, quæque Cumæa eſt, vel Phrygia: quas non decem, vt aſſerunt, ſed duas fuiſſe non neſcis, id eſt, Erophilam Troianam Marmenſi filiam: & Symmachiam Hyppotenſis filiam, quæ Erithræa progenita, etiam Cumis eſt vaticinata. Ex hac diuinandi poßibilitate Amphiaraus Mopſuſq́ celebrati. A medietate verò aeris vſque in montium terræq́ confinia, Hemithei heroéſque verſantur: qui ex eo quòd Heram terram veteres dixerunt, Heroes nuncupati. Ibiq́ manes, id eſt, corpori humano præſules attributi, qui parentum ſeminibus manauerunt. Denique hæc omnis aeris à luna diffuſio ſub Plutonis poteſtate conſiſtit: qui etiam Summanus dicitur, quaſi ſummus Manium. Hic luna, quæ huic aeri propior eſt, Proſerpina memoratur. Verùm illi manes quoniam corporibus illo tempore

al. cõgeſtio. *tribuuntur, quo fit prima † conceptio, etiam poſt vitam hiſdem corporibus delectantur, atque cum his manentes, appellantur Lemures. Qui ſi vitæ prioris adiuti fuerint honeſtate, in Lares domorum vrbiumq́ vertuntur. Si autem depranantur ex corpore, Laruæ perhibentur ac Maniæ. Manes igitur hic tam boni quàm truces ſunt conſtituti, quos ἀγαθὲς καὶ κακὲς δαίμονας memorat Graia diſcretio. In his etiam locis Summanes eorumq́ præſtites Mana atque Manuana: Dij etiam quos Aquilos dicunt. Item Fura, Furináque & mater Mania: Intemperiæq́, & alij*

al. tripites. *† triptes diuorum degunt. Circa ipſum verò terræ circulum aer ex calore ſupero atque exhalatu madoréque infero turbidatus, egredientes è corporibus animas quodam fluenti æſtu collidens, non facilè patitur euolare. Hincq́ tractum Pyr Phlegethonta ſollertia poeticæ adumbrationis alluſit, atque in eo perenni ſtrepitu volutata colliditur animarum, quas Vedius adiudicarit impietas, id eſt, Pluton:*

Digitized by Google

ton: quem etiam Ditem, Veiouemq́ dixere. Ipſam quoque terram, † quæ hominibus inuia eſt, referciunt longæ- al. aquæ
uorum chori, qui habitant ſyluas, nemora, lucos, lacus,
fontes, ac fluuios, appellanturq́ Panes, Fauni, † Fones, al. Foni.
Satyri, Syluani, Nymphæ, Fatui, Fatuæq́, vel Fantuæ,
vel etiam Fanæ, à quibus fana dicta, quòd ſoleant diuinare. Hi omnes poſt prolixum æuum moriuntur vt homines, ſed tamen & præſciendi & incurſandi & nocendi habent præſentiſſimam poteſtatem. Inter priores igitur Genius tua adhuc mortalis Virginis diua conſiſtet. Nam eccum tibi, Iuno ætherea ſeu Veſta eſt: vt iam immortali diuæq́ præcipit dicens: Iam ſede concilio Iouis directa demúmque de acerra Virginis partem ſumit. Tunc portitores diuæ correpta lectica magno eam molimine ſubuexere. Sed poſtquàm centum viginti ſex millia ſtadiorum aeria ſubuecti leuitate conſcenderant, ac tonum primum ex phthongis compleuere cæleſtibus: Lunarem ingreſſa circulum Virgo, diuæ congruis nidoribus ſupplicando, de proximo conſpicatur globoſum quoddam tenerúmque corpus ex ſuperni roris leuitate compactum, inſtar ſpeculi prænitentis & adiaculati fulgoris radios reuibrans. In eo ſiſtra Niliaca, Eleuſinaq́ lampas, arcúſque Dictynnæ, timpanaq́ Cybeleia videbantur. Triformis etiam diſcolórque vertigo terribili quadam maieſtate rutilabat. Quæ licet cornigera & aſpera videretur egeſtionibus: opportuna tamen & felem & ceruam etiam conuerſiones bis binas vultibus præferebat. Ex hinc medio quàm ad lunam conſcenderat, ad Cylleniy circulum venit. Quo hemitonio permeato, multiplex ei, vt pote nubenti Dominæ miniſtrorum populus lætabundus occurrit. Inter quos ſplendentis formæ habitúſque fœmina, ac promptæ vbertatis ornatibus opulenta, Virgine ſalutata, vſque in eius oſculum confiſa peruenit. Sed mirabatur illa obſequentium multitudo, quæ ſicut Syrus quidam aſtruit in

numero duorum millium fuerat constituta, quòd fœmina, quam Hetrusci dicebant ipsi deo nuptam fuisse Cyllenio, nulla prorsus inuidia titillata, Virginem complexa constrinxerat. Hæc autem Facundia, nam illi hoc erat vocabulum, in Philologiæ penatibus se ortam educatamq; memorabat. Nec indignum esse, quòd sibi alumna prælata est, quæ & sibi semper ornatum & pabulum multis præbuerat disciplinis. Venit etiam quædam decens, ac pudicissima puellarum: quæ præsul domus custósque Cylleniæ, verùm Themis, aut Astrea, aut Erigone dicebatur: spicas manu, cælatamq; ex hebeno πίνακα argumentis talibus afferebat. Erat in medio auis Ægyptia, quæ Ibis memoratur ab incolis. Sed cum petaso vertex atque os pulcherrimum videbatur: quod quidem serpentis gemini lambebat implexio. Subter quædam prænitens virga, cuius caput auratum, media glauca, piceus finis extabat. Sub dextra testudo, minitansq; nepa: à læua caprea. Sed dilofon aliten, quæ sit oscinum mitior in certaminis tentamenta pulsabat. Ipsa verò Ibis prænotatum gerit nomen mensis cuiusdam Memphitici. Hanc tabellam cum ingestam sibi † conspiceret Virgo venerata, licet sponsi cognosceret argumentum, tamen non ausa est sine supplicatione transire. Tunc etiam candidior Atlantidum Iouis congressu, pignorísque culmine prouecta superuenit, quæ quidē ne in nurus officio sine † bilance libra apparere dignata est. Quam virgo venerata, quoniam satis † sociam filio recognouit, duabus cum lucrorum potente dicatis cœpit honorare pecudibus. Hinc festinatur ascensus, & vsque in Veneris circulum hemitonio transuolatur, ipsaq; Venere, quæ nuptiis allubescebat, quantum decebat † orata, hoc in ea perhibetur intuita, quòd admodum pulchra, tamen antias draconibus circumflexa, crebróque capillitio vulsa, ambifariumq; † Nital secum congressa mitificat. Mox studium in solarem laborare circum, quippe sescuplo fatigabat ascensum: qui tonus ac dimi-

al. cognosceret.

al. blanca.
al. socia filio est

al. honorata

al. Anntal.

ac dimidius habebatur. Ibi quandam nauim, totius naturæ cursibus diuersa cupiditate moderantem, cunctaq; flammarum congestione plenissimam, & beatis circumactam mercibus conspicatur. Cui nautæ septem, germani tamen suique consimiles præsidebant in prora: Felix forma depicta leonis in arbore, Crocodili † in extimo videbatur. In eadem verò rate fons quidam lucis æthereæ, arcanisque fluoribus manans, in totius mundi lumina fundebatur. Quo viso Philologia consurgens, totaq; veneratione supplicans, ac paululum conniuens oculos, deum talibus deprecabatur:

al. *ex intimo*

Ignoti vis celsa patris, vel prima propago,
Fomes sensificus, mentis fons, lucis origo,
Regnum naturæ, decus atque assertio diuûm:
Mundanusque oculus, fulgor splendentis Olympi,
Vltramundanum fas est cui cernere patrem:
Et magnum spectare deum, cui circulus Æthræ
Paret, & immensis moderaris raptibus orbes.
Nam medium tu curris iter, dans solus amicam
Temperiem superis, compellens atque cohercens
Sydera sacra deum, cum legem cursibus addis.
Hinc est quòd quarto ius est decurrere circo:
Vt tibi perfecta numerus ratione probetur:
Nónne hac principio geminum tu dans tetrachordon
Solem te Latium vocitat, quòd solus honore
Post patrem sis lucis apex, radiisque sacratum
Bis senis perhibent caput aurea lumina ferre:
Quòd totidem menses, totidem quòd conficis horas,
Quatuor alipedes dicunt te flectere habenis.
Quòd solus domites quam dant elementa quadrigam,
Nam tenebras prohibens, retegis quod cærula lucet.
Hinc Phœbum perhibent prodentem occulta futuri.
Vel quia dissoluis nocturna admissa, & Isæum
Te Serapim Nilus, Memphis veneratur Osirim.
Dissona sacra mitram, Ditemque † ferumque Typhonem,
Atys pulcher item, curui & puer almus arauri.
Ammon & arentis Libyes, ac Biblius Adon.
Sic vario cunctus te nomine conuocat orbis.
Salue vera deum facies vultusque paternæ

al. *forum* & al. *ferunt*

Octo &

Digitized by Google

Octo & ſexcentis numeris, cui litera trina
Conformat ſacrum nomen, cognomen & omen.
Da pater æthereos mentis conſcendere cœtus:
Aſtrigerumque ſacro ſub nomine noſcere cælum.

His † audita deorum ſedes iuſſa eſt permeare, verùm hemitonio ſubleuatam Pyrois circulus immoratur, in quo Ionis fuerat maximus filiorum. Ex quo circulo viſus Pyriphlegethon amnis ad infra demeare. quo tranſgreſſo (neque enim labor fuerat, hemitonij interiecta tranſcurrere) in Iouialis ſyderis peruenere fulgores: cuius circulus Phthongo perſonabat. Illic ſydus erat temperamenti vitifici ac ſalubris: effulgentia blandiſque vibrata candoribus. Cuius quidem lucis natura ex calidis humidiſque commixtionibus candens, quadam proſperitatis tranquillitate rutilabat. Verùm ibi ſydus Iouis: nam ipſe totius mundi membra colluſtrans, ad deorum dicebatur imperium & ſenatum cœlitem commeaſſe. Hunc etiam prætergreſſa circum, ac parili interiectione ſublimis, deorum rigidiſſimum creatorem in algido hærentem pruinisque niualibus conſpicata: verum idem, quem circumuenire nitebatur, orbis melo Dorio tinniebat. Sed ipſi præſuli nunc draconis facies, nunc rictus leonis, nunc criſtæ cum aprinis dentibus videbantur: totóque exitiali ſæuiebat horrore. cui tamen poteſtas pro circi granditate maior ac prælata cæteris habebatur. Denique arpis, bombiſque perterrita, † tam intoleranda congreſſione Virgo diffugit. Inde maximis conatibus ſeſcuplo † itineris euehuntur. Nam tono ac dimidio ad ipſius cæleſtis ſphæræ globum, ac laqueatum ſtellis ambitum peruenitur. Sicq; ſex tonorum conſcenſionibus & ſtadiorum † deſeſſa laſſitudine fatigati: cum Diapaſon ſymphoniam quicquid emenſi erant, aduerterent conſonare, perfectione abſolutæ moduliationis, poſt labores maximos recreati, paululum conquierunt. Ipſa quoque Philologia lectica diſiliens, cum immenſos luminis campos, æthereaq;

al. *auditis.*
al. *iam pro introl.*
al. *itinere.*
al. *defecta.*

æthereæq́ tranquillitatis verna conſpiceret, ac nunc tot diuerſitates cerneret, formasq́ decanorum: tunc octoginta quatuor liturgos cælo miraretur aſtare: videretq́ præterea fulgentes crebrorum ſyderum globos, & circulorum alterna illigatione texturas: Ipſam verò quæ ambitum coercet vltimum ſphæram, miris raptibus incitatam, polóſque & axem ex cæli ſummitate vibratum profundam tranſmeare terram, atque ab ipſo totam cæli molem machinamq́ torqueri: tanti operis tantæq́ rationis † patrem deúmque: non al. *deum pa-*
ſciens ab ipſa etiam deorum notitia ſeceſſiſſe. quoniam *trémque*
extra mundanas beatitudines eum tranſcendiſſe cognouerat, empyrio quodam intellectualique mundo gaudentem: iuxta ipſum extimi ambitus murum annixa genibus, ac tota mentis acie coartata, diu ſilentio deprecatur. Veterumq́ ritu vocabula quædam voce mentis inclamans, ſecundum diſſonas † nationes numeris varia, ſono ignota, al. *muta-*
iugatis alternatíſque literis inſpirata, veneratúrque verbis intellectualis mundi præſules deos eorumq́ miniſtros, ſenſibilis ſphæræ poteſtatibus venerandos: vniuerſumq́ totum infinibilis patris profunditate coercitum. poſcítque quoſdam tres deos, aliósque diei noctíſque ſeptimo radiatos, quandam etiam Fontanam Virginem deprecatur. Secundum Platonis quoque myſteria ἄπαξ καὶ δὶς ἐπίκοινα poteſtates. His diutiſſimè florem ignis atque illam exiſtentem ex non exiſtentibus veritatem toto pectore deprecata. Tum viſa ſecernere ἀποθέωσιν ſacraq́ meruiſſe. Quippe quidam candores lactei fluminis tractu ſtellis efflammantibus defluebant. Lætabunda igitur gratéſque teſtata, iter in Galaxeam flectit, vbi ſenatum deûm à Ioue nouerat congregatum. Erat autem ibi Ioualis domus, quæ etiam granditate mira mundanum ambitum poſſideret, & decore conſpicuo fulgorem ſyderum vinceret, & nouitate ſitus ſigniferum circulum decuſſaret. Præterea tanto ſplendore renidebat, vt argenti crederetur fabricata materia.

Ibi ſepta

Ibi septa candentia, culmenq; septatum limbis niualibus albicabant. Ibi Iupiter cum Iunone omnibúsque diuis in suggestu maximo ac subselliis lacteis residens, sponsales præstolatur aduentus: qui simul Musarum voces ac dissonis mela dulcia cantilenis Virgine adueniente percepit: priore loco præcepit venire Cyllenium, cum quo Liber & Delius fidi amantissimiq; germani, Hercules etiam, vterque Castorum, Gradiuúsque, & quicquid deorum de Ioue progenitum est, Cyllenij adhærebat officio. Elementorum quoque præsides, angelicíque populi pulcherrima multitudo, animæq; præterea beatorum veterum quæ iam cæli templa meruerant, gressus Maiugenæ sequebantur. Linum, Homerum, Mantuanumq; vatem redimitos canentesq; conspiceres: Orpheum atque Aristoxenum fidibus personantes. Platonem Archimedémque sphæras aureas deuoluentes. Ardebat Heraclitus: vdus Thales, circumfusus atomis Democritus videbatur. Samius Pythagoras cælestes quosdam numeros replicabat. Aristoteles per cæli quoque culmina Endelechiam scrupulosius requirebat. Epicurus verò mixtas violis rosas & totas apportabat illecebras voluptatum. Zeno ducebat fœminam prouidentem. Archesilas collum intuens columbinum. Multúsque præterea palliatorum populus studiis discrepantibus dissonabat. Qui quidem omnes inter Musarum carmina concinentium audiri, licet perstreperent, nullo potuere rabulatu. Veniente igitur introgressoq; Cyllenio, omnis ille deorum senatus veneratus verticem ingredientis, exurgit. Ipse Iupiter eum propter suum consessum Pallade à dextra sociata medium collocauit. Nec longo interiecta ipsa quoque Philologia ambita Musis ac matre præambula corrogatur. Qua ingrediente, ac Vestæ deûm nutrici eidemq; pedissequæ acerram illam olacem aromatis refundente, omnis ille ordo cælicolum portiones sibi competentes attribuens, Arabicis lætabatur halatibus. Verùm Virgo vt est per omnia verecunda,

Digitized by Google

verecunda, licet à Ioue eius aſsidere conſimio iuberetur, tamen ibi potius voluit vbi Muſas conſpexerat admota Palladis conſortione reſidere. Tunc exurgens Virginis mater poſcit de Ioue ſuperíſque cunctis, vti ſub conſpecta omnium quicquid ſponſalium nomine præparauerat Maiugena, traderetur, ac demum dos à Virgine non deeſſet. Tuncq; tabulas ac Papiam † Pompeamq; legem ſinerent al *Popeámque*
reſitari. Cuius petitioni iuſtiſſimæ deorum ſenatus attribuit, vt in † conſeſſu cælitum offerenda probarentur. Hinc al. *conſpectu*
Phœbus exurgit fratris officium non detrectans, ac ſingulas ex famulitio† dilecto Cyllenio incipit admouere, al *d. lecto*
quæ tam pulchræ cunctis quàm ornatiſſimæ reſulſere.

Tranſcurſa lector parte magna fabula:
Quæ tam morolis implicata ductibus
Tenui lucernam palpitare lumine
Coegit inſtans innitens crepuſculum:
Ac ni roſetis purpuraret culmina
Aurora primo conuenuſtans habitu
Surgens feneſtras diſſecaret lumine:
Adhuc iugata compararet pagina
Quocunque ducta † longiorem circulum. al *largiorem*
Nunc ergo mythos terminatur: inſiunt
Artes libelli qui ſequentes aſſerent.
Nam fruge vera omne fictum dimouent:
Et diſciplinas annotabunt ſobrias
Pro parte multa, nec vetabunt ludicra.
Habes quid inſtet, ſi poteſtas cælum
Faueantque Muſæ & Chelis Latoia.

MAR-

MARTIANI
MINEI FELICIS
CAPELLÆ
AFRI CARTHAGINIENSIS,
De Arte
GRAMMATICA,
LIBER III.

RVRSVM Camœna paruo
Phaleras parat libello:
Et vult amica fictis
Commenta ferre primum:
Memorans frigente vero
Nil posse comere vsum:
Vitioque dat poetæ,
Infracta ferre certa:
Lasciua dans lepori:
Et paginam venustans
Multo illitam colore.
Atquin prioris ille
Titulus monet libelli
Mythos ab ore pulsans:
Artesque vera fantes
Voluminum sequentum
Præcepta comparare.
Ad hæc iocante rictu:
Nil mentiamur inquit:
Et vestiantur artes.
An tu gregem sororum
Nudum dabis iugandis.
Et sic petent notandis
al. Et † In cælitum senatum:
Aut si tacere cultum
Placet ordo quis probatur
Certè loquentur illæ
Quicquid erat docendum:
Habitusque consequentur

Asomato

Asomato in profatu.
Hæc nempe ficta vox est
Et deuius promissi es:
Cur ergo non fateris
Ni figminis figura
Nil posse comparari?
His me camœna vicit:
Fugis, iugabo ludum.

ADMOVERAT *igitur Latoides vnam priori loco Mercurialium ministrarũ, ætate quidem longæuam, sed comitate blandissimam, quæ se in Memphide ortam, rege adhuc Osire memorabat, diúque obtectam latibulis, ab ipso repertã educatamq; Cyllenio. Quæ fœmina, licet in Attica, vbi maiore æui parte floruerat, se assereret incedere palliatam, tamen ritu Romuleo, propter Latiale Numen, & olim caput, propterq; Martiam gentem Veneríque propaginem, senatum deum ingressa est penulata. Gestabat hæc autem teres quoddam ex compactis annexionibus ferculum, quod leui exterius elephãto prænitebat. Vnde velut medendi sollers magistra, curandorum vulnerum insignia proferebat. Nam ex eodem scalprũ primo vibranti demonstrabat acumine: quo dicebat circuncidi infantibus vitia posse linguarum. Dehincq; nigello quodã puluere, qui ex fauilla confectus vel sæpia putaretur illato, per cannulæ eadem resanari. Tunc etiam quoddam medicamen acerrimum, quod ex ferulæ flore caprigenique tergoris † resectione confecerat, rubri admodum coloris expromsit, quod monebat faucibus † admouendum, cum indocta rusticitate vexatæ fœtidos ructus vitiosi oris exhalant. Demonstrabat etiam quendam † gratissimum gustum vespere multo oliúoque laboratum. Quo depulsa vocis insuauissimæ diritate, canoros etiam fieri posse memorabat. Arterias etiam pectusq; cuiusdam medicaminis adhibitione gargarizando purgabat. In quo & cera sago illita, & gallarum gummeósque commixtio, & Niloticæ fruticis collemata notabantur.*

al. *resectione.*

al. *adhibendum.*

al. *grauissimum.*

Quæ vis epithematis licet memoriam intentionemq; procuraret, tamen natura ſui etiam vigilias inferebat. Protulit quoque limam quandam artificialiter expolitam, quæ octo partibus auratis, velut diuerſis nexionibus interſtincta vibrabat, ex qua ſcabros dentes vitiliginéſque linguarum & ſordes, quas in Soloe quadam ciuitate contraxerat, leui ſenſim attritione purgabat. Hæc abſtruſa noſſe carmina numeróſque multifidos crebræ ſupputationis opere putabatur. Denique quoties curandos acceperat, mos eius erat de nomine primo tractare. Caſus etiam non tacebat, quanti vel vitia creare poſſent, vel prudentiſſimè declinari. Tunc genera rerum, verba etiam curandorum cum ratione captabat, ne vt fieri ab ægrotantibus moris eſt, nomen pro nomine commutarent. Tum verborum Modos, Tempora, Figurasq;, & Schemata requirebat: Iubebatq; alios quis plenitudo obtuſior atque immobilis torpor inſederat, gradus percurrere, ſcandereq; quàm plurimum operum: Præpoſitionibus aut Coniunctionibus, aut Participatis inſiſtere, totaq; curandos arte fatigari. Hanc igitur fœminam tali multorum curatione callentem, cum deorum nonnulli Iatricem, alij Genethliacem diuerſis rerum operibus æſtimarent, adderetur q; fidei medendi ſolertia, quòd eam opitulari poſſe oris vitiis nec Pallas denegaret nec ipſe Maiugena. Inconſentaneum tamen videbatur incedere medicam penulatam. Idcirco ab ea & nomen & officium ſuum ac totius expoſitio artis exquiritur. Tunc illa, vt familiare habebat, exponere percunctata, ac docere facile quæ ab eadem quærebantur: penula à dextra cum modeſtia verecundia q; † reuelata, ſic cœpit: Γεϱμματικὴ dicor in Gracia, quòd ϰϱαμμὴ linea, & ϰϱάμματα literæ nuncupentur. mihiq; ſit attributum literarum formas propriis ductibus lineare. Hinc q; mihi Romulus Literaturæ nomen adſcripſit, quamuis infantem me Literationem voluerit nuncupare, ſicut apud Græcos †γεϱμματιϛικὴ primitus vocitabar. Tunc & an-

al. relau.

al. ϰϱαμματικὴ

& antistitem dedit & sectatores impuberes aggregauit. Itaque assertor nostri nunc literatus *dicitur,* literator *antea vocabatur. Hoc etiam Catullus quidem non insuauis poeta commemorat dicens:*

Munus dat tibi Sylla literator.

Idem apud Græcos γραμματοδιδάσκαλος vocitatur.

Quid sit officium Grammaticæ.

OFFICIVM *verò meum tunc fuerat, doctè scribere legereq́. Nunc etiam illud accessit, vt meum sit eruditè intelligere probaréque. Quæ duo mihi vel cum philosophis criticísque videntur esse communia. Ergo istorum quatuor, duo actiua dicenda sunt, duo spectatiua. Siquidem impendimus actionem, cum quid conscribimus legimúsue. Sequentium verò spectaculo detinemur, cum scripta intelligimus aut probamus: & licet inter se quadam cognatione coniuncta sint, sicut cæteris artibus comprobatur. Nam & actor cognoscit primo quæ valeat actitare, & astronomus quædam facit, vt per ea cognoscat quæ debeat comprobare.* †*Promittit etiam vtrunque Geometres, quippe formas theorematum cum rationibus certis efficit & cognoscit.*

al. *Mist.*

Quot sint partes eius.

PARTES *autem meæ sunt quatuor: literæ, literatura, literatus, literatè. Literæ sunt quas doceo, Literatura ipsa, quæ doceo, Literatus, quem docuero, Literatè, quod peritè tractauerit quem informo. Profiteor autem de orationis natura vsq́ tractare. Natura est ex quibus formetur oratio. Vsus, cum eadem vtimur, appellatur. His etiam materies admouetur, vt de qua re dicendum sit æstimemus. Oratio verò ipsa tribus gradibus eruditur, id est, ex literis, syllabis, & ex verbis.*

De natura literarum.

VERVM *in literis gemina quæstio diuersatur. Nanque aut naturales sunt, aut effectæ. Natura enim insinuante, earum nomina in loquendi substantiam procreata. Artificiosa verò formatio earum lineas quas scribimus* † *designauit. Ad hoc, vt præsentes vna vti, absentes alia potuissent. Atq. ita ex hac parte qua scribitur* mutæ: *ex illa qua legitur,* † vocales *sunt appellatæ. Siquidem hæc auribus tantum, illa solis oculis valeat comprehendi. Literæ igitur aliæ sunt, quæ per se efficere totum valeant, aliæ quæ nihil.*

al *deformauit.*

al. *vum.*

Nam vocales, quas Græci septem, Romulus sex, vsus posterior quinque commemorat, Y velut Græca reiecta. Hæ tamen in Latio nunc produci, nunc contrahi, nunc acui, nunc grauari, vel etiam circunflecti: nunc aggregari, nunc distrahi sine iactura sui nominis possunt. Modo solæ syllabas formant, nunc consonantes vtrinque suscipiunt. Vocalésque nonnullæ modo se inuicem mutant, nuper sibi cum decore succedunt: quippe A plerunque in E transuertitur. Nam capio, cepi *facit: nunc in I, vt* salio, insilio: *nunc in O, vt* plaustro, plostro: *vel in V, vt* arca, arcula. *Item E literæ, in primum A reformatur: vt* fero, latum: *vel in I, vt* moneo, monitus: *vel in O, vt à* tegendo, toga: *vel in V, vt à* tego, tugurium. *Similiter I quoque vocalis in A conuertitur, vt* liquis, liqua. *In E, vt* fortis, forte. *In O, vt* qui, quo. *In V, vt* ibi, vbi. *Non aliter O litera in A transit, vt* creo, creaui: *vel in E, vt* tutor, tutela: *vel in I, vt* virgo, virginis: *vel in V, vt* volo, volui. *Item V simili ratione conuertitur in A, vt* magnus, magna: *in E, vt* sydus, syderis: *in I, vt* telum, teli: *in O, vt* lepus, leporis. *Sic igitur transformatæ, nunc vtrinque poterunt copulari, nunc ex altero, nunc ex neutro, nunc aliquas partes orationis terminant, nuncq; nullas.*

Quòd

Digitized by Google

Quòd vocales vtrinque aliquando copulantur.

NAM *A primum vtrinque ſibi aſſociat V & I literas: nam &* aurum *dicimus &* Varus *&* Ianus *&* Aiax. *Ex vno autem latere ſuſcipit E, vt* Æneas. *Ex neutro verò O. Finit fœminina nomina, vt* dea: *maſculina, vt* Iugurtha. *Neutra in ſingulari numero tantum Græca, vt* toreuma, peripetaſma. *In plurali autem Latina, vt* monilia. *In verbis imperandi modi, vt* canta, ſalta.

E autem vocalis duarum Græcarum literarum vim poſſidet. Nam cum corripitur, E Græcum eſt, vt ab hoc hoſte. *Cum producitur, ἦτα eſt, vt* ab haedie. *Ac maximè tunc circumflexum accentum tenet. Hæc duas vocales, id eſt, I & V ex latere vtroque complectitur, vt in* Euro, Veientano: *& in* eia, iecore. *Finit verò neutra nomina, vt* monile. *Fœminina etiam, ſed Græca, vt* Calliope. *Pronomina, vt* ille, iſte. *Numerum etiam totius generis, vt* quinque, *licet ἄπλωτον ſit. Item verba imperatiui modi, vt* ſede, curre. *Modi infiniti,* ſcribere, ſcripſiſſe.

I verò litera cunctis vtrinque vocalibus ſociatur. Nam A complectitur, cum dicimus Ianua *&* Aiax. *E autem vt* teneat, *docuerunt exempla ſuperius demonſtrata. O autem literæ copulatur in nomine* Iouis & Oinone: Oiſus *etiam dicitur. Sic enim veteres* vſum *dixêre. V autem in* iuuando, *&* vita: *hæc aliquando vocalis geminam ſyllabam facit. Finitq; omnium generum nomen, vt* frugi: *numerum itidem omnium generum, vt* viginti. *Item verba modi indicatiui, vt* noui, memini. *Imperatiui,* ſali, veni. *Infiniti,* iaculari, luctari. al. tenia.

O verò litera, quibus vocalibus quáue ex parte cohæreat, ſuperius memoratum. Finit autem nomina maſculina, vt Cato. *Fœminina, vt* Iuno. *Numerum omnium generum, vt* octo. *Item verba actiua,* canto, laudo. *Modi*

imperatiui tantummodo inuenitur, vt cedo. *Aduerbium, vt* ſubitò. *Præpoſitionem vt* pro.

V autem litera vocalibus omnibus vtrinque coit, præter O antelatum. Sola etiam V, ſui generis literam non geminat, ſed coniungit, vt Vulgus, Vulcanus. *Finit articulos, vt* tu. *Nomina neutra, vt* cornu, genu: *nullum autem verbum claudit.*

De ſemiuocalibus.

HACTENVS *de vocalibus. Non enim vocales aſtruere, ſed omnes literas ſum iuſſa monſtrare: verùm reliquas quæ ſequuntur conſonantes eſſe non dubium eſt. Quæ item diſcernuntur in ſemiuocales & mutas: quarum exequar rationem.*

Quippe F litera, quæ eſt ſemiuocalium prima, duas tantummodo conſonantes prælata complectitur, L *&* R, *vt dicimus* flauus *&* frugi. *Vocales verò complectitur, ita vt I & V vocales ſibi præferri prohibeat: nullum autem claudit finitiua ſermonem.*

L verò litera tripliciter ſonat. Nam exilem ſonum reddit cùm geminatur, vt ſollers, Salluſtius. *Medium autem cùm terminat nomina, vt* ſol, ſal. *Item leniter ſonat, cum vocales ante venit, vt* lapis, lepus, liber, locus, lucerna. *Plenum verò ſonum habet, cùm ei præferuntur literæ* P G C F, *vt in* Plauto, glebis, Claudio, flauo. *L autem nunquam vlli ſemiuocali vel mutæ præponitur, quæ pro D in præpoſitione accipitur, cùm & A præfertur, vt* allidit, alligat. *Hæc etiam prælata præpoſitione ſeruatur, vt* inlepidus, inlotus. *Vtrinque autem vocales amplectitur, & nomina nonnulla determinat. In maſculino* Sol, *in fœminino* Tanaquil: *in neutro A E I præcedentibus, vt* bidental, mel, ſil. *Aduerbia etiam claudit, vt* ſemel.

M verò litera tam in ſermonis initio quàm in medio eſſe, & in vltimis poteſt, vt mores, vmbra, triticum. *Ex conſonan-*

consonantibus sola M præcedit N, vt Memnon. *Subsequitur solam S. vt* Smynthius. *Mutaturq; in N nonnunquam, vt cùm dicimus* nunquis. *Terminatq; neutra, vt* aurum *&* argentum. *Item Monoptota, vt* nequam. *In genere masculino accusatiuum simplicem, & duplicem genitiuum. Item participia & verba, & aduerbia, vt* tractum, legam, cursim. *Numerum etiam omnium generum, vt* nouem, decem.

N autem litera plenior apparet in primis & vltimis, vt Nestor, tibicen. *In mediis exilior, vt* mane, damnum. *Ex consonantibus sequitur M literam, vt* Memnon. *S autem præcedit, vt* fons, mons. *Conuertitur etiã in M, cùm eam sequuntur B P M, vt dicimus,* imbuit, impulit, imminet. *Eadem nomina terminantur, masculinum, vt* Tibicen. *Fœmininum Græcum, vt* Syren. *Neutrum, vt* culmen.

R verò vocales vtrinque complectitur. De consonantibus S soli præponitur, vt sors, fors, *& X duplici nonnunquam, vt* arx. *Conuertitur in L N & S, vt* niger, nigellus, †femen, feminis, gero, gessi. *Finit nomina masculina post omnes vocales, vt* par, pater, vir, nitor, fur. *Fœminina post E & O, vt* mulier, soror. *Neutra post omnes præter I, vt* calcar, piper, marmor, sulphur. *Finit verba & aduerbia, vt* venor, vador.

al. *semen*, *semina*

S nonnulli literam non putauerunt. Nam Messala quendam sibilum dixit, quæ tamen vtrinque P *literæ copulatur, vt* spado, psitacus, *&* C Q T *sequentes amplectitur, vt* scaurus, squama, stella. *In plures etiam transitum facit, vt in L. Dicimus enim* modus, modulus: *in N,* sanguis, nis: *in R,* flos, floris: *in D,* custos, custodis: *in T,* nepos, tis. *Terminat etiam masculina & fœminina post omnes vocales. Neutra post A O V, vt* vas, os, nemus. *Huic literæ Diuus Claudius* P *adiecit, aut* C *propter* ϕ *&* ξ *Græcas,* Psalterium, saxa.

X autem nemo literam putat, quoniam duplex eſt. Conſtat enim ex G & S, vt rex, regis: *aut ex C & S, vt* nux, nucis. *In V aliquando transfertur, vt* nix, niuis: *& C, vt* pix, picis: *& in T, vt* nox, noctis. *Hæc in Latinis nunquam ponitur prima: apud Græcos autem ponitur, vt* Xanthus. *Et maſculino & fœminino omnibus vocalibus ſociatur, vt* Aiax, frutex, calix, velox, Pollux, *& fœminino,* fax, lex, lodix, velox, lux: *neutrum nullum claudit.*

De mutis.

TRANSACTIS *ſemiuocalibus mutæ ſunt perquirendæ: quæ ideo hoc nomine nuncupantur, quoniam niſi illis vocales aſſociatæ ſuccurrerint, intra oris ſonitum ante auſpicia moriuntur.*

B prima omnibus vocalibus vtrinque connectitur: præfertur conſonantibus L & R, vt blæſus, *&* breuis. *Tranſit in C, vt* ſuccurrit: *in F,* ſufficit: *in M, vt* ſummittit: *in P vt* ſupponit: *in S, vt* ſuſtulit. *Finit nihil, niſi tres præpoſitiones,* ab, ob, ſub.

C vocales vtrinque collaterat, conſonantes quaſdam præcedit L T R M N, vt clarus, tectum, crus, acmon, Cnidus. *Finit articulos, quos pronomina vocant,* hic, hæc, hoc. *Et aduerbia, vt* ſic, huc, hic. *Sola mutarum antecedentem vocalem producit, & pro duplici habetur, vt* hic, hoc.

D vtrinque vocales tenet. Præponitur R literæ in Druſo: *M literæ nunquam præfertur in Latinis: in Græcis autem aliquando, vt* Dmolus. *Sic & N, vt* Ariadne. *Tranſit in C, vt* accidit: *in G vt* aggerat: *in L, vt* alligat: *in P, vt* apponit: *in R, vt* arripit: *in S, vt* aſſidet: *in T, vt* attinet. *Finit articulos neutralis generis, vt* illud, iſtud: *& præpoſitionem, vt* apud.

G omnibus vocalibus præfertur, ſequitur A literam, vt in aggere, *quæ quoties geminatur, adiungitur. Præfertur R literæ,*

Digitized by Google

R literæ, vt graue. *L, vt* gladius: *N vt* ignis. *In C quoque conuertitur, vt* rego, rector. *Nihil queque concludit.*

H, aſpirationis notam eſſe certiſſimum eſt: quæ quando vocalibus accidit, vt hoſpes, hæres; *tranſit in X, vt* traho, traxi. *Hanc Græci diuiſerunt. Nam pars eius dexterior aſpirationis nota eſt, ſiniſtra contrariæ ſignificationis.*

K verò nunc nota putatur eſſe, nunc litera: nam eius effectus C integrare non dubium eſt abſque his, † kapite, kalendæ, kalumniæ. al. *Kæſus*

P autem conuenit vtrinque vocalibus, R literæ præponitur, prandere: *L, vt* placere: *S,* pſitacus: *T,* Ptolemæus: *N, vt in* Sypnis. *Terminat verò nihil.*

Q quidam literam non putabant, & vincerent, niſi in equo *&* equitatu *appareret expreſsè. Hæc nunquam ſine duabus vocalibus ponitur, quarum prior erit V, & ſic cæteræ* † *conſequenter, vt* quartus, queſtus, quirites, quotus, equus. *Conſtat autem ex C & V, ideóque duplex & compoſita dicitur, nec geminatur. Nullam ſingularem literam comprehendit, ſinit nihil.* al. *conſequuntur*

T vocales ex vtroque concludit, in coniunctionibus & præpoſitionibus præcedit: L in Tlepolemo: *M, in* Tmolo: *N, in* Potnia: *R, in* Troia. *Finit neutra,* caput, ſinciput, lact. *Articulos terminat, vt* quot, tot. *Verba, vt* legunt. *Aduerbium & Interiectionem, vt* at. *Z à Græcis venit, licet etiam ipſi primò G Græca vtebantur: nam* cetum *dicebant, quem nunc* zetum *dicunt: tamen hæc geminata ab ipſis etiam habetur. Nam à T & G componitur: quam, vt aduertas duplicem, nunquam poterit geminari. Hæc præponitur M literæ, vt* Zmirna. *Ex his igitur vniuerſis decem & octo literæ neceſsitatem cunctæ conſcriptionis abſoluunt. Placet enim mihi Y in vocalium numerum congregari. Neque ſine hoc* hyacinthus, *aut* Cyllenius *poterit annotari. Sic igitur erit vt ſenæ fiant vocales. Semi-*

uocales & mutæ duodecim. H enim aſperationi dabitur: ſuperuacuæq; erunt Q & K.

X autem vt duplex ſine elementi cardine non probatur.

Z verò à Latinis excluditur, decem & octo numero ſicut dictum eſt ſuperſidunt. Quæ tamen ſuperuacuis reiectisq; cunctis ex vnius vocis ſonitu conformatæ, diuerſas naturalis harmoniæ cauſas ſub oris concinentia repererunt.

De formatione literarum.

NANQVE *A ſub hiatu oris congruo ſolo ſpiritu memoramus.*

B labris per ſpiritus impetum recluſis edicimus.

C molaribus ſuper linguæ extrema appulſis exprimitur.

D appulſu linguæ circa ſuperiores dentes immaſcitur.

E ſpiritus facit lingua paululum preſſiore.

F dentes labrum inferius deprimentes.

G ſpiritus cum palato.

al. *corraſis* *H* † *contractis paulum faucibus ventus exhalat.*

I ſpiritus prope dentibus preſſis.

K faucibus palatóque formatur.

L lingua palatoq; dulceſcit.

M labris imprimitur.

N lingua dentibus appulſa collidit.

O rotondi oris ſpiritu comparatur.

P labris ſpiritu erumpit.

Q appulſa palati ore reſtricto.

R ſpiritum lingua criſpante corraditur.

S ſibilum facit dentibus verberatis.

al. *extrud.* *T appulſu linguæ dentibusq; impulſis* † *excuditur.*

al. *promi-nulis* *V ore conſtricto labrisq;* † *promulis exhibetur.*

al. *formatur* *X quicquid C & S* † *formauit exibilat.*

Y appreſſis labris ſpirituq; procedit.

Z verò iccirco Appius Claud. deteſtatur, quòd dentes mortui dum exprimitur, imitatur.

Præſtricta

Præstricta est cursim rationis regula prima:
Quæ multis tendi sueta voluminibus:
In qua iuncturis quid nectat litera vtrisque,
Quo admittat sociam, vel faciat latere.
Quæ quo transiliat conuersis legibus vsu:
Et transformatum nomen habere velit.
Quas oris sonitus, vel quas modulatio linguæ
Gignant, & pulsu rupta labella suo.
Nunc iam compactis cursanda est syllaba formis:
Vt fastigetur longa breuisque fuat.
Hæc duo percurram, iuncturas litera quippe
Præueniens docuit sub ratione pari.
Hoc igitur subdens nectendum concipit ordo.
Si vestrum superi comprobat arbitrium.

Hæc cùm Grammatice dicaret, eamq; progredi Iupiter Delinsq; præciperent, hic Pallas de iunctura syllabarum inquit: Dum hæc Literatura deproperat, partem historicam præterniſit. Quo virginis obiectu perterrita, Scio, inquit, mihi plurima transeunda, ne minutiora nectendo fastidium superæ beatitatis incurram. Propoſito igitur per compendioſos calles festina perfungar, ne denſis obumbrata ramalibus velut ſenticoſæ copiæ denſitate ſylueſcam.

De iunctura ſyllabarum.

SYLLABA *igitur dicta est, quòd iunctis literis ſonitum ſimul accipientibus informetur. Cuius (vt dixi) tres partes eſſe non dubium est, de Iunctura, de Fastigio aut de Longitudinibus.*

Iuncturæ ſunt genera quatuor, duo naturalia, duo historica.

Naturalia ſunt cùm quæritur vnaquæq. ſyllaba, vtrum ex vna an gemina, an neutra parte iungatur. Et vtrum literæ, quæ inter ſe copulari non poſſunt, adiecta alia litera ſocientur. vt M & N, dum non coeant, vocali accedente ſociantur, vt in amni & ſomno: *quæ iuncturarum genera ex hoc quòd in literis memorata ſunt, † tranſeant.* al. tranſeantur.

Hiſtorica

Hiſtorica verò illa coniunctio eſt, cùm ex literis quæ inter ſe poterunt copulari, diuerſitas ſandi non eaſdem nec pares numeros ſociarit. Scribimus nos enim Muſarum *primam ſyllabam duabus literis: Græci tribus. Lucillius in datiuo caſu A & E, coniungit, dicens:* Huic Terentiæ Orbiliæ; *Lucinius A & I: & Lucretius crebrò: & noſter Maro,* Aulai, Pictai.

Item duæ iunctura ſunt, cùm ſociamus ſyllabas propter
al. vna *pedem vel verſum, vt duæ in † vnam repentè depereant, vt in Synalœphe: vel cum literæ excluduntur è verbo, vt in Eclipſi.*

De faſtigio.

HACTENVS *de iunctura, nunc de faſtigio videamus, qui locus apud Græcos* περὶ σχοφοδῶν *appellatur. Hic in tria diſcernitur: Vnaquæque enim ſyllaba aut grauis eſt, aut acuta, aut circumflexa: & vt nulla vox ſine vocali eſt, ita ſine accentu nulla. Et eſt accentus, vt quidam putauerunt, anima vocis, & ſeminarium Muſices: quod omnis modulatio ex faſtigiis vocum grauitateq; componitur: ideoq; accentus quaſi accantus dictus eſt.*

Omnis igitur vox Latina ſimplex ſiue compoſita, habet vnum ſonum, aut acutum, aut circumflexum: duos autem acutos aut inflexos habere nunquam poteſt: grauis verò ſæpe acutum habet in prima ſyllaba, ſi dicas Caélius: *in ſecunda* Sallúſtius: *in tertia* Curiátius: *inflexum item in prima, ſi dicas* coêlum: *ſyllaba antepenultima nunquam acuitur natura ipſa, ſed præcedens eius, id eſt, ab vltima tertia, ſine breuis, ſine longa ſit, vt* Cícero, Caélius. *Flexus autem ſonus in ea tantummodo ſyllaba conſiſtit quæ præcedit vltimam, nec aliter quàm vt ipſa natura longa ſit, & vltima tamen breuis, vt* Galênus. *Aut ſi vltima longa, aut ſi penultima natura vel poſitione longa, licet vltima breuis, acutus tamen ſonus fiet,* Galení, Camillí.

Inflexi

Digitized by Google

Inflexi proprium eſt hoc, vt niſi longis natura ſyllabis non adhæreat. Acutus autem & in longis & in breuibus inuenitur. Omnis autem vox aut acutum aut circumflexum ſonum habeat neceſſe eſt, etiam ſi monoſyllaba ſit. Monoſyllabæ enim graui carent. Omnis vox monoſyllaba, cùm aliquid ſignificat, ſiue breuis, ſiue poſitione longa, acuitur, vt dicimus fár. *Si autem natura longa, flectetur, vt* lûx, môs. *Diſſyllabæ verò priorem acuunt, vel quum breuis eſt vtraque, vt* citus. *Vel cum poſitione longa eſt vtraque, vt* sóllers. *Vel altera poſitione longa, vt* cóhors. *Si verò prior ſyllaba natura longa eſt, & ſequens breuis, flectetur prior, vt* lûna. *Si poſterior longa erit poſitione, vel natura, prior acuetur, vt* códex, dócte. *Nulla enim longa inuenietur grauis in* † *diſſyllaba, prior in triſyllabis ſi media breuis fuerit, quam penultimam dicimus, non dubiè graui accentu pronunciatur, ac ſtatim prima eius, hoc eſt, tertia ab vltima acuetur, vt in* Cátulo. *Si verò eadem longa eſt, intereſt quemadmodum ſit longa. Si enim natura longa eſt, breuisq; vltima, media flectitur, vt* Cethêgus, Mancînus. *Si verò media longa erit natura, & extrema longa, media acuetur, vt* Catóni, Ciceróni. *Vel ſi poſitione longa erit, media acuta durabit, qualiſcunque nouiſſima fuerit, vt* Catúllus, Catúllo, Metéllus, Metéllo. *Pronomina autem quæ duplici declinantur, id eſt, aut corripiuntur aut producuntur, mediam ſyllabam in genitiuo caſu acuunt,* ipsíus, illíus. *Horum ſi ſecundæ breues fiant, primæ acutæ erunt; vt* ípſius, íllius. *Si verò longæ erunt mediæ, primæ graues, ſecundæ inflexæ erunt, vt* óccidit ſol, *&* occîdit hominem. *Ergo primæ acutæ ſunt, cùm mediæ breues. Cùm verò mediæ longæ vel acutæ, vel inflexæ, vel acutæ; tum longæ vltimæ, vt* tenebræ, latebræ, manipli. *Hæc à ſuperioribus quæ ſunt alia, vt* Catúllus, Sallúſtius, *hoc differũt, quòd illa cõſonantes diſcretas habẽt: hæc quanuis & ipſam penultimã poſitione habẽt longam,*

al. diſſyllabo prior.

longam, nullam tamen in ſecunda ſyllaba ex conſonantibus ſibi retinent, ſed in tertia ſunt duæ. Ideoq; factum eſt, vt media hæc nomina, tenebras *&* latebras, *acuto accentu primam ſyllabam proferrent: at* maniplos *&* feneſtràs *penultima ſyllaba acuta diceretur: quod quidam illud genus ſyllabæ penultimæ omnino breue putauerunt, quia non terminantur conſonante. Quidam quia licet non terminarentur conſonante, proxima ſyllaba inciperet à duabus conſonantibus: & quòd natura literarum* L *&* R *quòd mollis eſt, nunc longam, nunc breuem ſyllabam efficiat. Nulla autem vox Romana duarum vel plurium ſyllabarum acuto ſono terminatur. Inflexum autem non alias poſtremum habet, niſi cuius poſterior pars in ſyllabam natura longam excurrit, vt ergô & ponê. Contextus orationis plerumque aut mutat proprios ſonos ſingulis vocibus: adimit his quæ referuntur ad aliquid ſequens, vt præpoſitionibus,* ante vrbem. *Nam hîc* ante *perdidit acutum ſonum prioris ſyllabæ. Item* poſt muros. *Mutant accentus adiunctis vocibus,* que, ve, ne: *cum tamen complexiua coniunctione,* que: ve *cum expletiua, vt* Latiumque augeſcere vultis. *&* Stimulóve meum cor, *apud Actium in Pelopidis. Nunquam migrabit acutus ſonus de primis ſyllabis in poſtremas, præter particulas coniunctas, quarum hoc proprium eſt acuere partes extremas vocum quibus adiunguntur. Græca nomina cùm in Latinum vertuntur, noſtra regula pronunciantur, niſi maneant Græca.* Olympus *igitur &* Caucaſus, *ſicut Latina proferuntur: quam acuere vel flectere debeant ſecundum rationem ſupraſcriptam apparet. Sed ſi manent Græca, & huic regulæ in peregrinis vocibus accedimus, neceſſe eſt tamen in obliquis caſibus acutos ſonos in mediis ſyllabis ſeruent, quoniam apud Græcos quoque non alio accentu hæc enunciari audimus. Acutus accentus notatur virgula à ſiniſtra parte in dextram aſcendente'. Grauis autem à ſiniſtra ad dextram deſcen-*

deſcendens. Inflexi ſignum eſt ſigma ſuper ipſas literas deuexum. Accentus partim faſtigia vocamus, quòd literarum capitibus apponantur: partim cacumina. Tonos vel ſonos Græcè προσῳδίας. Sciendum etiam vni vocabulo accedere omnes tres accentus poſſe, vt eſt Argiletum.

De natura ſyllabarum.

MEMORATVM *arbitror competenter quæ ſint & quemadmodum vertantur faſtigia ſyllabarum. Nunc earum longitudines intimabo.*

Vnaquæque enim ſyllaba aut breuis eſt, aut longa, aut communis.

Breuis eſt, cùm vocalis corripitur, ac nullis conſequentibus adiuuatur: aut cum correpta forma vel litera terminatur.

Longa autem duobus modis efficitur: Natura & Poſitione.

Natura, cùm vocalis producitur, aut cùm ſyllaba circumflexum accentum tenet, vel acutum in penultima: aut cùm monoſyllaba vnaquæque vocalis eſt, aut cum diphthongo reperitur. Vel cùm prima ſyllaba ſub alia forma cuiuſcunque verbi compoſita, nec vocalem nec acumen mutat.

Poſitione, cùm breuem vocalem aut duæ conſonantes ſequuntur, ſiue in eadem ſyllaba, ſiue in ſequenti, ſiue per ambas diuiſæ, aut in altera tria: duplex vna.

Duplices autem ſunt X & Z: aliquando I & C fieri poſſunt duplices, vt ſi I inter vocales ſit, vt aio, Troia. *Item* C, *vt* Hoc erat alma parens.——

Hæ autem conſonantium vel duplicium, quæ breues adiuuant formæ, tunc poſſunt, ſi in eodem ſermone claudantur. Cæterùm proximi ſermonis conſonantes, nihil adiuuant præcedentem. licet Virgilius refragetur diceus:

Arma virumque cano, Troiæ. ——

Et item

Digitized by Google

Et item, Fontesque fluuiosque voco.

Diphthongi sunt, Æ, Oe, Eu, Au, Ei. Absque his syllabis nulla diphthongus memoratur.

De communibus syllabis

COMMVNIVM *autem syllabarum modi sunt octo. Nam primus est cùm correptam vocalem sequitur subiecta consonantibus liquida: est enim longa, vt,* Vasto Cyclopes in antro. *Breuis, vt,* Vastosque ab rupe Cyclopas.

Secundus modus, cùm correpta vocalis in vnam desinit consonantem sequente H: est enim longa, vt, Terga fatigamus hasta. *Breuis:* Quisquis honos tumuli.

Tertius, cùm correptam vocalem duæ consonantes sequuntur, quarum prima S litera sit: est enim longa, vnde: Spissa coma. *Breuis:* Ponite spes quisque suas.

Quartus locus, cùm breuis syllaba partem terminat orationis: est enim longa in commate, vt est: Nam tibi Tymbre caput Enandrius. *Breuis:* Hoc caput ô ciues.

Item alter locus, ex diphthongo fit communis: longa, vt, Musæ Aonides. *Breuis,* Insulæ Ionio in magno. *Cùm vocalis enim sequitur, potest diphthongus fieri breuis, vt:* Sudibúsve præustis.

Alius locus, cùm longam vocalem alia vocalis sequitur: est enim longa: O ego infelix, quem fugis. *Breuis,* Sub Ilio alto.

Alius locus, cùm pronomen C litera terminatur vocali sequente: est enim longa: Hoc erat alma parens. *Breuis,* Solus hic inflexit sensus.

Alius locus, cùm correptam vocalem sequitur Z: est enim longa, vt Mezenti ducis exuuias. *Breuis,* Nemorosa Zacynthos.

Dicta natura in tribus generibus syllabarum. Superest vt finales dicantur, in quibus artis auctoritas & canonica forma consistit, ac prius de nomine retractandum.

De No-

Digitized by Google

De Nomine.

NOMINATIVVS *casus singularis A litera terminatus, brevis est, vt* Catilina, Iulia.

E literæ finitus in Græcis longus est, vt Euterpe.

I autem terminatus longus est, vt frugi.

O finitus in Latinis brevis, vt Cato. *In Græcis longus est, vt* Dido.

V terminatus longus, vt cornu.

Al finitus brevis, vt tribunal.

El, brevis, vt mel.

Il, brevis, vt vigil, *excepto vno Hetrusco,* Tanaquil.

Ol longa est, vt Sol.

Vl brevis, vt consul.

M terminatus brevis, vt tectum: *licet huius rarò currat exemplum, quia inter vocales M deprehensum, velut Metacismi asperitate subtrahitur.*

An finitus producitur, vt Titan.

En in neutris brevis est, vt carmen: *in aliis generibus, longus est,* Lien, Siren.

On terminatus longus est, vt Memnon.

Ar terminatus in monosyllabis tantùm longus est, vt nar, far.

Er finitus in Latinis brevis est, vt puer, *excepto monosyllabo,* ver: *in Græcis producitur, vt* aer.

Ir terminatus corripitur, vt vir.

Or terminatus brevis est, vt auctor.

Vr terminatus corripitur, vt murmur, *excepto vno monosyllabo,* fur.

As finitus in Latinis nominibus, producitur, vt facultas, paupertas. *In Græcis tunc tantùm brevis est, cùm genitivus* dos *fuerit terminatus, vt* Arcas, Arcados.

Es terminatus in Græcis nominibus brevis est, vt Anchises: *in Latinis si quintæ declinationis fuerit, producitur,*

Digitized by Google

vt dies. *Si tertiæ, tunc longus est: cùm genitiuus non crescit syllaba, vt* labes: *vel crescens E productam ante vltimam syllabam retinet, vt* quies, quietis: *nam si eam in I mutauerit, vt* miles, militis, *aut corripuerit, vt* leges, legetis, *corripitur: exceptis his,* Ceres, pes, *atque his similibus.*

Is finitus, breuis est, vt agilis.

Os terminatus, tunc est in Latinis breuis, cùm genitiuus ante vltimam syllabam non habet naturaliter longam, vt os, ossis. *In Græcis tunc corripitur, cùm genitiuus diphthongo terminatur, vt* Delus.

Vs finitus breuis, est, vt doctus. *Sed longus fit, si genitiuus syllaba creuerit, & ante vltimam I aut V productam habuerit, vt* virtus: *& in vno inflexibili, vt* pus.

T terminatus, corripitur, vt caput.

C finitus, duo tantùm nomina facit, vt halec, *quod producitur, &* lac, *de cuius declinatione dubitatur.*

Genitiuus singularis, tunc producitur, cùm aut nominatiuo similis est, vt senatus: *aut diphthongum habet, vt* Iuliæ: *aut I terminatur, vt* docti: *in cæteris corripitur.*

Datiuus singularis producitur, vt Pompeio. *In Græcis corripitur, si I litera finiatur, vt* Palladi.

Accusatiuus singularis in Græcis tũc tantùm corripitur, cùm A vel On terminatur, vt Thesea, Delon: *in Latinis verò breuis est, vt* doctum.

Vocatiuus singularis A litera terminatus, in Latinis omnibus, vel in Græcis fœmininis, corripitur, vt in tabula, musa: *in masculinis longus est, vt* Æneа.

E terminatus in Latinis breuis est, vt docte: *in Græcis producitur, vt* Titide: *exceptis his, quæ nominatiuum Græcum Os terminatur, vt* Phœbos, Phœbe.

I terminatus in Latinis, longus est, vt Mercuri: *in Græcis corripitur, vt* Nai.

O terminatus in Latinis breuis est, vt Cato: *licet Virgil.*

Digitized by Google

Virgil. contrà ſentiat: in Græcis producitur, vt Dido.

V terminatus, producitur, vt cornu. *In conſonantes verò deſinens, nominatiui ſequitur regulam, exceptis Græcis nominibus, quæ ſæpe mutantur varietate linguarum, vt* Diomedes. *Ablatiuus ſingularis ſemper producitur, abſque cum* E *terminatur, in his duntaxat nominibus, quæ tertiæ fuerint declinationis, vt* à pariete.

Nominatiuus & Vocatiuus plurales in maſculino & fœminino genere producuntur, vt fluctus, terræ. *In neutris breues ſunt, vt* fata. *In Græcis verò, cùm A vel S terminati fuerint, vt* rhetores, poemata. *In aliis verò longi ſunt, vt* muſæ.

Genitiuus pluralis breuis eſt, vt doctorum: *in Græcis longus, ſed Græca declinatione, vt* philenωn.

Datiuus pluralis & Ablatiuus, ſi Is *fuerint terminati, producuntur, vt* doctis. *Si* bus, *corripiuntur, vt* hominibus. *At ſi Græca ſit declinatio,* In *terminatus datiuus, corripitur, vt* Arcaſin. *aliàs longus eſt.*

Accuſatiuus pluralis in omnibus maſculinis vel fœmininis producitur, vt doctos, Iulias: *in neutris corripitur, vt* mœnia. *In Græcis verò ſi* as *fuerit terminatus, & venit à genitiuo* os *finito, corripitur, vt* Arcadas: *aliàs producitur, vt* Muſas.

De Pronomine.

IN *omnibus pronominibus ſingularis nominatiuus correptus inuenitur, exceptis duobus monoſyllabis,* tu *&* qui.

Genitiuus ſingularis I *vel* E *prolatus, longus eſt, vt* mei, meæ. *Aliàs breuis eſt, vt* illius.

Datiuus ſingularis ſemper productus eſt, vt noſtro: *exceptis* mihi, tibi, ſibi, *quæ indifferenter accipiuntur.*

Accuſatiuus ſingularis corripitur, vt illum, *exceptis* me, te, ſe.

Vocatiuus ſingularis à nominatiuo ſuo non diſſentit.

Digitized by Google

Ablatiuus ſingularis longus eſt, vt ab illo.

Nominatiuus & Accuſatiuus plurales, tunc tantùm corripiuntur, cùm a fuerint terminati, vt noſtra.

Genitiuus pluralis nunquam producitur, vt illorum.

Datiuus & Ablatiuus plurales is *terminati producuntur:* Bus *finiti, corripiuntur.*

De Verbo.

IN *omnibus verbis, Modis, Temporibus, Numeris, Perſonis, Coniugationibus hæc vniformis eſt ratio. Quæcunque perſona A fuerit terminata, producitur, vt* canta.

E finita breuis eſt, vt lege, *niſi à ſecunda coniugatione veniat, vt* doce, *tunc enim longa eſt.*

I terminata perſona ſemper producitur, vt nutri.

O quæ finitur, correpta eſt, vt audio: *licet auctoritas & in his diſcrepet. Nam primam perſonam Virgilius longam facit, vt* Cãto quæ ſolitus: *&,* Terra tibi mando. *Tamen monoſyllaba etiam producenda ſunt, vt* do, ſto, flo.

V terminata perſona, producitur.

Am quæ finitur, breuis eſt, vt legebam.

Or finita corripitur, vt legor.

S litera terminata verba producuntur, ſi penultima litera A vel E fuerit, vt amas, doces: *excepto monoſyllabo,* es, *& iis quæ ex eo fiunt, vt* ades. *Si verò I ante S habuerit, corripitur, vt* legis, legitis, *excepta ſecunda perſona indicatiui modi, temporis præſentis, numeri ſingularis, à quarta coniugatione producta, vt* nutris, audis: *& à verbo* volo, vis.

Si verò V ante S habuerit, correpta erit, vt nutrimus.

T litera terminata correpta ſunt, vt legit.

C finita producuntur, vt produc.

Participia licet per caſus flectantur, à nominibus tamen omni ratione diſſentiunt.

De Ad-

Digitized by Google

De Aduerbio.

ADVERBIA *monoſyllaba*, *vt* huc, *vel quæ ex his fiunt*, *vt* illuc, *omnia producentur, exceptis* bis *&* ter.

Quæ verò A finiuntur, longa ſunt, vt vnà.

Quæ in E deſinunt producuntur, vt doctè, pulchrè: *exceptis quæ aut non comparantur, vt* ritè: *aut in compara-tione deficiunt, vt* benè, impunè.

Quæ I finiuntur longa ſunt, vt heri, *præter* ibi *&* vbi: *& quæ componuntur ex ipſis, vt* ſicubi. *Item* quaſi *corripitur.*

Quæ O finiuntur, à ſe venientia breuia ſunt; ab aliis ducta producuntur, vt falsò: *licet auctoritas variet.*

Quæ V finiuntur longa ſunt, vt noctu.

Quæ L terminantur, corripi debent, vt ſemel.

Quæ M, N, R, finiuntur, breuia ſunt, vt curſim, forſitan, fortiter.

Quæ S terminantur, tunc tantùm producta ſunt, cùm ante eam A habuerint.

Quæ C finiuntur, producta ſunt, vt illuc.

De Participio.

OMNIVM *participiorum temporis futuri Nominatiuus ſingularis breuis eſt, vt* lecturus.

Genitiuus & datiuus ſingularis producuntur, vt lecturi, lecturo, *excepto præſentis temporis Participio, quod genitiuum corripit, vt* amantis.

Accuſatiuum & vocatiuum breues eſſe conſtat, vt lecturum, lecture.

Ablatiuus ſingularis tantùm corripitur, vt amante, legente.

Nominatiuus & accuſatiuus plurales, ex maſculini & fœminini generis participiis, producuntur, vt lecturi, lecturos. *In neutris corripiuntur, vt* lectura.

Genitiuus pluralis breuis eſt, vt lectorum.

Datiuus & ablatiuus pluralis is *terminati, producti ſunt:* Bus *finiti breuiantur.*

De Coniunctione.

COPVLATIVÆ *& diſiunctiuæ & expletiuæ coniunctiones breues ſunt, niſi poſitio fecerit longas.*

De cauſalibus verò & rationalibus, quæ A terminantur, exceptis ita *&* quia, *productæ ſunt, vt* propterea *&* interea.

Quæ I terminantur, excepta vna niſi, *producuntur, vt* ſi.

Quæ in N deſinunt, ſi ante eam I habuerint, producuntur, vt ſin: *alias breues ſunt. Cæteras verò omnes correptas eſſe conſtat.*

De Præpoſitione.

PRÆPOSITIONES *quæ in A exeunt, ſolæ productione lætantur, vt* contra *&* extra, *& vna monoſyllaba* à.

Ablatiuæ præpoſitiones omnes corripiuntur, exceptis monoſyllabis, quæ vel ex vocalibus conſtant, vel vocalibus terminantur, vt è *&* de.

Vtriuſque caſus præpoſitiones correptas eſſe non dubium eſt.

De Interiectione.

INTERIECTIONES *longæ ſunt, ſi monoſyllabæ fuerint, vt* heus. *Si verò diſſyllabæ erunt, quoniam ſpeciem retinent partium orationis, exemplo earum quarum ſimiles erunt iudicandæ ſunt, vt* pape. *Hæc ita, vt dixi, per omnes partes orationis in vltimis ſyllabis obſeruanda ſunt, exceptis poſitione longis & diphthongis.*

Expleta

Expleta cursim syllabarum pagina est.
Iuganda demum verba: nam probabilis
Hic ordo rebus: quique disgregabitur
In bina demum: prima nam proportio
Dicenda est, Grai Analogiam quam vocant:
Ac mox repulsa quæ nouantur regula
Vulgò docti quæque Anomala nominant.
Bis quarta fandi quis paratur portio:
Vel vulneratur ductus oris integer.
Quantumque solo inditum libellulo,
Potest probare serium fastidium.

De Analogia.

ANALOGIA *est igitur quæ Latinè proportio dicitur, obseruatio similium inter se loquelarum. Nam primùm omnia nomina Latina duodecim literis terminantur: vocalibus quinque, & semiuocalibus sex, atque vna muta* T, *vt* caput. *Igitur vocalium prima, terminat masculina, vt* Catilina, Iugurtha: *fœminina, vt* aduena. *Fœminina etiam Græca, vt* Helena, Andromacha. *Pronomina quoque, vt* altera, sola, illa. *Quibus si detrahas* A, *&* Ius *addas, genitiuum singularem feceris, vt dicimus* alterius, solius, illius. *Si verò* I, *datiuum: vt* alteri, soli.

Illa verò quæ sunt Græca neutra, vt poema, tereuma, *tres casus in vtroque numero similes habent. In genitiuo* Tis *assumunt: in datiuo* S *amittunt: & in* E *correptam ablatiuum finiunt, atque in plurali datiuo, & ablatiuo, genitiui singularis formam seruant, licet &* Bus *possunt assumere.*

E *correpta nomina terminata, quæ Latina sunt, neutra sunt, vt* monile, sedile. *Hæc præter casus quos similes habent, datiuum &* ablatiuum *confundunt, vt* huic, *&* ab hoc monili, sedili: *quoniam ablatiuus si in* E *exierit, quatuor casus similes faciet, quod neutrorum nominum declinatio non admittit. Nam quæ* E *producta in nominatiuo finiuntur, Græca sunt generis fœminini, vt* Agaue, Au-

Digitized by Google

tonoe *Græcorum more sunt declinanda, vt nominatiuus, datiuus, vocatiuus & ablatiuus pares sint: Genitiuus S, accusatiuus N finiantur. Quæ autem E in A conuertunt, vt* Andromache, Andromacha, *sic declinantur, vt Latina in A exeuntia.*

I litera terminata Latina nomina, totius generis sunt ac monoptota, vt frugi, nihili. Gummi *autem & sinapi peregrina sunt, & neutri generis, & tantùm numeri singularis, sed per casus eodem modo decurrunt, excepto genitiuo, qui S recipit, vt* sinapis, gummis: *quamuis rectè dicatur,* hæc gummis.

O litera nullum nomen in neutro finit: nam aut masculina sunt, vt Cicero: *aut fœminina, vt* Iuno, hirundo: *aut vtrique generi communia, vt* homo. *quorum declinationes in duas species exeunt: nam aut O literam in obliquis casibus retinent, vt* vnio, vnionis: *aut I mutant, vt* cupido, inis, crepido, dinis: *vtraque autem syllaba crescunt in obliquis casibus, præter vocatiuum singularem.* Caro *autem præter hanc Analogiam, vt declinetur, consuetudo obtinuit. Item* Anio, *& quæ in sua declinatione vnica sunt, & sine exemplis similium declinantur. Faciunt enim* huius carnis, Anienis. Duo *&* ambo *cùm sint semper pluralia, non sunt annumeranda his quæ suprà dixi: suâ etenim consuetudine declinantur. Græca nomina quæ O litera finiuntur, ea quæ à prima positione in nostram formam transierunt, vt* leo, draco, *sic declinantur vt* Cicero, Milo. *Ea verò quæ primam sui positionem integram seruant, vt* Io, Ino, *Græco more declinantur, vt faciant in genitiuo* Ius, Inus, *accusatiuo* Ion, Inon, *& cæteris casibus similiter; quanquam consuetudo* hanc Io *dicat.* Turbo, *si nomen est proprium, vt* Cicero *declinatur: si autem vim venti significat aut puerilis ludi instrumentum, vt* cupido *declinatur.*

V litera tantùm neutra finiuntur, vt cornu, veru, *quod*

quod in plurali facit verua. *Apud veteres etiam* ſpecua *dicebantur. Horum nominum plurales declinationes carent dubitatione. Nam tres caſus, vt in omnibus neutris, ſimiles ſunt. Item datiuus & ablatiuus in* Bus *ſyllabam exeunt. Datiuus & ablatiuus ſingulares V ſyllabã iungit. Quæritur autem de genitiuo ſingulari, quem alij in Vs, alij in V literam egerunt. Nec non datiuo, quem alij in I agunt, vt* genui, cornui: † *quidam, veteres ſecuti, ablatiuo ſi-* al. qui *milem faciunt,* huic genu, cornu: *quoniam pluraliter,* genibus *&* cornibus, *amiſſaq́ vltima ſyllaba relinquitur datiuus ſingularis, ſicut fit in* ciuibus, *&* ſuauibus. *Et quoniam* genibus *&* cornibus *dicimus, I litera in locum V tranſit, ſicut &* optimum *&* maximum *item dicimus, cùm* optumus *&* maxumus *diceretur. Sunt aliqui qui genitiuo caſu* genuus *&* cornuus *dicant: ſed non debet genitiuus plures habere ſyllabas, quam datiuus & ablatiuus. Quamuis ergo diſſimilia ſint,* ſenatus *&* exercitus: *tamen ſic* genus *&* cornus *in genitiuo dicendum eſt quemadmodum* ſenatus *&* exercitus. *Præterea quæcunque nomina vel participia genitiuo ſingulari in Is exeunt, datiuo plurali ſyllaba creſcunt, vt* Catonis, Catonibus: *ſecundum quam rationem ſi eſſet* genuis, genuibus *feciſſet, & ſyllaba creſceret.*

L litera finita nomina, duplicem formam habent. Prima eſt, in qua maſculina ſunt, vt Hannibal, Haſdrubal: *neque alia ferè propria quàm Punica, excepto* Solis *nomine. Item fœminina, vt* Tanaquil, *nomen Hetruſcum. Et communia, vt* vigil, pugil. *quæ omnia eaſdem declinationes habent. Altera ſpecies neutrorum, vt* mel, fel, *quæ hoc differunt à ſuperiori declinatione, cùm monoſyllaba ſint, & L literam per obliquos caſus geminant. Nam de* proconſule *in nominatiuo, qui E litera finiunt, naturam* Pro *præpoſitionis intuentur.* Pro *quippe ablatiuo tantùm præfertur.* † *Non reſpiciunt, cùm* proconſul *dici-* al. Nam

Digitized by Google

tur, non duabus vocibus, ſed compoſito nomine dici, vt procurator, propugnator. *Nec quicquam obeſſe exemplo, quod hæc nomina poſſunt verba ex ſe facere, vt* procuro, propugno. *Nam præpoſitio perit:* proconſulo *autem non facit, licet* conſulo *faciat. Tamen ſi* proconſulo *dicatur, in caſu nominatiuo monoptoton erit. Sed propter conſuetudinem* proconſul *dicatur, vt declinari poſſit, quemadmódum illa quæ litera L terminantur, vt* vigil, pugil, mugil: *quoniam in plurali genitiuo* mugilum *dicimus, &* pugilum. *Nam ſi* mugilis *eſſet nominatiuus, vt* agilis, mugilium *faceret, vt* agilium.

M litera etiam neutra finiuntur, vt telum, ſcamnum. *Sed hoc animaduertamus, quoniam quæ nomina I ante vltimam ſyllabam habent genitiuo ſingulari, item datiuo & ablatiuo pluralibus, eandem geminare debent, vt* lilium, folium. *Quoniam genitiuus aut pares ſyllabas nominatiuo habet, vt* ſcamnum, ſcamni: *aut plures, vt* caput, capitis: *pauciores nunquam. Præterea datiuus O litera finitus, in I eam conuertit, vt* ſcamno, ſcamnis. *Sed conſuetudo & auctoritas veterum,* ingeni, conſili, imperi, *per tres ſyllabas maluit dicere.* Vaſum *an* vas *dici debeat, quæritur. Quoniam quæcunque neutra non M litera nominatiuo finiuntur, ſi pluralem recipiant, datiuo & ablatiuo in* Bus *cadunt. Itaque* monile, monílibus: genu, genibus: pecus, pecoribus: nomen, nominibus: marmor, marmoribus: *ſecũdùm quæ* vas, vaſibus *facere debuit, & in genitiuo* horum vaſium: *quoniã quæcunque neutra ſingularia ablatiuo E litera finiuntur, genitiuum pluralem totidem ſyllabarum habent, quot ablatiuum ſingularem, vt à* nemore, nemorum: capite, capitum. *Sed hoc nomen per anomaliam declinatur, & erit ſingulari nominatiuo* Vas, *genitiuo* vaſis, *datiuo* vaſi, *ablatiuo* à vaſi. *Plurali autem ſic declinabitur, vt* ſcamna. *Lucretius tamen genitiuo* vaſi, *vt:*

Rariſque

——— Rariqúe facit lateramina vaſi.

N litera terminantur maſculina, vt flamen, pecten. *Communia duobus generibus, vt* tibicen, fidicen: *quod frequentiſſimi auctores non probant: nam etiam* tibicinam, *& fidicinam dicunt. Item neutra, vt* nomen, flumen, *quæ omnia manifeſta declinatione vno modo declinantur. Altera ſpecies eſt generis maſculini, quæ E literam ante extremam N ſeruant, vt* lien, ren, *quæ tamen ipſa quoque in cæteris, vt ſuperiora declinantur.* Gluten *quoque his ſimile eſt, licet Salluſtius* glutinum *dixerit. Item fœminina quaſi ſimilia videntur. Nam* † ren *ſingularis nominatiuus, nec vllus alius ablatiuo excepto in vſu eſt. Græca quæ N finiuntur, præcedentes habent literas A E I O V, vt* Alcman, Cephen, delphin, phaethon. * *Ex quibus, quæ An, En, In terminantur, exemplo ſuperiorum declinantur, vt* fulmen, numen, fidicen. *Quæ verò On finiuntur, ſi producta On Græca declinantur, vt* Leon; *eandem literam & apud nos producunt, vt* Cicero, Scipio: *Ea autem quæ ex productione nominatiui caſus corripiuntur, in reliquis figurationibus, vt* Amphion, Creon, Agamemnon, *admittunt apud nos N literam in nominatiuo, & comparabuntur his Latinis, quæ conuerſis caſibus correpta efferuntur, vt* virgo, turbo. *Quæ apud Græcos recipiunt T literam, apud nos quoque eandem habebunt, vt* Phaethon, Phaethontis.

al. reo, reus

al. additur Creus.

R litera præcedente A terminatorum, vt Cæſar, lar, far, par, impar, *vna forma eſt, niſi quòd neutrum in reliquis caſibus R literam geminat, vt* far. *Poetarum verò licentia hæc nomina pluraliter dixit: cùm omnia nomina, quæ pondere aut menſura æſtimamus, pluralem numerum non admittant, vt* aurum, plumbum, triticum, oleum. *Errant ergo qui* patiũ *dicunt: quoniam hæc in plurali triptota ſunt, vt* hi Cæſares, hos Cæſares, ô Cæſares. *Nec poteſt accuſatiuus I habere ante S, ſi genitiuus ante V, R habeat.*

Digitized by Google

habeat. Videntur tamen qui parium *dicunt, nominatiuum pluralem generis neutri intueri, & quoniam* paria *dicuntur, vt* ſuauia, *facere* parium *vt* ſuauium.

R litera præcedente E terminatorum ſpecies ſunt ſex. Prima, quæ genitiuo caſu nullum incrementum admittit, & in I literam mutatur, vt aper, niger, macer: apri, nigri, macri. *Secunda hæc,* tener, lacer, puer: teneri, laceri, pueri. *Tertia, vt* imber, vter, *quæ à ſuperioribus hoc differt, quòd hæc in genitiuo S literam accipit, & datiuo I finitur, & non creſcit vt ſecunda ſpecies, & in genitiuo plurali* lum *literis finitur. Quarta vt* pater, mater, frater, *quæ datiuis pluralibus, non vt prima ſpecies* apris, *ſed* fratribus *facit. Nec ſecunda ſyllaba creſcit & in genitiuo plurali* vm *ſyllabam habet. Dicimus enim* fratrum, patrum, *nō vt in tertia* vtrium, imbrium. *Præterea tres caſus ſimiles habet,* hi patres, hos patres, ô patres. *Cùm* imber *&* vter, hos imbris *&* vtris *faciat. Quinta ſpecies eſt vt* paſſer, anſer, later, mulier, *quæ à ſecunda ſpecie hoc differunt, quòd illa cū incremento ſyllabæ I litera finiuntur, vt* gener, generi: *hæc in S exeunt, vt* paſſer, paſſeris; *& in ceteris diſcrepant.* Piper *namque &* cicer *neutra in quinta ſpecie habentur. Nam vt* paſſer *ita declinantur in numero ſingulari, quem nunquam egrediuntur. Sexta ſpecies, vt* neuter, vter: neutrius *enim &* vtrius *facit, & declinantur vt cætera pronomina, quæ in* Ivs *literas genitiuos, & in I datiuos agunt. Præterea eos genitiuos & datiuos communes habent cū reliquis generibus; id eſt, fœminino neutróque.*

R litera præcedente I vna tantum ſpecies eſt, vir.

R litera præcedente O terminatorum ſpecies ſunt duæ. Alia quæ per obliquos caſus producuntur, vt ſopor, ris: color, ris: *alia corripiuntur, vt* arbor, ris, *ſed vno modo declinantur.* Caſtoris *&* Hectoris *genitiuos veteres produxerunt, ſed nos corripimus: quoniam Græci horum nominum genitiuos corripiunt.*

R litera

R litera præcedente V terminatorum ſpecies ſunt duæ. Prima, vt latur, *quæ genitiuo I finitur, vt* ſaturi. *Secunda, quorum genitiuus in Is literas venit, vt* ſulphur, ris: Augur, ris. *Neutra autem quæ Vr literis finiuntur, alia retinent V literam, vt* ſulphur, ris: *alia in O mutant, vt* ebur, eboris.

S litera finitorum nominum formæ ſunt octo. Nam aut A litera præponitur, vt Mæcenas, ciuitas: *aut E, vt* verres, moles: *aut I, vt* panis: *aut O, vt* cuſtos, nepos: *aliàs V, vt* ligus, vetus: *aliàs* R, *vt* iners: *aliàs* N, *vt* ſerpens: *aliàs* P, *vt* præceps.

S autem litera præcedente A, ſpecies ſunt duæ. Prima, vt Mæcenas, lenas. *Secunda, vt* noſtras, priuernas: *quæ à ſuperioribus hoc differunt, quòd communia ſunt omnibus generibus, & aſſumere debent I literam in genitiuo plurali, quæ neutralibus in plurali nominatiuo, accuſatiuo, vocatiuo familiaris eſt. Igitur* noſtratium, priuernatiũ *dicemus: quia ſunt hæc* noſtratia, priuernatia: *ſed &* prægnatium *&* optimatium *dicimus, quia accuſatiuus pluralis I literam habet, vt* hos *&* has optimatis *&* has prægnatis, *quamuis veteres* prægnatum *&* optimatum *dixerunt.* Prægnas *autem fœminini & neutri generis eſt.* As *&* Mas *cùm ſint monoſyllaba, Analogia non tenentur, ſed propria quadam declinatione* aſſis *&* maris *faciunt, & in plurali* aſſium, marium. Phas *&* nephas, *aptota ſunt.*

Græca nomina, quæ apud nos in As exeunt, tres ſpecies habent. Prima eſt, vt Olympias, Pythias: *nam* Olympiadis *&* Pythiadis *facit. Secunda, vt* Pallas, Thoas, Atlas: *nam* Pallantis, Thoantis, Atlantis *facit. Tertia, vt* Æneas, Pythagoras, Lycas: *nam facit* Æneæ, Pythagoræ, Lycæ. *Quando noſtra ratione nomina quæ genitiuo in E exeunt, nominatiuo A finiuntur, vt* Catilinæ, Catilina. *Sed hæc Græca ſunt, ideo in nominatiuo*

tiuo S literam retinent. Quædam tamen perdunt S literam in nominatiuo, vt Nicæa, Medæa. *Ergo in his nominatiuis consuetudo seruanda est.*

S litera præcedente E terminatorum species sunt quinque. Prima, quorum nominatiuus & accusatiuus & vocatiuus plurales similes sunt, genitiuus pluralis in Vm exit, vt Hercules, proles, Herculum, prolum. *Secunda species est, quæ à superiore hoc differt, quòd genitiuum pluralem in* ium *compellit, accusatiuum in* es, *vt* nubes, rupes, cautes. *In qua forma masculina non habent. Tertia quæ etiam si aliquam inter se habent differentiam in declinatione, tamen quoniam incremento syllabarum pares sunt in obliquis casibus, in vnam speciem rediguntur, vt* Ceres, bipes, merces. *Masculina autem exempla non sunt, nisi Græca, vt* Chremes, Laches. *Quarta species non differt à præcedente, quòd obliquos casus E in I compellit, cùm superior E literam seruat: videlicet quoniam in nominatiuo non vt superiora E producunt, sed contrahunt, vt* hospes, antistes, ales, comes. *Quinta species a superiore hoc differt, quòd genitiuus aucta syllaba I litera finitur, qui etiam datiuus habebitur: accusatiuo in Em exit, ablatiuo in E productam, cui adiecta* Rum *syllaba genitiuum pluralem facit. Cuius numeri nominatiuum cum prima positione & vocatiuo singulari confundit, datiuum & ablatiuum* Bus *syllaba finit, vt* facies, dies, spes, acies. *Sed consuetudo,* rei & spei *corripuit, fortasse quòd monosyllaba sunt.*

S litera præeunte I terminatorum alia crescunt per obliquos casus: alia intra modum positionis continentur, duntaxat in numero singulari. Eorum igitur quæ non al. tres *crescunt, species sunt* † *duæ. Prima, generis masculini, vt* scrobis, mensis: *licet Lucanus* exiguam scrobem *dixerit: Fœminini & Communis, vt* canis, iuuenis, *quorum declinatio liquet. Secunda species hoc à superiore differt,*

Digitized by Google

fert, quòd ablatiuum in I litera finit, accusatiuum in Im, vt duo sola masculina, liguris, Tyburis: *fœminina*, clauis, peluis, turris, † classis, cassis. *Hanc rationem declinandi manifestam diminutio facit, quæ I producta in omnibus istis pronunciatur. Itaque quoties dubitamus de nominum enunciatione, diminutionem eius consulemus. Eorum quæ syllaba crescunt, species sunt duæ, quarum altera corripit I literam, in qua forma sunt masculina*, sanguis, puluis, lapis: *fœminina*, cuspis, cassis: *in quibus nihil inter est, quòd alia in declinatione I conseruant; alia in E transeunt: item quòd alia dis, alia trissyllaba in genitiuo siniuntur. Altera species I literam producit in nominatiuo* glis, lis, *quam & in obliquis similiter conseruant. In genitiuo plurali I ante Vm syllabam dicimus*, glirium, litium, *non vt superiora*, lapidum, cuspidum, cassidum.

al. *situ, tussa*

S litera præcedente O terminatorum, cùm sit paruum discrimen, vna species potest esse: nam cùm omnia in obliquis syllaba crescant, hoc differunt, quòd quædam in genitiuo S literam in T: quædam in D: quædam in R conuertunt, vt nepos, tis: custos, dis. *Monosyllaba masculina, vt* flos, floris: ros, roris. *Item neutrum*, os oris. *In* ossibus *autem nominatiuum consuetudo facit* os, *contra rationem, quoniam in genitiuo R non habet. Sed nec* ossum *potest dici, quoniam neutra quæ nominatiuo M terminantur*, Bus *syllabam non admittunt numero plurali. Ergo in monosyllabis Analogia non tenetur.*

S litera præcedente V terminatorũ species sunt sex. Prima, genitiuus I simplice, vocatiuus E terminatur, vt Marcus, Sextus: *genitiuus, vt* Marci, Sexti: *vocatiuus, vt* Marce, Sexte. *Secunda species à superiore hoc distat, quòd genitiuo I geminat, & in vocatiuo I terminatur, vt* Antonius, Iulius, *huius* Antonij, Iulij *facit, &* ô Antoni, Iuli: *in cæteris cum superiore consentiunt. Tertia*

species,

Digitized by Google

ſpecies, nominatiuum cum vocatiuo miſcet, & genitiuo eaſdem literas† producente conſeruat: datiuo V & I: ablatiuo V, accuſatiuo Vm terminatur, vt ſenatus, fluctus, exercitus, *quæ pluraliter nominatiuum cum accuſatiuo & vocatiuo in Vs productam agunt, genitiuum in Vm, datiuum & ablatiuum in* Bus *ſyllabam. Quarta ſpecies incrementum ſyllabæ per obliquos caſus accipit: ita tamen vt aliquam varietatem inter ſe habeant. Quædam enim V literam retinent, aliàs correptam, aliàs productam, vt* ligus, liguris: palus, dis: virtus, tis. *Quædam eandem V literam in E vel in O mutant, vt* vetus, veteris: Venus, Veneris: nemus, nemoris. *Quædam tamen vno modo declinantur.* Laus *&* fraus, *cùm ſint monoſyllaba & duas vocales habeant iunctas, in eadem ſpecie habentur, quia ſimiliter ſyllaba creſcunt. Quinta ſpecies pronominum quæ Vs terminantur, vt* vnus, totus, ſolus, *quæ hoc modo declinantur,* Vnus, vnius, vni, vnum, vne, ab vno: vni, vnorum, vnis, vnos, vni, ab vnis. *Sexta in Eus, vt* inuleus, eculeus, *à vocatiuo* E *litera geminata efferuntur, vt* eculee, inulee. *Sed quidam malunt in Eu, vt* Tideu, *vocatiuo Græcè dicere.*

S litera I præcedente finita neutra monoptota ſunt, vt treſſis, ſexis.

S litera præcedente V duæ ſpecies ſunt. Prima, quæ in I genitiuum agit, & pluralem non habet, vt vulgus, pelagus: virus, *Lucretius* viri *dicit, quanquam rectius inflexum maneat. In ſecunda ſpecie ſunt, quæ per obliquos caſus creſcunt, & genitiuo ſingulari in Ris literas exeunt, vt* genus, nemus. *Ex quibus quædam V in E mutant, vt* olus, oleris: vlcus, vlceris: *quædam in O,* nemus, nemoris: pecus pecoris. *In dubitatione veniunt* ſtercus *&* fœnus, *in E, an in O mutent: quomodo quæ in Mus ſyllabam finiunt, V in E mutant, vt* vulnus, genus,

† funus,

† funus, &, funeratus *dicimus*: fœnus *enim exemplo non debet nocere, cùm inter dubia genera ponatur. Item veteres ſterceratos agros dicebant, non ſtercoratos.*

† Forus & faneratus.

S litera finita nomina, præcedentibus N vel R, omnia ſunt vnius generis, niſi quæ ante S, R habent, interdum D *recipiunt, vt* ſocors, ſocordis. *Interdum* T, *vt* ſollers, iners. *In plurali quoque excepto genitiuo & accuſatiuo, omnibus caſibus ſimiliter declinantur. Nam quædam in Vm genitiuo, accuſatiuo in Es exeunt, vt* Mars, Aruns. *Quædam in* † *Ium, vt* ſapiens, patiens, *& ob hoc accuſatiui eorum in Is exeunt. Pleraque autem ex his nomina tribus generibus communia ſunt, & I literam, quam habent neutra in nominatiuo plurali, dant etiam genitiuis reliquorum generum cum quibus communia ſunt.*

al. tum

T litera neutra tantum nomina quædam pauca finiuntur, vt git, *quod non declinatur, &* caput, ſinciput. *Quidam cùm* lac *dicunt, adiiciunt* T, *propter quod facit* lactis. *Sed Virgilius:*

Lac mihi non æſtate nouum, non frigore defit.

Quippe cùm nulla apud nos nomina in duas mutas exeunt, & ideo veteres lacte *in nominatiuo dixerunt.*

X litera terminatorũ quædã in genitiuo plurali, in quibus omnia communia, in Ium exeunt, & ob hoc accuſatiuo in I & S. Plurima verò genitiuo in V & M non præeunte I, & ob hoc in E & S, accuſatiuo exeunt. Nam in reliquis conſentiunt, vtpote cùm ſingulariter omnia in nominatiuo habeant X, genitiuum in I & S agunt: datiuum in I literam: ablatiuum E definiant, adiectaq; M accuſatiuum definiunt, implentq;. Pluraliter verò datiuũ ablatiuumq; Bus *ſyllaba finiũt. Nã de cæteris quibus diſſidẽt veteres, quidam* atrocũ *&* ferocũ. *Qua ratione omniũ X litera finitorũ vna ſpecies videbitur. Huic X litera omnes vocales præferuntur, vt* capax, frutex, pernix, atrox, redux. *Ex his nominibus quædã in nominatiuo producũtur, quædã corripiuntur, quædam*

dam consentiunt in nominatiuo, in obliquis autem dissentiunt. Pax *enim &* rapax, *item* rex *&* pumex, *item* nux *&* lux *primam positionem variant. At* nix *&* nutrix: *item* nox *&* atrox: *sic enim in prima positione consentiunt, vt discrepent per obliquos. Et illud animaduertendum est, quædam ex his* X *literam in* G, *& quædam in* C *per declinationes compellere.* Lex *enim* legis: grex, gregis *facit: &* pix, picis: nux, nucis. *Nam in his quæ non sunt monosyllaba, nonnunquam* X *litera genitiuo in* C *conuertitur, vt* frutex, fruticis: ferox ferocis *facit.* Supellex *autem &* senex, *&* nix *priuilegio quodam contra rationem declinantur. Quoniam* supellex *duabus syllabis crescit, quod vetat ratio, &* senex, *vt in nominatiuo, item in genitiuo dissyllabum manet; cùm omnia* X *litera terminata crescant. &* nix *nec in* C *conuertitur, vt* pix; *nec in* G, *vt* rex: *sed in* V *consonans, quum in vocalem transire non possit. In plurali autem genitiuo ablatiuus singularis formam vertit. Nam in* A *aut* O *terminatus, in* Rum *exit:* E *correpta in* Vm: *producta in* Rum: I *terminatus in* Ium: V *terminatus in* Vum. *Datiuus & ablatiuus plurales item aut in* Is *exeunt, aut in* Ibus, *quæ præcepta in scholis sunt tritiora. sed quoties in* Is *exeunt, longa syllaba terminantur: quoties in* Bus, *breui.*

De generibus verborum.

DECVRSIS *nominum regulis, æquum est consequentia dicere, canonesq́, verborum. Genera verborum sunt quinque, Actiuum, Passiuum, Neutrum, Commune, & Deponens: Actiuum est quod in* O *exit, & agendi significationem habet, vt* lego, scribo, canto, *& cætera huiusmodi. Passiuum in* R, *& patientis significationem monstrat, vt* legor, scribor. *Neutrum in* O, *& neque agentis, neque patientis plenam significationem habet, vt*

bet, vt ſudo, dormio. *Neſcio enim agat quis an patiatur. Commune & Deponens in R exit, ſed hoc interest, quòd in communi duæ ſunt ſignificationes, agentis & patientis. Cùm enim dicimus* oſculor, *neſcis vtrum potius* oſculor te, *an* oſculor à te. *In deponenti autem aut agentis effectus eſt, vt* luctor: *aut patientis, vt* morior. *Eſt etiam impersonale, vt* ſudatur, curritur, *quod ideo ſic vocatur, quòd cùm omnes perſonas contineat, nullam habet certam.*

De modis verborum.

VERBORVM *autem modi ſunt quinque: ſed alij ſex, alij ſeptem, alij octo, alij nouem, pauci decem eſſe dixerunt. Qui verò quinque dicunt, hos aiunt:* indicatiuum, imperatiuum, optatiuum, coniunctiuum, infinitiuum, *quem &* perpetuum *dicimus. Qui ſex memorant, addunt* promiſſiuum. *Qui ſeptem,* impersonalem. *Qui octo,* percunctatiuum. *Qui nouem,* ſubiectiuum, *& à coniunctiuo eum ſeparant. Qui decem, etiam* hortatiuum *aſſcribunt: ſed hos ſuperſluè adiectos ratio non admittit.*

De Coniugationibus

CONIVGATIONES *autem quas Graci συζυγίας appellant, tres eſſe non dubium eſt: quæ in verbis actiuis neutralibúſve in ſecunda perſona, tempore præſenti monſtrantur. Nam quoties finalis ſyllaba in As exit, prima eſt: in Es ſecunda: in Is tertia: vt* cantas, vides, audis, *ſi producta ſit hæc tertia: nam ſi correpta ſit,* curris. *Harum omnium coniugationum verba in prima poſitione ante vltimam literam tres tantùm vocales recipiunt, E, I, V, vt* ſedeo, lanio, irruo. *Conſonantes autem omnes, exceptis* F, K *&* Q, *vt* libo, vaco, cado, lego, traho, impello, amo, cano, ſcalpo, curro, laſſo,

Digitized by Google

peto, nexo. *His accidunt I & V loco consonantium positæ, vt* aio, adiuuo. *Sed nec* F *excludunt, cùm dicamus* triumfo, *quanquam à Græcis veniat, & per* P & H *potius scribatur. Præterea ab eo quod dicimus* faris *& fatur, primam verbi personam volunt* For. *De* Q *litera dubitatur: nam dicimus* cliquo *&* æquo. *Et in huiusmodi verbis* V *litera nec vocalis locum, vt est* irruo, *nec consonantis, vt est* adiuuo, *valeat obtinere.*

De Formis.

HARVM *omnium coniugationum in declinando formæ sunt triginta sex: exceptis defectiuis & impersonalibus & inchoatiuis. Primæ coniugationis verba, quæ vel* O *litera nulla alia præcedente vocali terminantur, vel præeunte vocali qualibet, formas habent quatuor. Secundæ coniugationis verba formas habent sex.* Tertiæ *coniugationis correpta verba formas habent viginti. Sic quæcunque verba indicatiuo modo, tempore præsenti, persona prima,* IO *literis terminantur, formas habent sex: quæ* VO, *formas habent duas: quæ nulla præcedente vocali,* O *litera terminantur, formas habent duodecim.* Tertiæ *coniugationis productæ verba, quæ indicatiuo modo, tempore præsenti, prima persona,* IO *literis terminantur, formas habent quinque. Quæcunque autem verba cuiuscunque coniugationis indicatiui modi tempore præsenti, persona prima, vel nulla præcedente vocali, vel qualibet alia præcedente,* O *litera terminantur, eorum declinatio hoc numero formarum cõtinetur, de quibus singulis dicam.*

De prima Coniugatione.

PRIMÆ *cõiugationis verba indicatiuo modo, tẽpore præsenti, persona prima, aut* O *litera nulla alia præcedente vocali terminãtur, vt* amo, canto: *aut* Eo, *vt* commeo, calceo; *aut* Io, *vt* lanio, satio; *aut* vo, *vt* æstuo, cõtinuo.

Primæ

Primæ coniugationis verba imperatiuo modo, tempore præsenti ad secundam personam, A litera producta terminantur, vt amo, ama: canto, ta. *Infinitiuo modo ad imperatiuum modum Re syllaba, manente productione terminantur, vt* ama, amare: canta, cantare.

Item prima coniugatione, quæ indicatiuo modo, tempore præterito, specie absoluta, adiecta ad imperatiuũ modum Vi syllaba, manente productione terminantur: vt commeo, commea, commeaui: lanio, lania, laniaui: satio, satia, satiaui.

Eodem modo, eodem tempore, specie inchoatiua, adiecta ad imperatiuum modum Bam *syllaba terminantur, vt* commea, commeabam: lania, laniabam: æstua, æstuabam. *Item prima coniugatio eodem modo, eodem tempore, specie recordatiua, adiectis ad imperatiuum modum Ve & Ram syllabis M terminat partes, vt* commea, commeaueram: lania, veram: æstua, veram.

Prima coniugatio eodem modo, tempore futuro, adiecta ad imperatiuum modum Bo syllaba terminatur, vt commea, bo: lania, bo: æstua, bo.

Quæ verò indicatiuo modo tempore præsenti ad primam personam O litera nulla præcedente vocali terminantur, ea indicatiuo modo tempore præterito specie absoluta & exacta, quatuor modis proferuntur. Et est primus modus, qui similem his regulam habet, quæ indicatiuo modo tempore præsenti prima persona penultimam vocalem habent, vt amo ama amaui, amabam amaueram, amabo, amare. *Secundus est, qui O in I conuertit, & penultimam in præterito perfecto, & tertiam ab vltima in plusquam perfecto producit, vt* adiuuo adiuui adiuueram.

Tertius, qui similem quidem regulam habet primi modi, sed detracta A litera disiungit, vt seco secui secaueram secabo secare. *Facit enim specie absoluta* se-

cui, *& exacta* ſecueram. *Quarta eſt, quæ per geminationem ſyllabæ profertur, vt* ſto ſta ſteti ſtabam ſteteram ſtabo ſtare. *Huic ſimile,* do da dedi dederam dabo dare, *correpta litera A, contra regulam in eo quod eſt* dabam, dabo, dare, *profertur.*

De Secunda coniugatione.

SECVNDÆ *coniugationis verba indicatiuo modo tempore præſenti, perſona prima,* E O *literis terminantur,* video vides, moneo, nes. *Secundæ coniugationis verba imperatiuo modo tempore præſenti, ad ſecundam perſonam,* E *litera producta terminantur, vt* video vide, moneo mone.

Secundæ coniugationis verba infinitiuo modo adiecta ad imperatiuum modum re *ſyllaba, manente productione terminantur, vt* vide videre, mone monere.

Secundæ coniugationis verba indicatiuo modo, tempore præterito ſpecie abſoluta, & exacta, ſeptem modis declinantur. Et eſt primus, qui formam regulæ cuſtodit. Nam forma hæc eſt, cùm ſecundæ coniugationis verbum indicatiuo modo, tempore præterito quidem perfecto, adiecta ad imperatiuum modum vi *ſyllaba, manente productione terminatur, vt* deleo deleui. *Pluſquam perfecto autem adiectis ad imperatiuum modum* ve *&* ram *ſyllabis terminantur, vt* dele deleueram. *Secundus eſt, cùm indicatiui modi primæ perſonæ,* E *&* O *literis terminatæ tranſeunt in* I, *vt* ſedeo ſedi, *& in exacta, vt* ſederam. *Tertius eſt, cùm* E *&* O *in* V *&* I *mutantur, vt* caleo calui, moneo monui, calueram, monueram. *Quartus eſt, cùm* E *&* O *in* I *mutant, & conſonantem quæ præcedit in* S, *vt* mulgeo mulſi mulſeram. *Quintus eſt, cùm* E *&* O *in* I *mutant: præcedens verò conſonans in* X *mutatur, vt* lugeo luxi luxeram. *Sextus eſt, qui per duplicationem ſyllabæ profertur, vt* ſpondeo ſpopondi ſpopon-

ſpoponderam. *Septimus eſt qui reſoluitur in formã paſſiuorũ, vt* audeo auſus ſum, es, eſt: auſus eram, eras, erat.

Secundæ coniugationis verba indicatiuo modo ſpecie inchoatiua, adiecta ad imperatiuum modum bam *ſyllaba, manente productione terminantur, vt* vide videbam, mone monebam.

Secũdæ coniugationis verba, indicatiuo modo, tẽpore futuro adiecta ad imperatiuum modum bo *ſyllaba, manente productione terminãtur, vt* vide videbo, mone monebo.

De Tertia coniugatione correpta.

TERTIÆ *coniugationis correptæ verba indicatiuo modo, tẽpore præſenti, perſona prima, aut* O *litera nulla alia vocali præcedente terminantur: vt* lego legis, peto petis, *aut* rapio rapis, facio facis: *aut* vo, *vt* induo, irruo.

Tertiæ coniugationis correptæ verba, quæ indicatiuo modo, tempore præſenti, perſona prima, O *litera nulla præcedente vocali terminantur, eadem imperatiuo modo, tempore præſenti, perſona ſecunda* E *correpta, præcedente conſonante primæ poſitionis terminantur, vt* lego lege, peto pete. *Quæ* V *&* O, *ea imperatiuo modo* V *&* E *retinebunt, vt* induo indue, irruo irrue.

Tertiæ coniugationis correptæ verba infinitiui modi, adiecta ad imperatiuum modum re *ſyllaba, manente correptione terminantur, vt* lege legere, pete petere.

Tertiæ coniugationis verba quæ indicatiuo modo, tempore præſenti, perſona prima, IO *literis terminantur, ea præteritum perfectum & pluſquam perfectum ſex modis enunciant.*

Primus eſt, qui tertiæ coniugationis productæ integram regulam ſequitur: hic eſt qui imperatiui modi regulam in productionem vertit, & in abſoluta ſpecie aſſumit vi *ſyllabam, & in exacta* veram, *vt* cupio, piui, veram. *Hæc eadem tamen interdum ſublata* V *litera in abſolutæ ſpecie, & geminata* I, *in exacta verò correptè eadem*

Digitized by Google

pronunciatur, vt cupij cupieram. *Secundus modus est qui primæ positionis verbo O literam deponit, & præeuntem syllabam, seu mutata vocali, seu perseuerante producit, vt* facio feci, fugio fugi. *In exacta verò specie I deposita, & in E mutata,* ram *syllabam assumit, vt* feceram, fugeram. *Tertius modus est cùm I & O in V & I conuertuntur, vt* eliceo elicui elicueram.

Quartus, depositis IO, literis, & præeunte consonante per S geminum enunciatur, vt percutio percussi percusseram. *Quintus, qui per X vt* aspicio aspexi aspexeram. *Sextus, qui per geminationem syllabæ enunciatur, vt* pario peperi pepereram.

Tertiæ cõiugationis correptæ verba, quæ indicatiuo modo, tempore præsenti, persona prima, O litera terminantur, ea præterito & absoluto & exacto duobus modis enunciantur. Et est primus cùm primæ positionis verba O in I commutant, vt induo indui indueram. *Secundus, qui per X pronunciatur, vt* instruo instruxi instruxeram. *Tertiæ correptæ verba, quæ indicatiuo modo, tempore præsenti, persona prima, O litera nulla alia vocali præcedente terminantur, ea indicatiuo modo, tempore præterito specie absoluta & exacta duodecim modis declinantur. & est primus qui tertiæ coniugationis productæ integram formam sequitur, vt suprà ostendimus. In his verbis, quæ tertiæ coniugationis correptæ, indicatiuo modo, tempore præsenti, persona prima,* IO *literis terminantur, vt enim est* cupio cupiui cupieram, *sic* peto petiui petieram: *hæc quoque V literam interdum subtrahunt, & I geminant, vt* petij petieram. *Secundus est cùm O in I conuertitur, qui primæ positionis verbi O literam in I commutat, & præeuntem syllabam seu mutata vocali, seu perseuerante producit: deposita etiam consonante, si fuerit media, in quam prima vocalis desinat, vt* ago egi egeram, lego legi legeram. *Eorum autem quæ in consonantem*

tem † exeunt, exempla ſunt hæc: frango fregi fregeram, al. *deſinunt* fundo fudi fuderam. *Quartus eſt, qui mediam conſonantem deponit, & præeuntem vocalem corripit, vt* findo fidi fideram, ſcindo ſcidi ſcideram. *Quintus, O litera depoſita, V & I aſſumit, vt* molo molui molueram, colo colui colueram. *Sextus qui depoſita O, S & I aſſumit, vt* carpo carpſi, carpſeram: ſcribo, ſcripſi, ſcripſeram. *Septimus, qui O depoſita & præeunte conſonante, per S geminum pronunciatur, vt* meto, meſſui, meſſueram. *Octauus, qui ſimili correptione per vnum S, præeunte vocali producta declinatur, vt* trudo, truſi, truſeram. *Nonus qui per X pronunciatur, vt* expungo, expunxi, expunxeram, vngo vnxi, vnxeram. *Decimus qui per geminationem primæ ſyllabæ profertur, vt* pungo, pupugi, pupugeram: curro, cucurri, cucurreram. *Vndecimus qui verborum compoſitorum vltimam ſyllabam geminat, vt* trado, tradidi, tradideram: reddo, reddidi, reddideram. *Duodecimus, qui in formam paſſiuorum reſoluitur, vt* fido fiſus ſum, es, eſt: fiſus eram, eras, erat.

Hæc omnia tertiæ coniugationis correptæ verba indicatiuo modo, tempore præterito, ſpecie inchoatiua, adiecta ad imperatiuum modum bam *ſyllaba, præcedente conſonante primæ poſitionis, vocali E adiecta, productione terminantur, vt* lege, legebam: pete, petebam: *exceptis his, quæ I ante O habuerint in prima poſitione: ea enim adiecta I litera ad imperatiuum modum, & adiecta* bam *ſyllaba, producta E terminatur, vt* rapio, rape, rapiebam.

Tertiæ coniugationis correptæ verba indicatiuo modo, tempore futuro ſublata E litera, & adiecta am *ſyllaba terminantur, vt* lege, legam: pete, petam: indue, induam: *exceptis his, quæ I ante O habuerint in prima poſitione: ea enim E in I conuertunt, & aſſumpta* am *ſyllaba, faciunt futurum, vt* rapio, rape, rapiam: facio, face, faciam.

Digitized by Google

pronunciatur, vt cupij cupieram. *Secundus modus eſt qui primæ poſitionis verbo O literam deponit, & præeuntem ſyllabam, ſeu mutata vocali, ſeu perſeuerante producit, vt* facio feci, fugio fugi. *In exacta verò ſpecie I depoſita, & in E mutata,* ram *ſyllabam aſſumit, vt* feceram, fugeram. *Tertius modus eſt cùm I & O in V & I conuertuntur, vt* eliceo elicui elicueram.

Quartus, depoſitis IO, literis, & præeunte conſonante per δ geminum enunciatur, vt percutio percuſſi percuſſeram. *Quintus, qui per X vt* aſpicio aſpexi aſpexeram. *Sextus, qui per geminationem ſyllabæ enunciatur, vt* pario peperi pepereram.

Tertiæ cõiugationis correptæ verba, quæ indicatiuo modo, tempore præſenti, perſona prima, O litera terminantur, ea præterito & abſoluto & exacto duobus modis enunciantur. Et eſt primus cùm primæ poſitionis verba O in I commutant, vt induo indui indueram. *Secundus, qui per X pronunciatur, vt* inſtruo inſtruxi inſtruxeram. *Tertiæ correptæ verba, quæ indicatiuo modo, tempore præſenti, perſona prima, O litera nulla alia vocali præcedente terminantur, ea indicatiuo modo, tempore præterito ſpecie abſoluta & exacta duodecim modis declinantur. & eſt primus qui tertiæ coniugationis productæ integram formam ſequitur, vt ſuprà oſtendimus. In his verbis, quæ tertiæ coniugationis correptæ, indicatiuo modo, tempore præſenti, perſona prima, IO literis terminantur, vt enim eſt* cupio cupiui cupieram, *ſic* peto petiui petieram: *hæc quoque V literam interdum ſubtrahunt, & I geminant, vt* petij petieram. *Secundus eſt cùm O in I conuertitur, qui primæ poſitionis verbi O literam in I commutat, & præeuntem ſyllabam ſeu mutata vocali, ſeu perſeuerante producit: depoſita etiam conſonante, ſi fuerit media, in quam prima vocalis deſinat, vt* ago egi egeram, lego legi legeram. *Eorum autem quæ in conſonantem*

tem † exeunt, exempla ſunt hæc: frango fregi fregeram, fundo fudi fuderam. *Quartus eſt, qui mediam conſonantem deponit, & præeuntem vocalem corripit, vt* findo fidi fideram, ſcindo ſcidi ſcideram. *Quintus, O litera depoſita, V & I aſſumit, vt* molo molui molueram, colo colui colueram. *Sextus qui depoſita O, S & I aſſumit, vt* carpo carpſi, carpſeram: ſcribo, ſcripſi, ſcripſeram. *Septimus, qui O depoſita & præeunte conſonante, per S geminum pronunciatur, vt* meto, meſſui, meſſueram. *Octauus, qui ſimili correptione per vnum S, præeunte vocali producta declinatur, vt* trudo, truſi, truſeram. *Nonus qui per X pronunciatur, vt* expungo, expunxi, expunxeram, vngo vnxi, vnxeram. *Decimus qui per geminationem primæ ſyllabæ profertur, vt* pungo, pupugi, pupugeram: curro, cucurri, cucurreram. *Vndecimus qui verborum compoſitorum vltimam ſyllabam geminat, vt* trado, tradidi, tradideram: reddo, reddidi, reddideram. *Duodecimus, qui in formam paſſiuorum reſoluitur, vt* fido fiſus ſum, es, eſt: fiſus eram, eras, erat.

al. *deſinunt*

Hæc omnia tertiæ coniugationis correptæ verba indicatiuo modo, tempore præterito, ſpecie inchoatiua, adiecta ad imperatiuum modum bam *ſyllaba, præcedente conſonante primæ poſitionis, vocali* E *adiecta, productione terminantur, vt* lege, legebam: pete, petebam: *exceptis his, quæ* I *ante* O *habuerint in prima poſitione: ea enim adiecta* I *litera ad imperatiuum modum, & adiecta* bam *ſyllaba, producta* E *terminatur, vt* rapio, rape, rapiebam.

Tertiæ coniugationis correptæ verba indicatiuo modo, tempore futuro ſublata E *litera, & adiecta* am *ſyllaba terminantur, vt* lege, legam: pete, petam: indue, induam: *exceptis his, quæ* I *ante* O *habuerint in prima poſitione: ea enim* E *in* I *conuertunt, & aſſumpta* am *ſyllaba, faciunt futurum, vt* rapio, rape, rapiam: facio, face, faciam.

De producta tertiæ.

TERTIÆ *coniugationis productæ verba indicatiuo modo, tempore præsenti, personæ primæ, aut* EO *literis terminantur. vt* adeo, adis: prodeo, prodis: *aut* IO, audio, audis: nutrio, nutris.

Tertiæ coniugationis productæ verba imperatiuo modo, tempore præsenti, in secunda personæ I *productæ terminantur, vt* adeo adi: prodeo prodi: audio audi: nutrio nutri. *Hæc infinitiuo modo adiecta ad imperatiuum modum* Re *syllaba, manente productione terminantur, vt* adi, adire: prodi, prodire.

Tertiæ coniugationis verba, quæ indicatiuo modo, tempore præsenti, personæ primæ, E O *literis terminantur, ea modo indicatiuo tempore præterito specie absoluta, adiecta ad imperatiuum modum* vi *syllaba terminantur, vt* adeo, adiui. *Exacta autem verba,* veram, *vt* adiueram: *sed consuetudo sæpe breuitatem appetens, V literam subtrahit, & absoluta ingeminat* I, *vt* adij, prodij, adieram, prodieram. *Inchoatiua quoque specie adiecta ad imperatiuum modum* bam *syllaba terminantur, vt* adibam, prodibam.

Quæ verò indicatiuo modo, tempore præsenti, personæ primæ, I O *literis terminantur, ea tempore præterito absoluta specie, & exacta forma, quinque modis enunciantur, & est primus modus similis superiori, vt* nutrio, nutriui, nutrieram, nutrij, nutrieram, *&* audi, audieram, *vt apud Virgilium:* Audieras & fama fuit.—

Specie tantùm inchoatiua distant. Omnia enim tertiæ coniugationis producta verba, quæ indicatiuo modo tempore præsenti, personæ primæ, Io *literis terminantur, ea eodem modo tempore præterito specie inchoatiua* E *producta manente, nouissimæ syllabæ adiiciunt* Bam, *vt* audiebam, veniebam, operiebam: *quanquam hæc*

Digitized by Google

hæc veteres ſine E litera pronunciabant, vt Virgilius:

Nutribat † Tyrusque pater, cui regia parent Armenta. — al *Turbúſq.*

Secundus modus eſt, cùm O amiſſa præcedens ſyllaba producitur, vt venio, veni, veneram. *Tertius, cùm I & O in V & I mittunt, vt* operio, operui, operueram. *Quartus qui depoſitis I & O præcedentem conſonantem in S conuertit,* ſartio, ſarſi, ſarſeram. *Quintus qui per X enunciatur, vt* vincio, vinxi, vinxeram.

Tertiæ coniugationis productæ verba, quæ indicatiuo modo, tempore præſenti eo literis terminantur, ea tempore futuro eodem modo Bo *ſyllaba adiecta ad imperatiuum modum, terminantur, vt* adeo, adi, adibo: prodeo, prodi, prodibo. *Quæ verò* io *adiecta ad imperatiuum modum* Am *ſyllaba terminantur, vt* audio, audi, audiam: nutrio, nutri, nutriam: *quamuis Terentius protulerit per* Bo: *inde apparet geminam eſſe pronunciationem. Dixit enim:* Iam ſcibo vbi ſiet.

Indicatiuo modo tempore præſenti eorum quæ Io *literis terminantur, ſunt verba quæ à diuerſo præſenti præteritum ſimile habent, vt* luceo *&* lugeo: luxi *enim facit. Item* cernit *&* creſcit, creui *facit. Sunt alia quæ vna verbi poſitione duas coniugationes teneant, vt* pando, mando: *faciunt enim* pandas *&* pandis, mandas *&* mandis.

Verba caſibus iunguntur interdum ſingulis ita: genitiuo, vt miſereor tui: *datiuo, vt* ſuadeo tibi: *accuſatiuo, vt* moneo te: *ablatiuo, vt* vtor illo: *interdum duobus, vt ablatiuo & accuſatiuo, vt* fungor hanc rem, *&* illa re. *Hæc ſatis ad exempla Analogiæ dixiſſe ſufficiat. Quæ enim his formis conſpecta fuerint non teneri, pro certo anomala iudicanda, quæ ſtrictim † exigueq̃ memorabo, vt* al *exiguáq.* *contra rationem etiam vſum † quendam vſurpaſſe detegamus, aut etiam contra regulam defeciſſe.* al *quadam.*

De Ano-

De Anomalis.

CVM *nominatiuo singulari,* reus *&* deus *similia sint: quare plurali* hi rei *dicuntur, & vsus dicit* hi dij *contra regulam, cùm dici tantum* dei *deberet, præsertim cùm genitiuus nominatiuo suo duabus syllabis non debeat lõgior inueniri: quod hìc eueniet, si dicamus* deorum? *Cur* Thoas *&* Æas *cùm similia sint,* Thoantis *&* Æantis *faciant:* Æneas *non faciat* Æneantis, *sed* Æneæ? *Cur cùm hic* biceps *&* triceps *dicamus, genitiuus duabus contra regulam syllabis crescat, &* bicipitis *&* tricipitis *dicamus, non* bicipis *aut* tricipis? *Vnde venit, vt* aliger frugifer, accipiter *habeant omnes casus,* Iupiter *duos habeat? Cùm* sanctus, pius, bonus, *similia sunt, cur dicimus* sanctior, *&* pior *non dicimus? Deinde* sanctior, sanctissimus: bonior, bonissimus *non dicamus? Cùm dicat Virgilius* : Fandi atque nefandi : *cùm à* nefando *dicatur* nefarius, *à* fando farius *non dicitur? Quare* seiunctus *amissa præpositione dicitur* iunctus: securus *&* sedulus *eadem perdita non valeant memorari? Cùm dicamus,* singuli viri, singulæ mulieres, singula scrinia ; *quare non dicimus,* singulus vir, singula mulier, singulum scrinium? *Cùm* venor, piscor, aucupor, *similia sint: cur* venator, *&* piscator *dicitur, &* aucupator *non dicitur, sed* auceps ? *Cur* volo *non habet imperatiuum? Cur* fate *primam verbi personam non habet? Quare* soleo *præteritum perfectum non habet? Cùm* canta *&* laua *similia sint, cur* cantaui *faciat, &* lauaui *non faciat? Item* corusco *&* tono, coruscaui *facit,* tonaui *non facit? Quid quòd* ego *vnum casum recipit? Cùm* calceatus, armatus, togatus, penulatus *paria videantur, quare* calceo *&* armo *dicimus:* togo *&* penulo *non admittitur? Nominatiuus singularis in Vs exiens in omnibus positiuis, E productam habet in aduerbiis, vt*

doctus,

doctus, doctè, auarus, auarè, parcus, parcè; bonus & malus *cur corripit in aduerbio* E, benè & malè? *Cùm* habilis habiliter *dicamus: cur* facilis faciliter *non dicimus? Item cùm* difficulter *dicamus, cur* faculter *dici non poterit? Cùm* audax audacter *dicatur: cur* verax veracter *non dicimus, ſed* veraciter? *Cur* ſingulatim *dicimus:* binatim, ternatimque *non dicimus? & alia huiuſmodi quæ poſſem innumera memorare, ni ad cætera properarem.*

Hæc cùm Grammatice velut rerum exordium inſtauratura dixiſſet, propter ſuperi ſenatus Iouisq; faſtidium, Minerua talibus interuenit. Ni fallor octo partes orationis velut incunabula repetitura intimare diſponis: adiiciens ſolœciſmorum cauſas, barbarasq; formas, tum alia loquendi vitia, quæ apud vates inclytos plurimum celebrata, quæ nunc Tropos, nunc Metaplaſmos, nunc Schemata, Figuras, ex eodemq; cuncta vitia velut decoris fonte manantia, quæ atteſtantur aut neſcientis errorem, aut affectatam † doctoribus venuſtatem. Quæ ſi ab ſcho- al *doctiorib.*
laribus inchoamentis in ſenatum † cælitum ducis, decurſæ al. *cælitem.*
peritiæ gratiam † deformabis. Nã ſi rhythmicum quid me- al. *deflora-*
tricumq;, ſicut inter Cirrhatos audes, aſſumpſeris, profe- *bis.*
cto Muſices impetu, cuius præuertis officium, diſcerperis. Formam igitur prædictæ præceptionis abſolueris: ſi præcipuis memoratis iam te ab inchoamentorum vulgarium vilitatibus vindicaris. His germanæ verbis cum ſponſo Delius annuebant, & Grammaticen ad Virginis tranſire obſequia compulerunt. At tunc aliam fœminarum pari ſponſalium munere conferendam Clarius intromiſit.

MARTIA-

MARTIANI
MINEI FELICIS
CAPELLÆ
AFRI CARTHAGINIENSIS,
De
DIALECTICA,

LIBER IIII.

HÆc quoque contortis ſtringens effamina nodis,
Qua ſine nil ſequitur, nilque repugnat item,
In cœtum ſuperum veniens primordia fandi
Aduenit, & † ſcolicum præſtruit Axioma:
al. *excolicum*
al. *verois*
Ambiguis memorans vocem conſiſtere † verſus,
Nil normale putans, ni ſuat aſſocium.
Sed licet ipſe modos demum bis quinque profatus,
Pallens afflictim verſet Ariſtoteles:
al. *circumeant*
Stoica † circuerant ludantque Sophiſmata ſenſus,
al. *ne qui.*
Perdita † nec vnquam cornua fronte ferant:
Chryſippus cumulet proprium conſumat aceruum,
Carneadesque parem vim gerat helleboro:
Nullus apex tot prole virum par accidit vnquam:
al. *ſortis.*
Nec tibi tam felix † fortis honos cecidit.
Inter templa deum fas eſt Dialectica fari:
Et Ioue conſpecto iure docentis agis.

QVÆ igitur introgreſſa eſt Delio conuocante pallidior paululum fœmina, ſed acri admodum viſu, & vibrantibus continua mobilitate luminibus, cui crines tortuoſi decentiq; inflexione criſpati, & nexiles videbantur. Qui tamen deducti per quoſdam conſequentes gradus, ita formam totius capitis circulabant, vt nihil deeſſe cerneres, nihil ſuperfluum detineres. Cui quidem pallium, Athenarumiq; veſtitus, ſed geſtamen in manibus fuerat inopinum, ac prorſus gymnaſiis omnibus inexpertum. In læua quippe ſerpens gyris immanibus inuolutus. In dextera formulæ

mulæ quædam florentibus discolora venustate ceris sollerter effigiatæ latentis hami nexu interius tenebantur. Sed quoniam eius læua sub pallio occulebat insidias viperinas, cunctis dextera præbebatur. Denique ex illis formulis siquis aliquam percepisset, mox apprehensus hamo ad latentis anguis viroſos circulos trahebatur. Qui tamen mox emergens, primo ſpinoſorum dentium acumine venenato, aſſiduis hominem morſibus affligebat. Dehinc ambitu multiplici circumactum, ad conditiones propoſitas coartabat. Si autem quamlibet formulam nullus vellet aſſumere, quibuſdam obuiis interrogatiunculis occupabat, aut latenter in eos anguem ſerpere ſtimulabat, donec nexilis complexio circumuentos ad interrogantis arbitrium ſtrangularet. Ipſa autem fœmina contractioris videbatur corporis, habituq́; furui. Verùm dumalibus hirta ſetis neſcio quid vulgo inexplanabile loquebatur. Nam vniuerſalem dedicatiuam particulari abdicatiuæ obliquam, † licet ambas poſſe vertier aſſerebat, vniuocis æquiuoca connectendo, at ſolam ſe diſcernere verum quid falsúmve ſit, velut quadam diuinantis fiducia loquebatur. Hæc ſe educatam dicebat Ægyptiorũ rupe, atque in Parmenidis exinde Gymnaſium atque Atticam demeaſſe: illicq́; verſipellis ſtudij calumniante propoſito, etiam Socratis ſibi Platonisq́; amplitudinem mancipaſſe. Hanc igitur fraudulenta ſemper argumentatione verſutam, ac de circumuentis pluribus gloriantem, cùm Cyllenius ceryceo geminus anguis aſſurgens allambere fœminam crebris linguarum micatibus attentaret, tuncq́; etiam Tritonida Gorgo cognoſcentis, quoniam gaudio ſibilaret: Nimirum, inquit Bromius, qui facetior eſt deorum, eamq́; penitus neſciebat, Hæc autem exharenis Libyæ anhelantis adducitur, quòd & capillicium implexum docet, & amicitia venenorum, aut fidendum forma copulam eſſe Marſicæ nationis. Ita nanque agnitione viperea, & blanda anguium adulatione diligitur. Quod

† al. ſed

ni eſt,

ni est, ex illius hami fraude colligitur, quòd circulatrix pellacissima & metarum Marsicarum incola comprobat. Quo dicto, cùm complures deorum, quantum decuerat, arriderent: Pallas aliquanto concussior, Iocum emergentis inhibuit, memorans hanc admodum sobriam (quod quibusdam diuis penitus denegatum est) etiam inter germanas quæ probandæ sunt acriores à nullo posse cum asserta protulerit derideri. Illa autem quæ in argumentum verosæ assertionis acrimoniáq; detulerat, tradere eam iu-
al. ambitū. *bet, ac se ad insinuandæ sollertiæ † habitum comparare. Tunc lubrici anguis circulatos orbes & hiatus, cùm Gram-*
al. propter. *matice, quæ insinuatione peracta † prope astabat, accipere formidaret, ipsi diuæ, quæ etiam Meduseos crines edomuit, cum figuris illicibus & hamatis illis formulis committuntur. Ita crinali decore mera Cecropis, atque Attica comprobatur. Maximeq; quòd eam Palliatorum populus & Graiæ iuuentutis electio sequebatur, prudentiam fœminæ ingeniumq; mirata. Iupiter autem indicandis im-*
al. virtus *plendisq; virtutibus posteram Romuleis † virtutibus Graiam æstimans leuitatem, quicquid nosset illa Latiali promere cepit facultate. Ac mox Dialectica, quanquam parum dignè Latinè loqui posse crederetur, tamen promptio-*
al. reflin- ctique. *re fiducia, † restrictisq; quadam obtutus vibratione luminibus, etiam ante verba formidabilis, sic exorsa.*

al. Latiares. NI Varronis mei inter † Latiales glorias celebrati mihi eruditio industriaq; suppeteret, possem fœmina Dorica nationis apud Romuleæ vocis examina, aut admodum rudis, aut satis barbara reperiri. Quippe post Platonis aureum flumen, atque Aristotelicam facultatem, M. Terentij prima me in Latinam vocem pellexit industria, ac fandi possibilitatem per scholas Ausonias comparauit.
I Hinc. †His igitur præceptis parere colluctans nec Graios deseram ordine disserendi, nec Laurentis assertionis effamina remorabor.

morabor. Ac prius illud compertum volo, mihi Romanos Togatamq́ gentem vocabulum nondum nouare potuisse, ac Dialecticen, sicut Athenis sum solita nuncupari, meiq́ prorsus iuris esse quicquid artes cæteræ proloquuntur. Nam neque ipsam, quam aures vestræ probauere Grammaticam, neque alteram opimioris iræ cluem facultate, vel illam formarum diuersa radio ac puluere liniantem sine meu posse rationibus explicari quis dubitet? Quippe in ditione mea iureq́ consistunt sex normæ quis constant cæteræ disciplinæ. Nam prima est de loquendo. Secunda de eloquendo. Tertia de proloquendo. Quarta de proloquiorum summa. Quinta de iudicando, quæ pertinet ad indicationem poetarum & carminum. Sexta quæ dicenda Rhetoribus commodata est.

In prima autem parte quæritur, quid sit genus, quid forma, quid differentia, quid accidens, quid verò proprium, quid definitio, quid totum, quid pars, qui in diuidendo modus, qui in partiendo, quid sit æquiuocum, quid vniuocum, quid, vt ita dicam, pluriuocum. Debetis quippe insolentiam perferre sermonis, qui Graiam dissertare Latialiter compulistis. Quæ ergo rebus verba sua sint, quæ aliena, & quot modis aliena sint, quid sit substantia, quid qualitas, quid quantitas, quid relatiuum, quid loci, quid temporis, quid situs, quid habitus, quid facere, quid pati, quid proloquia, & quot modis sibi opponantur, hæc in prima nostri parte censentur.

In secunda verò, quam de eloquendo diximus, quæritur quid sit nomen, quid verbum, quid ex his iunctum, quæ ex his subiectiua pars sententiæ sit, quæ declaratiua, qui subiectiuæ modus sit, qui declaratiuæ, quatenus nomen accipiatur, quatenus verbum, quatenus sit perfecta sententia, vt possit esse proloquium.

Excipit hanc pars tertia de proloquendo. In ea quæritur quantũ ad propositum hodiernæ sufficiat breuitatis, quæ sint

differẽtiæ proloquiorũ in quantitate, quæ in qualitate, quid vniuerſale ſit, quid particulare, quid indefinitum, quæ ſint aientia, quæ negantia, quam vim habeãt ſingula, quemadmodum inter ſe affecta ſint. Hinc progreditur ad quartam partem, quam eſſe diximus proloquiorum ſummam. In ea quæritur quid ſit ſumptũ, quid illatio, quid ſyllogiſmus, quid ſymperaſma, quid prædicatiuus ſyllogiſmus, quid conditionalis, & quid interſit, quot formæ ſint prædicatiui generis, & quæ ſint, vtrum huiuſmodi certum ordinem teneant: & ſi tenent, quid ſit eiuſdem ordinis ratio, quot modis habeant ſingulæ: & vtrum hi modi certum ordinem teneant. & ſi ita eſt, quæ ſit eiuſdem ordinis ratio.

Deinde conditionalis ſyllogiſmi quot primi modi ac neceſſarij ſint; qui etiam iſtorum ordo ſit, quid inter ſe differant. Hæc ſunt quæ præſenti arbitror cognitioni, aſſerendiſq; ſufficere. Quid ergo genus ſit, exordia repetens, quo vniuerſa diſcurram, primitus intimabo.

De Genere.

GENVS *eſt multarum formarum per vnum nomen complexio, vt* animal: *forma eius, vt* homo, *ſeu* equus, *& cætera. Sed nonnunquam aliquæ formæ ita generi ſubiiciuntur, vt etiam ipſæ aliis ſub ſe poſitis genus eſſe poſſint, vt* hominum genus, *quod animali forma eſt, Barbaris & Romanis genus: & vſque eò genus eſſe poteſt, donec eius formulas diuidens ad indiuiduum aliquod venias. Vt ſi* homines *diuidas in maſculos & fœminas. Item* maſculos *in pueros, adoleſcentes, & ſenes. Item* pueros *in infantes & loquentes. Item* puerum *ſi velis diuidere, in catamitum, aut alium quempiam certæ perſonæ puerum, non eſt genus, quod iam ad indiuiduum peruenit. Vti autem eo genere debemus quod eſt præſenti negocio proximum, vt ſi de homine quæratur, eius genus animal debemus aſſumere,*

quod

quod ei proximum eſt. Nam ſi ſubſtantiam dixerimus, quantum ad rationem pertinet verum eſt: quantum ad neceſſitatem ſuperfluum.

De Formis.

FORMAS *eaſdem dicimus, quas & ſpecies. Formæ ergo ſunt, quæ ſubditæ generi tenent definitionem eius & nomen, vt* homo, equus, leo, *quoniam formæ ſunt* animalis, *poteſt &* homo *&* equus *&* leo, animal *dici. Et corpus anima participans nomen, quæ definitio generis eſſe cognoſcitur.*

De Differentia.

DIFFERENTIA *eſt ſufficiens ad id quod ſuſceperis diſcretio, vt ſi quæratur, quid inter hominem interſit & equum, ſufficit vt dicamus, quòd homo bipes eſt, equus quadrupes. Animaduertere autem debemus, quòd quia multæ ſunt in rebus ſingulis differentiæ, vnamquamque rem diſſimiliter nos poſſe diuidere, quotiens in ea poterimus alias atque alias differentias inuenire. Nam ſi* animal *voluerimus diuidere, poſſumus in ſexus, quòd alia ſunt* maſculina, *& alia* fœminina. *Poſſumus in ætates, quòd alia ſunt* ortiua, *alia* iuuentutis, *alia* ſenilia. *Poſſumus in quantitates, quòd alia ſunt* parua, *alia* magna, *alia* media. *Poſſumus in varietatem motus, quòd alia ſunt* gradientia, *alia* ſerpentia, *alia* natantia, *alia* volantia. *Poſſumus in habitaculorum diuerſitates, quòd alia ſunt* aquatilia, *alia* terrena, *alia* aeria, *alia, vt nonnulli dicunt,* ignea. *Poſſumus in linguæ ſonum, quod alia ſunt* loquentia, *alia* gementia, *alia* latrantia, *alia* vlulantia. *Sciamus tamen & ſingulas perfectas eſſe diuiſiones, & omnes in ſingulis inueniri. Nam maſculina animalia poſſunt & ab ortu recentia, & parua, & gradientia, & terreſtria, & bipedalia, & loquentia*

quentia esse. Ergo quamuis vti licet omnibus, ea tamen debes, quæ est apta susceptο negocio. Nam si tibi sit de hominum *laude dicendum, in* rationabilia *&* stolida *diuidere oportebit, vt e facilè possit intelligi, inter omnia animalia rerum natura quanti homines habuerit, quibus solis ad se cognoscendum ratiocinari permisit.*

De Accidente.

ACCIDENS *est, quod non nisi eidem formæ, sed non semper euenit, vt Rhetorica non nisi homini accidit, sed ei potest non accidere, vt quamuis sit aliquis homo, non sit tamen orator.*

De Proprio.

PROPRIVM *est quod & eidem formæ, & ita semper accidit, vt vnamquamque rem ab omnium communione discriminet, vt in* homine risus. *Nam nec ridere quisquam nisi homo potest, nec homo, cùm voluerit, quantum in eius natura est, ridere non potest. Et differentia proprio eò distat, quòd differentia vnamquamque rem ab eo tantùm distinguit vnde quæritio est: proprium verò ab omnibus. Nam cùm* hominem à leone *per* † *violentiam volentes discernere dixerimus, quòd* leo *ferus est,* homo *autem* mitis, *id solum videmur discernere, quòd ad susceptum negocium pertinet. Dicendo enim leo ferus est, homo mitis, nec hominem ab aliis mitibus animalibus, nec leonem à cæteris bestiis seiunximus. Dum verò hominem risibile animal dixerimus, eo à cæterorum animantium generalitate discreuerimus.*

al. *differentiam.*

De diffinitione.

DIFFINITIO *est, cùm inuoluta vniuscuiusque rei notitia aperte ac breuiter explicatur. In hac tria vitanda sunt: ne quid falsum, ne quid plus, ne quid minus*

Digitized by Google

minus significetur. Falsum est hoc modo, homo est animal immortale aut irrationale. *Quamuis enim homo esse animal verum sit, falsum tamen est, immortalem, aut irrationalem esse. Plus est hoc modo,* Homo est animal mortale. *Ex hoc enim quamuis breuiter dictum sit, plus tamen est quòd ad omnia animalia pertinet. Minus significatur hoc modo:* homo est animal grammaticum. *Quamuis enim non sit nisi homo animal grammaticum, non tamen omnis homo grammaticus. Diffinitio plena est hoc modo,* homo est animal rationale, mortale. *Addendo enim* mortale, *separauimus à diis: addendo* rationale, *separauimus à feris.*

De Toto.

TOTVM *est, quod duabus pluribúsve in se partibus positis non semper nomen, diffinitionem tamen nunquam accommodat. Et hoc non nisi in indiuiduis inuenitur, vt si hominem designemus & eius partes singula membra faciamus, intelligimus id ipsum* totum *esse, quia certum hominem constituimus, & diffinitionem & nomen ipsius totius non posse in partes cadere. Non enim aut brachium solum, aut caput, hominem dicere poterimus, aut ipsius diffinitionem singula membra recipiunt. Sed animaduertendum est, quòd aliquando* omne *pro* toto *dicere possumus, sed alio quodam intellectu. Nam* totum *etiam in singulis, &* omne *in multis agnoscitur. Nam cùm dicimus* homo Cicero, *quia vnus est in eo,* totus *intelligitur. Homo autem, quia imperitus & artifex, & vir & mulier esse potest,* omne *melius accipimus.*

De Parte.

PARTES *sunt, quæ in* toto *esse intelliguntur, & ex quibus* totum *constat.*

Digitized by Google

Qui in diuidendo modus.

DIVIDERE *vsque eò debemus, donec ad indiuiduum veniatur: & hoc fit, cùm per differentias ad paucitatem genera redigimus, & eis ita formas subiicimus, vt & ipsæ singulæ aliis sub se positis etiam genera esse possint: vt* animal *si breuiter primò diuidere voluerimus, per differentias possumus: quòd alia sunt* gradientia, *alia* serpentia, *alia* natantia, *alia* volantia. *Hinc item, id est, de singulis formis possumus genera facere, vt si dicamus,* animalia gradientia *genus esse, & ei formas subiicimus, quòd alia sunt* humana, *alia* ferina. *Et ex his possunt esse aliæ formæ, per quas, si necesse fuerit, ad indiuiduum poterit peruenire. Sed hoc non in omni assertione facere oportet, sed in subtili quadam disputatione. Tunc autem in oratione hoc modo possumus diuidere cùm id exigit obscuritas causæ: quòd si causa non sit obscura, diuisionis quidem ratio inesse & tractari debet, sed multum apparere non debet.*

Qui in partiendo modus.

PARTIENDI *differentiæ non frequenter occurrunt, atque ita sine his infinita potest esse partitio, si vsque ad indiuiduum volueri mus peruenire. Nam si* certum hominem *pro* toto *dicamus, & eius partes breuiter colligere voluerimus, differentiæ non suppetunt partium, & certarum partium nominibus vti cogentur, vt dicamus* caput *&* pedes, *& reliqua, quæ sic complecti breuiter voluerimus, quoniam differentiæ desunt, non possumus singula colligere, quia multa sunt, & aut impossibile erit, aut longum.*

Quid

Quid interſit inter diuiſionem & partitionem.

INTEREST *autem inter diuiſionem & partitionem, quòd in* diuiſione *per formas currimus, in* partitione *per partes. Formæ autem ſunt quæ generi ſubiiciuntur, & eius diffinitionem tenere poſſunt & nomen. Partes ſunt quæ in toto ſunt, & diffinitionem nunquam, nomen interdum totius recipere poſſunt. Poſſumus tamen vnam eandemq; rem & pro toto & pro genere accipere, ſed alia quadam vi, vt eſt homo: quem ſi in adoleſcentem, ſenem & puerum diuidere voluerimus, genus eſt, & formæ eius. Quem ſi in caput & pedes & manus partiri voluerimus, totum eſt & partes eius: quia adoleſcens, ſenex & puer, quas formas eſſe diximus, & nomen hominis recipiunt & diffinitionem, vt & ſenex dicatur homo animal rationale, mortale: & puer, & adoleſcens. Caput verò & pedes quas partes dicimus, neque diffinitionem hominis, neque nomen accipere poſſunt, quia nec caput poteſt dici homo animal riſibile, nec pedes, nec manus.*

Quid ſit Æquiuocum.

AEQVIVOCVM *eſt quando multarum rerum vnum eſt nomen, ſed non eadem diffinitio, vt* leo. *Nam quantum ad nomen pertinet, verus, & pictus, & cæleſtis leo dicitur. Quantum ad diffinitionem, aliter verus diffinitur, aliter pictus, & aliter cæleſtis.*

Quid ſit Vniuocum.

VNIVOCVM *eſt quando duarum aut plurium rerum vnum nomen eſt & diffinitio, vt* veſtis. *Nam & birrus & tunica nomen veſtis habent, & diffinitionem poſſunt accipere. Ergo hoc vniuocum in generis ſerie intelligitur, quod & nomen & diffinitionem dat formis ſuis.*

Quid Pluriuocum.

PLVRIVOCVM *est, quando multis nominibus vna res dicitur, vt* gladius: *nam & ensis & mucro idem significant.*

Quæ rebus verba sua sint.

REBVS *verba sua sunt, quæ naturalia atque etiam propria dicimus, vt* lapis, lignum, *& cætera.*

Quæ Aliena.

ALIENA *sunt quæ ratione aliqua mutantur, vel propter necessitatem, vel propter decorem, vt dicimus* vites gemmare, *&* lætas segetes. *Hic enim quoniam proprium deficit, alieno vsi sumus. Neque enim aut vites aliud quàm gemmare, aut segetes aliud quàm lætas possumus dicere.*

Propter decorum autem dicimus fluctuare segetes. *Possumus enim aliud* moueri *dicere; sed quoniam ornatum non est, alieno vtimur.*

Quot modis sunt aliena.

ALIENA *verba tribus modis fiunt: aut per similitudinem, aut per contrarium, aut per differentiam. Per similitudinẽ, vt sunt, quæ in Grammaticæ tropis numerantur, vt hoc ipsum quod dixi* fluctuare segetes.

Ex hoc genere sunt etiam illa, quæ ex toto partem, aut ex parte totum significant, in hunc modum, vt decenter verborum habeant propinquitatem. Hæc enim similitudinis genere placuit includi.

Per contrarium verba dicuntur, quando contra quod dicimus, accipiuntur, vt Parcas *dicimus Fata, cùm non parcant: &* lucum, *cùm non luceat. Hoc Grammatici* κατ' ἀντίφρασιν *vocant.*

Per

Per differentiam aliena verba sunt, cùm sine vllâ ratione ex aliis assumuntur; vt si hominem neque corpore durum, neque ingenio stolidum lapidem *dicamus: sed his vti non conuenit. Stultum est enim aut nihil significantia verba, aut nimis aliena proferre. Propriis autem & similibus & contrariis vti fas est.*

Quid sit substantia.

ANTEQVAM *de hac dicam, quædam docenda sunt. Omne quicquid dicimus, aut subiectum est, aut de subiecto, aut in subiecto est. Subiectum est prima substantia, quod ipsum nulli accidit alij inseparabiliter: ei tamen alia accidunt, vt Cicero est non nomen, sed quod eo nomine significatur.*

De subiecto est, quod de ipso subiecto dicitur, & dat ei & diffinitionem suam, & nomen, vt homo. *Nam & homo Cicero est, & animal rationale mortale. Ita & nomen & diffinitio quæ est de subiecto, eiaem subiecto acceßit: ideoq́, hoc, quod de subiecto dicitur, in generibus vel in formis inuenitur.*

In subiecto est, quod neque nomen neque diffinitionem dat subiecto, sed in ipso subiecto ita esse intelligitur, vt sine eo esse non posßit, vt Rhetorica. *Nam nec nomen eius potest subiectum recipere, nec diffinitionem. Neque enim aut Rhetorica Cicero, aut benedicendi scientia Cicero, sed in eo esse intelligitur, cùm id ipse vocari non possit.*

Aliud est de subiecto, aliud in subiecto. Et in subiecto est, vt disciplina. *Nam eadem Rhetorica de subiecto est, Ciceroni in subiecto. Prima ergo substantia subiectum est. Secunda, quæ de ipsa prima dicitur, vt sit Cicero prima substantia: homo & animal secunda: Iam in subiecto omnes consequentes prædicationes esse intelliguntur: itaque de singulis videamus.*

Quid Qualitas.

QVALITAS *eſt ſecundùm quam dicimus quale eſt, vt* candor. *Et ex hoc intelligi licet, & qualitatem in ſubiecto eſſe, cùm candor neceſſariò in aliquo ſit, ſine quo eſſe non poßit: vtique ipſum aliquid in quo eſt, ſubiectum eſt.*

Quid Quantitas.

QVANTITAS *eſt, ſecundùm quam dicimus quantum eſt vt* bipedale. *Etiam iſta in ſubiecto intelligi neceſſe eſt.*

Quid Relatiuum.

RELATIVVM *eſt, quod ad aliquid vocant, vt* pater, frater. *Et hæc vtique ita in ſubiecto ſunt: nam neceſſe eſt, vt hæc omnia ad aliquid ſint: & nonnulla ſunt, de quibus dicantur. Illa quæ dicuntur, inanima videbuntur.*

Quid loci? id eſt quod dicimus, Romæ, Romæ ſubſtantia eſt, ipſi Romæ hoc accidit.

Quid temporis? vt heri, nuper, veſperi. *Quorum motu tempus intelligitur, ſubſtantiæ ſunt, vt* ſol, *cuius curſu tempus intelligimus: & quæ aliquam intelligentiam morulæ in nobis faciunt.*

Quid ſitus? vtputa iacet, ſedet.

Quid habitus? vt calciatus, armatus. *Subſtantia eſt homo: & hæc illi accidunt.*

Quid facere? vt ſecare, vrere.

Quid pati? vt ſecari, vri.

Quid ſubſtantia prima.

SVBSTANTIA *eſt, quæ nec in ſubiecto eſt inſeparabiliter, neque de vllo ſubiecto prædicatur. Inſeparabiliter autem ad hoc diffinitioni adiectum eſt, quòd omnis*

Digitized by Google

omnis prima ſubſtantia quamuis in loco aliquo ſit, tamen ab eo ſeparari & migrare poteſt, vt Cicero ita in curia eſſe intelligitur, vt inde poſſit aliquò diſcedere. Et pars primæ ſubſtantiæ quamuis in toto ſit, non tamen inſeparabiliter. Nam ſiue reipſa, ſiue cogitatione ſeparari à corpore noſtro brachium poteſt. At verò Rhetorica ita eſt in animo Ciceronis, vt etiam ſi aliquo caſu eſſe deſiterit, non tamen intelligatur migrare: quoniam nec cùm eſſe caperit, intelligitur aduenisſe.

Quid ſecunda ſubſtantia.

SECVNDA *ſubſtantia eſt quæ de prima, vt dictum eſt, prædicatur, vt* homo de Cicerone, *&* animal de homine *&* Cicerone. *Et quicquid genus eſt primæ ſubſtantiæ, ſecunda ſubſtantia eſſe intelligitur. Ita ergo ſubſtantiis omnibus commune eſt non eſſe in ſubiecto. Primò verò, nec de ſubiecto eſt ſubſtantia, nec intendi nec remitti poteſt, id eſt, recipere magis & minus. Siquidem nemo homine alio magis homo eſt, & nec ipſe vnus homo magis cras erit homo quàm hodie fuit, & in diuerſis, non magis equus equus eſt, quàm homo, homo. Hoc autem obſeruandum eſt in ſubſtantiis inter conſortes ſuas, id eſt, vt primam primæ compares, ſecundam ſecundæ. Nam ſi ſecundam primæ compares, magis ſubſtantia eſt prima quàm ſecunda. Prima enim rem magis declarat: Secundæ verò habet quandam communionum ambiguitatem. Nam cùm dico, Cicero, iam quiddam individuum certumq; ſignifico. Cùm dico homo, quoniam cuncti ſumus huic appellationi ſubditi, incertum eſt quem ſignificem. Ita ergo fit, vt magis ſit ſubſtantia prima quàm ſecunda, quia rem certius oſtendit. Magis ergo & minus ſubſtantia non recipit inter conſortes ſuas.*

Item ſubſtantia contrarium nihil habet. Nam nihil homini aut equo contrarium. Sed ſiquis dixerit, Clodium Ciceroni

Ciceroni fuisse contrarium, intelligit non ipsas substantias fuisse contrarias, sed qualitates, quæ in ipsis erant, vt malitiam bonitati, aut vitiũ virtuti, aut iniustitiã iustitiæ.

Videtur autem substantiæ proprium, quòd vna eademq; capax est contrariorum quadam sui permutatione, vt lapis, cùm idem sit, potest nunc albus esse, nunc niger: idem tamen lapis esse non desinit. Et Cicero primò stultus, postea sapiens, idem tamen Cicero esse non desinit.

De Qualitate.

QVALITATEM *esse diximus, secundùm quam dicimus* quale est. *Qualitatum forma vna est, in qua dispositio quædam & habitus mentis esse intelligitur, vt in omnibus perceptis artibus,* Sapientia, Grammatica, Rhetorica, *cæterisq;, quæ ita hærent animo vt difficile amitti possint.*

Sed in his aliqua perfecta sunt, aliqua imperfecta: vt si quis Grammaticæ arti operam dederit, in plerisque tamen fallatur, nondum potest dici habitus, sed tamen dicitur dispositio. Ita non omnis dispositio habitus, omnis autem habitus dispositio esse intelligitur.

Secunda species est earum qualitatum, quas rectè passibiles dixerimus, vt dulce *atque* amarum, calidum *vel* frigidum. *Non quòd ex his eadem substantiæ aliquid patiantur, sed quòd sensus nostros aliquid pati cogant. Cogit enim aliquid pati, vt tangentem calor, & dulcedo gustantem. Item quæ nobis ex aliqua passione naturæ inoleuerint, secundùm quas* pallidus *quisque, vel* ruber *dicitur, non tamen ita, vt quis aliqua repentina causa vel pallet vel rubet. Nam ipsæ* passiones *rectiùs non* qualitates *appellantur. Siquidem secundùm has non dicimur quales. Non enim sequitur, vt qui pallet, sit pallidus, aut qui amat sit amator: aut qui est ebrius ebriosue. Illæ igitur passiones sunt, & non qualitates.*

Tertia

Tertia ſpecies eſt earum qualitatum quæ non ex eo quod iam quiſque eſt, ſed ex eo quod eſſe poteſt, intelliguntur, vt dicimus fragile lignum, *non quòd iam fractum ſit, ſed quòd frangi poſſit. Nam &* palæſtricum corpus, *duobus modis dicimus, & id quod palæſtra compoſitum eſt, & id quod natura ita formatum vt huic arti accommodatum ſit, quamuis ea non ſit imbutum: illud tamen à palæſtra rectè dicitur palæſtricum, quod ipſius artis habet effectum. Non autem inuenitur ipſius qualitatis nomen vnde ſit denominatum & deriuatum palæſtricum illud quod nondum eſt, ſed eſſe poteſt. Quare cognoſcendum eſt, dici quaſdam ſubſtantias ex qualitatibus, quarum nomina non inueniuntur. Nam vt bonum dicimus à bonitate, non ita optimum ab optimitate. Ita ergo palæſtricum, quod intelligimus ex eo quod percipere poſſit palæſtram, non habet certum qualitatis nomen, ex quo dictum videtur, conſtat tamen à qualitate eſſe dictum.*

Quarta ſpecies earum qualitatum, ſecundùm quas formas figurasq; intelligimus, vt quadrum, rotundum, pulchrum, deforme, *& ſimilia.*

Recipit qualitas magis & minus: nec tamen omnis. Nihil enim quadrum magis altero quadro quadrum eſt. Magis autem aliquid candido candidum dici poteſt. Et quæſtio eſt in pleriſque, vtrúm ne magis iuſtus altero dici poſſit. Plerique autem ſubtiliter videntur attendiſſe, qui qualitates ipſæ non dicunt recipere magis & minus, ſed ea quæ ab his denominantur: vt iuſtitia ſit ipſa vna quædam perfecta notio, vt non dici poſſit magis hæc iuſtitia, quàm illa eſt. Dici tamen poteſt, magis hic iuſtus quàm ille eſt. Item dici non poteſt, magis hæc ſanitas quàm illa eſt: dici tamen poteſt, magis ſanus hic quàm ille eſt. Ex quo fit, vt ſubſtantia non recipiat magis & minus: qualitates quidem per ipſas ſubſtantias poſſint recipere.

Item contrarium qualitas habet, nec tamen omnis.

Nam

Digitized by Google

Nam ſanitati cùm ſit imbecillitas contraria, nihil eſt quadro rotundóve contrarium.

Videndum eſt autem, quoniam quicquid contrarium qualitati eſt, qualitas ſit neceſſe eſt. Dulcedo autem qualitas, qualitas igitur amaritudo, & ſimilia.

De Quantitate.

QVANTITAS *bipartita eſt, quòd alia diſcreta eſt, alia continua. Diſcreta, vt* numeri *&* orationes. *Continua, vt* lineæ, *ac* tempus.

Item alia quantitatis diuiſio eſt, quòd alia ſitum quendam partium habet, alia non habet. Nam linea ſitu quodam partium intelligitur. Siquidem dici poteſt quæ pars eius quo loco ſit, dextramq́ ac ſiniſtram videtur habere. At verò numerus aut oratio aut tempus nihil horum habent, quamuis ordinem habere poſſint. vt ſit in his aliquid primum, & ſecundum, & vltimum, & medium, nihil tamen quod in loco intelligatur habent.

Quantitas omnis caret contrario. Quid enim bipedali tripedalíve contrarium? Et ſi quis dixerit contraria eſſe magis & minus, quæ videntur eſſe verba quantitatis, ſciat non eſſe diſſimilem quantitatem. Itaque ſi dicat aliquid † maius eſſe, videtur eſſe ei contrarium quod minus eſt. Si certum quæſiuero, quo maius eſt? & reſponderit quod tripedali: apparet nihil eſſe contrarium. Ipſa autem quæ ſibi dicuntur maiora & minora, relatiuè dici manifeſtum eſt. Quodlibet enim minori comparatum maius eſt, idemq́ maiori comparatum minus eſt. Si igitur maius & minus contraria ſunt, cogimur confiteri quod valde abſurdum eſt, poſſe alicui rei vno tempore ſimul euenire contraria. Rurſus aliud abſurdum cogimur intelligere, vnam eandemq́ rem ſibimet eſſe contrariam. Siquidem res vna diuerſis quantitatibus comparata, poteſt eodem tempore maior & minor eſſe.

al. magis.

Quantitas

Quantitas non recipit magis & minus. Non enim quinque magis quinque ſunt, quàm duo duo: aut item duo magis aliis duobus duo ſunt, aut magis cras duo erunt, quàm hodie ſunt.

Eſt autem proprium quantitatis, quod ſecundùm hanc dicimus par & impar: vt qualitatis proprium eſt, quòd ſecundùm hanc dicimus ſimile atque diſſimile, quamuis diuerſis rebus vtrumque liceat abuſiuè vſurpari.

Quid Relatiuum.

RELATIVVM *eſt quod hoc ipſum quod dicitur alicuius eſt, vel ad aliquid quolibet modo referri poteſt, vt filius non ſine patre vel matre, & ſeruus non ſine domino poteſt intelligi, neque ſine his illi viciſſim.*

Dicuntur autem relatiua tribus modis: aut alicuius, vt filius: *aut alicui, vt* vicinus: *aut ad aliquid, vt* duplum, *quoniam duplum ad aliquid ſimplum eſt. Omnia relatiua his ad quæ referuntur vice mutua reſpondent. Nam quemadmodum filius patris filius eſt: ſic pater, filij alicuius pater eſt. Et reſpondent ita, vt aliqua iiſdem caſibus reſpondeant, aliqua caſus mutent. Nam quod de filio dixi, idē de ſeruo dicere poſſumus. Quoniam ſeruus domini ſeruus eſt, & dominus ſerui dominus. Hæc ita ſibi reſpōdent vt eoſdem caſus in conuerſione cuſtodiant. Ita quoque duplum ad ſimplum eſt, ita maior minore aliquo maior eſt, & minor maiore aliquo minor eſt. Manifeſtum eſt ergo iſta caſus in conuerſione ſeruare. At verò ſcientia cùm ſit relatiua (alicuius enim rei ſcibilis ſcientia eſt) in conuerſione ad id quod refertur caſum mutat. Nam quod dicimus, ſcientia ſcibilis rei eſt, non poſſumus dicere, ſcibilis res ſcientiæ eſt, ſed, ſcibilis res ſcientia ſcibilis eſt. Item ſenſus alicuius rei ſenſibilis ſenſus eſt. Cōtrà ſenſibilis res ſenſu ſenſibilis eſt. Hæc ergo non vt quæ ſupradicta ſunt, ſeruatis hiſdem caſibus, ſed mutatis conuertuntur.*

Quædam

Quædam relatiua his ad quæ referuntur & in tempore concordant, eaq; simul esse incipiunt, simul desinunt, vt seruus esse non potest, nisi cùm esse cœperit dominus. Et cùm dominus esse desierit, seruus esse desinit. Et item dominus cùm seruum non habuerit, dominus dici non potest. At verò noscibilis res prior est natura quàm notio. Nam si noscibilia tollas, notio non erit. At verò si notionem tollas, potest aliquid esse noscibile, quamuis desit ille qui nouit.

Relatiua possunt habere contraria, sed non omnia. Namque inscientiæ scientia contraria, inimicitiæ amicitiæ. At verò duplo nihil contrarium, neque maiori vel minori: quia quisquis ista contraria putauerit, cogitur confiteri vnam eandemq; rem vno atque eodem tempore posse sibi esse contrariam: siquidem maior minori comparatus maior est. Itemq; maiori comparatus minor est vno atque eodem tempore, quod contrariis euenire nullo modo potest.

Nam quo tempore homo stultus, non eodem tempore sapiens esse potest. Neque quo tempore albus est, eodem tempore niger esse potest. Quod quia euenire non posse in maiore & minore ostendimus, fateamur necesse est maius & minus non esse contrarium. Ita duplum simplo non esse contrarium, quoniam hoc idem duplum potest esse ad aliquid simplum. Non igitur omnia relatiua possunt habere contrarium.

Item maius & minus quædam recipiunt, quædam non. Nam magis hic amicus illo est, hoc magis duplum illo duplo esse non potest: propterea quia si duplum est, ita duplum est, vt plus aliquid minúsve si fuerit, non sit duplum.

Quæritur, vtrum aliqua substantia dici possit relatiuè: sed de prima substantia dici non posse relatiuè, nulla quæstio est. Non enim Cicero alicuius dici potest, aut ad aliquid referri. Item equus iam quis equus, vt Rhœbus non alicuius est hoc ipso quòd Rhœbus est, sed quòd iumentum

est,

Digitized by Google

eſt, alicuius iumentum eſt. Non ergo prima ſubſtantia relatiuè dici poteſt, neque pars eius quælibet, quæ ſine dubio ipſa prima ſubſtantia eſt: Nam quemadmodum Cicero prima ſubſtantia eſt, ita manus eius: manus verò non eius, ſed ſpecialiter manus.

Secundæ etiam ſubſtantiæ relatiuè dici nõ poſſunt: Non enim ſua conuerſione reſpondent: vt ſi dicamus, manus Ciceronis, non Cicero manu Cicero eſt, neque ipſa manus ob hoc manus quia Ciceronis eſt, ſed quia ita affecta eſt manus dicitur, non quòd alicuius ſit. Non ergo vt diximus, prima ſubſtantia neque partes eius relatiuè dici poſſunt: Quæritur ergo de partibus ſecundæ ſubſtantiæ: Nam de ipſa ſubſtantia nulla quæſtio eſt: Non enim homo alicuius homo, ſed manus ſpecialiter alicuius hominis manus eſt: Et vt mutata conuerſione reſpondeat, alicuius manuati manus eſt, vt poſſimus ita conuertere, quia & manuatum aliquid manu manuatum eſt. Item vngula non primæ ſubſtantiæ vngula, ſed alicuius vngulati vngula, quia & vngulatum aliquid vngula vngulatũ, vt mutuam poſit habere conuerſionem, quod relatiuis eſſe diximus proprium. Si ergo maneat illa relatiuorum diffinitio, vt relatiuum ſit quicquid alicuius dici poteſt, difficile reſiſtimus dici partes ſecundarum ſubſtantiarum relatiuè. Si verò illa diffinitio eſt mutata, ita vt relatiua ſint ea quæ ad aliquid referuntur, excepto eo quod in aliquo ſunt, nulla incidit in hanc diffinitionem ſubſtantia. Quemadmodum ſeruitus, excepto eo quòd in eodem ſeruo eſt, id eſt, in aliquo homine, refertur ad dominum. At verò penna ita pennati alicuius penna eſt, vt excepto eo quod in aliquo pennato eſt, ad nihil referri poſſit.

Sanè admonendi ſumus, ne nos pudeat verba noua facere pro neceſſitate conuerſionis. Nam ſi mutua conuerſio non reſpondeat, non relatiuè enunciamus hoc modo: Cùm dico pennam, volens eam oſtendere relatiuam, non me pudeat pennatum aliquid propter conuerſionem dicere: Eſt

enim pennatum ita vſitatum, vt aures non offendat. Si de pede agatur, non pudeat ſimili deriuatione fingere notũ conuerſioni verbum. Item ſcire oportet eum qui relatiuum aliquid, ad quid referatur, ignorat, nec omnino vtrũ ad aliquid referri poſſit id quod dicit ſcire poſſe; hoc modo: cum dicis, hoc duplum eſt, noſti ſimplum eius, id eſt, ad quod duplũ fit: Aut ſi illud ignoras, nec omnino vtrũ duplum ſit ſcire potes.

Quid Facere & Pati.

FACERE, *& pati poſſunt habere contrarium, vt* calefacere, refrigerare; *&* calefieri, refrigerari. *Habent etiam magis & minus, vt* magis, & minus vtere; magis & minus vti.

Quid Situs.

SITVS *omnis denominatiuè dicitur, vt ſedere à ſeſſione, ſtare ab ſtatione. Et quamuis nonnũquam nomina deficiant, ex quibus ſitus denominatur, ratio tamẽ non deficit.*

De tribus, quæ reſtant, id eſt, Quando, Vbi, & Habere.

DE *illis tribus quæ reſtant ſupradicta exempla ſufficiunt. Quando enim dicimus, vt* heri, cras: *Vbi, vt* Romæ, Athenis: *Habitum, vt* calceatum, armatum. *Quid horum recipiat magis & minus, cum in ſermone inciderit, facile apparet.*

Iſtæ ſunt decem prædicationes, ex quibus aliquid neceſſariò ſingulatim enunciamus. Nã quicquid omnino dixerimus quod aliquid ſignificet, nondũ tamẽ intelligi poſſit an verum an falſum ſit, vnũ eſt de his decẽ, exceptis duntaxat illis verborũ quodãmodo articulis: Sunt enim pleraq; à Grãmaticis in orationis partibus enũciata, quæ omnino per ſe nihil valẽt, aut aliquid ſignificãt plenũ, niſi cũ fuerint verbis adiũcta, vt coniunctiones, & præpoſitiones, & quicquid tale illi docent.

De

De Oppositis.

RESTAT *vt de oppositis dicamus. Sunt autem opposita, quæ sibi veluti ex aduerso videntur obsistere, vt contraria: nec tamen omnia quæ opponuntur, sibi contraria sunt, sed omnia contraria opposita sunt. Opponuntur autem sibi ita, vt aut relatiue opponantur*, vt magnum paruo, & dimidium duplo: *Aut vt contraria*, vt stultitia sapientiæ: *Aut vt habitus erbationi*, vt cernentia cæcitati: *Aut vt aientia negationi*, vt Cicero disputat, Cicero non disputat. *Hæc autem inter se nonnihil differunt. Nam relatiuum relatiuo ita opponitur, vt hoc ipsum quod opponitur eius sit cui opponitur, aut ad id quocunque modo referatur: Nam dimidium opponitur duplo, & eiusdem dupli dimidium est: Ita ergo illi opponitur, vt eius sit. Et paruum opponitur magno, vt eius sit: ita vt ipsum paruum ad hoc magnum cui opponitur, paruum sit.*

Contraria verò ita sibi opponuntur, vt non eorum sint quibus opponuntur, sed ad ea quocunque modo referantur: Siquidem stultitia sapientiæ ita contraria est, vt non eiusdem sapientiæ stultitia sit, sed vt ad illam sit stultitia.

Sciendum est tamen quædam contraria medium habere, quædam non habere. Nanq; sunt aliâ, quæ ita vt in ea re, in qua esse possunt, alterutra vice necessario insint, & medio careant; vt sanitas & imbecillitas. *Hæc duo contraria natura insunt corporibus animalium, atque ita vice alterutra necessariò insunt, vt diximus, vt in quo animalis corpore sanitas non est, necessario imbecillitas sit: Et in quo imbecillitas non est, necessario sanitas sit. At verò candidum & nigrum cum sint contraria, & naturaliter in corporibus inueniantur, propterea medio non carent; quia non est necesse corpus aliquod candidum esse, aut nigrum: Potest enim ita deesse candidum, vt non insit nigrum; atque hoc modo ex alia parte: Ergo color aliquis*

medius inueniri poteſt, vt luteus, vel viridis. Habitus & orbatio ita ſibi opponuntur, vt in eâ re cui euenire poſſunt, alterum eorum neceſſario inſit; ex illo duntaxat tempore quo ea natura eſſe permittit, dentatum eum dicimus, qui dentes habet; Edentulum verò non illum dicimus qui dentes non habet, ſed cui natura ineſt, vt habeat ex illo tempore quo natura permittit vt habeat: Nam neque lapidem rectè dicimus edentulum, qui nunquam dentes habet; neque infantem, qui quamuis aliquando habere poſſit, nondum tamen illo tempore vt habeat natura permittit. Hoc ergo tertium genus oppoſitorum differt à primo relatiuorum, eo quòd cernentia ita opponitur cæcitati, vt eiuſdem cæcitatis non ſit, aut ad eam quodammodo referatur.

A ſecundo genere, id eſt contrariorum illud differt ab his duntaxat contrarijs quæ habent medium, quod cernentia & cæcitas intelliguntur erga oculos, vt alterum eorum neceſſariò inſit. Ergo hoc differunt ab his contrarijs quæ habent medium, quia illorum alterum non neceſſario ineſt ſubſtantiæ: horum autem medium neceſſario. Ab his verò contrarijs quæ medio carent, hæc ipſa oppoſita differunt, quod illa rei cui natura inſunt omni tempore alterutra vice accidant neceſſe eſt, vt corpori animalis ſanitas, & imbecillitas. *Alterum eorum ſemper eſt in corpore animalis. Hæc autem poſſunt aliquo tempore ei rei cui natura ineſſe poſſunt vtraque deeſſe aliquando, vt infans dum nondum tempus eſt quo dentes habere poſſit, neque dentatus neque edentulus dicitur. Et oculi alicuius animantis nondum adueniente tempore quo videre poſſent, neque cæci, neque videntes dicuntur; & tamen aliquid medium non habent. Igitur oppoſitorum, quæ medio carent, duæ ſpecies ſunt, id eſt, eorum quæ alterutra vice accidunt rei in qua eſſe poſſunt, nullo medio intercedente, vt* ſanitas, & imbecillitas: *& eorum quæ ſimul deeſſe poſ-*

ſunt

sunt substantiæ, in qua non simul esse possunt, & tamen cum simul desunt nihil medium intercedit, vt cernentia & cæcitas, *vel* habitus & orbitas.

Quartum genus oppositorum est aientia & negantia, vt Cicero disputat, Cicero non disputat. *Hæc à superioribus differunt, quòd illa singulatim dici possunt, hæc non nisi connexè dicuntur. A relatiuis hoc differunt, quod illa etiam relatiuè dicuntur; hæc autem non relatiuè: Non enim disputans, ad non disputantem refertur. A contrarijs hoc differunt, quod illa si connexè dicantur, tamdiu aut vera aut falsa sunt, quamdiu est illud in quo inesse possunt: Cùm autem hoc esse desiterit, neque vera neque falsa sunt, vt* stultus est ille, & sapiens est ille quamdiu viuit: *Horum alterum verum est: cum ipse esse desiterit, vtraque falsa sunt, quià qui non est neque stultus neque sapiens esse potest. At verò,* Cicero disputat, & Cicero non disputat, *ita sibi opponuntur, vt & dum viuit Cicero, alterum vero eorum necessario sit, & ipso mortuo, falsum est quidem quod disputat: verum tamen est quòd Cicero non disputat. Hoc modo discernuntur hæc bene ab habitu atque orbatione: Nam qui non est, neque cæcus est, neque videns. Nec sanè moueare, quod videmur iam de proloquijs aliquid dixisse, de quibus postea dicendum est: Hoc namque factum est occasione oppositorum.*

SECVNDA PARS
de Eloquendo.

Quid sit Nomen.

NOMEN *est quod quamlibet rem significat, & per casus flecti potest: Vel est, quod tam corpus quàm rem significat.*

Quid sit Verbum.

VERBVM *est quod aliquid significat, & per tempora flecti potest, vt* Cicero *nomen,* disputat *verbum. Hæc ab inuicem separata, nonnihil quidem significant: Verum tamē vel falsum dici non possunt. Cum autem fuerint coniuncta, iam possunt & affirmari & negari, vt* Cicero disputat, *iam dici potest,* Cicero non disputat. *Esse autem debet nominatiuus casus nominis, & tertia verbi persona. Prima persona significat aliquid, quod iam negari vel affirmari possit: & in hominem tantum cadit. In ea autem intelligitur nomen, etiam si non dicatur: vt* disputo *totum plenum est; etiam si non dicas* ego. *Item secunda persona, & ipsa iam veritati aut falsitati obnoxia est: Sed etiam ipsa in hominem cadit, & ei nec rectè dicimus* disputas, *qui nec audire, nec intelligere quod dicitur potest: Ergo & hoc cum dicatur sine nomine, tamen ibi nomen intelligitur. Aliter figurate vtimur siue prima, siue secunda persona, vt aut loquentem eum inducas qui loqui non potest, aut ad eum conuertamus orationem, qui neque audire, neque intelligere potest. Tertia verò persona non hominis tantum est, sed aliarum etiam rerum; & simul ac dicta fuerit non continuo intelligitur, nisi fortè de eo dicatur aliquid, quod de eo solo potest intelligi: vt cum dicimus* pluit, *iam potest esse verum aut falsum, cum non addamus nomen, quia notum est quod pluat. Cum verò dicimus* disputat, *cum aliquid iam significet, non tamen verum, aut falsum dici potest, si nomen non addatur: Et quamuis de homine hoc tantum possit intelligi, quia non de vno dici potest, necessario subdendum est nomen. Et* resistit *cum dicimus, tertia verbi persona est: Exigit enim nomen non hominis tantum, sed cuiuslibet quod resistere potest. Prima igitur & secunda persona, & de homine tantum possunt intelligi, & solæ dictæ*

possunt

possunt aut verae, aut falsae dici, quia cum his etiam nomina intelliguntur. Tertia verò, & non omnis sola dici potest, & non de solo homine intelligitur.

Quod ergo fuerit ex nominatiuo casu nominis, & tertiae verbi persona coniunctum, proloquium dicitur, ita vt etiam necessariò aut verum sit aut falsum aut dubium: Namque, homo animal est, *omnes iudicamus verum esse; &* omne animal homo est, *omnes iudicamus falsum.* Ille disputat, *quamuis necessario aut disputet, aut non disputet, nobis tamen dubium est alterum: Nihil horum intelligimus necessarium esse, sed quid horum sit nescimus. Vbi verò illa verba sunt, quae impersonalia dicuntur, non ex nominatiuo casu impletur sententia, sed alios casus recipit, vt* disputatur *cum dicitur, plena sententia est, si ablatiuum adiungas, hoc est* à Cicerone. *Et* pœnitet *cum dicitur, plena sententia est, si accusatiuum adiungas, id est,* Ciceronem, *& sunt multa alia. Illud tamen constat personalia verba non implere sententiam, nisi cum nominatiuo casu & tertia verbi persona. Sunt etiam sententiae quae quauis constent ex nomine & verbo, affirmari tamen aut negari non possunt, quae non proloquia, sed eloquia dici nonnullis placuit, vt est modus imperatiuus. Cum dicimus,* Aiax curre, *iam plena sententia est: Nam nec solum intelligi sed etiam fieri potest, quod dicis tamen negari non potest: non enim hoc negat qui dixerit,* noli currere. *Hoc enim non est aduersum ei, quod dictum est* curre, *vt hoc sit verum, illud falsum, vt possit nasci quaestio: Nam de aientia & negatione quaestio sine dubio nascitur, vt* ille currit, ille non currit, *Quaestio est, vtrum currat an non.* Curre *autem, &* noli currere, *non facit quaestionem vtrum currat. Nulla quidem quaestio hic potest intelligi, vtrum currere debeat an non. Hoc enim ex aientia & negatione natum est vt currere debet, & currere non debet. Hoc facit & optatiuus modus: Cum enim plena sit*

ſententia, cum dicimus, vtinam ſcribam, *&* vtinam non ſcribam, *non poteſt hinc naſci quæſtio, vtrum ſcribam an non: ſed pleraque talia ſunt. hæc ad exemplum ſufficiant. Quod ergo fuerit iunctum ex nomine & verbo, ſi plenum nomen & plenum verbum ſit, neceſſario facit ſententiam, ſed non neceſſario facit proloquium. Si enim eſt, quod iam eſt, affirmari & negari poteſt. Et ſuprà diximus multa dici plena ſententia, quæ tamen affirmari non poſſint, & negari non poſſint. Plenum igitur proloquium eſt,* Omnis homo animal eſt. *Et quamuis natura illud exigat, vt primo nomen & poſtea verbum dicatur, vt dictum eſt, non deſinit verum eſſe proloquium etiam ſi dicas,* Animal eſt omnis homo. *Quicquid acceſſerit huic ſententiæ, cui parti accedat, diligenter videndum eſt.*

Quid ſit Declaratiuè & quid Subiectiuè.

NAM *ſunt proloquij partes duæ, quæ in nomine vna ſubiectiua dicitur; quæ in verbo altera declaratiua: Subijcitur enim quid ſit, & declaratur quid de illo poſſit intelligi. Cum ergo dicimus,* Cicero diſputat; *ſi accedat huic ſententiæ* in Tuſculano, *declaratiuè acceſſit; ſi accedat* Romanus, *ſubiectiuè. Item ſi accedat* prudenter & copioſè, *declaratiuè: Item ſi dicitur* cum Catone, *declaratiuè acceſſit. Quicquid igitur nominatiuo caſui accedit, ſubiectiuè accedit. Quicquid declaratiuè accedit, varijs caſibus & modis accedit. Nam ſubiectiuè non poſſunt alij caſus accedere: declaratiuè non niſi varij, excepto nominatiuo.*

Quatenus nomen accipiatur, quatenus verbum.

ILLVD *tamen ſciendum eſt, poſſe fieri vt verbum ſit in ſubiectiua, nomen in declaratiua: ſed ita verbum in ſubiectiua, vt aliquod pronomẽ ſecum vice nominis teneat:*

Ita

Digitized by Google

Ita etiam nomen est in declaratiua, vt teneat secum aliquod verbum ex quo eius vicem impleat. Velut si dicamus Qui disputat Cicero est, qui disputat, *subiectiua est*: Cicero est *declaratiua: sed illam subiectiuam pronomen facit, hanc declaratiuam, verbum.*

Quatenus perfecta sententia possit esse Proloquium.

In hac igitur parte dicimus, quemadmodum iuncta sunt, nec tamen possunt plenam facere sententiam: & si faciunt, quemadmodum veritati, & falsitati non sint obnoxiæ sententiæ, quamuis sint plenæ: & quemadmodum ad id perueniatur, vt iam non solum plena sententia sit sed etiam necessario vera, aut falsa.

Quid sit Proloquium.

Tertia pars sequitur, in qua dicendum iam est de ipsis proloquijs, ad quorum intellectum in superiori parte peruenimus. Proloquia igitur differentias habent binas, in quantitate & qualitate. Quantitatis differentia est, quòd alia sunt vniuersalia, alia particularia, alia indefinita. Vniuersale est, vt Omnis homo animal est. *Particulare, vt* quidam homo ambulat. *Indefinitum, vt* homo ambulat. *Quod igitur indefinitè dicimus, necessariò particulariter accipimus, non necessariò vniuersaliter. Quoniam id potißimum enumerandum, quod securum habet intellectum: indefinitum pro particulari accipitur. Erunt ergo duæ differentiæ in quantitate, quòd aliud est vniuersale proloquium, aliud particulare. In qualitate item duæ, quarum altera dedicatiua, altera abdicatiua. Dedicatiuum est, vt* Omnis voluptas bonum. *Abdicatiuum,* Omnis voluptas non bonum.

Quomodo conuertantur.

VNIVERSALE *igitur dedicatiuum non necessario sequitur conuersio: Non enim,* Si omnis homo animal est, Omne animal homo est. *Vniuersale autem abdicatiuum necessario sequitur conuersio: Si enim* Omnis voluptas bonum non est, Omne bonum non est voluptas. *Et* Si omnis homo non est animal mutum, Omne animal mutum non est homo. *Particulare autem dedicatiuum habet necessario conuersionem. Nam* Si quidam homo animal est, Quoddam animal homo est. *Particulare verò abdicatiuum non habet necessariam conversionem. Non enim,* Si quoddam animal non est rationale, quoddam rationale non est animal. *Vniuersalis ergo dedicatiua & particularis abdicatiua non necessario recurrunt. Vniuersalis autem abdicatiua & particularis dedicatiua necessario conuertuntur: Ita tamen, vt facta conuersione, in dedicatiua particula negatio maneat: Nam vtiq; conuersio ita fit vt quæ particula fuit declaratiua, eadem subiectiua sit. Ergo cum dico,* Omnis voluptas bonum non est; omnis voluptas *subiectiua,* borum non est, *declaratiua. Si conuertam,* Omne bonum voluptas non est, *facta est quidem subiectiua quæ fuit declaratiua, negatio tamen hanc particulam tenet, quæ facta est declaratiua. Et si velim sic dicere,* Nulla voluptas bonum est, *conuertendum est sic,* Nullum bonum voluptas est. *Sed propter duo proloquia, quæ diximus non necessario conuerti, debemus* † *intelligere omnia quæ proloquys attribuuntur, per quæ rectè aut non rectè proponi possunt, vt verum aut falsum possint ostendere. Hæc autem quinque sunt iam superius demonstrata, Genus, Species, Differentia, Accidens, Proprium. Ex his duo sunt quæ faciunt illa proloquia recurrere, alia tria nullo modo. Namque, vt* Omnis ho-

al. *intendere.*

Digitized by Google

nis homo animal est rationale, mortale, *ita* Omne animal rationale, mortale homo est. *Et quemadmodum*, Omnis homo risibilis est; *ita* Omne risibile homo est. *Rursum in particulari abdicatiua videndum est, quid sit proprium non esse: Vt enim proprium est hominis, esse risibile; ita proprium est, risibile non esse præter hominem. Ergo si particulare abdicatiuum proponamus sic.* Quiddam risibile non est præter hominem, *recurrit sine dubio*, Quiddam præter hominem non esse risibile. *Item* Quiddam inanimum, irrationale, immortale, non est homo, Quidam homo non est inanimum, irrationale, immortale.

Item sunt aliæ conuersiones quæ faciunt easdem proloquiorum particulas indefinitas esse negatione, scilicet de loco migrante. Nam particulæ indefinitæ fiunt hoc modo, homo, non homo; animal, non animal. *Et ideo indefinitum est, quia negas tantum hoc esse, non dicis quid sit. Cum ergo dico*, Omnis homo animal est, *si velim rectè conuertere, adhibeo negationes, vt fiant particulæ indefinitæ. Si enim verum est*, Omnis homo est animal, *& verum est*, Omne non animal non homo. *Hac conuersione vsus est in Rhetoricis Cicero.* Deinde si constitutio, & ipsa & pars eius quælibet intentionis depulsio est: quæ intentionis depulsio non est, ea nec constitutio est, nec pars constitutionis.

Item particularis abdicatiua potest hoc modo conuerti: Si enim, Quoddã animal homo non est, Quoddã non homo animal est. *Et in hac conuersione obseruandum est vbi nõ est negatio cum directo proponimus, ibi fit dum conuertimus. Hanc vicissim conuersionem recipiunt duo proloquia, quæ illam primam† non recipiebant. Solum vniuersale abdicatiuum non aliam recipit. Vocetur ergo dicendi causa illa prima cõuersio: hæc secũda. Hæc autẽ proloquia quemadmodũ inter se affecta sint, hoc modo manifestius apparebit.*

† al. nonnæ sario.

De

De Affectis inter ſe proloquijs.

QVATVOR *lineis quadrata formula exprimatur. In primo angulo ſuperioris lineæ ſcribatur Vniuerſalis dedicatiua: & in alio eiuſdem angulo Vniuerſalis abdicatiua. Item infrà ad primum angulum inferioris lineæ particularis dedicatiua: ad angulum reliquum, particularis abdicatiua. Deinde ducantur angulares lineæ ab vniuerſali dedicatiua ad particularem abdicatiuam, & ab vniuerſali abdicatiua ad particularem dedicatiuam.*

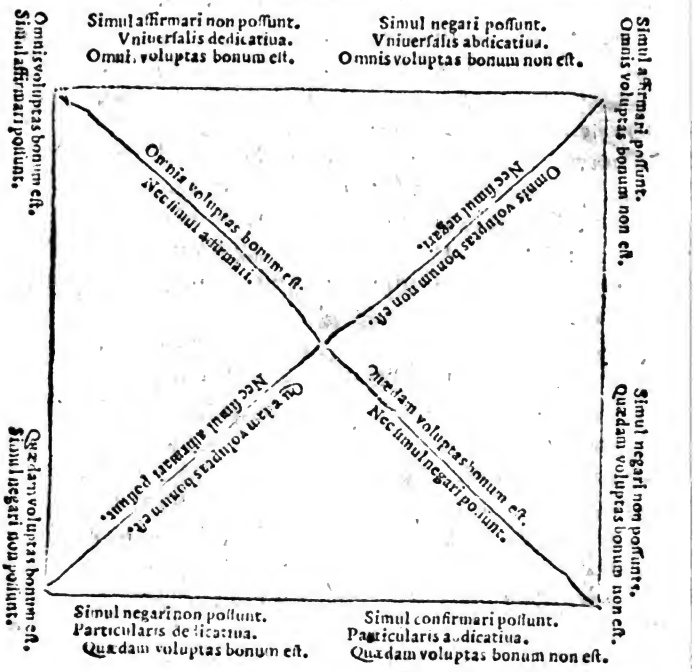

Duæ igitur ſuperiores ſimul confirmari non poſſunt, ſimul negari poſſunt. Nam non poteſt ſimul verum eſſe,

omnis

omnis voluptas bonum est, & omnis voluptas non est bonum. *Possunt autem simul esse*, non omnis voluptas bonum est, nō omnis voluptas non est bonum.

Duæ verò inferiores vicissim simul negari non possunt, simul confirmari possunt. Nam nō vtique potest simul negari, non quædam voluptas bonú esse: *&* non quædam voluptas nō bonũ esse. *At verò potest &* quædam voluptas bonum esse, *&* quædam voluptas bonũ non esse.

Angulares autem neque simul affirmari, neque simul negari possunt. Nam si verum est, omnis voluptas bonum est, *falsum est*, quædam voluptas non est bonum. *Item si falsum est*, omnis voluptas non est bonum: *verum est*, quædam voluptas est bonum.

Hoc item contingit, si particularem vicissim nomines. Nam si verum est, quædam voluptas non est bonum, *falsum est*, omnis voluptas bonum est. *Item si verum est*, quædam voluptas bonum est, *falsum est*, omnis voluptas non est bonum.

Item vniuersalis dedicatiua confirmata, particularem suam necessariò confirmat, negata non necessario eam negat. Nam si verum est omnis voluptas bonum est, *necessariò verum est*, quædam voluptas bonum est. *At verò si superiorem negem, hoc modo*, non omnis voluptas est bonum, *potest fieri, vt* quædam voluptas bonum sit. *Particularis item dedicatiua confirmata non necessario vniuersalem suam confirmat: negata necessario illam negat. Nam si verum est*, quædam voluptas bonum est, *non sequitur, vt* omnis etiam voluptas bonum sit. *Si verò* quædam voluptas bonum non est, *falsum est* omnis voluptas bonum est. *In duabus reliquis hoc obseruabis.*

Quid sit Sumptum, & quid Illatio.

PLENAM *sententiam cum proposuerimus, aliquid eavolentes efficere, & cum concessa fuerit*, Sumptum *dicitur.*

dicitur. Huic etiam vni ſententiæ alia certa ratione debet innecti, & vtique propter id quod inferre volumus concedenda: Et hæc cum conceſſa fuerit, ſumptum *dicitur. Ex duobus ſumptis ratione ſibimet nexis, conficitur* Illatio. *Quæ illatio* ſumptum *propterea dici non poteſt, quia non expectas vt hoc etiam tibi aduerſarius concedat, ſed eo inuito ſequitur, ſi modo ratione ſeruata fuerit illatũ. Et vt hoc planum fiat exemplo, putemus quæſtionem eſſe:* Vtrum voluptas vtilis ſit. *Si proponamus ita,* Omnis voluptas bonum eſt, *plena quidem ſententia eſt, &* ſumptum *efficitur, ſi hoc aduerſarius concedat: quo conceſſo, adiungenda eſt alia ſententia;* Omne autem bonum vtile eſt. *Si etiam hoc conceſſerit, efficitur* ſumptum. *Ex quibus duobus ſumptis etiam inuito eo ſequitur,* omnis igitur voluptas vtilis eſt.

Quid ſit Syllogiſmus.

Hoc *totum quod conſtat ex duobus ſumptis & illatione,* ratiocinatio *à nobis, à Græcis* συλλογισμὸς *appellatur. Eſt ergo ratiocinatio ex duobus pluribuſue conceſſis, ad id quod non conceditur neceſſaria peruentio. Poſſunt ergo plura eſſe ſumpta, ſed minus à duobus eſſe non poſſunt. Etenim eſt integra ratiocinatio, ſi ad illud quod volumus oſtendere,* vtilem eſſe voluptatem, *tribus etiam ſumptis peruenire velimus, vt* Omnis voluptas ſecundum naturam eſt: omne quod ſecundum naturam eſt, bonum eſt: omne bonum vtile eſt: omnis igitur voluptas vtilis eſt. *Ex hoc apparet plura etiam licere addere, ſi oportuerit.*

Nonnunquam etiam concludimus inferentes non quidem id quod conficitur, ſed quod ex ipſo quod inferre debemus, neceſſario conficitur, hoc modo: Omnis virtus bonum eſt, omne bonum vtile eſt, omnis igitur virtus non nocet. *Inferendum erat,* Omnis igitur virtus vtilis

tus vtilis est. *Et ex eo necessario sequitur* non nocere. Quod enim vtile est, nunquam nocet. *Hoc à Græcis* συμπεράσμα *dicitur, à nobis dici potest* confinis conclusio. *Ratiocinatio igitur siue propriam & suam, siue confinem habens conclusionem, diuiditur in duo genera, in prædicatiuum, & conditionale.*

Quid sit prædicatiuus syllogismus.

PRÆDICATIVVS *est, in quo sumpta ita sibi innexa sunt, vt aliquo extrinsecus addito suppleantur, vt hoc quod supra dictum est,* Omnis voluptas bonum est, omne bonum vtile est. *Videmus vtique non totum quod supra positum est non dictum, sed vnam inde partem sumtam declarationem, qua secundo proloquio facta est subiectiua: quod proloquium secundum, vt impleret sententiam, aliquid petiuit extrinsecus, id est,* vtile est. *Huius illatio conficitur ex eo quod accesit extrinsecus, & ex eo quod non est repetitum, id est,* Omnis igitur voluptas vtilis est. *Huius generis tres formæ sunt.*

Prima est, in qua declaratiua particula superioris sumpti, sequentis efficitur subiectiua: aut subiectiua superioris, declaratiua sequentis. Declaratiua superioris fit subiectiua sequentis, vt in superiori proposito exemplo. Subiectiua superioris fit declaratiua sequentis, si hoc modo velis conuertere: Omne bonum vtile est, omnis voluptas bonum est, omnis igitur voluptas vtilis est.

Secunda forma est, in qua declaratiua superioris sumpti, eadem est etiam declaratiua sequentis, vt Omnis virtus bonum est, *&* omnis voluptas non est bonum, omnis igitur voluptas non est virtus.

Tertia forma est in qua subiectiua superioris sumpti, eadem est etiam subiectiua sequentis, vt Quoddam bonum voluptas est, omne bonum vtile est, Quoddam igitur vtile est voluptas.

In prima

Digitized by Google

In prima forma & vniuersaliter, & particulariter, & dedicatiuè, & abdicatiuè concludi potest: In secunda forma vniuersaliter nisi per contrarium concludi non potest. In tertia forma particulariter tantum concluditur. Quapropter non frustra hic ordo est seruatus. Nam meritò prima dicitur, in qua omni modo concludi potest. Secunda autem rectè, in qua potest concludi vniuersaliter, quamuis per contrarium. Tertia autem rectè, quia in quantitate minor est, in qua nisi particulariter concludi non potest. Nunc dicendum est, singulæ formæ quot modos recipiant. Nam recipiunt intra se certum numerum: extra quos modos quicquid conclusum fuerit, non est temerè concedendum. Recipit autem prima nouem modos, secunda quatuor, tertia sex.

Primus modus.

PRIMÆ *formæ primus modus est, in quo conficitur ex duobus vniuersalibus dedicatiuis, vniuersale dedicatiuum directum, vt est,* Omne iustum honestum, omne honestum bonum, omne igitur iustum bonum. *Si reflexim inferas,* omne igitur bonum iustum, *non sequitur, sed particulariter potest inferri,* quoddam igitur bonum iustum, *& efficitur quintus modus.*

Secundus modus est in quo conficitur ex vniuersali dedicatiuo, & vniuersali abdicatiuo vniuersale abdicatiuum directum, vt est, Omne iustum honestum, nullum honestum turpe, nullum igitur iustum turpe. *Si reflectas,* nullum igitur turpe iustum, *efficitur sextus modus. Diximus enim suprà, vniuersale abdicatiuum posse conuerti.*

Tertius modus est in quo conficitur ex particulari dedicatiuo, & vniuersali dedicatiuo particulare dedicatiuum directum, vt est, Quoddam iustum honestum, Omne honestum vtile, quoddam igitur iustum vtile. *At si reflectas,*

reflectas, efficitur septimus modus, Quoddam igitur vtile iustum: *quoniam suprà dictum est, particulare dedicatiuum posse conuerti.*

Quartus modus est, in quo conficitur ex particulari dedicatiuo & vniuersali abdicatiuo, particulare abdicatiuum directum, vt est: Quoddam iustum honestum, nullum honestum turpe, Quoddam igitur iustum non est turpe: *reflecti non potest: Diximus enim suprà, particulare abdicatiuum non posse conuerti.*

Octauus modus est, in quo conficitur ex vniuersali abdicatiuo, & vniuersali dedicatiuo, particulare abdicatiuum reflexiuum, vt est: Nullum turpe honestum, Omne honestum iustum, Quoddam igitur iustum non est turpe.

Nonus modus est, in quo conficitur ex vniuersali abdicatiuo, & particulari dedicatiuo, particulare abdicatiuum reflexiuum, vt est: Nullum turpe honestum, Quoddam honestum iustum, Quoddam igitur iustum non est turpe.

De secundæ formæ primo modo.

SECVNDÆ *formæ primus modus est, in quo conficitur ex vniuersali dedicatiuo, & vniuersali abdicatiuo vniuersale abdicatiuum directum, vt est:* Omne iustum honestum, Nullum turpe honestum, Nullum igitur iustum turpe. *Hic reflexione si vtaris, alius modus non efficitur, quoniam de vtriusque subiectiuis fit illatio.*

Secundus modus est, in quo conficitur ex vniuersali abdicatiuo, & vniuersali dedicatiuo vniuersale abdicatiuum directum, vt est: Nullum turpe honestum, Omne iustum honestum, Nullum igitur turpe iustum.

Tertius modus est, in quo conficitur ex particulari dedicatiuo & vniuersali abdicatiuo particulare abdicatiuum directum, vt est: Quoddam iustum honestum, Nullum

Digitized by Google

lum turpe honestum, Quoddam igitur iustum non est turpe.

Quartus modus est in quo conficitur ex particulari abdicatiuo & vniuersali dedicatiuo particulare abdicatiuum directum, vt est: Quoddam iustum non est turpe, Omne malum turpe, Quoddam igitur iustum non est malum.

De primo modo tertiæ formæ.

TERTIÆ *formæ primus modus est in quo conficitur ex duabus vniuersalibus dedicatiuis particulare dedicatiuum directum, vt est,* Omne iustum honestū, Omne iustum bonum, Quoddam igitur honestum bonum.

Secundus modus est in quo conficitur ex particulari dedicatiuo, & vniuersali dedicatiuo particulare dedicatiuum directum, vt est: Quoddam iustum honestum, Omne iustum bonum, Quoddam igitur honestum bonum.

Tertius modus est in quo conficitur ex vniuersali dedicatiuo, & particulari dedicatiuo particulare dedicatiuum directum, vt est, Omne honestum iustum, Quoddam honestum bonum, Quoddam igitur iustum bonum.

Quartus modus est, in quo conficitur ex vniuersali dedicatiuo, & vniuersali abdicatiuo particulare abdicatiuum directum, vt est, Omne iustum honestum, Nullum iustum malū, Quoddam igitur honestū nō est malum.

Quintus modus est in quo conficitur ex particulari dedicatiuo & vniuersali abdicatiuo, particulare abdicatiuum directum, vt est: Quoddam iustum honestum, Nullum iustū malū, Quoddā igitur honestum nō est malum.

Sextus modus est in quo conficitur ex vniuersali dedicatiuo, & particulari abdicatiuo particulare abdicatiuum directum, vt est: Omne iustum honestum, Quoddam iustum non est malum, Quoddam igitur honestum non est malum. *Omnes igitur modi certum ordinem tenent,*

Digitized by Google

nent, eiusdémque ordinis ratio est, quæ in ipsis formis demonstrata est.

Quid sit conditionalis Syllogismus.

CONDITIONALIS *syllogismus est cuius propositio & plenum argumentum, & plenum id de quo quæstio est continet: ita vt assumpto argumento iam certum inferri possit de quo quæstio erat, ad hunc modum. Ponamus quæstionem esse* Vtrum sit vtilis Rhetorica, *& volentes vtilem probare, argumentum ab huius diffinitione capiamus, quod est* bene dicendi scientia. *Ex huius argumento & illa quæstione, conditionalis syllogismus ponitur sic:* Si Rhetorica est bene dicendi scientia, vtilis est. *Assumimus argumentum ita:* est autem Rhetorica, bene dicendi scientia. *Hæc duo qui concesserit, etiam inuitus concedat necesse est,* vtilem esse Rhetoricam: *quod erat dubium antequam propositio & assumptio concederetur. Nihil tamen in assumptione accessit extrinsecus, quod est proprium prædicatiui syllogismi. Hic primus modus à dialecticis appellatur, qui est ab antecedentibus: propterea quoniam argumentum quemadmodum positum est, ita & assumtum; hoc tantummodò differens, quod cum conditione positum est, & sine conditione assumptum.*

Secundus modus est, qui appellatur à consequentibus, in quo ipsum argumentum quæstionem sequitur, non quæstio argumentum, hoc modo: Si est Rhetorica vtilis, est bene dicendi scientia. *Assumitur argumentum à contrario, id est, per negationem sic:* Non est autem bene dicendi scientia: non est vtilis igitur.

Tertius modus est qui appellatur à repugnantibus, in quo demonstratur, non posse simul hoc esse & illud non esse, in quo cùm fuerit assumptum vnum, aliud necessariò tollitur, id est, cùm fuerit assumptum esse, non esse tollatur, hoc modo: Non est bene dicendi scientia Rhetorica,

Digitized by Google

& non eſt vtilis: Eſt autem bene dicendi ſcientia, Vtilis eſt igitur. *Confectum eſt vtilem eſſe, ſublato eo quod non eſſe vtile poſitum erat.*

Hi tres modi ex vno argumento poſſunt confici, & vnam rem omnes probare poſſunt. Nec intereſt in propoſitione quam partem primò ponas, vtrum argumenti, vtrum quæſtionis, dummodò conditionis ratio conſeruetur. Cum dixeris: Si Rhetorica eſt bene dicendi ſcientia, vtilis eſt. *Poteſt & ſic poni,* Vtilis eſt Rhetorica, ſi bene dicendi ſcientia eſt. *Hoc etiam in duobus alijs experiri licet.*

Quartus modus eſt qui per diſiunctionem efficitur, ita vt vno aſſumpto, aliud neceſſariò negatum ſit, hoc modo: Aut ſanus eſt, aut imbecillis, Sanus eſt autem, Non eſt igitur imbecillis.

Quintus modus eſt, qui etiam per diſiunctionem efficitur, ita vt vno negato, aliud neceſſariò ſit, hoc modo: Aut ſanus eſt, aut imbecillis: non eſt autem ſanus, igitur imbecillis eſt.

Additi ſunt alij duo modi, qui per argumentum iſtorum duorum fieri poſſunt, non tamen per diſiunctionem, ſed per negationem.

Eſt ergo ſextus modus, in quo demonſtratur non poſſe ſimul, & hoc eſſe, & illud. Aſſumitur per vnius confirmationem, concluditur per alterius infirmationem, hoc modo: Non eſt ſanus & imbecillis: Sanus eſt autem, Non igitur imbecillis.

Septimus modus proponitur ſic, & in eo aſſumitur vt in quinto, atque ita concluditur.

Ad rem facilius intelligendã, his quædam formæ coniunguntur, ita vt rebus ipſis non dictis ratiocinandi vis intelligatur. Eſt primi modi forma hæc: Si primum, ſecundum; Primum autem, ſecundum igitur. *Secundi hæc:* Si non primum, non ſecundum: Secundum autem, & pri-

& primum igitur. *Tertij hæc*: Non & primum & non ſecundum: Primum autem, igitur & ſecundum. *Quarti hæc*: Aut primum aut ſecundum: Primum autem: non igitur ſecundum. *Quinti hæc*: Aut primum aut ſecundum, Non autem primum; igitur ſecundum. *Sexti hæc*: Non & primum & ſecundum: primum autem: non igitur ſecundum. *Septimi hæc*: Non & primum & ſecundum: non primum autem: igitur ſecundum.

Sciendum tamen eſt ex vno argumento poſſe fieri tres ſuperiores modos, & ex vno argumento alios quatuor. Huius autem ordinis ratio eſt, vt primus modus ſit qui appellatur ab antecedentibus, *quia vtique quod antecedit, prius eſt. Secundus* à conſequentibus *eadem ratione, vt ipſo nomine ſuo primùm ſe debere ſequi, etiam in ordine videatur oſtendere. Reſtat qui tertius in eodem argumento* à repugnatibus: *Non enim poſſemus ad diſiunctionem tranſilire, quæ iam non poteſt ex eodem argumento fieri.*

Erit ergo quartus modus quaſi ad aliud argumentum primus. Et ibi vtique antecedere debet, in quo per confirmationem aſſumitur: prior enim eſt confirmatio negatione.

Quintus debet eſſe idem, ſed per diſiunctionem. Sed poſt eum propterea, quia in eo per confirmationem, in hoc autem per negationem aſſumitur. Hoc in duobus reliquis licet intelligi.

Miſcentur autem ſibi multis modis ſyllogiſmi, vt in vna ratiocinatione & prædicatiui generis & conditionalis formas agnoſcas hoc modo. Si quæſtio ſit, Vtrum vtilis ſit ipſa Dialectica, *proponendum eſt*, Si bene diſputare vtile eſt, vtilis eſt bene diſputandi ſcientia: At bene diſputare vtile eſt: Vtilis eſt igitur Dialectica. *Sanè videndum eſt in prædicatiuo ſyllogiſmo, quod de propoſitione ſibi aſſumptionem vindicet: Nam extrinſecus aliquid iam accipere manifeſtum eſt. In eo autem, quod ſibi vt*

diximus, de propositione vindicat, attendendum est vtrum rectè vindicet propter seruatas memoratasq; formas. Efficitur enim, vt quod in propositione ad declaratiuam partem pertinere videbatur, in assumptione ostẽdatur ad subiectiuam pertinere: Et item si aliter assumas, hoc ipsum pertinebit ad declaratiuam hoc modo. Notum est in prima forma ita assumi, vt aut declaratiua propositionis subiectiua sit assumptionis, aut subiectiua propositionis eadem & declaratiua sit assumptionis, vt si proposueris sic: Omnis ars frequenti exercitatione meditanda est, Dictio autem exercitatio est Rhetoricæ: Rhetorica igitur frequenti dictione meditanda est. *In propositione* exercitatio *ad declaratiuam partem pertinere videbatur, in assumptione* ipsa exercitatio *ita ad declaratiuam pertinet. Quomodo ergo forma seruata est, scilicet, quia relictum est aliquid in declaratiua propositionis, quod non venerit in declaratiua assumtionis, vnde posit fieri conclusio, hoc est,* meditanda est. *Nam si vellem sic assumere,* Rhetorica autem ars est; *totum seruabitur ad conclusionem,* Rhetorica igitur frequenti exercitatione meditanda est. *Ex hoc apparet multa esse communia, quæ possunt vel subiectiuè, vel declaratiuè adiungi, prout se habuerit assumptio.*

Talibus insistente Dialectica, & ad quædam non minus inextricabilia quàm caliginosa properante, Pallas nutu Maiugenæ festinantis interuenit.

Perita fandi iam progressum comprime,
Ne inflexa tortos stringat intimatio,
Et multinodos perpetui amfractus diu
Hymen recuset: editum est compendio
Quicquid decenter docta disputatio
Multo astruendum contulit volumine.
al. *Font.* Sat est profundæ * frons decens scientiæ,
Quæ abstrusa promit, nil morosum differens,
Præteruolando, nilq. ignotum deserens.

Nam

Nam quæ ſuperſunt fraude multa conſita
Quis falſa captos circuit deceptio,
Dum ambage ficta præſtruis ſophiſmata,
Captenſulíſue ludis illigantibus,
Pellex ſoritas cumq. ſenſim congeris,
Formáſue mendas comprobat quas veritas:
Nefas Tonantis garriat ſub auribus
Facinuſq; dirùm: quippe ſummi cœlites
Odêre turpis omne falſum feminæ:
Nam ſi reuoluas, quid cauilla ſæuius?
Dudum locuta circulatrix indecens
Fies profectò decipula, ſi aſtruxeris.
Faceſſat ergo verſilis profunditas,
Reliquumque tempus liqueris ſororibus.

His auditis Dialectica cunctabunda paululum, tamen diuæ præceptis paritura reſpondit.

Venerandos mihi fatus, reuerendosque ſecuta
Referam iuſſa pedem, atque ilicet exorſa ſilebunt.
Licet vnam decuit iuſſæ permitere culpam,
Vt honoris precio cederet inferre relatus,
Populum Cecropidarum bene quo palliatarum
Bromius conciperet contumias noſſe dolore,
Mage quàm crediderat vipeream noſcere poſſet.
Et iners Marſica dudum * fieret præſtigiatrix. al. *fuerit.*
Neque me conſpiceret ſomnificam, vel temulentam
Loca paſſim blaterantem Ioualibus ſuborſis:
Tamen vni famulandum eſt tibi Virgo. reticemus.

Hæc dicens velut repreſſa conticuit: complureſq; eam diuorum qui inter initia deriſerant, horruerunt.

FINIS QVARTI LIBRI.

Digitized by Google

MARTIANI CAPELLAE DE RHETORICA, LIBER V.

NTEREA ſonuere tubæ, raucuſque per æthram
Cantus, & ignoto cœlum clangore remugit:
Turbati expauêre Dei, vulguſque minorum
Cœlicolûm trepidat, cauſarum & neſcia corda
Hærent, & veteris renouantur crimina Phlegræ.
Tunc Amnes Fauniſque, Pales, Ephialta, Napeæ,
Reſpectant proceres, nulloque aſſurgere motu
Cernunt attoniti, vicibuſque alterna profantes,
Mirantur placidam per pectora ſacra quietem.
Tunc primùm poſita Syluanus fortè Cupreſſo
Percitus ac trepidans dextram tendebat inermem;
Bellaque * compoſcens, arcus, atque Herculis arma, *compoſcens*
Portuni triſidam ſuſpirans flagitat haſtam,
Gradiui frameam non auſus poſcere, falcem
Saturni bello ſuetus diſquirit agreſti,
Diffidenſque ſui reſpectat tela Tonantis.

SED *dum talibus perturbatur multa terreſtrium plebs deorum, ecce quædam ſubtiliſſimi corporis, ac fiduciæ grandioris, vultus etiam decore luculenta, fœmina inſignis ingreditur, cui galeatus vertex, ac regali caput maieſtate ſertatum: arma in manibus, quibus ſe vel communire ſolita, vel aduerſarios vulnerare fulminea quadam coruſcatione * renitebant. Subarmalis autem veſtis illi peplo quodam circa humeros inuoluto latialiter tegebatur,* *renidebant*

tur, quod omnium figurarum lumine variatum, cunctorum ſchemata præferebat: Pectus autem exquiſitiſſimis gemmarum coloribus baleatum. Hæc quum in progreſſu arma concuſſerat, velut fulgureæ nubis fragore colliſo bombis diſſultantibus, fracta diceres crepitare tonitrua. Denique creditum quod inſtar Iouis eadem poſſet etiam fulmina iaculari. Nam velut potens rerum omnium regina, & impellere quo vellet, & vnde vellet deducere, & in lachrymas flectere, & in rabiem concitare, & in alios etiam vultus ſenſuſq3 conuertere tam vrbes quàm exercitus præliantes, & quacunque poterat agmina populorum. Hæc etiam Senatum, roſtra, iudicio domuiſſe in gente Romulea: Athenis vero curiam, gymnaſia, theatraq3 pro abitrio reflexiſſe, ac totam funditus Graciam miſcuiſſe ferebatur. Hac vero loquente, qui vultus, vociſue ſonus, quantáque excellentia celſitudóque ſermonis audire operæprecium etiam ſuperis fuit: tantæ inuentionis ingenium: tam facundæ vbertatis eloquium: tam capacis memoriæ recordationiſq3 theſaurum: qualis diſponendi ordo? quàm pronuntiandi congruens modulatio? qui geſtus in motu? quæ profunditas in conceptu? Denique exilis in modicis; in mediocribus facilis: in elatione flammatrix: reddebatq3 cunctos in ambiguis dociles: in perſuaſione cedentes: in colliſione diſcordes: in laudibus arrogantes. At verò cùm quid commotum publici nominis atteſtatione clamauerat, fluctuare, periiſceri, ardere omnia videbantur. Hanc igitur fœminam auratæ vocis, & quaſdam diadematum gemmas, regnorumq3 fundentem, ingens illuſtrium virorum ſequebatur agmen. Inter quos proximi eidem duo diuerſo habitu nationeq3 præuitentes: quorum vnus erat pallio circumactus, altérque trabeatus. Diuerſus vtriſque oris ſonus, licet alius etiam Athenis ſe diceret Graia didiciſſe, ac * promptius gymnaſiorum ſtudijs, & reluctantibus ſemper Academiæ altercationibus

* protinus.

haberetur : Ambo tamen noui, protectiq; paupertatis sinu: Et cùm alterum Quirinalis eques ; alium fabrilis procrearet industria, ita præclues linguæ excellentia floruerant, vt post curiarum facta immeritasq; mortes, virtute astra conscenderent, immortalitate gloriæ secula superarent: De vno tamen quem Athenarum populus ac palliata agmina sequebantur, hæc fama conuenerat, quod acerrimus idem, & procellis indignantis Oceani, fremitúque violentior : Denique de illo versus huiusmodi ferebatur:*

al. *Fata.*

In quodam exempl. manu, ita legitur.

Δεινὸς ἀνὴρ τάχακον καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο.

Alter verò, quem consularis purpura, & coniurationis extinctæ laurea redimebat, mox ingressus curiam superûm, & in Iouis gratulatus est se venisse conspectum. clamare igitur cœpit : O nos beatos, ô rempubl. fortunatam, ô præclaram laudem consulatus mei. *Post hos tamen in diuersis agminibus oratores emeriti, ac præ se ferentes insignium culmen meritáque linguarum, Æschinem, Isocratem, Lysiámque conspiceres. Tum in togatis agminibus Sosantios, Gracchos, Regulum, Plinium, Frontonémque. Verùm ante cunctos atque ipsam ducem omnium fœminam, senex quidam signum ac præuiam virgam gestans, lictoris Romulei præcedebat vsu, atque in eiusdem virgæ culmine, Corax oris aurati venientis fœminæ auspicio præuolabat. Ille autem qui gestabat virgulam, Tisias dictus, cunctísque vetustior atque elatior videbatur : Nam & suos minores cæteros ipsam illa ducem respectans, superpositum coruum commune pignus filiámque memorabat. Quo argumento commoti quamplures deorum, eam quidem nobilissimam fœminam primam, sed aut Apollinis credidêre cognatam, si Graia est : aut si Romulea de gente, Coruini. Cui ænigmati illud adiectum, quòd intrepida & fiduciæ promptioris, tam Palladis quàm ipsius Cyllenij deosculata pectus, cuiusdam propinquæ familiaritatis indicia patefecit. Denique nonnulli superûm*

cùm

cùm in trepidationem buccinæ præcinentis, & admirationem amicitiæ superorum incerti, diutius diuinatorem Phœbum cuperent sciscitari, nondum Ioue maximo disquirente, tumultuariè quæ esset inquirunt. At tunc illa respectans superos vniuersos, aliquanto commotior sic cœpit: Patrem maximum Iouem, cæterosq; cœlites, quos in causis pluribus sæpe sum deprecata, atque ipsum conuentum superæ confessionis attestor, nihil magis mihi inconsentaneum atque indecens æstimari, quàm vt quæ semper in foro iudiciisq; quampluribus accusauerim multos, aliósque defenderim, & viribus gloriam delectationis annixa, mihi de discriminum fatis* promeriti euentus præconia cõparárim. Nunc apud vos superi, quis placere immortalitatis instar ac precium videbatur, inuita compellor scholarium iuuenilium monitus, & exilia decantatæ artis præcepta memorare. Neque enim hoc nobis ascribit inopia, cùm redundantes turmæ suppetant consequentium. Nam absque his qui perturbantes pectora sensúsque cunctorum cognoscentum quoque perfregêre subsellia, etiam alios habeam qui minutias præceptorum, & artis intimæ commenta perscripserint. Inter vtrunque verò* culmen sectatorum præniteat Tullius meus, qui non solùm in foro, senatu, rostrisq; grandiloquæ facultatis maiestate tonuerit; verùm etiam ipsius artis præcepta commentus, libros quamplures seculorum vsibus consecrarit. Quod cùm ita sit, emeritæ granditatis pudor & celebrati quantum puto nominis gloria, hæc inchoamentorum primordia detrectaret excurrere, ni & hoc ad immortalitatis præmium proficeret, quod iubetis, ac fiducia perennitatis accedat exequi, vel * primora: tamen Ioue cum superis imperante accingar igitur hæc aridiora percurrere, minus quidem quàm publicitus soleo placitura, quanquam si Pallados aures atque Arcadiam ratione beniuolæ maiestatis participarit assensionem. Nunc quidem apud vos maximi cœlites displicebo: quippe

*promeritis.

*culmen

*primordia

Digitized by Google

Artem. *quippe ſum ipſa Rhetorica quam alij *artem, virtutem alij dixêre, alteri diſciplinam. Artem verò iccirco quia doceor, licet Plato huic vocabulo refragetur. Virtutem autem dicunt, qui mihi bene dicendi ſcientiam ineſſe compererunt. Qui ediſci verò dicendi intimam rationem & percipi poſſe non neſciunt, fidenter me aſſerunt diſciplinam.*

De officio & fine Rhetoricæ.

OFFICIVM verò meum eſt dicere appoſitè ad perſuadendum. Finis perſuadendi id quod eſt propoſitum dictione. Quæ quidem verba mei Ciceronis atteſtor, cuius etiam exemplis me per omnes inſinuo præceptionis ductus conſequenter vſuram.

Vbi, & Vnde.

MATERIES autem duplex eſt mihi. Vbi *& vnde fiat oratio.* Vbi, *vt cùm ipſius membra aggredior quæſtionis.* Vnde, *cùm res inuentæ, verbáque ſociantur.*

Quæſtio Rhetoricæ, aut Finita aut Infinita.

QVÆSTIO ipſa aut finita eſt, aut infinita. Finita eſt, cùm naſcitur de certo facto, demonſtratq; perſonam, vt in Roſciana quæritur Ciceronis, Vtrum interfecerit patrem Roſcius. *Infinita eſt, quæ generaliter quærit, vtrum ſit aliquid appetendum, vt.* An philoſophandum ſit, *in Hortenſio diſputatur. In ſuperiore autem crebrò aſſidueq; colluctor, atque eam Græci placuit θέσιν nominari. Infinita verò vniuerſitatis aſtruendæ ſibi fiduciam vindicante, tum potius verſor, cùm ociũ ac diſputationes aggredior: licet plerunq; etiam pars ipſa quæ Theſis dicitur, in cauſis mihi elatius anhelanti amentatas haſtas crebrò, & pila plurimũ valẽtia miniſtrarit. An aliud in Scauriana ſuccurrit, cùm interpoſita diſputatione tractatur,* Ex quibus cauſis

cauſis mors eueniat repentina, *ac pro Milone ſimiliter*, An mundus prudentia gubernetur? *Denique è meis ſectatoribus quidam acri admodum ac ſubtiliſſima ratione commoti, nullam eſſe atteſtantur hypotheſim quæſtionem: cuncta quæ in defenſione pro reis, contráque eos in accuſationibus retractantur, ad generales quæſtiones poterunt applicari.*

Quæ ſunt partes officij Rhetoricæ.

IAM *verò partes officij mei quinque eſſe non dubium eſt: Nam eſt Inuentio, Diſpoſitio, Elocutio, Memoria, Pronunciatio. Iudicatio enim quæ à nonnullis dicitur pars, partibus cunctis aſſcribitur: Iccircoq; ipſa pars non poterit ritè cenſeri: licet quid dicendum, quid ve ſilendum ſit, diſpenſatio iudicationis examinet.*

Inuentio eſt quæſtionum, argumentorúmque ſagax inueſtigatrixq; comprehenſio.

Diſpoſitio eſt, quæ ordinem rebus attribuit.

Eloquutio, quæ arripit verba, vel propria, vel tranſlata, quæq; noua facit, veteráque componit.

Memoria firma rerum, verborumq; cuſtodia eſt.

Pronunciatio vocis motus, geſtuſq; pro rerum, & verborum dignitate moderatio. Sed ex his Inuentionem certum eſt eſſe potiſſimam, cuius opus eſt cauſæ quæſtiones excutere, & argumenta probatu idonea reperire.

De quæſtionibus principalibus & incidentibus.

QVÆSTIONVM *verò duplex ſpecies eſt. Aliæ ſunt enim principales, aliæ incidentes.*

Principales ſunt ſtatus, ex quibus naſcitur cauſa, quas Tullius conſtitutiones appellat.

Incidentes verò, quæ dum tractatur cauſa, naſcuntur; dum argumenta vel ſcripta refutando in plures cauſa deducitur

deducitur quæstiones: vt sit principalis, vtrũ Clodiũ iure occiderit Milo: *Incidens,* vter vtri insidiàs comparârit.

De Statibus, & vnde nascantur.

PRINCIPALES *igitur status sunt numero tres:* An sit, Quid sit, Quale sit.

An sit, *coniectura est, vt* an patrem Roscius occiderit. Quid sit, *finis vt:* An maiestatem minuerit Cornelius. Quale sit, *qualitas, vt:* An Saturninus iure necatus sit. *Sed ne forsan moueat, quod prætereo quartum statum, quem Hermagoras inuenit, subtilior ratio est eum non statum, sed partem dicere qualitatis, quòd in eius expositione monstrabo.*

Nunc dicendum est quomodo status inueniantur in causa. Inueniuntur igitur per intentionem, & depulsionem.

Intentio est, obiectio eius facti quod in iudicium venit.

Depulsio quædam resistens intentioni negatio, vt si dicatur, Occidisti patrem? non occidi.

Ex his duabus inter se concurrentibus vocibus, nascitur quæstio, quæ dicitur status, *quòd ibi quasi ad pugnandum actionum acies ordinata consistat: Sed facile est videre, quid obiecto crimini respondeatur. Illud facile non est quid debeat intendi, vtrum factum, vt:* hominem occidisti: *an nomen facti, vt:* homicidium feci. *Et liceat videatur idem esse, tamen in superiori obiectione si negabitur, coniecturæ erit: cùm dixerit,* non occidi: *In hoc vbi rei nomen intenditur, potest & finis videri, vt si dicat,* non feci homicidium. *An cùm quicunque homo, an cùm innocens occiditur. Quòd si non factum obiicias, sed criminis nomen, negatione diuersæ partis non erit manifestum qui status existat. Nescias enim quid negat, qui ita neget,* non feci homicidium; *vtrum quia nullum hominem iugularit, an quia tyranni interfectio homicidium non vocetur. Est igitur intendendum ipsum illud quod factum est, vt*

est, vt si id negauerit aduersarius, habeas coniecturam. Si eo concesso nomen criminis excluserit, intelligas finem. Quòd si concesso facto, factiq; vocabulo, licuisse sibi, vel oportuisse facere dixerit, qualitas *in causa versatur : quæ aut de re, aut de actione congreditur. De re, vt* Miloni facere licuisset. *De actione :* An seruo vel addicto Tribunos liceat appellare : an habere ignominioso liceat concionem. *Quæ species qualitatis, Translatio nominatur. Item cauere debemus ne intendamus auditoris officium, & sola status qualitas fiat. Nam qui causam cognoscit, propositum habet efficere aliud, id est, aut damnare aliquem, aut absoluere.*

De generibus auditorum & causarum.

AVDITORIS *autem sunt tria genera : Vnum eius qui secundum æquitatem aliquid statuit, & is est perpensè* Iudex. *Aliud eius, qui honestate vel vtilitate incerta dubius alienæ sententiæ persuasionem inexplicabilis* deliberator *expectat. Tertium genus eius est qui facti honestatem vel turpitudinem libera æstimatione perpendit. Hunc* æstimatorem *conuenit nominari. Hæc igitur sunt tria causarum genera, quæ hypothesi continentur, id est, Iudicialis, Deliberatiua & Demonstratiua.*

Sed cùm omnes prædictarum rerum auditores dubitatio sui deducat officij, quærendum discrimen est & proprietas singulorum. Nam & iudex, cuius officium est damnare reum, vel absoluere, possessionem dare vel auferre, priusquam cognouerit causam, dubitat quo modo vtatur officio : Et qui deliberat, ambigua mentis opinione differtur: Et laudationis arbiter, an rite quis laudetur æstimanti contemplatione dispensat. Sed cùm in diuersum hæc distrahantur officia, tunc illud maximè discrimen attendimus, quemadmodum temporibus varientur. Nam deliberatio futuri tantùm temporis continet quæstionem : vt si deliberet

deliberet Cato: An ſe debeat, ne victorem aſpiciat Cæſarem, trucidare. *At verò iudiciale genus tam præteriti quàm futuri nonnunquam temporis inuenitur. Sed in præterito tantùm de facto coniectura: ex futuro qualitas frequenter innaſcitur, vt ſuo loco promptius aſſeretur. Laudatiuum etiam genus in præteritis factis omne conſiſtit, ſed, à iudiciali genere ſine diſcernitur. Nam aliud eſt abſoluere innocentem æquitatis imperio: aliud laudibus proſequi glorioſum, inſignium contemplatione meritorum. Accedit quòd in iudiciali genere ambigit cognitor in rebus alienis: In Deliberatiuo verò quiſque tam de ſuis quàm etiam de rebus externis: In laudatiuo æſtimator auſcultat vera, congruaq; quæ memorentur, licet nouella etiam id contulerint blandimenta, vt ſuæ prædicationis ſiat arbiter qui laudatur. Ergo oportet attentius intueri, ne ea quæ auditoris officium habuerit, intendamus, vt ſi Verri quòd damnandus ſit edicatur. Ille quippe ſe damnandum non eſſe reſpondet, & vtrum damnandus ſit, ſola qualitas apparebit. Igitur à facti obiectione naſcitur intentio, vt ſi eidem dicas:* Siciliam ſpoliaſti: *reſponſuro,* non feci, *coniectura componitur. Stultum quippe eſt id quod in arbitrio manet iudicis, aut* * *certè facti nomen non ipſum crimen intendere. Cauendum æquè, ne cùm lex vlla, vel ſcriptura in cauſa tractatur, intentio ſumatur ex lege, vt ſi dicas,* Lex te murum vetabat aſcendere peregrinum: *Sed illud potius dicendum:* Murum aſcendiſti: *vt ſi negauerit, non ſit pugna de lege, ſed de facto, cui accedit lex: Si confeſſus ex facto, tunc contra legem feciſſe videatur. Cæterùm ſi negato facto fuerit lex, vel quæuis ſcripturâ recitata, ſuperflua videbitur contentio: quando non iuris, ſed veritatis altercatio contineat quæſtionem: Hoc vitio plerique falſi ſunt.*

certè

Sed & præter illos treis quos ſtatus aſſerui, alios quatuor vel quinque de ſcripti qualitate manantes eſſe dixerunt:

runt: qui licet suas in diuisione causæ partes obtineant, tamen nunquam principali loco nascuntur: quia nisi fuerit quod probetur, nemo ad probandum recitat legem vel aliquam scripti formam. Id autem quod probatur, status est, qui ex primo conflictu semper existit. Cætera quæstiones controuersiæ, vel incidentes sunt perhibendæ.

Quomodo status facilè inveniatur.

Sic igitur inveniendi Status facilis erit ratio, cùm neq; nomen admissi, neque auditoris officium, neque legem aut scriptum aliquod intentionis loco poterit obiici. Itaque talis est intentio, Hominem occidisti. *Depulsio*, non occîdi. *Quæstio ex his oritur*, an occiderit, *in quo status erit coniectura.*

Sed cùm intentioni iuris facti opposuerit reus, fit qualitas, vt à Milone non factum negatur, sed de facti iure contentio est, Occidisse enim se fatebatur Clodium, sed iure fecisse. *Huic depulsioni subiicitur ratio, quæ non vna simplexve fit. Nam potest vnum atque idem factum propter varias causas videri probabile, vt hoc idem, quòd* insidiatorem occiderat Milo, *vna ratio fuit: Alia*, Quòd hostem Reipubl. & tyrannidis affectatione succensum, se interemisse memorabat. *In quibus assertis fit quidem qualitas, sed diuersæ species eius erumpunt: Nam prima relatiua, altera comparatiua qualitas fulget. Quòd si intentioni non ius facti, sed negatio nominis, vt*: Adulterium non feci, *opponatur: quanuis negatio depulsionis vice dicatur, tamen non faciet coniecturam, quia non factum, sed nomen facti destruitur, vt in hoc adulterij actio sit*: Cum repudiata vxore stupratorem qui repudiauerat maritus inuenit, accusat adulterij: Reus contradicit, nec factum negat, sed adulterij nomen excludit. *Et quæritur quid sit adulterium, quod est diffinitiuæ controuersiæ. Igitur coniectura ipsius facti negatio est finis, non admissi,*

Digitized by Google

ſed nominis: Iccircóque etiam depulſio ingeſti criminis, quia cum facto aliud nomen imponitur, imminens obiecto crimini periculum denegatur, vt in hoc obiectu: Pocula templi è ſacerdotis domo furatus es, ſacrilegium feciſti. *Repellit:* pocula quidem abſtuli: ſed quia de domo nō de templo, furtum, non ſacrilegium nuncupandum.

al. alta. *In quo etiam facti* alia quædam videtur eſſe negatio, non enim hoc ad deorum iniuriam ſpectat admiſſum, ſed ad diſpendium ſacerdotis, cùm de domo pocula ſubtrahantur.

al. In vtroque. *Hic vtraq; factum diffinitione tractandum, id eſt, & quid ſit ſacrilegium, & quid furtum.*

Qualitas eſt cùm qualis ſit quæritur.

NVNC *de qualitate dicendum, cuius multiplex natura diuiſionem partium primò deſiderat, vt eâ decurſa ſingularum proprietas explicetur. Qualitas igitur aut de re, aut de actione eſt. De re, cùm eius facti quod in iudicium venit ratio, cauſáue tractatur: vel cùm quid fieri oporteat diſceptatur, vt:* An iure Clodium Milo iugulauerit, *vel* An domus Tullio reſtituenda fuerit. *De actione autem cùm quæritur: an admittenda ſit actio, & iudicium faciendum: quæ pars, quoniam iuris æquitate perpenditur, rectè eam in ſpecies qualitatis ſubtilius aggregamus. Aliam autem quam Hermagoras quaſi conſtitutionem nouam, aut qualitatem diſtinguere, & tranſlationem, vel perſcri-*

al. poſterior *ptionem vocare maluerat. Sed hæc* poſterius, *qualitas, vt futuri temporis æſtimata, ita & præteriti Iuridicialis: futuri negocialis, qualitas in vtroque iuris aſſertio eſt. In iuridiciali naturæ, in negociali legis aut conſuetudinis aſſerta verſantur. Iuridicialis autem diuiditur in abſolutam, & aſſumptiuam. Abſoluta eſt, quæ factum ipſum ſui natura & iure defendit. Aſſumptiua, quæ cùm in facto ipſo nihil probabile reperiat, confugit ad ipſam cauſam, eamq; iuſtam, vt facere deberet, allegat, Vt,* cum Milo non

Digitized by Google

non potest dicere hominem licuisse iugulari, causam occidendi astruxit insidias Clodianas. *Illic assumptiuè nomen accepit: quia cùm absolutè factum tueri non posit, confugit ad causas.*

Hæc igitur assumptiua partes habet quatuor: Relationem, Remotionem, Comparationem, Concessionem.

Relatio est, cùm de facto confesso culpam in eum qui pertulit refert, vt, in Clodium Milo, Orestes in matrem, Horatius in sororem, *qui iccirco à se perhibuit iugulatam, quia eius prouocatus iniuria, in facinus sit coactus.*

Remotio est, cùm obiectum crimen in alterũ, vel in aliud ab eo qui percellitur remouetur: In alium, vt Tiberius Gracchus in Mancinum, qui auctor faciendi fœderis fuit; quod tam senatus, quàm populus improbarat. *Item in alia causa:* Legatus nisi intra triginta dies profectus erit, capite puniatur. Quæstor sumptum legato nõ dedit, tempus emensum est. Accusatus cõtradicit, & crimẽ obiectũ remouet in Quæstorem. *In aliud autem remouet*: Si morbo tardatus, in infortuniũ suum causam remoueat tarditatis. *Remouetur verò aut ipsum factum:* Si ad alterius pertinuisse dicitur potestatem: *aut causa*, Si alterius vitio quid accidisse dicatur.

Comparatio est, quam compensationem noui à posterioribus perhiberi. Non cùm crimini beneficium alterius temporis subrogatur, sed cùm factum iure defenditur, vt ex eo aliquid commodi sequeretur: nam si meritum alterius temporis, velut in compensationis gratiam memoratur, ad deprecatiuam potius admouendum est qualitatem, quæ veniali specie continetur: hæc verò ritè se fecisse contendit, vt Verris illa responsio: Magno, *inquit*, decumas vendidi: *quod factum compensat vtilitate beneficij. In hac quippe parte facti confessio est, sed immanitatem obiectionis excludit* * *allegatio promerendi. At in illa criminis factique vna confessio est: sed*

* allegatio.

aut ab animo ſeparatur, aut purgatione ceſſante ad humanitatis miſeranda reſpirat.

Verùm hæc qualitas venialis in bina aſſerta diſcernitur. In purgationem & deprecationem. Nam purgatio eſt, cùm confeſſo facinore animum voluntatemq; purgamus. Cuius modos tres eſſe non dubium, id eſt, imprudentiam, caſum, neceſſitatem. Imprudentia eſt, cùm à voto, ſcientiáque noſtra aliquid dimouemus, Quidam in venando iaculum intorſit in beluam, & hominem delitescentem retibus interemit; *quæ pars Error dicitur, atque ei ſubduntur, ignoratio, vinolentia, obliuio, fatuitæ, dementia, cæteráque que errorem admittentis excuſant. Caſus verò culpam euentus exonerat: vt,* Qui cum victimis ad diem ſacrum non occurrerit fluminis incrementis. *Scelus autem neceſsitate commiſit,* qui præcepto ducis inſontem hominem iugulauit. *Inter quos modos hoc intereſt, quòd imprudentia fallit, caſus prohibet, neceſsitas cogit. Deprecatio autem nihil cauſationis aſſociat, ſed in exorandi humilitatem, precéſque ſuſpirat. Cæteras quæſtiones, quas Status dicunt incidentes, aduertant, qui talium didicerunt: ſicut interius demonſtrationem formet primæ vocis ingeſtio. Plerumq; enim ſecunda vim intentionis incutiet, vt in hoc,* Viro forti præmium, quod volet, *qui fortiter fecit: petit præmium nuptias vxoris alienæ. In quo qui petit præmium, quia nullum putat è diuerſo, nihil intendit, ſed maritus contradictor intẽdit, licet ſecundo loco videatur aſſurgere: cui per depulſionem vir fortis obſtabit, tanquam petitionem præmij, quod popoſcerat* * *accuſati præmium inſtum eſſe contendens, tanquam ſi factum aliquod iure tueretur.*

* accuſanti.

Item quæſtiones legales, quas tanquam Status cauſis incidere memoraui, principalium quæſtionum intentione, vel depulſione non eadem regula percenſentur: quippe quæ in ſecunda conflictatione prorumpunt. Nam prima qualitati tribui-

tribuitur: Igitur illa intentionis ac depulsionis regula in qualitatis prædicta parte turbatur.

De examinatione, id est, Iudiciali genere.

NVNC τὸ κριτόμενον, *quod Græci dicunt, consequenter assumam. Nam cùm intentio, & depulsio statum constitutionemq́, signaret, si coniectura fuerit, Iudicationi præbebit pariter rationem. Neque enim est quòd possit ponderari iudicio, nisi ipsa negatio: In qualitate verò, vel sine alio loco quàm status apparet, necesse est confessa depulsio facti habeat rationem, quam item accusator infirmet, & velut secundaria quæstio procreatur per infirmationem, impugnationemq́, rationis. Hic illud iudicabile posse versari: idq́ esse quod æstimator iusti ratione perpendat, posse in quavis causa & omnes status existere. Et multæ rationes, infirmationesq́, numerosæ, perindéque iudicationum semina copiosa: cùm vnum videlicet factum multiplici ratione defenditur, vt Tullius pro Milone:* Quòd insidiatorem, & quòd hostem publicæ quietis occiderit. *In his igitur ille status potius apparebit, quem orator pro vtilitate defensionis sumpserit. Illa autem ratio ex oratoris plerunq́ structione colligitur. Tuncq́ velut rationes alij status emergent, ac sic ad* * *probationes scriptura profertur.* approbationis.

Hinc Iudicatio legalis oritur, cuius species sunt quinque. Vna est, cùm scripto aliquid, pluráve ambigua continentur: quæ à Græcis ἀμφιβολογία memoratur, vt ex communione nominis res plerunque confunditur, vt est istud: Quidam taurum legauit, *quo nomine seruum habuerat admodum precio sum. Verùm illi hæres* taurum, *hoc est, bouem dedit, quia fecit nomen amphibolum quæstionem. Item ex nominum distinctione per syllabam, vt qui habuerit propinquos duos: vnum* Lesium *nomine, aliumq́* Milesium, *hæredemq́ constituens sic locutus est* Hæres esto mi Lesi. *Quæ distinctionis ambage certamen exortum,*

dum hæres esto mi, *distinguit, qui* Lesius *dicebatur. Alius verò continua nominis iugitate* Milesium *dicit hæredem.*

Sunt item modi quos dialectica comprehendit astructio. Item species scriptionalis est quæstionis: quæ ex verbis & sententia scriptionis emergit, vt in hoc: Peregrinus murum ne ascendat. *Quidam obsessa ciuitate conscendit, hostémque deiecit. Arguitur hic reus legis sententia, verbis nititur accusator.*

Tertium quæstionis est genus, cum cõtrariæ leges vtrinq. secus colliduntur, vt in illo: Mas templum Cereris ne ingrediatur. *Item*, qui parentibus opem non tulerit puniatur. In templo Cereris vapulanti matri ingressus opem filius tulit. Accusatur. *Facit hic conflictum diuersitas legum, quarum interpretatio colliditur, vt cui potius auscultandum fuisset appareat.*

descriptionalis. *Quarta de* scripto quæstio est, quæ dicitur syllogismus, *cum ex eo quod scriptum est, aliud quoque quod non scriptum est argumentatione colligimus; vt in hoc:* Exulem intra fines deprehensum liceat occidere. *Quidam inuentum exulem verberauit: accusatur: à defensore colligitur, quod minus permisso sit fieri debuisse.*

Huic insunt modi quatuor. A simili, à consequenti, à maiore ad minus, à contrario. A simili ita, vt quia patris interfector culleo insuitur, hæc pœna manere debeat matricidam. *A consequenti sic:* Tyrannicidæ prẽmium. Qui suasit tyranno deponere dominatum, præmium petit. Colligit par esse meritum, quia reddidit libertatem. *A maiore ad minus: suprà dixi enim.* Si exulem permittitur iugulare, licet etiam verberare. *A contrario,* Si vir fortis meretur præmium, desertor dignus est pœna. *Finitiua superest quæstio de scripti ambiguitate demanans, cum aliquod verbum in lege, vel testamento dubium est, & diffinitione clarescit: vt,* nocte cum telo deprehẽsum liceat occidere: quendam cum fuste nocte

depre-

Digitized by Google

deprehẽsum magistratus occidit, reus est cędis: lege se quidẽ tuetur, sed telũ quid sit inquiritur. *Quod quæstionis genus hoc à principalibus differt statibus, quia nõ de facto, vnde orta causatio est, sed de scripti tãtùm diffinitione disquiritur. Discutitur igitur ab his legalibus status principales esse discretos, & hos incidẽtes dici. Illos autem à quibus causa nascitur, vel cõstitutiones, vel status certius appellari.*

De genere deliberatiuo.

IAM *nunc decursis constitutionibus, controuersias deliberatiui & demonstratiui generis videamus: Nam & causarum tria genera esse dubium non est, & in omni causa statum debere versari, licet in deliberatiuo quãdam qualitatem negocialem cõsistere, quod de futuro deliberat, existimarint. Tamen ita qualitas plerunq. censenda est, vt alij quoque status huic generi posse accidere non negentur. Nunc status in talibus ita reperiri posse firmamus, vt non ex intentionis depulsione, quemadmodum in conflictibus monstratum est, regulam teneamus. Quid enim, aut quis intendet, vel ordine soluto persuasor, dissuasórue confligent, cùm alterum deligere in astructionibus non vetemur. Sed tamen accusatoris partes dissuasor videtur arripere: Qui enim inhonestum, vel inutile illud quod dissuadet ostendit, pro certo ipsum videtur accusare negocium. Persuasor verò partes arripit defensoris, & negocij tractatum qualibet obiectione contrarietatis absoluit. Ex quo & persuasor intendere, & dissuasor depellere memorandi. Ac sic conflictione partium facta, status poterit apparere, vt in alia causa:* Cre bro ad muros exercitu fugiente, deliberat imperator vtrum diruat muros. *Muros excindi cùm dicit, nónne videtur si fecerit accusare? Deinde grauiter & seditiosè id exercitum perpessurum. In quo coniectura fiet de cõmotionis euentu. Ac mox si dicat* Victoriam nõ vocãdam, si præsidiũ ciuitatis exscinditur: *Finis accessit. Diffiniẽdum*

quippe Qualis ſtatus mœnium victoriam faciat celebrati. *Tunc ſi diſſuaſor addat,* Sine conſilio ſenatus id fieri nõ debere, *Præſcriptio etiam videtur accedere. Certum eſt igitur & intentionem diſſuaſori iure ſignari, & deliberatiui cunctos ſtatus promptius apparêre. Sciendum tamen, ne diſſuaſor velut ſententiam dicens, prohibeat tanquam iudex, cùm eius officium hoc ſit, ne faciat perſuadere inhoneſtæ rei, velut inutilis ratione monſtrata.*

De Genere Demonſtratiuo.

IAM *nunc in Demonſtratiuo, quemadmodum ſtatus emergat non eſt facile memoratu: Iccircò quia non ſtatim laudem vituperatio conſectatur, vt quiſquis laudabilis non eſt, vituperabilis habeatur, vel contrà, qui vituperatione caruerit, laudibus faſtigetur, vt:* Si laudandus ex eo quis dicatur, quia homicidium nõ commiſit. *Eſt ergo medium nomen, quod priuationem placuit memorari, propterea quia laude priuatur, nõ confeſtim vituperationi permittitur, vel contrà. Si tamen ſtatus demonſtratiui generis apparet, cùm laudatorem vituperatoremq́, conſtituens, & vituperatori accuſatoris intentionem, laudatori defenſoris partes adiunxeris. Aut illud ſubtilius conformatur, vt auditor inter laudem & vituperationem libratus, velut aduerſanti loco ponatur. Non enim antequam laudandum quenquam laudabilem demonſtraris, non illi talis intentio eſt, vt laudabilem nondum credat: Aduerſum quam intentionem laudatori certamen eſt vel vituperatori, licet in ſuperieri aſtructione quidam conflictus euidens approbetur: vt cùm alius quẽpiam laudat, & alter accuſat, vt* Catonem Tullius laudans, & duobus voluminibus Cęſar accuſans. *Ex quo colligitur omnium cauſarum genera ſtatibus percenſenda.*

Hoc reperto, naturam cauſæ diſcuties, quæ aut ſimplici, aut duplici quæſtione, aut multiplici continetur. Simplex eſt, cùm

est, cùm vnum quid in tota actione disquiritur, vt Clodium Milóne iure necauerit. *Illud verò quod per iudicationẽ posteriore loco disquiritur,* Vter vtri insidias compararit, *nõ est singulare, sed iunctum ex duplici coniectura, & quam Graci ἀντικατηγορίαν nominant: Sed incidẽs quæstio, genus causæ facere non potest. Duplex tum ex rebus fit, vt pro Cælio,* De auro, & veneno: *Tum collatione, vt pro Roscio,* Filius ne patrem, an inimici iugulauerint? *Multiplex verò ex pluribus quæstionibus causa consistit, vt repetundarum omnes Verrinæ: & pro Scauro, de Bostaris nece, de Arinis vxore, & decimis tribus exquiritur.*

Dehinc ductus causæ inspiciendus est. Ductus autem est agendi per totam causam tenor sub aliqua figura seruatus. Sunt autem ductus quinque: Simplex, subtilis, figuratus, obliquus, mixtus. Simplex, cùm non aliud est in agentis consilio, aliud in verbis, vt, Si bene meritum laudes, ac noxium accuses. *Subtilis, cùm aliud vult animus, aliud agit oratio, vt,* Quidam abdicat filium, quòd amicos non habeat: hic non verè abdicat, sed vt amicos habeat, terret. *Figuratus est, cùm apertè quid dicere prohibet verecundia propter obscœna, & significatione alia, atque integumentis vestita monstratur. Obliquus est, cùm metus impedit aliquid dicere liberè, & per quosdam faciendi cuniculos obiicienda monstramus: Vt in hoc:* Tyrannus qui sub abolitione tyrannidem posuerat fortiter fecit, petit præmij nomine armorum arcisque custodiam, Magistratus contradicunt. *Mixtus autem ex vtroque componitur, cùm & pudor & metus impedit libertatem, vt,* Tyrannus qui duos filios habuit, quorum vni vxor iniqua infamis fuit, cuius maritus se suspendit, cogit alterum filium eandem ducere: Cõtradicit. *Hic non est incestum liberè, nec tyrannidem potest obiicere. Hi sunt ductus artificiosè tractandi, & per totam orationem subtiliter diffundendi: qui à colore hoc separantur, quòd color in*

vna tantùm parte, ductus in tota cauſa ſeruatur.

Ductus reperitur ex cauſatiuo litis, hoc eſt, ex re quæ controuerſiam facit, quæ aut præteriti temporis eſt, vt: An Aiacem Vlyſſes occiderit, *quæ ductum ſimplicem tenet: Aut ſi præſentis vel futuri temporis fuerit, omnes ductus admittit. Ergo ductus de conſilio naſcitur: Conſilium ex cauſatiuo litis exoritur: Cauſatiuum litis eſt, quod facit dubitationem, vt in illo tyranni, Cauſatiuum litis eſt, quòd* tyrannus cuſtodiam, & arcis poſtulat, & armorum. *Hunc ductum ſeruatum teſtatur prima Philippica, quæ mira ſubtilitate dominatum Antonÿ latenter inſimulat, vt omnia dicens nil aſperè dixiſſe videatur.*

De Argumentis.

His omnibus conquiſitis argumẽta videnda ſunt, quibus ad quæſtionis ambiguum fides valeat adhiberi. Fides autem tribus fit modis: Conciliando, docendo, permouendo. Illa prior ethica, ſequens apodictica, tertia pathetica nominatur. Conciliatione licet in tota cauſa vti conueniat, tamen in principiis vberius inſiſtendum: & in commouendo maximè vigere debet epilogus: docere autem præ cæteris debet ipſa narratio, quanuis diluẽdis quæſtionibus obÿciendíſque criminibus non diſſimilis operetur ætructio. Nunc de argumentis incipiam.

De Argumentis iterum.

Argvmentvm eſt ratio, quæ rei dubiæ fidem facit. Res dubia eſt intentio, & depulſio, vel ratio & infirmatio rationis. Cùm enim obieceris, occidiſti, *vt doceas argumentatione & firmatione vis maximè cùm negatur etiam ipſum* non occidi, *exigit argumentum: licet ad faciendã fidem etiam illa quæ inartificialia nominantur, debeant adhiberi, vt tabulæ, teſtimonia, quæſtiones, quæ poſt diſcutienda ſeruabo. Nunc argumenta tractentur, quæ aut*

*aut in negocio de quo agitur posita sunt, aut illud attingunt. In ipso tum totum, tum pars eius, tum nota, quam Græci ἐτυμολογίαν dicunt. Attingunt vero negocium, quæ ad id relatiuorum ratione dicuntur: Et sunt numero tredecim: à coniugato, à genere, à forma vel specie, à simili, à differenti, à contrario, à coniunctis, ab antecedentibus, à consequentibus, à repugnantibus, à causis, ab effectis, à comparatione. Cuius sunt partes tres, maiora, minora, paria. Apparet in omnibus relatiua ineſſe rationem: Nam coniugatum alterum alteri nominatur, & genus, & ſpecies ad ſe *relata fiunt. Ipſum etiam ſimile alicuius aſſimile eſt. Et omnes loci argumentorum non ex ſe, ſed ex alio nomen accipiunt.*

*relatiua

De Diffinitione.

IGITVR *totum quod dubium diſcutitur, diffiniri primitus oportebit, & ſic argumenta tractare hoc modo. Sit res dubia,* Vtrum vtilis eloquentia videatur. Eloquentia *totum eſt. In toto igitur diffiniendum eſt ſic:* Eloquentia eſt bene dicendi ſcientia: Bene dicere autem vtile eſt: vtilis igitur eloquentia. *Cui loco tractando ſubſidio eſt Dialectica, quam nuper audiſtis, per quam cognitum puto, quid ſit genus, quid ſpecies, vel differentia, proprium, accidens, cæteráque quæ eius præcepta tenuerunt: tamen vt potero, hæc breuiter, ſtrictímque percurram.*

De Genere.

GENVS *eſto igitur ad multas ſpecies, differentiáſque notio pertinens, vt* animal *quod refertur ad hominem, pecudem, auem, piſcem, cæteráque, quæ non tantùm numero, ſed etiam ſpecie diſparantur: quòd alia aërea, alia aquatilia, terrenáque, alia rationabilia, alia rationis expertia, quæ ſub vno nomine collecta cùm fuerint nomine generis appellantur.*

De Spe-

De Specie.

SPECIES *est, quæ à genere pendens alia continet numero tantummodo discreta, vt* homo *continet & Demosthenem & Ciceronem, quibus vna species est, sed numero distant.*

De Differentia.

DIFFERENTIA *verò est sufficiens quæstioni discretio: vt si quæratur, inter hominem leonemq; quid interfit, respondeatur quòd* homo mitis, leo ferus sit: *quod quidem nec hominem à mitibus cæteris, nec leonem à feris aliis distinguit animalibus.*

De Proprio.

PROPRIVM *est, quod rem aliquam ab hominum communione discernit, vt* risus. *Hoc enim non est homini commune cum cæteris.*

De Accidente.

ACCIDENS *est, quod in aliquo positum nec pars eius est, nec separari ab eodem potest, vt per se possit existere, vt* color in corpore, in animo disciplina.

Argumentum à parte.

A PARTE *verò argumentum, non ad totum probandum ducitur, sed ad aliam partem quæ cõtinet quæstionem. Non enim probata pars totum probat, vtpote si oculus videt, non ideo totum corpus videt, cùm refutetur totum videre corpus: sed dialecticus iste tractus est. Nunc quemadmodum argumentum à parte ad partem sumatur, ostendam:* Si pedes, si brachia tueri debemus, vtique oculos diligẽtius asseruare. *Cuius argumenti loco incurrere aliquando & aliud potest, qui à maiore ad minus ducitur:*

Digitized by Google

citur: Nec tamen ideo principalis argumenti ratio perturbatur, quia geminari aliquantum argumenti natura permittit. Hoc sæpe contingere & in figuris solet, de quibus postea nobis erit dicendum.

Fit nonnunquam & in hoc modo à partibus argumentum, cùm inducta partitione, & propositis partibus pluribus, cæteris refutatis, aliquam concludimus partem, in qua sit quæstio constituta, vt si dicas: Equum hunc quem habes, aut emisti, aut dono accepisti, aut natus est domi, aut furatus es. Non autem emisti, nec dono tibi datus est, neque natus est domi; furatus es igitur.

A Nota vel Etymologia.

A NOTA, *vel Etymologia, vt Græci dicunt, sumimus argumentum sic:* Si consul est, qui consulit reipublicæ, quid aliud Tullius fecit, cùm affecit supplicio coniuratos? *Quo in loco originem vocabuli tantùm oportet attendere.*

De Negocio.

AB *his verò quæ negocium videntur attingere, argumenta ducuntur hoc modo. Primùm à coniugatis, quo vno nomine proposito principali, per eius derivationem casu aut tempore commutato aliquid approbamus, vt,* Si pietas virtus est, quod piè factum est, laudari oportet. *Constat enim laudabilem esse virtutem. Qui locus à superiore hoc differt, quia aliud est vnde nomen impositum fuerit perscrutari: aliud per cognationem verbi ab alio deflexi argumenti vim sumere.*

A Genere ad Speciem.

A GENERE *autem, cùm quod in toto valet ad speciem quoque deducitur, vt,* Si varium, & mutabile quiddam est fœmina, Dido etiam varia, mutabilisq. videa-

videatur, possitque ex amore in odium commutari. *Hac ratione illud Ciceronis astruitur.* Nam cùm omniũ prouinciarum sociorumque rationem diligenter habere debeatis, tum præcipuè Siciliæ ô Iudices. *Hunc locum ille à toto videtur imitari. Sed interest illud, quod in illo à diffinitione, hic ab ipsa ratione, qua genus est, argumenta ducuntur. Et quod in genere totum est, quod totum diuisione perit, genus manet etiam partibus distributum.*

A Specie vel à Forma.

A SPECIE, *vel à forma ducitur argumentum, vt fidem generali faciat quæstioni, vt Cicero in Philipp.* Est quædam actio lex. *Actum enim genus est legis, quod à specie, id est, lege lata à Cæsare comprobatum est. Quod item confirmat à similibus:* Quære acta Gracchi, leges Semproniæ proferentur: Quære Syllæ, Corneliæ.

A Simili.

ciuib. belli. A SIMILI *per se*, Vt Helena Troianis, sic *ciuilibus bellis semen tu fuisti. Item*, vt sæpe homines ægri morbo graui, cum æstu, febrique iactantur, &c. *Huic dissimilitudo contraria est, quæ à Cicerone differentia nominatur: quæ res inter se diuisas, non aduersas ostendit: cuius Cicero ponit exemplum in Verrem:* Sed tu idem feciſſe eris æstimandus, si eodem consilio feciſti. *Hoc & in personis ostenditur, & in rebus, & in tempore, & in locis, & in aliis quæ nunc memorare longissimum est.*

A Contrario.

A CONTRARIO, *vt vita, & mors, ex quibus Terentius sic:* Nam si illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit, quid facies illi, qui dederit damnum aut malum? *Cicero [tertio Philippicarũ contra Antonium econtrario*

*trariò argumẽtatur dicens:**] Si ille Consul fustuarium meruerit, legiones quid, quæ Consulem reliquerunt? *Al. hæc desunt*

A Coniunctis.

A CONIVNCTIS *autem fides petitur, cùm quæ singula infirma sunt, ea cõiuncta vim veritatis assumunt; vt si quid accedit, vt* tenuis anteà fuerit: quid si, vt auarus? quid si, vt audax? quid si, vt eius, qui occisus est inimicus? *singula hæc, quià nõ sufficiunt, iccirco cõgregata ponuntur, vt ex multis iunctis res aliqua confirmetur.*

Ab Antecedentibus.

AB *antecedentibus sicut Cicero:* Cùm ille non dubitauerit aperire quid cogitauerit, vos potestis dubitare quid fecerit? *Præcessit enim prædictio, vbi est argumentum: secutum est factum, vnde est quæstio.*

A Consequentibus.

A CONSEQVENTIBVS *verò conuersim, vt quæstio in antecedentibus sit, argumẽtum in sequentibus, hoc modo, vt si hoc secutum est, illud præcesserit, vt,* Si peperit, cum viro concubuit. *Exemplum de Verrinis:* Si finem edicto prætoris afferunt Kalendæ Ianuariæ, cur non initium quoque nascitur à Kalendis Ianuariis?

A Repugnantibus.

A REPVGNANTIBVS *argumentũ est, cùm ostenditur duo sibi cohærere nõ posse. Verbi causa,* vt & parasitus quis sit, & ridiculus non sit, *quæ per negationem simul esse non posse, prædicantur hoc modo:* Non & parasitus est *gnatho, & ridiculus nõ est. *Eius loci exemplum est in re magis ipsa, quàm forma verborum:* Is igitur non modò à te periculo liberatus, sed etiam honore amplissimo ornatus, arguitur domi suæ te interficere voluisse. *gannio.*

Digitized by Google

voluiſſe. *Et in Cornelia prima, repugnare dicit, vt:* Diuiſores quos honoris ſui miniſtros eſſe voluerat, lege ambitus vellet affligere.

A cauſis.

CAVSARVM *locus latè patet, & multa diſputatione tractatur. Sed nunc formam eius ſatis fuerit demonſtrare ſub hoc exemplo:* Sed cùm ob tua decreta, ob iudicia, ob imperia dabantur: non eſt ita quærendum cuius manu numerarentur, ſed cuius iniuria congererentur. *Sic & Virgil.* Méne fugis?

Ab Effectis.

AB *effectis ſit argumentum, cùm in cauſa dubitatio eſt, vt:* Fatum probetur ex eo, quòd homines etiam inuiti ſeruabantur in vita. *Fatum enim eſt cauſa vel vitæ vel mortis. Illa verò effecta ſunt fati vivere poſſe. vel mori. Cicer. hinc probat Auli Hircij vitam.* Auli Hircij vita populo cara eſt, quòd ei populus plaudit. *Hoc & Virgil.* Degeneres animos timor arguit. *Nam timor eſt cauſa ut degener ſit animus, quod timoris effectus eſt.*

A Comparatione maiorum.

A COMPARATIONE *maiorum:* Quis dubitet à Siculis petiſſe pecuniam Verrem, cùm à Marco Octauio Ligure poſtularet? *Virgilius:*

Tu potes vnanimes armare in prœlia fratres.

Ex hoc vtique probat, & alienos poſſe, quod minus eſt. Terent. Nam qui mentiri, aut fallere inſtituerit patrem aut matrem, tantò magis audebit & cæteros.

A Minorum comparatione.

A MINORVM *comparatione, vt eſt:* Publ. Scipio Pontifex Maximus Tiberium Grac. mediocriter labe-

Digitized by Google

labefactantem ſtatum Reipubl. priuatus interfecit. *Deinde iungit quæſtionem, vbi modus eſt quidam*: Catilinam orbem terræ cæde atq. incendiis vaſtare cupientem, nos conſules perferemus? *Ex hoc Terent. loco illud*: Hic paruæ conſuetudinis cauſa huius mortem tam fert familiariter.

A Parium comparatione.

A PARIVM *comparatione. Cicer.* Et ſi non minus iucundi atque illuſtres ſunt hi dies quibus naſcimur. *Et in Piſonem*: Nihil intereſt vtrum ipſe conſul improbis cõcionibus, perniciosis legibus rempubl. vexet, an alios vexare patiatur.

HIS *igitur breuiter demonſtratis, illa quæ non excogitantur ab Oratore, ſed à cauſa, aut à reis ſuggeruntur, in tribus (vt diximus) rebus poſita ſunt. In ſcriptura, vt* tabularum. *In auctoritate, vt* teſtium. *In neceſſitate, vt* tormentorum.

A Scripto.

A SCRIPTO *argumentum petitur, cùm ad dubiæ rei probationem, vel chirographum, vel teſtamẽtum tranſactionis, aut tabulæ recitantur: cæteráque huiuſmodi, quæ ita nota ſunt, vt exempla de oratione non quærant.*

Ab Auctoritate & Teſtimonio.

AB *auctoritate verò, vt*, Africanum dixiſſe iure cæſum eſſe Tiberium Gracchum: *Aut cùm teſtimonii, quo veritas nudetur affertur: vt*, C N. Pompeium demiſſo frumento celeriter teſtem nobis orator inducit. *Auctoritas igitur, aut indicantis, aut teſtis eſt. Huic parti adiunguntur oracula, cateráque id genus.*

A Necessitate.

NECESSITAS *verò dat fidem ex tormentis, aut somno, aut furore, aut vinolentiâ, quæ vocem alicuius rei extorquet inuitis. Quæ omnia cùm ad cõiecturam causa, persona, facto adducuntur, id est, ipso testimonio, vel confessione, vel scripto capiunt fidem vel amittunt. Nam nec causa dicentis attenditur, & persona tractatur: & ipsi scripturæ secum, aut cum causa qualitas comparatur.*

De Conciliatione animorum.

SEQVITVR, *vt ad ea quæ conciliant, aut permouent auditores, intentionem suam flectat assertor, quoniam ad fidem faciendam hæc quoq. pertinere prædiximus. Conciliantur igitur animi, tum personæ, tum rei dignitate. Personæ, aut auditoris, aut rei vel ipsius oratoris, aut aduersarij. Auditoris sic:* Qualem te anteà publicæ rei præbuisti, cùm huic eidem quæstioni iudex præesses, talem te nobis, & populo Romano hoc tempore impartias. *Rei verò, vt pro Deiotaro:* Quem ornare anteà cuncto cum senatu solebam pro perpetuis eius in nostram rempubl. meritis. *Oratoris verò cùm de se non superbè, sed moderatè loquitur; quale est illud:* Cùm Quæstor in Sicilia fuissem ô iudices, itaque ex ea prouincia decessissem, vt Siculis omnibus, *&c. Sed hæc pleniùs in exordiorum præceptis edisseram. Ab aduersarij verò persona conciliatio fit, dum illius iniquitate aut arrogantia demonstrata, nostra modestia commendatur. Sed hæc posteriùs, & in principijs: quanquam nunc non orationis partes, sed dicendi formas & faciendæ fidei species numeramus: quo loco patheticæ quoq; dictionis attendimus facultatem, cuius*

Al. Nec mea. *vis vel in epilogis maximè continetur. *Mea primordia quidem apud veteres hac animorum permotione cauere, quod tunc demonstrabitur, cùm ordiendi præcepta tractabimus.*

Digitized by Google

bimus. Interim generatim, quibus mentes affectibus incitentur, nulla partium diffinitione signabo.

De Commotione animorum.

COMMOVENTVR *igitur auditores, aut miseratione, aut odio, aut inuidia, aut metu, aut spe, aut ira, cæterisque similibus.*

Miseratione, cùm calamitates alicuius magno dolore tractamus: Cùm iniquitatem temporis vel periculi magnitudinem memoramus, vt in septima Verrinarum: Patres hi quos vidi, *&c.*

Ab odio, cùm aduersarij factum, vel viris bonis, vel iudicibus ostenditur execrandum, vt: Cùm iudicũ corruptio docetur à Verre iactari. *Item*: Cùm in auaritia, scelere, periurio vos sui similes esse arbitratur.

Inuidia est, quæ quodam liuore inficit auditores; vt est: Quod ad tuam ipsius amicitiam cæterorumque hominum magnorum, atque nobilium, faciliorem aditũ istius habet nequitia, & audacia, quàm cuiusquam nostrũm virtus, & integritas. *Item*: Istum rebus omnibus vndique ereptis, impunè eludentem circumfluere, & abundare.

Potest quidem & illa res auditorum mentes incendere, vt si alicuius exaggeres tyrannicum spiritum, aut potẽtiam non ferendam.

Metum verò excitari vel propriis, vel communibus periculis. Propriis, vt: Hoc est iudicium, in quo vos de reo; P.R. de vobis iudicabit. *Communibus autem, vt est*: Videor mihi videre hanc vrbem lucem orbis terrarũ, arcẽ omniũ gentiũ subitò vno incendio concidẽtem.

Spe quoq. animi perturbantur, cùm beneficia, aut obsequia promittuntur, vt cùm fidem Milonis Pompeio pollicetur, &: Cælij in omni vita seruitium obstrictum vobis ac liberis habebitis.

Ita etiam vehemẽter animos turbat, vt cùm exaggerat,

& exclamat Tullius in curia ſedere ſocios Catilinæ: O dij immortales vbi nam gentium ſumus? Quæ Reſpublica hîc habetur? In quâ vrbe viuimus? hic, hic, *&c.*

Similes alij permiſcentur affectus, qui cùm ad perſuadendum plurimum valeant, extra cauſam tamen ſunt, nec apparere in Oratore manifeſtius debent, ne inſidiis iudicem capere, non ratione deducere videatur.

De Diſpoſitione.

HIS *igitur ad fidem faciendam prudenter inuentis, ordo rerum eſt ſociandus, quæ pars diſpoſitio vocitatur, qua quid dicendum, quóve loco, quid penitùs omittendum, quomodo etiam, & quando, & vbi, prudenter inſpiciemus. Duplex igitur huius partis eſt ratio: Aut enim naturalis eſt ordo, aut oratoris artificio comparatur: Naturalis cùm poſt principium, Narratio, Partitio, Propoſitio, Argumentatio, Concluſio, Epilogúſque cõſequitur: Artificio oratoris, cùm per membra orationis quæ dicenda ſunt digerimus. Et hoc ex cauſæ vtilitate, non ex temporis ſerie coaptamus: vt pro Milone factum, cùm quæſtiones quaſdam ante narrationem, vt præiudicia refutaret, induxit, quod non ex ordine naturæ, ſed ex cauſæ vtilitate mutauit: Et pro Cornelio primò refutata ſunt crimina quæ ſecuta ſunt tribunatum; poſt ad ipſum tribunatum recurſus eſt factus: Quæ diſpoſitio artificialis, vt diximus, nominatur. In Verrem autem, naturalem temporum ordinem tenuit, vt primùm quæſturam, tum legationem, deinde duas ei præturas obiceret, ſeruata temporum ratione: quam niſi cauſæ repugnet vtilitas neceſſariò proſequemur. At vbi maiora quæque potiſſimum & inuidioſiora purganda ſunt, ab his ſumitur refutationis exordium. Pro Cluentio coniecturæ partibus expeditis ad præſcriptionem legis acceſſit, ordine videlicet commutato, ne ſi Cluentium legis aſſertione non defenderet, fugere cauſam diffidentia videretur.*

De Elo-

De Elocutione.

DVABVS *his officij partibus absolutis, Elocutionis cura est intimanda: Quæ cùm constet in singulorum animaduersione verborum, hoc ab eloquentiæ nomine separatur, quòd illa totius operis oratorij virtus est; hæc pars habetur officij. cuius Cicero duo quasi fundamenta, duo dicit esse fastigia: Fundamenta sunt, Latinè loqui, planéq. dicere: quorum vnum Grãmatice loquente didicistis, cùm eius vobis insinuata est subtilitas. Fastigia verò sunt copiosè ornatéq; dicere, quòd non ingenij, sed laboris est maximi, exercitatione etiam diuturna, qua non solùm vberior, sed illustrior quoque facultas exquiritur.*

*Huius rei duplex ratio est. Vna, qua in singulis verbis lumen appareat: Altera, vt dignitas eloquendi copulationis ipsius decore seruetur. In singulis verò, aut proprium, aut translatum * mutatumq; conquiritur. Propria sunt vetusta præcipuè: nam tum, cùm proceres vel nescirent hæc dicendi ornamenta, vel appetere non auderent, propriis vtebantur. Sed quia verborum veterum iam exoleuit vsus, non sunt audacius vsurpanda illa quæ cum ætate mutata sunt. Itaq; hallucinari, & cerritum, & caperatum, similáque prætereuntes vtemur his, quæ consuetudo recipiet: Nec tamen sordidis: nisi cum rei sententiæq; vis exigit, vt Cicero volens crudelitatis inuidiam facere ait:* Gurgulionibus *eiectis reliquerunt, & virgis plebem Romanam concidêre: Nec indecorè Virgilius vitandæ humilitatis aucupio* lychnos, *pro* lucernis *ait.*

* al. mutuatúmque

* al. exactis

Quod si suæ res propria verba nõ habeat, nouanda sunt, aut alienis vtendum. Nouantur autem duobus modis verba, aut quadam fictione verborum, aut declinatione præsumpta, aut duorum quæ vsitata sunt coniunctione composita. Finguntur maximè, cùm transferimus, vt qui ποιότητα qualitatem *esse dixerunt: Quod nomen nunquam fuerat*

in Latinis, quo & auribus temperandum, & insolentia fugienda, quam vitans Cicero Soterem, saluatorem *noluit nominare. Et ait,* Qui salutem dedit. *Illud enim nimis insolens videbatur.*

Derivatione quoque fiunt verba, quæ Grammatici paragoga nominarunt, vt dicimus: Florea rura, *&* campiq. virētes ossibus albent, *quod satis crispa inflexione Horatius* albicant *dixit. His plerunque Grammatice vtitur: licet Tullius* glandiferas possessiones *dicat, &* grandiloquos oratores.

Huic diligentiæ subiungitur translatorum cura verborum, cùm res aut sua non inuenit verba, aut cùm volumus splendidiùs aliquid explicari. Ergo aut inopiæ, aut decoris causa transferuntur: Inopiæ, cùm dicimus gemmare vitem, *&* luxuriare segetes, lætasque *perhibemus; desunt enim propria, & commodantur ascita. Decoris verò, vt* bellum subitò exarsit, *cùm potuerit dici,* extitit. *Et item, possumus ab omnibus sensibus mutuari, vt ab oculis* lux libertatis, *&* odor legum. *Et:* Silent leges inter arma. *Et à gusta:* O nomen dulcis libertatis. *Verùm non debet hæc translatorum, alienorumq; verborum affectatio sine moderatione captari. Nec longe petita debent esse trãslata, vt si dicas,* Luxuriosam Charybdim. *Vitandum quoque ne turpis sit similitudinis vsurpatio, vt si dicas:* Castratam Africam, mortuam rempublicam. *aut* Clodium stercus Senatus. *In hoc genere transferẽdi etiam allegoriam poëtæ præcipuè nexuerunt. Et Cicero, cùm dicit:* Senatum à gubernaculis deiecisses: populũ Romanum è naui extur basses. Ipse archipirata * grege prædonum impurissimorum plenissimis velis nauigares. *Et in Pisonem, Vt:* qui in maximis tempestatibus, ac fluctibus Reipublicæ nauim gubernassem, saluamque in portu collocassem, frontis tuæ nubeculam, & collegæ tui contaminatum spiritum pertimescerem? *Vsurpatis*

al. cùm grege.

ergo

ergo hæc similiter pluribus verbis elocutus est, quæ suis fortasse angustiùs, aut humiliùs diceret. Item translata quodammodo sunt, quæ aut ex parte totũ, aut ex toto partem, aut ex vno plures monstrant, aut ex pluribus singula. Ex parte totum, vt: In puppim ferit vnda. *Aut:* me iisdem parietibus tuto esse tecum, *pro* eadem domo. *Hunc Tropum Metonymiam Grammatici memorauerunt, Catachresin etiam Græci, quam nos abusionem dicimus, vt cùm perhibemus* naturam deorum *pro* substantia.

*In coniunctis verò verbis orationisq; contextu seruanda sunt hæc, vt constructio * coaugmentata, & conclusio perfecta proueniat, & quodam schemate dictio venustetur.* al. coagmẽtata.

Iam compositionis præcepta percurram, cuius vitium maximum est, hiulcas, & asperas voces, frenos etiam, iotacismos, metacismos, labdacismos, homœopropheron, dysspropheron & polysigma non vitare, vel cuiuslibet literæ assiduitatem in odium, in peritiam, vt: Sale saxa sonabant: *Et:* Casus Cassàndra canebat.

Metacismus est cum verborum coniunctio M literæ assiduitate colliditur, vt si dicas Mammam ipsam amo; quasi meam animam.

Labdacismus est, vbi L plurimum dissonat, vt si dicas: Sol & Luna luce lucebant alba leui lactea. *Iotacismus, vt si dicas:* Iunio Iuno Iouis iure irascitur.

Polysigma, vbi S litera crebriùs geminatur: Sosia in solario soleas sarciebat suas.

Homœopropheron est, cùm dicitur: O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti.

Dysspropheron, vt si quis dicat, persuasitrices, præstrigiatrices atque inductrices tygres.

Asperæ inter penultimam, vltimamq;, verborum maximè vitandæ, cuius exemplum est, vt si dicas: Phaleras ablatas gratis, *aut:* si iuret auriga per lora, per flagella, per frena.

Hiulcæ sunt, cùm in ea parte quam diximus, similes vocales ac similiter longæ, colliſam hiantemq; ſtructuram faciant, vt ſi quis dicat, Suſcepiſſe ſe liberos ſecundo omine. *Et vt Tullius pro Milone ait*, Auctoritate publica armare: *Quod quidem artem diſſimulans plerunque appetit voluntate.*

Vitandum ſimiliter ne in eodem loco tres aut quatuor longas breuéſque continuè ponamus, néve in notiſſimos verſus, & maximè heroicos ſtructura fundatur, Iambicóſque verſus: quamuis eos Cicero non euitet, cùm dicit: Senatus hæc intelligit, conſul videt; *& heroici verſus finem, vel initium non declinet: cùm dicit*: O miſerum cui peccare licebat. *Et in Academicis*: Latent iſta omnia Varro magis obſcurata & circumfuſa tenebris: *Et in Verrinis plenum verſum vna quidem ſyllaba mutilum fudit, cùm dicit*:

Cùm loquerer tanti fletus, gemitusque fiebant.

Nec finem vitauit elegiaci, ſicut ait: Oderat ille bonos. *Incurrit etiam in hendecaſyllabi phaleucij petulantiam dum dicit*: Succeſſit tibi Lucius Metellus. *Hic tamen vir & longo opere & ipſa ſui maieſtate defenditur. Caterùm in clauſulis vitioſiſſimum reperitur. Animaduertendum autem ne cùm ſimilitudinem verſus effugimus, bonam clauſulam tranſeamus, vt ſi timeas dicere, ſtrepitumque plagarum, cùm pla, longa ſit, & bonam clauſulam fecerit.*

Vitandum etiam in eodem loco cacophaton vel interpoſitione, vel commutatione verborum. Inhoneſta enim exempla ſunt, vt Arrige aures Pamphile. *Atque*, erepta virginis ira: *In his enim ſordeſcit oratio. Vitandi etiam freni, qui fiunt ex aſperrimis literis in vnum concurrentibus, vt eſt illud Terentij in Hecyra*: Perpol quàm paucos reperias meretricib. fideles euenire amatores Syra? *Et ab iiſdem literis incipientia, vt eſt*: Non fuit iſtud iudicium iudicij ſimile iudices. *Et in eadem deſinentia, vt* fortiſſimorum,

motum, proximotum, fideliſſimorumque ſociorum, *in eodem vitio habentur. Item penitùs fugiendum breues ſyllabas continuare quamplures, vt eſt illud Sereni:* Peritauit auipedis animula leporis.

De Pedibus.

HIS *breuiter intimatis pedes ſunt aſſerendi, quibus clauſulæ decenter aptentur: quos quidem Cicero quadam permixta confuſione perturbat, dum dicit, modo ditrochæo ionicum concludēdum, modo pæonem primum probat incipientibus, modo finiētibus, modo dochmium, qui conſtat ex breui, duabus longis, breui & longa: cuius exemplum poſuit:* Amicos tenes: *Item amphimacrū pedem, & rurſus dactylicum numerum laudat: modo anapæſticum, modo* † *deuteriambum laudat, nec tamen certa* * *ſcientia eſt. Ego tamen compendioſiora percurram, vt in hac ſylua quibuſdam videar præire tramitibus.*

al. dithyrambum. * al. ſententia.

De Monoſyllabis.

IN *monoſyllabis inſpiciendum eſt, vtrum finalis longa breuisne ſit. Si enim longa eſt, præire debet trochæus, vt eſt illud Ciceronis:* Non ſcripta, ſed nata lex. *Aut* debet eſſe legum in republica prima vox; *quæ tamen pendente ſenſui apta concluſio. At verò ſi breuis fuerit monoſyllaba, iambus aut anapæſtus antecedat, vt ait Salluſtius:* Tota autem inſula modica, & cultibus inanis eſt. *Breuem verò breuis, aut longam longa, non ſine vituperatione ſectatur, vt ſi dicas,* Iſta res mea eſt: *aut contrà: quod Cicero pro Ligario:* Non tu eum patria priuare qua caret: ſed vita vis. *Quod voluntate orator non errore compoſuit. Verùm hoc de monoſyllabo ſuperius præceptum in colo melius collocamus, aut commate, non in fine ſententiæ.*

De Diſſyllabis.

DISSYLLABA *verò iambico numero nō iure claudūtur, ſed ſi penultimus ſpondæus, mox iambus aptetur,*

tur, vt si dicas: Tenui seruos meos. *Aut pyrrichius pro iambo, vt*: Consul videt. *At bona clausula est ex Iambo & spondæo, vel vltimo trochæo, vt si quis dicat*: Patria continet bonos ciues, *vel*: asserit caput legis. *Cauendum est autem, ne aut duo iambi, aut iambus & pyrrichius in fine ponantur, vt si quis dicat* pugnare iuuenes * pro parentibus suis. *Cauendum etiam, ne pyrrichius post pyrrichium veniat, & quatuor breues faciat, vt si quis dicat*, perdidi bona mea: *Aut post pyrrichium trochæus, spondæusve, vt si dicas*: Conqueritur sua* fata: *aut* imputat sibi demens. *Sed & trochæus & iambus, vel pro iambo post trochæum pyrrichius, malam clausulam faciunt. Hunc enim finem elegiaci pentametri turpiter reddit. Quid enim interest, vtrum dicas*, omnia nempe vides, *an verò dicas*, Aspice facta mea. *Bene autem ponuntur, vel trochæi, vel trochæus & spondæus in fine clausulæ, vt si quis dicat*: Hæc est bonorum ciuium magna cura, *aut*: hæc sunt, quæ maximi principes sola curant.

properantibus parentibus.

al. facta.

De Trisyllabis.

TRISYLLABIS *clausulam terminantibus lex est, si modo eam velis molliter fluere, vt trochæo præcedente penultimam Molossus subsequatur, siue longam habeat nouissimam syllabam, siue breuem iure metrico, vt illud est Tullij*: Mare fluctuantibus, littus eiectis. *Fit autem pessima clausula, si pro trochæo penultimo spondæum prælocaueris, vt si dicas*: Mare fluctuãtibus rupes eiectis: *Item pessima, si pro trochæo pyrrichium præmiseris, vt si dicas*: Mare fluctuantibus,* apis eiectis. *Item vitiosa est cõclusio, si nouissimi molossi prima syllaba breuis fiat, quãuis trochæo ritè præmisso. Tunc enim heroicum comma nascitur, vt si quis dicat*: littus amicis. *Item bona clausula fit, si pro nouissimo molosso ionicus minor ponatur post trochæũ, vt si dicas*: Mare fluctuãtibus, littus agitanti. *Sed in hac clausula*

al. apex

clausula cauendum, ne pro trochæo penultimo spondæus ponatur: nam tunc si solueris tertiam molossi, in vitium cadis, in quale incidit Cicero, cùm dicit: Si te semel ad meas capsas admisero. *Si autem penultimo trochæo mediam molossi solueris, pulchram clausulam feceris, vt si dicas:* Littus Æmiliæ. *Item trochæo penultimo pulchrè etiam tertia molossi resoluitur, vt si dicas:* Littus æquabile. *Item si trochæi penultimi longam solueris, & primam molossi vltimi, fit elegans clausula, vt est:* curas regere animorum.

Sententiarum autem figuræ hæ sunt.

IRONIA *est simulatio, in qua aliud verbis significamus, aliud re ipsa sentimus, vt est principium pro Ligario:* Nouum crimen C. Cæsar.

Paralepsis est præteritio, cùm prætermittentes quædam, nihilominus dicimus.

Apostrophe est in aliquem districta conuersio, frequens apud Ciceronem ac nobilis figura. Hæc est, cùm in aliquem sic conuertimus actionem, vt ex ea iudices doceamus.

Diaporesis est addubitatio, qua figura vtimur, cùm veluti dubitantes ab ipsis iudicibus inchoamenti consilium postulamus, vt pro Cluentio: Equidem quo me vertam, iudices, nescio. *Et pro Cornelio:* Pugnem contra nobilissimorum hominum studia, consilia, rationésq. eorum aperiam, *&c.*

Erotema est interrogatio, qua figura vtimur cum interrogando aliquid coacernamus, & exaggeramus eius inuidiam.

Pysma est quæsitum, quæ figura à superiore eò differt, quòd interroganti vna voce tantùm responderi potest: quæstio autem nisi pluribus responderi non potest, vt cùm dicimus: qua igitur ratione bellum geremus? quæ auxilia nobis parata erunt? Quis erit, qui subuenire velit, cùm tam acerbè socios tractauerimus?

Diaty-

Diatypoſis eſt deſcriptio vel deformatio, cùm rebus perſonisq; ſubiectis, & formas ipſas & habitus exprimimus, vt Tullius pro Milone. Si hæc tunc geſta audiſtis, facta videretis & Milonem in rheda ſedentem penulatum cum vxore: item Clodium cum equo & delectis villa egredientem, *&c.*

Antiſagoge contraria inductio. Hæc figura eſt, cùm aliquid difficile eſt, & contrarium conferimus, vt Cicero de rege Ptolemæo: Difficilis ratio belli gerendi, at plena fidei, plena pietatis.

Diaſyſmos eſt eleuatio vel impreſſio. In hac laudantes, quæ dicuntur ab aduerſarijs diſſoluimus: qualis eſt in Mureniana totus ille in Sulpicium locus de iure ciuili.

al. tranſmutatio. *Metatheſis eſt* * *tranſmotio quædam, hoc eſt, cùm rem à nobis aliò tranſmouemus, ſed nõ ita vt ibi totam cauſam conſtituamus, alioquin ſtatus incipit eſſe, non figura.*

Quot modis fiat elocutio.

HACTENVS *de ſententiarum figuris, nunc ad elocutionum figuras tranſeamus. Sed volo breuiter memorare, quot genera ſint elocutionis, quotq; modis ea vtendum ſit. Eſt igitur familiaris omnis narrationis generi, quã Græci ὁμάλυνον λέξιν appellant: quæ ita connectitur, vt ſuperiorem elocutionem ſemper proxima* * *ſequatur: & hiſtoriæ conuenit, & narrationi, & non conuerſum, neque circumſcriptum eloquendi genus deſiderat, ſed diffuſum atque continuum, vt illa ſunt in Miloniana:* Occidi, occidi non Spurium Melium, quòd annonę leuandæ iacturis, *&cetera.*

al. conſequatur

Eſt alia quam Græci περίοδον appellant, quæ ſententiam quadam circumſcriptione definit, atque determinat. Quale eſt in Cecinniana: Si quantum in agris, locisque deſertis audacia poteſt, tantum in foro iudiciisque impudentia valeret, non minus nunc Aulus Cecinna

cederet

cederet Sexti * Ebuci impudentiæ, quantum in vi faciunda cessit audaciæ. *Quæ multis constat ex membris, quæ κῶλα Græci dicunt: & ex cæsis quæ κόμματα appellãt.* al. Ibuti

Membrum est pars orationis ex pluribus verbis absolutè aliquid significans hoc modo: Etsi vereor iudices, ne turpe sit pro fortissimo viro dicere incipientem timere.

Cæsum autem est pars orationis ex duobus, aut pluribus verbis, dum quicquam absolutè significamus: quanquã cæsam orationẽ dicamus, cùm singula verba quoduis significantia proferuntur, vt est, Quis est Lolli, qui sine ferro ne nunc quidem tecum est? Quis est iste Lollius, armiger Catilinæ, stipator tui corporis, concitator tabernariorũ, percussor, lapidator curiæ? *Et in Verrinis:* Comites illi delecti manus erant tuæ: Accensi, medici, aruspices, scribæ, tuæ erant manus. *Verùm superior Periodus constat ex duobus membris, & ex tribus & ex quatuor, interdum & sex. Quamuis ex vno membro putent nonnulli posse compleri, quem μονόκωλον περίοδον appellant, cùm sit colon potius. Optima igitur oratio fiet, si nunc ex ambitu periodico, nunc ex illa continuatione perpetuæ elocutionis aptetur, nonnullisque cæsis interrupta cùm fuerit, aliquando colo * consocict.* al. consentiet

Differt autem figura locutionis à figura sententiæ, hoc, quòd sententiæ figura immutato verborum ordine manere potest: at verò figura elocutionis ipso verborum mutato ordine manere non poterit, quamuis plerunque fieri potest, vt sententiæ figuræ coniungantur cum elocutionis figura, vt in Ironia, quæ figura est sententiæ, Epanaphora permisceatur, quæ est elocutionis.

De figuris Elocutionis.

SVNT *igitur figuræ elocutionis, aliæ ad ornandum tantum, & quasi ad pingendam orationem cõmodatæ: aliæ verò ad significationis vim intimãdam, quibus nũc vtimur.*

Anti-

Antitheton, id est, compositum ex contrarijs, cùm verba repugnantia inter se paribus vocibus colliduntur, vel paria paribus opponuntur, vt est Ciceronis: domus tibi deerat, at habebas. Pecunia superabat, at egebas. *Aut si dicas:* In pace ad vexandos ciues acerrimus: in bello ad expugnandos hostes inertissimus,

Ἰσόκωλον est æquatum membris: quod sit non in pugnantibus inter se verbis, sed paribus exæquatis, vt si dicas: Classem speciosissimam, & robustissimam extruxit: Exercitum pulcherrimum & fortissimũ legit: Sociorum maximam, & fidelissimam manũ comparauit.

Parison propriè æquatum. Hæc figura differt à superiore, quòd ibi omnia membrorum genera paria sunt numero, hic vno vel altero addito in quouis loco cætera excurrunt.

Homœoptoton simile casibus: Nam ex eo nomen accepit, quòd cola omnia in eosdem casus cadunt, vt est: Huic socios vestros criminanti, & ad bellum vos cohortanti, & omnibus modis, vt in tumultu essetis volenti.

Homœoteleuton, simili modo determinatum: differt à superiore, quod illud & casu, & sono simili postrema verba determinat; hoc verò soni tantùm similitudine, sub quacunque verbi enunciatione componitur.

Paronomasia, leuis immutatio verbi, ac nominis, id est, cùm syllaba aut litera mutata, diuersa significat, vt si dicas: prætor est vel potius prædo.

Ploce, id est, copulatio, in qua idem verbum aut nomen continuò positum, diuersa significat, vt est: Sed tamen ad illam diem Memmius, Memmius ad illud tempus, Memmius in alio.

Palilogia, iteratio: Hæc figura repetito verbo aut nomine, non diuersa vult intelligi, sed vehemẽtiùs repetita significat, vt est: Nos, nos, dico apertè, nos cõsules desumus.

Epanalepsis est repetitio: hæc figura à superiore distat, quòd illa eadem parte orationis repetita coniungitur, aut

vno

vno, alteróre verbo interpositō: at hæc non vna parte interpositā orationis, sed prout libuerit sociatis verbis, vt est: Nō potest, iam non potest hæc libera ciuitas esse.

Anadiplosis est replicatio optima, cùm ea quæ in priore membro postrema ponūtur, in posteriore prima repetuntur, vt est illud Terent. Negat hanc sibi cognatam Demipho: Hanc Demipho negat esse cognatam.

Proapodosis redditio orationis, id est, cùm nomen in postrema parte membri, aut eadem, quæcunque pars orationis redditur, ex quo idem membrum cœpit, vt si dicas, publicas tibi calamitates immutare debes respublica.

Epanaphora relatio, quotiens per singula membra eadem pars orationis repetitur, hoc modo: Verres calumniatores opponebat: Verres de causa cognoscebat: Verres pronunciabat.

Antistrophe conuersio, hæc figura hoc differt à superiore, quòd illa ab eadem parte orationis sæpius incipit: hæc in eadem terminatur, vt est pro Fonteio : Maximus numerus è Gallia peditatus, amplissimæ copiæ è Gallia, equites numero plurimi è Gallia.

Symploce connexio : nam & incipit sæpius ab vna parte orationis, & totiens in vnam atque eandem desinit, vt est: Quis legem tulit? Rullus. Quis decemviros quos voluit creauit? Idem Rullus.

Polyptoton ex pluribus casibus, cùm sæpius initiū ab eadē parte orationis fiat, illa ipsa pars declinationibus, aut numeris immutatur per casus, vt est: Senatus iussit, senatui placuit, senatū certū est præcepisse, à senatu delectus est.

Synonymia est communio nominis, quotiens vno verbo non satis dignitatem rei, aut magnitudinem demonstramus, ideoq; ad eandem significationem plura conferimus.

Tautologia est eadem pluribus verbis significatio. Hoc differt à superiore, quod ibi singulis verbis eadem res, in hac plurimis significatur.

Climax

Climax eſt aſcenſus, vt eſt Ciceronis pro Milone: Neq. verò ſe populo ſolum, ſed etiam ſenatui commiſit: Neque ſenatui modò, ſed etiam publicis ſociis & armis. Neque his tantum, verùm etiam eius poteſtati, cui ſenatus totam rempublicam commiſerat.

Aſyntheton eſt ſolutum, vt ademptis coniunctionibus quibus verba aut nomina connectuntur, ſingulatim vnumquodque nunciamus, vt eſt: Expecto vim edicti, ſeueritatem prætoris, faueo oratori, cupio ſupplicio octuplo damnari Aphronium.

Diezeugmenon diſiunctum appellamus, cũ diuerſis redditionibus verborum cola diſiungimus, ſiue duo, ſiue plura, hoc modo: Capuam colonis deductis occupabunt, Attellam præſidio communient, Nuceriam cum hac multitudine ſuorum obtinebunt, cætera oppida præſidiis deuincient.

Antizeugmenon iniunctum. Hæc figura à ſuperiore hoc differt, quòd ibi ſingulis membris ſingula diuerſa reddũtur: hic plura in vno coniungimus, vt eſt: quorum ordo ab humili fortuna, ſordida, turpi ratione abhorret. *Hoc enim poſtremum*, abhorret *prædicta coniunxit.*

Pleonaſmos eſt plus neceſſarium, cùm verba quædam dicimus, non enunciandæ rei neceſſaria, ſed magnitudinis cumulandæ, vt ſi dicas: Antonius ille, *cum ſuffecerit nomen dixiſſe, ad amplitudinem adiicimus*, ille. *Al. Cato.*

Eclipſis eſt detrectatio, contraria ſuperiori figuræ, cùm verbo aliquo minus dicto, rem ſentiendam potius præterimus, ipſa celeritate gratiſſimi. Hæ ſunt elocutionis figuræ, quas quidem non oportet velut ſtudiosè copulatas in vnius conceptionis ſententiam conglobari.

De Memoria.

NVNC *ordo præcepta memoriæ ſubminiſtrat, quam quidem conſtat eſſe naturalem, ſed & arte adiuuari poſſe*

Digitized by Google

*posse non dubium est. Hæc autem ars brevibus præceptis, sed magna exercitatione formatur: Cuius *artis hoc munus* al. partis
est, vt non tantùm firma, verumetiam celeri comprehensione res verbáque percipiantur. Tenenda verò sunt non ea tantùm quæ à nobis inuenta sunt, sed etiam quæ ab aduersario in agendo tractata sunt. Simonides huius rei præcepta inuenisse perhibetur, poëta, idemq; philosophus. Cùm enim conuiuij locus subitò corruisset, nec possent propinqui obtritos internoscere, discumbentium ordinem, nominaque memoria recordante suggessit: Quo admonitus intellexit ordinem esse, qui memoriæ præcepta conferret. Is verò in locis illustribus meditandus est, in quibus species rerum, sententiarumq; imagines collocandæ sunt, veluti: nuptiarum, velatam flammeo nubentem, *aut*: homicidæ, gladium, vel arma detineas. *Quas species locus tanquam depositas memoriæ reddat. Nam sicut id quod conscribitur cæra continetur, & literis: sic quod memoriæ commendatur in locis tanquam in cæra, paginaque signatur. Imaginibus verò quasi literis rerum recordatio continetur: sed vt diximus, magnam exercitationem res, laboremq; conquirit. In qua illud obseruari compertum est solere, vt scribamus ipsi, quæ facile volumus retinere: deinde vt si longiora fuerint sunt ediscenda, diuisa per partes faciliùs inhæreſcunt: Tum apponere notas rebus singulis oportebit, his, quas volumus maximè retinere: Nec voce magna legenda sunt: sed murmure potius meditanda, & nocte magis quàm interdiu maturiùs excitari memoriam manifestum est: cùm & latè silentium iuuat, nec foras à sensibus vocatur intentio. Est quidem memoria rerum, atque verborum: sed non semper ediscenda sunt verba, nisi spacium meditandi tempus indulserit. Sat erit cui res ipsa animo tenuisse, præsertim si nihil eius munere naturali prouenerit.*

De Pronunciatione.

ACTIONEM *apud veteres appellabam, quam nunc pronunciationem vulgo dici non neſcio. Ea præſtat oratio, vt cõcilietur auditor, vt ad fidẽ perſuaſione ducatur, vt animorum motibus incaleſcat. Eius partes ſunt tres, vox, vultus, geſtus. His, vt plerique putant, cultus, vel habitus oris accedit. Vox & natura conſtat, & quadam ſcientia modificata ſeruatur. In natura qualitas vocis, & quantitas di-*
al. causa res *ſpenſatur. Scientia verò quomodo ea* variis aſſequitur, & quid oporteat obſeruare. Bonitas vocis conſtat claritate, firmitate, ſuauitate: quæ omnia nutriuntur, cibi, potus, coitus obſeruantia, præcipueq3, vt corpus deambulando moueatur, intra breue ſpacium reditu maturato, qui motus cùm digeſtionem facilem præſtat, ſine dubio purgat. Et vocem nimia excurſio, vel longa deambulatio extenuat, ac fatigat. Poſt hanc deambulationem ſtatim nos ad ſtudia conferamus, priuſq3 quàm ſit dicendum, vocem lectione coloremus. Nec ab initio clamandum, ſed tenui murmure inchoandum: quo in ſimilem vocem poſſis efferre. Ad curandam autem vocem plerique pertinere dixerunt, vt ſedentes paucißimos verſus lenta, & graui proferant voce. Deinde per gradus paulatim erigant ſonum, per eoſdémque gradus recolligatur oratio, quæ ſine damno ad murmur vſque perueniat. Vultus verò pro ſententiæ dignitate mutandi ſunt: ſed non ita, vt hiſtrionibus mos eſt, qui ora torquendo ridiculos motus ſpectantibus præſtant. Significanda enim nõ ſpectanda ſunt iſta, quæ actio vultusq3 commendat: ſed oculorum in hac parte magna moderatio eſt, qui tum hilaritate, tum intentione, tum minaci mouentur aſpectu. Nec nimium grauioribus ſuperciliis premendi, aut petentibus frontem nudandi ſunt oculi: quod in Piſone Tullius amarè vituperat: Nec mollius agitandi ſunt geſtus, aut muliebriter latera deducenda ſunt: nec iactanda deformiter ceruix, ne in illas*

Digitized by Google

illas Hortensij deducatur illecebras, quibus etsi venustè, tamen non videbatur vti viriliter. Ad summam non is gestus oratori tenendus est, quo scenæ placere videntur actores. Manus in contentionibus fusa porrectiùs: in sermocinatione vel narratione contracta: præcipuèq; in hac parte præstandum est, vt deceant cuncta, quod prudentia magis quàm vlla præceptionis huius arte seruatur.

De partibus Orationis.

IAM nunc ordo admonet promissorum, vt partes orationis excurram: quas quidam subtiliùs duas, alij quinque, nonnulli plures esse dixerunt. Qui autem duas asserunt: vnam, qua docemus iudices: aliam, qua mouemus, aduertunt, & in docendo, tam narrationem, quàm confirmationem partes ascribunt: In mouendo autem proœmium & epilogum nexuerunt: quia & initio præparandus est & commouendus sententiam prolaturus auditor. Qui verò quinq. dixere partes, rationalem ordinẽ persequuntur. Nam est, exordium, narratio, propositio, argumentatio, peroratio.

De exordio.

EXORDIVM est oratio noscendæ causæ præparans auditorem: eius virtutes sunt tres, vt attentum, vt docilem, vt beniuolum faciat auditorem. Attentum facimus, si magnam rem geri, si nouam, si publicam, aut plurimam dicimus. Docilem, si de causa aliquid strictim quo instruamus iudicem proferatur. Beniuolum, aut à re, aut à persona facimus. A persona autem, aut à nostra, aut iudicum, aut aduersariorum. A nostra, si quod fauorabile gessimus commemoramus: *Aut si quid obest causæ diluimus, vel extenuamus. A iudicum, si eos nobis vel ex causæ ipsius blandimentis, vel extrinsecùs conciliamus. Ab aduersariorũ autem persona tribus modis, si eos in odium, in inuidiam, in cõtemptum adducimus. In odium, si scelestos crudelesve docea-*

al. commendamus.

mus : In inuidiam , ſi eos impotentes eſſe monſtremus : In contemptum verò, ſi humiles.

Cæterùm exordiorum genera ſunt duo, Principium, & Inſinuatio. Principium eſt, quo ſtatim ſimpliciter, palamq; conciliamus nobis auditores. Inſinuatio, cùm inſidioſo exordio iudicē circumſcribimus, in quo modi ſunt quatuor. Primus , cùm res ipſa mala eſt: Alter, cùm aduerſum nos iudex aliquid contraria opinatione præſumpſit, aut fatigatus eſt, aut acclamatio, vel irriſio vlla interuenit.

Ante cuncta diſcutiendum, quæ ſit forma materiæ: Nam ſunt quinque, honeſta, turpis, dubia, humilis, obſcura. Si honeſta eſt, aut principio non vtendū, aut amplificatione exordium concludendum : Si turpis , inſinuatione vtendum : Si dubia, beneuolus faciendus auditor: Si humilis , attentus: Si obſcura, docilis.

Inſinuatio verò quatuor modis explicatur. Cùm aut perſonā rei ſubiectione mutamus, aut rem perſona, aut rem re aut perſonam perſona. Nam ſi in cauſa meretricis agendum eſt: rem potiùs iudicibus ſpectandam eſſe dicimus: Aut ſi libertus alicuius, aut cliens agat perſonam patroni, non huius conſiderandam perſonam eſſe admoneamus, atq; ita cætera.

Vitia verò exordiorū iſta ſunt : Vulgare, quod in omnes cauſas cadere poteſt : Commune , quo etiam aduerſarius vti poteſt . Contrarium, quo meliùs aduerſarius vteretur: Affectatum , quod aut verbis inuſitatis , aut rebus externis profertur. Superuacuum quod neque attentum, neque docilem, neque beniuolum facit auditorem . Fugiendum præterea ne ſatis longum & obſcurum ſit.

De Narratione.

NARRATIONVM genera ſunt quatuor, hiſtoria, fabula, argumentum, negocialis, vel iudicialis aſſertio. Hiſtoria eſt, vt Liuij: Fabula neque vera eſt, neque veriſimilis, vt: Daphnen in arborem verſam . *Argumentum*

Digitized by Google

tum est, quod non facta, sed quæ fieri potuerunt, continet, vt in comœdiis patrem timeri, & amari meretricem. Iudicialis autem narratio est rerum gestarum, aut verisimilium expositio.

Narrationis autem laudes tres sunt, vt lucida sit, vt verisimilis, vt breuis. Et his contraria vitia vocantur. Lucida est narratio, si non confusa, si vera, si vsitatis significationibus, si non longo circuitu rem monstremus. Verisimilis, si nihil affectatè, & quasi ex natura exponere videatur. Breuis, si non vltrà quàm res exigit, & prolixè fundatur assertio.

Narrationum, aliæ sunt ipsius causæ & negocij, aliæ incidētes. Ipsius causæ sunt, sine quibus res quæ agitur, intelligi non potest. Incidētes, quæ aut probationis gratia, aut exempli agendi, aut inuidiæ, aut voluptatis extrinsecus afferūtur.

Nonnulli quinque species narrationis esse dixerunt, vt Theodorus Byzantius Græcè discernit, προδιήγησιν, ἐνδιήγησιν, παραδιήγησιν, καταδιήγησιν.

Narrationis etiam elementa sunt sex, persona, causa, locus, tempus, materia, res.

Item narrationum, aliæ continuæ, aliæ partiles vocantur. Continuæ, quæ perpetuo contextu sine vlla interruptione dicuntur: Partiles, quibus, vel argumentum, vel digressio aliqua interponitur. Narramus autem modis sex: aut augentes aliquid, aut tenuantes, prætereuntes, aut * mouentes, *Al. monentes* docentes, gratiam, vel inuidiam comparantes.

Post narrationem quidem digressionem, quam Græci παρέκβασιν vocant, oportet adiungere: quo vel incitamus iudices, vel delinimus. Sed quoniam pars orationis non est, & non semper arripienda est, eam placuit prætermittere.

De Propositione.

PROPOSITIO aut nostra est, aut aduersariorum, aut communis. Nostra, vt: Cædem obiicio. Aduersa-

riorum, cædem me feciſſe dicit. *Communis*, vter noſtrum cædem admiſerit quæritur.

Propoſitiones autem principalium quæſtionum ſunt, aut incidentium, aut ſimplices, aut coniunctæ. Simplex, vt: Luxurialis es, meretricem amas. *Coniunctæ autem per partitionem maximè proponuntur, quæ dupliciter fiunt, aut enim ſimpliciter quid dicturi ſumus oſtendimus, aut antè, quid nobis cum aduerſario conueniat quid in dubium vocetur, edicimus.*

Propoſitiones, aut nudæ ſunt, aut rationi ſubiectæ. Nudæ, vt: affectaſti tyrannidem. *Rationi ſubiectæ*, Affectaſti tyrannidem: arma enim domi habes. *Omnes autem ſumuntur, aut ſimpliciter, aut per inductionem. Simpliciter, vt ſi dicam:* docebo proditorem: *Per inductionem, vt ſi ſuperioris meminimus, & ſequentem introducimus, vt ſi dicas:* quoniam docui iniuſtam legem, docebo inutilem. *Proponimus autem, per conceſſionem, aut per præteritionem. Per conceſſionem, cùm gratiam facientes eius quod diximus prius, aliquid introducimus, vt ſi dicas:* Concedo interim occiſum: ſed ab hoc interemptum nego: *Per præteritionem, cùm ita trãſimus ad alteram propoſitionem, ne ſuperiorem interim concedamus, vt ſi dicas:* Nunc quoniã docui ignominioſo actionẽ de priuatis rebus tantũ negari, docebo de proditionis crimine non negari.

al. affecta

De Partitione.

PARTITIO *eſt, quæ ordinem totius diuiſionis breuiter comprehendit, vt eſt pro Quintio:* Negamus te bona Publij Quintij poſſediſſe ex edicto prætoris. *Et primo ſic incipit:* Nullam cauſam fuiſſe poſtulandæ proſcriptionis. *Huic ſubijcit:* nec ex edicto poſſideri potuiſſe. *ad extremum:* nec poſſeſſa eſſe. Hæc, *inquit*, tria cùm docuero, perorabo. *Animaduertis corpus totius orationis per hæc tria liniamenta digeſtum eſſe. Talis autem*

debes

debet esse partitio, vt singulæ partes eius plurimas quæstiones in se contineant. Nam si fuerit per incidentes quæstiunculas deriuata, onerabitur ipsa partitio: & ex hoc rebuntur iudices rerum copiam fugiendam. Ideo & Tullius in eadem Quintiana sic partitus est, vt singula capita plures quæstionum articulos continerent. Etenim primum illud: nō fuisse causam postulandæ *proscriptionis. *Vide quanta contineat:* quòd pecunia *debita Sexto Næuio nō fuerit, & aliter agi oportuerit: quòd Quintius vadimonium non deseruerit. *secundum*, quòd ex edicto possidere non potuerit, quòd & procuratorem habuerit: & absens defensus sit: & non latitauerit: & cæteri creditores Quintij sint. *Et:* quòd ante missum sit, vt fundo communi expelleretur, quàm proscriptio eius imperaretur. Et quia vi *deiectus sit contra quàm prætor iusserit. *His igitur manifestum est, intra partitionem quæstiones esse ponendas, quæ in executione sint deuulgandæ, vt iudex & nobis attentus fiat, & promissorum copia non grauetur. Illud etiam inspiciendum, quæ nobis cum diuersa parte conueniant: quæ in controuersiam deuocentur: & ex quæ conueniunt, tunc numeranda si nobis prosunt, vt Cicero pro M. Rullo ait:* Damnum passum esse M. Rullum, conuenit mihi cùm aduersario, vt hominibus armatis rem gestam esse non inficiantur: A familia Publij Fabij commissam negare non audent: an dolo malo factum sit, ambigitur. *Vides ergo hoc in partitione à concessis duxisse, quod sibi proderat.*

al. superscriptionis

al. dedit

al. vi de vita sit ciectus.

De Argumentatione.

ARGVMENTATIO *est elocutio, qua argumenta ipsa verbis exequimur: Argumenta verò, quibus causa probatur. Argumentatio diuiditur in duas partes: in confirmationem & reprehensionem.*

Argumentorum genera duo sunt: artificiale & inartificiale

tificiale. Sed artificiale locos habet quatuor: ante rem, in re, circa rem, post rem. Ante rem verò diuiditur in locos septē: à persona, à re, à causa, à tempore, à loco, à modo, à materia. In re autem loci sunt duodecim: à toto, à parte: à genere, à specie, à differentia, per septem circumstantias: Qui locus recipit in se etiam à maiore ad minus, & à minore ad maius, à proprio, à diffinitione, à nomine, à multiplici appellatione, ab initio ad progressionem, vel profectum, à professione, ab initio vel consummatione.

Circa rem loci sunt decem: A simili, cuius species sunt quatuor: exemplum, similitudo, fabula, imago, id est, verisimile, quod de comœdia sumitur. *Addunt quidam & apologos, vt sunt Æsopi. Ergo circa rem locos exequar: qui sunt à dissimili, à pari, à contrario, per propositionem & negationem, ad aliquid, quod figuratur casibus quatuor: genitiuo, datiuo, accusatiuo, ablatiuo. Ab inter se collidentibus* per* *habitationem & amissionem, à maiore ad minus, à minore ad maius, à præcedenti, ab eo quod simile est, vel à coniunctis, à consequentibus.*

Post rem loci sunt duo: ab euentu, & à iudicato. Sunt alij loci ἀπὸ τῆς συζυγίας, id est, à coniugatione, siue à coniugatis quod quasi iunctum est personæ qualitati, vt cum qui hostilia sentiat hostem esse dicamus. *Item à qualitate, vt:* si iracundè fecit, sine ratione fecerit. *A quantitate, vt:* si seruus est, eodem modo factum sit. *A coniunctis, id est, ἀπὸ τῆς πρώτων καὶ ζωθέτων, vt:* fasces & toga, sella curulis, magistratuum ornamenta sunt. *Item à partitione, id est, ἀπὸ τῆς διαιρέσεως. Per omnes circumstantias, id est, cùm partimur personas, tempora, &c. quæ varietas grata discriminat.*

Inartificialia diuiduntur in præiudicia, in rumores, in tormenta, in tabulas, in iusiurandum, in testes: quæ similiter quemadmodum, & artificilia tractat orator. In argumentis autem cauendum est, ne in aliqua parte nobis noceant,

ne inter

Digitized by Google

*ne inter se discrepent, ne vulgaria sint, ne cum aduersario communia, ne altè repetita, aut supra dignitatem causæ, aut infra dignitatem. De confirmatione breuiter memorauimus, nunc reprehensionis præcepta videamus. Reprehēditur enim actio aduersarij, aut * redarguendo, cùm aut totum argumentum, aut partes eius contra facere monstrabimus: Aut repugnando, cùm docemus falsa esse pro veris assumpta, vel ex his non effici: Aut compensando, si contra argumentum, quod aduexsum nos est, aliud opponamus.*

al. rem arguendo.

De Quæstionibus.

QVÆSTIONVM *duo sunt genera: Dicitur enim* προηγούμενον, *quæ à nobis inducitur vt confirmetur: Ab aduersariis autem, quæ infertur & repellenda est, igitur dicitur* ἐναντία. *Verùm superior, quæ à nobis quæstio infertur, modis fit duobus, vt aut singulatim separatæ inducantur, aut plures coniunctim. Ducimus autem eas variè, aut per simplicem propositionem, aut per partitionem, aut per figuras, quas διάνοιας dicunt; qui locus multiformis est: Nam penè tot sunt occasiones inducendæ quæstionis in hoc genere quot sunt figuræ sententiarum. Fit enim & per resolutionem, id est,* κατὰ ἀνάλυσιν, *aut per præteritionem, aut per concessionem, aut per reprehēsionem, aut per seiunctionem, aut per adiunctionem, id est* ἀφόρισμον, *aut per admonitionem, aut per dissimulatam propositionem, aut per repetitam, aut per instructam, aut per partitam, aut per similitudinem superioris quæstionis, aut responsionis, aut per inuersionem, id est, cùm primam illam quæstionem tractamus, quæ secunda est, * dehinc primam. Et eam quæstionem, quam aduersarij intulerunt iisdem modis refutare possumus, & adiicere solemus, cùm aliquid aut obscurè aduersarius posuerat: aut agendi potius causa dixerit quàm probandi, aut cùm * per hypophoram gradum facimus nostræ propositionis, aut cùm aduersarij propositionem in nostram*

al. ἀνάγκαια.

al. διάλυσιν

al. denique prima

al. desunt hæc voces per hypophoram.

partem conuertimus, quam peristrophen vocamus. Aut cùm
al. quæstionem secunda proposita * quæstione, primam tractamus: Et hoc faciendum, vel cùm elegantiam varietatis affectamus, vel cùm prima quæstio aduersus nos valde facit, & non est in primo loco ponenda. In hypophora cauendum est, ne plene, & copiosè ponatur, quanquam aliquando irridendi aduersarij causa, de quo nulla quæstio est, exaggeranda à nobis
al. quod est, vt * quid discrepet, ostendamus.

Hypophoræ tribus modis imminuuntur, adiectione verborum, immutatione, detractione.

Hypophora autem est intentio aduersæ partis: anthypophora est responsio eius.

Anacephalæosis est veluti à capite causæ breuis repetitio quæstionum. Anacephalæosi non semper vtendum est,
al. videlicet * sed quando aut partitionem fecimus, aut quando in multas quæstiones causa processerit: ita tamen, vt summam cuiusq; rei non partes partium retexamus, qua quidem vtemur etiam in alia parte orationis, cum iudicis memoria fortasse succumberet: quæ res tunc Epimerismos vocatur. Anacephalæosis tamen nulla pars orationis est, sed epilogi quædam portio.

Epilogus enim tres habet partes, enumerationem præ-
al. illatio dictam, indignationem, quod * δεινωσιν dicimus, miserationem, quam οἰκτισμὸν vel ἔλεον memoramus, sed diuisis ex locis argumentorum. Nam his non tantum res probamus: verumetiam augemus. Sed conquestio, id est, miseratio his locis argumentorum sumitur, quibus & indignatio. Peroratione tamen non in fine tantùm orationis vtendum, sed vbi materia permiserit, id est, in digressione principiorum, aut narrationis assiduæ, sed & quæstionum nonnunquam. In Epilogo generaliter obseruandum, vt breuis sit: Siquidem commotus iudex statim dimittendus est ad sententiam proferendam, dum aut aduersarijs irascitur, aut tuis miseretur lachrymis, aut rerum afflictione commotus est.

Sic

Digitized by Google

Sic adhuc asserenti innuit ipse Cyllenius, vt ad germanarum cœtum nubentisq; transiret obsequium. Quo conspecto, asserta determinans, ad Philologiæ consessum fiducia promptiore perrexit: eiusq; verticem deosculata cum sonitu: nihil enim silens, ac si cuperet, faciebat, sororum se consortio, societatique permiscuit.

Tandem loquacis terminata paginæ
Asserta cursim, quæ tamen voluminis
Vix vmbilicum multa opertum fascia
Turgore pinguis insuit rubellulum.
Quod si probatur, & caret fastidio
Nonnulla promet quæ nouella texuit,
Deditáque sient quæ vetustas præterit,
Sin sanna typhi naris imum torseris:
Pigebit arma horruisse Cælites:
Formidinisque tunc locus mouebitur
Syluane falcem cùm petis Saturniam.
At tu reclamans Rhetorum sacrúm tuba
Clangore verso Tulliana pœcrepans
In castra abibis, quò nec olor inuidens,
Nec liuor ater te sequatur præcluem.

FINIS QVINTI LIBRI.

MAR-

Digitized by Google

MARTIANI CAPELLAE DE GEOMETRIA, LIBER VI.

VIRGO armata, decens rerum sapientia, Pallas
Ætherius fomes, mens, & sollertia Fati,
Ingeniũ mundi, prudẽtia sacra Tonãtis,
Ardor docti ficus, nostrꝙ. industria sortis:
Quæ facis arbitriũ sapientis præuia curæ,
Ac rationis apex, diuumque hominumque sacer ῥῦς:
Vltra terga means rapidi, ac splendentis Olympi:
Celsior vna Ioue, flammantis circulus æthræ,
Ἑπτὰς in numeris, prior igni, tertia luna,
Quam docto assimilant habitu, qui agalmata firmant:
Hinc nam tergeminæ rutilant de vertice cristæ,
Quòd dux sanguineo, præsulque coruscat duello:
Vel tibi quòd fulget, rapiturque triangulus ignis.
Hinc tibi dant clypeum, sapientia quòd regat orbem:
Vel rationis opem quòd spumea prælia poscant.
Hasta etiam vibrans penetrabile monstrat acumen:
Lymphaeum magis est, & scutum circulus ambit.
al. nam Hinc * iam vernicomæ frondent tibi munera oliuæ:
Artes cura vigil per te quòd discat oliuo.
Glaucam dant volucrem, quòd lumine concolor igni es:
al. deest Tuque iguis flos es, cluis & γλαυκῶπις ἀθήνη.
Au mage noctiuidæ tibi traditur alitis vsus:
Quòd vigil insomnes ducat sollertia curas.
Pectore saxificam dicunt horrere Medusam,
Quòd pauidum stupidet sapiens sollertia vulgus.
al sacrarunt Arcibus vrbanis veteres tibi templa * dicarunt:
al. illa. Quòd ratio amplificet, quodque ‡ est elatior vrbes.
Hinc de patre ferunt sine matris fœdere natam
Prouida consilij quòd nescit curia matrum:
Consultisque virum præsis, hinc dicta virãgo.

O sacra

O ſacra doctarum prudentia fontigenarum
Sola nouem complens muſis mens omnibus vna,
Deprecor ad proprium dignata illabere munus,
Inſpirans nobis Graias latialiter artes.

AGO tibi habeoq́ diua, perſoluensq́ perpetes debeo grates, quæ optatis ſulcida dignaris annuere. Noſco veneroq́, quod vidi. Patent denique iam ingreſſuræ artes obſequio lectiſſimæ fœminarum, quæ decentem quandam atque hyalini pulueris reſperſione coloratam, velut menſulam geſtitantes, ad medium ſuperi ſenatus locum fiducia promptiore procedunt. Sed quæ iſtæ ſunt, quídve geſtitent, gerendorum inſcius non aduerto. Hic vt lepidula eſt, & quæ totam fabellam ab inchoamentorum motu, limineque ſuſceperit Satyra iocabunda. Ni fallor inquit, Felix meus plurimum affatimq́ oliui quantumq́ palæſtras perluere, vel ſponſi ipſius poſſet, ſuperfluò perdidiſti, diſpendiáque lini perflagrata caſſum deuorante Mulcibero, qui tot gymnaſiorum ac tantorum heroum matrem Philoſophiam non agnoſcis, ſaltem cùm per eam Iupiter dudum cæleſtis conſultum ſenatus tabulamq́ vulgaret: cumq́ ad Philologiæ concilianda conſortia Procum affatim connubialiter allegaret, ne tunc eam noſcere potuiſti? Sed quia nunc Arcadicum ac Medinum ſapis, præſertimq́ ex illo quo deſudatio, curáque diſtrictior tibi forenſis fabulationis partibus alligata aciem induſtriæ melioris obtudit, amiſiſſe mihi videris & huius matronæ memoriam, etiam eiuſdem germanam voluiſſe neſcire. Illa nanq. parili quam accinctam cernis officio, παιδεία vocitatur, fœmina admodum locuples, & quæ illas Cræſias, Dariáſque præ ſuis opes gazáſque deſpiciat. Hæc vtpote talentorum conſcia, in omnium rara congreſſus: nec cuiquam facilè primores ſaltem vultus ſuperba committens, plerunque tamen adhæſit, arriſitq́ pauperibus, magiſque illis, quos aut pedibus nudos, aut intonſo crine hiſpidos, aut ſordenti conſpexit pallio ſemitectos:

Denique

Denique si Marcum Terentium, paucósque Romuleos excipias consulares, nullus prorsus erit, cuius ista limen intrarit.

*Vides igitur vtrique fœminæ quàm insit fastuosa censura, tamen vtræque Mercurialis ministræ, quæ veniet officio, præparantur. Illud quippe quod gerulæ detulerunt, Abacus nuncupatur, res depingendis, designandisq́ oportuna formis: Quippe ibi vel lineares ductus, vel circulares flexus, vel triangulares abraduntur anfractus. Hîc totum potis est ambitum & circos formare mundi, elementorum facies, ipsamq́ profunditatem adumbrare telluris. Videbis istic depingi quicquid verbis visum non valeas explicare: nimirum inquam ista, quæ veniet, Apellem, Polycletumq́ transcendit, Ita quippe memoratur posse omnia effigiare, vt Labyrintheus Dædalus eam credendus sit genuisse. Et cum dicto prospicio quandam fœminam luculentam radium dextra, altera sphæram solidam gestitantem, amictamq́ læuorsum peplo, in quo syderum magnitudines & meatus circulorum mensuræ, connexionésque vel formæ, vmbra etiam telluris. In cælum quoque perueniens, vel lunæ orbes, ac solis auratos caliganti murice decolorans inter sydera videbatur. Ipsum verò vernantis æthræ colore refulgebat, deniq. etiam in vsum germanæ ipsius Astronomiæ crebriùs commodatum. Reliqua verò versis illitum diuersitatibus numerorum, Gnomonumq́ stilis, interstitiorum, ponderum, mensurarumq́ formis, diuersitate colorum variata renidebat. Crepidas peragrandæ telluris causa, easdemq́ permenso orbe contritas, viatrix infatigata gestabat. Quæ quidem ingressa Senatum deûm, licet quot stadia è terris in cælum, quotq́ vlnas, quot denique digitos permensa sit, instanter absoluere: tamen Iouiali cælestiumq́ maiestate contracta, ad illam Abaci renudati mensulam circunspectans, cameræ exterioris ornatum, & laqueata syderibus palatia*properabat.*

l. properabit.

Con-

Conſtitit attonito ſpectans ſtellantia viſu,
Et decuit crines, puluereiq́ue pedes.
Ipſa etiam læua ſphæra fulgebat honora,
Aſſimilis mundo ſyderibusq́ue fuit.
Nam globus & circi, Zonæq́ue ac fulgida ſigna
Nexa recurrebant, arte locata pari.
Tellus, quæ rapidum conſiſtens ſuſcipit orbem,
Puncti inſtar medio hæſerat vna loco.
Hanc tener & vitreis circumvolitabilis auris
Aer complectens imbrificabat aquis:
Quæ tamen, immenſo, quo cingitur illa profundo,
Interriuata marmore tellus erat,
Texerat exterior qui fulget circulus orbis
Ætheris aſtrifico lumina multa peplo.
Hinc nitidus rutilum Titan ſuccenderat orbem:
Moxq́ue imitata pium lactea Luna diem.
*Sic igitur furuæ oculos ſplendeſcere noctis
‡ Cerneres ex auro, vt ſacra flamma micat.
Sic Cypris Oceani perfuſo ſydere lymphis
Lucifero annuerat lumina tota ſno.
Omnia compar habet paribus ſub legibus ordo:
Nec minus hæc mira eſt quàm domus alta deûm.
Hanc mundo aſſimilem ſtupuit Trinacria tellus
Archimedæa aſtrificante manu.
O felix cura, & mentis prudentia maior,
Corpore ſub noſtro æquiparaſſe Iouem.

Al. Hic
Al. Cernas

Tandem igitur reglutinatis ab æthræ internibrantis admiratione luminibus decenti colluſtrans diuos conſpectanſq́; cenſura, cùm omnibus reuerenda venerabili dignitate, & magiſtra cæterarum, quæ nota diuis ſunt artibus, diceretur, exquiſitum eſt eruditionis arcanum, vt ab ipſis præceptionis cunabulis auſpicata depromeret. Tum illa remoto paululum obſtaculo contracti crinis à facie, oriſq́; luculenta maieſtate reſplendens, atque abaci ſui ſuperfuſum puluerem mouens, ſic exorſa: Licet Archimedem meũ inter philoſophos conſpicata, Euclidemq́; doctiſſimum in aſtruendæ præceptionis excurſum potuerim ſubrogare, ne impolitum quicquam ſubſiſteret aſſertorum, aut profunditas caligaret: tamen congruentiùs ipſa vobiſcum, quia Cyllenium

al. contorti.

excludit

excludit ornamen: Illi etiam Helladica tantummodo facultate, nihil essantes latialiter Atticissant. Quæ etiam ipsos edocui, quod nunquam ferè accidit, Romuleis, vt potero, vocibus intimabo: ac prius vocabuli mei promenda ratio est, ne indecenter & squallentior peragratrix calicolarum auratam curiam, & interstinctum cylindris gemmantibus pauimentum rurali respersura puluere credar intrasse.

GEOMETRIA dicor, quòd permeatam crebrò admensamq; tellurem, eiusq; figuram, magnitudinem, locum, partes, & stadia posim cum suis rationibus explicare, neq; vlla sit in totius terræ diuersitate partitio, quam non memoris cursu descriptionis absoluam. Quo dicto, quoniam fuerant in deorum senatu quamplures, qui neq; toti in terris essent, neque ipsi vnquam dicerent se calcasse tellurem: Ipse etiam Iupiter curiosius totius terræ latebras vellet exquirere, credo necubi decentes puellas isto quoque seculo is versiformis cupitor audiret. Hoc igitur promere Geometriæ primum iubetur, ac demum cætera astruẽdæ præcepta artis aperire. Tum illa; Formam totius terræ nõ planam, vt æstimant, positioni, qui eam disci diffusioris assimilant, neque concauam, vt alij, qui descendere imbrem dixêre Telluris in gremium, sed rotundam, globosam etiam sicut secundus Dicæarchus asseuerat. Nanque ortus, obitusq; syderum, non diuersus pro terræ elatione, vel inclinationibus haberetur, si per plana diffusis mundanæ constitutionis operibus vno, eodemq; tempore supra terras & æquora nituissent: Aut item si emersi solis exortus concauis subductioris terræ latebris abderetur. Sed quoniam posterior assertio mage despicabilis opinationis cassa vilitate tenuatur, illam priorẽ cui etiam physicus Anaxagoras acceßit, præstat exigere, quamuis non vllas credatur astruere rationes: Quippe dicit planam terram ortu occasúve solis, aut lunæ perspicuè comprobari, qui mox, vt primi luminis fulgor emerserit, confestim ad obtu-

al. indicabilis tus nostros directis lineis diriguntur: Quod magis * indubitabilis

bitabilis probamenti fiet, si in littore consistentes obstaculâ montium relinquamus: Quod si ita esset, cunctis supra terras degentibus, eodem tempore emergentia viderentur, occasusq; vno obitu condita cunctas valerent tenebrare terras, ac falsa Romulei Vatis explodereturassertio, qua docet:

Nosque vbi primus equis Oriens afflauit anhelis,
Illic fera rubens accendit lumina Vesper.

Quin etiam cunctæ noctes ac dies similibus interstitiis, horisq; semper paribus conuenirent: nulliq; parti telluris vel apparerent certa, vel alia sydera negarentur. At cùm Arctoa conuersio supra verticem voluatur Hesperiæ apud Troglodytas, Ægyptiúmq. confinem ignoto occultóque penitus sydere nescitur: cùm Canopum, ac Berenices crinem stellas admodum prænitentes Scythiæ, Galliæq;, atque ipsa prorsus non cernat Italia, cùm illæ antarcticis terris conspicuæ ac prænitentes, & velut perpendiculatæ capitibus suspectentur. In Alexandria etiam Canopos quarta parte interstitij signilis vltra terras emineat, Trionésque geminos, & deuexa non cernat. Cùm in Arabia Nouembri mense sub noctis auspicio Helice non conspecta secunda vigilia prospectetur, in Meroë solstitio tantùm exiguáque breuitate conspicitur, vbi circa ortum Arcturi cum die nascitur. quæ item in India Patauitano portu prima tantum parte noctis aspicitur, in qua etiam in Maleo monte quindecim tantùm diebus annuis videtur. Quis igitur dubitet, globi deuexioris oppositu, alia inconspicua fieri, atque alia velut sphæræ curuationibus eminere? Additur ad fidem globi rotundioris ambigentibus asserendũ, quòd Solis, Lunæq; deliquia in Occasu facta, Orientis incolæ non viderunt: Itemq; in Ortu si accidant, à tota Britannia, atque Occasus regionibus ignorantur. Etiam in mediis plerunque regionibus, horarum diuersitatibus variantur; sicut in Magni Alexandri victoria Lunam noctis secũda hora defecisse Seruius Nobilis in Ara-

al. Ægyptiumq.

bia nunciauit, quod in Sicilia in exortus primi ſplendore conſpectum. Alpiano, & Fontcio Coſs. vndecimo Kalend. Maij defectus ſolis fuit, qui in Campania hora diei ſeptima, viſus in Armenia eiuſdē diei vndecima comprobatur. Quod factum eſt vtique ſphæræ circuitu moras per inflexus rotunditatis ſubinde variante. Denique ipſa vaſa quæ Horoſcopa, vel horologica memorantur, pro locorum diuerſitatibus immutata componuntur, alióque Gnomone vltra quingenta ſtadia diſcernuntur, vmbris pro locorum aut elationibus celſis, aut inclinationibus infimatis. Hinc eſt, quòd in Meroë longiſſimus dies duodecim æquinoctiales horas, & alterius

al. ſecat *biſſem* ſecatur: Alexandriæ quatuordecim: In Italia quindecim: in Britannia decem & ſeptem. Solſtitiali verò tempore, cùm cæli verticem ſol inuectus ſubiectas læuorſum terras perpetui diei continuatione colluſtrat: Itemq; brumali*

al. oriri. *deſcenſu ſemiannuam facit* horrere noctem, quod in inſula Thyle compertum Pytheas Maſilienſis aſſeruit. His temporum diuerſitatibus aſſertum, (ni fallor) globoſam rotunditatis flexibus habendam eſſe tellurem. Sequitur, vt quem mundi locum, quámve granditatem ſortita ſit, approbemus. Circulum quidem terræ ducentis quinquaginta duobus millibus ſtadiorum, vt ab Eratoſthene doctiſſimo Gnomonica ſupputatione diſcuſſum. Quippe Scaphia dicuntur rotunda ex ære vaſa, quæ horarum ductus ſtili in medio fundo ſui proceritate diſcriminant, qui ſtilus Gnomon appellatur, cuius vmbræ prolixitas æquinoctio centri ſui extimatione dimenſa, vigies quater complicata, circuli duplicis modum reddit. Eratoſthenes verò à Syene ad Meroën per menſores regios Ptolemæi certus de ſtadiorum numero redditus, quotáque portio telluris eſſet aduertens, multiplicánſque pro partium ratione circulum, menſuráque terræ incunctanter, quot millibus ſtadiorum ambiretur, abſoluit.*

De po-

De positione Terræ.

COMPERTA *est terræ breuitate rationabili magnitudo; locus eiusdem, ac positio doceatur; quam in medio, imoq; mundi immobilem stare multiplicibus monstratur assertis, quæ sibi ante constitutionẽ mundi in eodem loco fuerit, ex quo moueri non potuit, ac dehinc diuulsis à confusione primæ commixtionis * elementis, vndarum immensa & volubilis latitudo, aëriscq; halitus vndique secus circa terræ stationem diffusus arctarit mediumq; fecerit, quòd teres ac volubilis circuncluſit, siue quòd in sphæra efficitur imum omne quod medium est, dum paribus ab extimæ rotunditatis ambitu lineis quicquid eas sustinet, constipatur. Imum verò iam necesse est sui extremitate consistere, quia inferiùs, quo decidat, non est. Omnia etiam pondera in eam desuper cadunt, vt imber, grando, nix, fulgura atq; ipse qui in eius penita præcipitatur Oceanus, & fluenta latentia quæ fundo voluuntur in imo. Vides igitur eam quæ vndas, cunctáque sustentat, arctatam ex omnibus nihil subijcere quo secedat. Medio igitur credẽda est, quid postrema, quòd præsertim æquinoctialis temporis interstitia manifestant: nam pares horarum metas tam antemeridiales iunt, quàm etiam postremarum, & tam diei quàm noctis horologia manifestant. Quo documento clarum est, tantundem vndique secus ab terris abesse cælum: quod idem duobus circulis edocetur solstitiali & brumali. Nam vtique quantum interstitij dies habet, cùm cæli culmine Sol elatus illustrat, tantum spacij longior nox, cùm Sol in brumam decidens repræsentat: Itemq; quicquid singula signa Zodiaci intercapedine loci contulerint, tantundem Sole ecotrariò rutilãte vmbris noctis ignoscunt. Quod vtique vndique versum probat tantundem circulos syderáque distare, mediamq; tellurem esse. Quod vtique, si congruè videtur assertum, iam partes eius, quas ipsa permensa sum perhibebo.*

* al. elementis

De quinque Zonis Terræ.

ORBIS *terræ in quinque Zonas, ſiue melius faſcias dico, pro rerum diuerſitate diſcernitur, quarum tres intemperies multa à contrariorum nimietate relegauit. Nam duæ, quæ axi vtrique confines, algore immenſo, & frigoribus occupatæ, deſertionis cauſas pruinis* * *mergentibus* al. ingruentibus. *præbuêre: media verò flammis atque anhelis ardoribus torridata, propinquantes animantum amburit acceſſus: Aliæ autem duæ vitalis auræ halitu temperatæ, habitationem animalibus indulſerunt: quæ quidem per totius rotunditatem telluris incuruæ, tam ſupernum hemiſphærium, quàm inferius ambierunt. Nam vtique terra duas ſibi partes hemicycliorum quadam diuerſitate deſpicit, id eſt, vnam habet ſupernatem, quam nos habitamus, & ambit Oceanus; & aliam infernatem. Sed hæc ſuperior initium habet à ſolari ortu, illa inchoat à ſolis occaſu, quem circulum Græci* Ὁρίζοντα *perhibent. Verùm quia illæ Zonæ volubilitatem vtriuſque partis includunt, decem vtrinque circulo ſuo faciunt regiones, è quibus hæc quæ à nobis habitatur eſt vna, atque ad aquilonem verſus, & ſeptentriones aſcendit. Altera, quæ econtrariò ad Meridiem atq; Auſtrum fertur, quam habitare illi æſtimantur, qui vocantur ἀντοῖκοι. Similiter ex infernatibus duæ, ſed hi qui nobis obuerſi, Antipodes memorantur, qui contra illos, quos* Αντοίκους *dicimus, Antichthones appellantur. Sed nos cum illis diuerſitas temporum velut quadam contrarietate diſcriminat: Nam cùm æſtate torremur, illi frigore contrahuntur: Nam cùm hîc ver pube-*
al. autumnaſcit *ſcit florentibus pratis, illic edomita æſtas temporibus* * *autumneſcit: Hic bruma, ſolſtitiũ illic apparet: Nobis arctoa lumina ſpectare permiſſum, illis penitus denegatum. Antipodes autem noſtri vnum nobiſcum tractum perferunt hyemis, & flagrantiam communis æſtatis, ſed noctem diuerſam, dieſq; cõtrarios: licet æſtate grandes dies, prolixasq; hyeme noctes,*

nobisq;

nobisq; ſeptentrio conſpicabilis, illos lateat ſine fine. Ita & his qui Αντοῖκοι *vocãtur, Antipodes ſui quatuor anni tempora nouere communia, ac polum qui eſt ad Auſtrum, Antipodibus ſuis, nobisq; penitus ignoratum ſoli ſuſpiciunt. Qui autem in media faſcia ſunt, his quotidie ortus occaſúſque mutantur: Et ſupra quos ſol eſt his citiùs exoritur, tardiusq; merſatur. Æquinoctiali autem tempore, & oriens, & occidens ſimiliter apparebit: neque vlla aſtra ſunt quæ illorum obtutibus denegentur, & quæ vnà illis oriuntur ſimul veniunt in occaſum. Hi dies cunctos pares ſuis noctibus intuentur, nec vllas meridiano die metiuntur vmbras: eorumq; Antipodes dies, noctesq; ſub eadem longitudine patiuntur. Cùm autẽ ſolſtitij properantia peragendi per eoſdem tranſeat, & iam brumam itidem ſol reuertens ſimiliter per illos iter ducat, & procul ab his vtrinque * ſecedat, dubium non eſt quin bis hyemem, & ſecundo patiantur æſtatem: Quibus cùm ortus ſolis eſt, eorum Antipodibus apparet occaſus. Verùm illæ duæ regiones quas faſcias item dixi, quarum vna vicinantis plauſtri algore cruſtatur, altera tranſauſtrini halitus deſertione contrahitur, Antipodas proprios non habent, ſed ipſæ ſibi inuicem contraria fiunt habitatione Antipodæ, nullosq; ortus ſyderum abſque planetis vtrinque nouerunt: quæ quidem illis non ſupra caput eunt, ſed de medio lateris oriũtur. Stellæ etiam fixæ cæli ſex eis videntur menſibus, ſex itidem non apparent, *ortibusq; circulus æquinoctialis illis eſt, ſenáque ex Zodiaco ſigna conſpiciunt. Deniq; ſex menſibus, diéſque, noctéſque patiuntur, vt vtriſque poli axíſque termini ſupra verticem videantur: ſed hæc prior ſeptentrionis: altera Canopi ſtellæ illuſtrata fulgore, cætera non nouerunt:*

al. ſuccedat

al. arctiúſque.

De circuitu Terræ.

QVARVM *regionum habitus prodidit doctiſſimus Pythagoras, ſed ego ipſa peragraui, ne qua mihi*

ignota videretur portio supereſſe telluris, cuius terræ totius
al. habitur *ambitus omnis plenusq; circuitus, vt Romanorum dimenſione percenſeam, quicquid ſtadiorum ſupputatione memoraui, eſt in millibus paſſuum trecenties & quindecies centenis: quo loco non puto tranſeundam opinationem Ptolemæi in Geographico opere memoratam. Idem quippe Zodiaci tractum, omnemq; complexum trecentis 60. cæli partibus
al. peruenire ſecat; quas ſingulas in telluris centrum ita æſtimat *prouenire, vt vnius partis latitudo iſtic quingentorum ſtadiorum menſura tendatur. Singula verò ſtadia centũ viginti quinq; paſibus explicata, quæ octo millenos paſſus abſoluunt. Vnde quingenta ſtadia quæ ſunt partis vnius, millia paſſuum colligunt ſexaginta duo, paſſusq; quingentos. Verùm illa ſtadia quingenta trecentis ſexageſies cõplicata, faciunt ſemel mil-
al. D.C LXX. ſtadia. lies *octingenties q; ſexcentena. Ex quibus milliapaſſuũ partitione prædicta collecta, faciunt ducenties vicies quinquies centena. Hoc de totius terræ globo oportuit intimari.

De longitudine Terræ.

CÆTERVM eius longitudo ab ortu ad occaſum, hoc eſt ab ipſius India extremitate vſque ad Herculis
al. octies. columnas Gadibus ſacratas, * octuagies quinquies centena
al. ſepties ſeptuaginta * octo millia ſunt, ſicut etiam Artemidorus auctor aſſeruit: nam Iſidorus nonagies octies dicit, & decem & octo millia. Verùm Artemidorus dimẽſioni prædictæ
al. Spinam Syenæ. adijcit quicquid à Gadibus procurrit: nam per * Sphenis frontem circuitu ſacri promontorij, ad aliud finale promon-
al. Cantabrum torium, quod † Artabrum nominatur, procedere dicit Terram in nongenta nonaginta vnũm millia.

Alia dimenſio Terræ.

QVÆ dimenſio item fieri compendioſior poteſt, ſi per maria quis vectus excurrat: Nam à Gange fluuio, oſtioque eius, quo ſe in Eoum effundit Oceanum, per Indiam,

diam Parthienémque ad Myriandrum vrbem Syriæ in Issico sinu positam, quinquagies bis quindecim millia. Inde proxima nauigatione Cyprum insulam, Pataram Lyciæ, Rhodum, Asłypaleam in Carpatio mari: Item in insula Tenarum-Laconicæ, vnde Lilybæum Siciliæ, & Calarim Sardiniæ, tricies quater* quinquagima millia. Inde Gadibus quadragies bis † quinquaginta millia. Quæ mensura vniuersa ab eo mari efficit octogies quinquies septuaginta octo millia.

al. quingenta

al. quingenta.

al. quinquagesima.

Item alia Terræ, Marisque dimensio.

POTEST item aliud Terra, Mariq; iter duci per Gangem, Euphratémque fluuium, Cappadociam, Phrygiam, per Ægeum pelagus, & Laconicum Mare: Itemq; per sinus alios vsque Peloponnesum, Leucadem, Corcyram, Acroceraunium, Brundusium, Romam, Alpes & Galliam: Per Pyreneos etiam montes in Oceanum vespertinum Hispaniæ oram, traiectúmque per Gades, & omnis mensura, attestante Artemidoro assertionibus meis, habet millia octuagies sexties † centena octoginta quinque. Habetis longitudinem multipliciter memoratam.

al. desit

De latitudine Terræ.

LATITVDO autem eius à Meridiano situ in Septentrionis caput plurimum minor est, nam vtrinque intemperati aëris nimietate contrahitur. Eò accedit, quòd à septẽtrionis plaga, Sarmatarum gens, copiosaq; Barbaries, accessum indagandæ dimensionis excludit. Attamen quicquid intrepida permeare quiuit excursio, competenter admensum est, repertaq; latitudo habitabilis terræ penè dimidio minor, quàm dicta est collegisse longitudo. Nam colligitur in quinquagies quater centena sexaginta duo millia: quippe à littore Æthiopici Oceani, qua habitabilis primum

est ad Meroën, inde Alexandriam, Rhodũ, Gnidum, Coum, Samum, Chium, Mytilenem, Tenedum, Sigæumq́ promontorium, os Ponti, Carabim promontoriũ, os Mæotidis, ostium Tanais prædicta dimensio comprobatur. Qui quidem cursus, si per maria transeatur, in compendiũ ducit millia sexcenta septuaginta octo. Nunc vsque compertum progressum Arte-
al. deest *midorus asseuerat. Sed Isidorus adiecit duodecies * centena quinquaginta millia vsque ad Thylen vltimam tendi: quæ quidem opinatio mihi videtur incerta: nam ipsi tantundem latitudinis inesse dico, quantum longitudinis comprehẽsum. Neque enim cùm rotundum telluris orbem aſtructio superior, ratióque monſtrârit, impar latus globo poterit prouenire, sed supradicti scriptores habitabilem dixêre tellurem.*

De rotunditate Terræ.

al. Rotunditas. ROTVNDITATIS *autem ipsius extima circunfusus ambit Oceanus, sicut nauigatus vndique comprobatur. Nam à Gadibus per Hispaniæ, Galliarumq́ flexum, occidentalis plaga omnis, hodiéque nauigatur. Dum autem Diuus Augustus classe Germaniam circuiret, septentrionalem totum permeauit Oceanum: Nam primùm in Cimbricum promontorium veniens, magno dehinc permẽso mari ad Scythicam plagam, ac rigentes vndas vsque penetrauit. De confinio item ab orientis principio, & Indico mari, pars quæ pergit in Caspium mare à Macedonum classibus remigata, dum Seleucus, & Antiochus regnauissent. Palus verò Mæotica eiusdem sinus habetur Oceani. Item læui lateris circumfluа memorentur. Ab ipsis itaque columnis Herculis, quæ in Gaditano sunt littore consecratæ, vsq. in Arabicum sinum Meridianus omnis permeatur Oceanus, sicut plurimis asseueratur exemplis: Nam eius maximam partem Magni Alexandri sulcauêre victoriæ. In eodem Arabico sinu constituto C. Cæsare Augusti filio, Hispanicarum nauium naufragio, & ejectæ fragmentorum reliquiæ paruerunt.*

runt. Item Hanno dum Punicum floreret imperium, Mauritaniæ circuitu, ac dehinc Meridiani flexus excursu, in Arabiæ terminos prolixa admodum nauigatione peruenit. Cornelius auctor affirmat, quendam Eudoxum fugientem regis insidias ex Arabia in Gaditana peruenisse refugia. Cælius Antipater se hominem vidisse confirmat, qui nauigationis ardore in Æthiopiam ex Hispania nauigasset: Idem Cornelius post captos Indos per Germaniam nauigauit.

De diuisione Terræ.

OSTENSVM *puto ambitum superioris Terræ permensо in circulum mari vndique secus nauigatum. Nunc ipsius diuisionem Terræ quantũ patitur succincta insinuatione memorabo. Circulus omnis superæ habitabilisq; telluris, sicut plerique testantur, in tres partes est distributus: Europam; Asiam, Africamq; : quarum primam atque vltimam interruptio dissecat Oceani: Nam Atlantici profundi ex Gaditano freto vis intersecans profunda telluris, Lybicum Ibero latus abscidit, & confestim se in propinqui maris fluenta diffudit: Quippe à Gaditano ostio in ingressum interioris maris per longitudinem cursus vix quindecim passuum millia numerantur. Latitudo verò vbi angustior quinque, vbi diffusa septem, vbi prolixior decem millibus explicatur. Hinc defluxêre per diuersos sinus, subsidentesq; campos tot maria, tot fragores, & quantum per diuersa æquora tumescit. Vndarum verò illa proruptio interfluentis Oceani læua Europam facit, Lybiamq; dextra, & montibus vtrinq. concluditur. Nam ab Europa, Calpe, Africa* Abyla *monte despicitur: qui vtrinque prominentes dici* al. ab Æthna.
Columnæ Herculis meruerunt, quòd testimonio vetustatis, laboris Herculei limes in illis sit consecratus: siquidem vltra eum progredi consumptæ telluris inuia prohibebant. Deniq; etiã hoc de eius sacræ virtutis possibilitate persuasum, quòd cùm antea natura terris maria dispararet, ac tanto cingi

circuitu firmaret Oceani, montium prædictorum effossis radicibus, diuulsoq; confinio camporum, deuexis lacunisque terrarum improuisum pelagus in vsum immortalitatis *admisit, permutans orbis faciem naturæq; discrimina. Hoc igitur freto læuorsum Europa distenditur, vsque in Tanais fluminis gurgitem, à quo inchoans Asia Nilo itidem alueo limitatur: Qui quidem Nilus eandem Africamq; disrumpens, telluris complexum intersecat multitudine fluuiorum: Europam tamen terminari Propontidis faucibus dixere quamplurimi: quæ Propontis per angustum descendens ad Mæotidem quoque* perfertur.

al. impigra mortalitatis

al. profertur

De Hispania.

EVROPÆ tamen principiũ inchoamentiq; limen, Hispaniæ contributũ, fertili frugũ, opimæq; prouinciæ, metallorum, auriq; fœturæ, minij, marmoris, gemmarumq; muneribus prædicãdæ. Quæ quidem, quòd Iberi fluminis interriuata tractu amnis sui meruit cognomentũ, cuius illa portio, quæ Athlantico confinis Oceano, in Gaditani freti littus excurrit, Bethica perhibetur, etiam ipsa vocabulũ proprij fluminis nuncupatione sortita, quæ ab Vrcitano fine, qua citerior meat, Tarraconensis dicitur à Tarraconẽsi vrbe, quam Scipiones condiderunt: Nam Pœni fundauêre Carthaginẽ, nouam al. conditã vb. *conditas vbicunq. vrbes amico sibi nomine præsignãtes. Sed prædictũ latus à Pyrenæi iugis in aliam prouinciam dissecatur: siquidem Bethicæ à Septentrionali confinio Lusitania sociatur, cui nomen fabula à Lusu, Liberi patris, vel cum eo Bacchantiũ, sociauit. Hæc quoque cognominis sui fluuio permeatur, licet eam Tagus quoq; arenis illustret auratis. Vlissipone illic oppidum ab Vlysse conditum ferunt, ex cuius nomine promontorium, quod maria, terrasq; distinguit: nam ab eius ambitu inchoat mare Gallicum, & facies (Septentrionalis) Oceani: Athlanticus verò & occiduus terminatur Oceanus, qui tum Hispaniæ limitatur excursibus. In eius*

Atlantico

quoque

*quoque confinio equarum fœtura ventis maritantibus inoleſcit: Volucres proli curſus, ipſo ſpirante fauonio. Verũ Bethica cunctas vbertate fœcunditatis prouincias anteuenit, quæ quidẽ habet iuridicos conuẽtus*duos, Gaditanũ, & Cor-* al. IV.
*dubenſem: Opida centũ ſeptuaginta quinque, habitantium multitudine frequentata. Eadem verò longitudinis dimenſione diſtenditur à Caſtulonis Oppidi fine, in Gaditanum oppidum ducẽtis quinquaginta millibus amplior æſtimatur. Latitudo quoq; in ducenta viginti quatuor millia excurrit. At vniuerſa prouincia habet conuentus ſeptem, Carthaginenſem, Tarraconenſem, Cæſarauguſtanam, Clunienſem. Aſtigum, *Lucenſem, Bracarum. Ciuitates verò in Hiſpa-* al. Lucrenſem
*nia præter inſulas, atque alias contributas, ducẽtas nonaginta quatuor tota complexione dinumerat. Tenditur autẽ per longitudinem quantum Agrippa dinumerat, millibus quadringentis ſeptuaginta quinque: latitudine ducentis viginti quatuor: cum fines Carthaginem vſque protẽderet, quæ opinio Agrippæ non exiguũ admittit errorem: Nam Hiſpania omnis citerior à Pyrenæo in Caſtulonis finem per ſexcenta *ſeptuaginta millia longitudine protrahit, cuius ora paulò* al. ſeptem
*amplior æſtimatur. Latitudo autem à Tarracone ad littus *Iarſonis trecentis ſeptem millibus inuenitur, à radicibus* al. Gerſonis.
Pyrenæi, vbi vtriuſq; maris propinquitate concluditur; nam paulatim diffuſior adiacet in latitudinis excrementum.

De monte Pyreneo & Prouincia Narbonenſi.

IDEM *igitur Pyrenæus ex alio latere Galliarum finibus admouetur, à cuius radicibus quicquid interiacet vſque Rhenum, & item inter Oceanum & montes Gebennam & Iuram, Gallicis regionibus attributum. Narbonenſis autem Prouincia appellatur, quæ interno Mari alluitur: Hæc Brachata anteà dicebatur, quæ ab Italia ingis Alpium atq; amne Varo diſcernitur, cuius longitudo ſicuti Agrippa dimenſus eſt, trecenta ſeptuaginta millia paſſuum: Latitudo*

autem

*autem ducenta quadraginta octo cõtinet. In hac Prouincia Rhodanus fluuius ex alpibus veniens, per Lemãnum lacum meat, & causas fertilitatis importat terræ germinibus, ac fœcũdis, cuius ora diuersis nominibus appellata. Nam Hispaniense vnum, alterum * Metapinum: tertium quo plenior meat, † Massalioticum nuncupatur, prouincia viris, *opibus, frugibus memoranda: vnóque transcurrenda piaculo, quòd illic fas fuerat hostias humani generis immolare.*

al. Alpinum. al. Massilios. al. opida

De Italia.

*Sed post Alpium montes, qua facies prominentis naturæ ortuum solis illuminatione profunditur, inchoat, atq; descendit Italia sola longè ante alias omnes laudibus veterum in vrbis Romæ gratia prædicanda: cuius principium Ligures tenent: Dehinc, quæ vbertate Soli sacrata occupauit, Hetruria regio, tam indigetis Æneæ fœdere, quàm remediorum origine atque ipsius Tagetis exaratione celebrata. Vmbri mox, Latiumq;, atque Oſlia Tyberina. Dehincq; ipſa caput gentium Roma armis, viris, sacrisq; quandiu viguit cæliferis laudibus conferenda: Hæc à mari sexdecim passuum millibus disparatur. Dehinc littus in Volscorum nomen, sortemq; conceßit. Mox Campania, Picentesq;, ac Lucanum littus, Brutiumq;, coniungitur; cuius promontoriũ in Meridiem, Austrumq;, respectans, in mare procurrit. Læuáque * alia interioris sinus fluenta complectitur, vt si à primis Alpibus dextrum latus, & prolixi montis brachium contempleris, prominentias vtrinque componens, theatrũ quoddam spectare videaris vndarum. Lunata quippe, & quodam hemicyclio in promontorium memoratum circunfertur Italia: denique ab ipsis Gadibus, qua se fauces freti interfluentis aperiunt, in Brutium sinum, qui est primus Europæ, emißa maria conquiescunt. Interior verò tellus, quæ in superum mare Boreamq; profertur, Græciæ ora Salentinis, Pediculis, Apulis, Pelignis, Istris, Liburnis, & cæteris populis*

al ala

Digitized by Google

pulis obſcurioribus habitatur. Lævorſum quoque ſe flectit, & item duobus promontoriis peltæ Amazonicæ formam reddit: Dextro cornu Leucopetram tendens, lævo Lacinium. Vnde cùm longa ſit ab alpibus prætoriæ Auguſtæ, per vrbem Capuam, & Rhegium oppidum abſque recuruo flexu decies centena & viginti millia paſſuum, nuſquam verò trecenta latitudo eius excedit. A ſolo igitur Italico, Liburnia, Iſtriaq; diſcretæ ſunt centenis millibus paſſibus, quod diſtat ab Epiro, & Illyrico quinquaginta millia: Ab Africa intra ducenta millia, vt Varro commemorat: Ab Sardinia centum viginti: à Sicilia mille quingentis: à * Corſica minus ſeptuaginta: ab Iſſa quinquaginta. Verùm omnis Italiæ circuitus tenditur vigies centena quadraginta nouem millia. Eius vmbilicus in agro dicitur Reatino, anguſtior plurimùm eſt ad portum quem Hannibalis caſtra dicunt: Nam vix ibi *viginti millia paſſuum lata eſt. Verùm Italia etiam Pado flumine memoranda, quem Græcia dixit Eridanum: Hunc amnem mons Veſulus inter montes alpium elatior gignit fonte mirabili, qui in Ligurum finibus flumen creat, ac dehinc fluuius merſus in penita telluris in parte agri * Vibienis emergit, canis ortu diffuſior. Nam ſolutis alpium niuibus, flagrantia Solis æſtiui exuberat vltra gurgitis ripas. nulliq; gloriæ nobilium amnium cedens, triginta receptis fluminibus, Adriaticum mare magna opinus granditate perfundit. Cætera Italiæ memoranda, nec poëtæ tacent, vt *Scyllæum oppidum cùm Crataide flumine, qui Scyllæ pater fuit: Charybdiq; voraginem, ac vertiginem tortuoſam Peſtana roſaria, ſcopulos Sirenarum: In Campaniæ amœnis antiquitus * nemora, Phlegræi, dehinc campi habitatioq; Circeia, Terracina priùs inſula nunc iuncta * Rhegium, quæ ab Sicilia continenti ſeparata, atque in compenſationem conexæ telluris in inſulam religata. Formiæ etiam Læſtrigonum habitatione famoſæ.*

al. prætorius angusta

al. Corcyra minus octoginta

cxxx. millib.

al. Vibonensis.

al. Siletum

al. Numeria

al. Regium

De con-

De conditoribus Vrbium.

HOC *loco possem etiam vrbium percurrere cōditores, vt à Iano Ianiculum, à Saturno Latium, à Danaë Ardeam, ab Hercule Herculanium ad radicem Vesuuij, à quo haud procul Pompeios, cùm boum pompam duceret Iberorum, ex cuius laboribus in Liguria campi lapidarij sunt appellati, quòd eodem dimicante saxis ferunt pluisse cœlum: Idem etiam† Ioniæ nomē dedit: Nam Ionem* Naulochi filiam obsidentem vias, latrocinaliter interemit. Iapygas Iapyx Dædali filius condidit, Coram Dardanus:* Agyllam Pelasgi: Tybur Catillus præfectus classis Euandriæ. Parthenope dicta ab Sirenis sepulcro hoc nomine vocitata, quæ nunc Neapolis appellatur. Præneste ab Vlyssis nepote Præneste, licet alij velint Cæculum conditorem, quem pignus asserunt fuisse flammarum. Arpos, & Beneuentum Diomedes: Patauium Antenor: Pylij Metapontum condidêre. sed nil mea interest origines vrbium perscrutari.*

al. Ionio
al. Autocli
Agyllinam

De insulis Tyrrheni Maris.

NVNC *quoniam continentis terræ limes interfluentis freti coërcitione distinguitur, non alienum est interfluenta emergentes terras, quæ quòd in salo sint, insulæ vocitantur, præsertimq; nobiles commonere. Neque enim morosa debet esse percursio. Transeo itaque Pityusas à sylua Pinea memoratas, quæ nunc Ebusus appellatur. In confinio Carthaginis nouæ, Baleares etiam duas, Colubrariam, & quas Gymnasias Græci dicunt: Vel Caprariam naufragalem. In Galliæ quoque orâ, in Rhodani ostio Metina, quæ *Blascorum vocatur: & tres Stœcades, quarum hæc sunt nomina singularum: prima Themista: secunda Pomponiana: tertia Hypea, cæterásque exiguas aduersum Antipolim. In Ligustico autem Mari est Corsica, quam Græci Cyrnon appellauere, longa centum quinquaginta millibus passuum, lata quinquaginta. Circuitus eius omnis distenditur*

Euasiorum.

ditur millibus trecentis viginti quinque. Habet ciuitates triginta tres: Stipa autem citra est, * Oglasa infra in sexagesimo Corsicæ. Planasia fallax nauigantium, mentiensq; propinquitas. Vrgo item, & Capraria, quam * Ægilion Græci dixerunt: Item Igilium, Dianium: Item Columbaria, Veneria. Item vltra Tyberina ostia, in Antiano Palmaria, Sinonia: Et in Firmiano Pontiæ, Pandataria, Prochyta, Abæneria: Inarime à Græcis dicta Pithecusa, & Megaris etiam in Neapolitano, à Surrento. In octauo miliario Capreæ Senaria dicta, & Telentea: Item Leucothea iam Africum Mare spectans à Corsica.

al. Ocyssa

al. Ægilium

De Sardinia.

In octauo Sardinia est, in quo angusto freto sunt paruæ insulæ, quæ cunicularia perhibētur: Item Pinton, & Fossæ. Verùm Sardinia à Sardo filio Herculis appellata, habet formam humanæ plantæ: Denique Sandaliotes est appellata, & * Signosa, quòd vtrinque vestigij formam signat: Verùm ab oriente centum octoginta octo millibus patet: Ab Occidente centum septuaginta quinque, à meridie septuaginta septem, à septentrione centum viginti quinque millia habet: A Gorditano promontorio insulas duas, quæ Herculis memorantur: A Sulcensi Enusin, à Caralitano Ficariam, Galatamq;. Quidam item non longè * Balaridas dicunt, & Callode, & Heras, Lutra. Contra Pæstanum, Leucasia est, à Sirene ibi sepulta nominata. Contra Veliam Oenotrides. Contra Vibonem Ithacesiæ ab Vlyssis specula dictæ.

al. Ichnusa

al. Heberidas.

al. Gallode

De Sicilia.

Hinc Sicilia memoranda quæ à Thucydide Sicania, à multis Trinacria perhibetur. Sicania à Sicano rege, qui cum Hiberica manu in eandem terram ante bella Troiana peruenit: Dehinc Siculus Neptuni filius, à quo nomen eidem commutatum: Nam Trinacria, quòd tribus promontorijs triangula censeatur: quippe vnum, quod à Pachyno in Pelopo-

Peloponnesum in Meridiem versum spectat, quadringentis quadraginta millibus à Græcia disparatur: Pelorus autem Occasum, Italiamq; inspicit, quæ freto mille quingentis passibus separatur. Lilybæum Africæ fines videt in cẽtum octoginta millibus: Ipsa autem promontoria inter se terreno itinere disparantur: Sic à Peloro Pachynum millia centum septuaginta sex: Inde Lilybæum ducenta: Inde Pelorum centum quadraginta tria. Coloniæ in Sicilia quinque, vrbes sexaginta tres, fluuij fontésque quamplures, ac montis Æthnæ miracula noctibus totis vomentis incendia: cuius crater stadiis viginti patens, fauilla Taurominium; Catinamq; respergit, magno strepitu mugiens, & immensos fragores intonans obluctatione flammarum.

De Insulis Siculi freti.

al. ac Camarena à Lilybeo in MLXXXVIII *censurâ in 113. Hier.*

IN *Siculo etiam freto insulas esse non dubium est, Africam versus, Gaulos, Melita à Camarina octoginta quatuor millibus passuum, à Lilybæo centum tredecim: Cossura, Hieronesos, Cœne, Lopadusa, Aethusa, quam alij Ægusam dixêre, & cæteræ sunt aliæ citra Siciliam: Ex aduerso Metauri amnis in viginti quinque mill. ab Italia septem, Æoliæ, appellatæ à nostris Vulcaniæ, cum diuersis nominibus, prima dicitur Lipara, secũda Therasia, tertia Strongyle, in qua Æolus regnasse fertur, & à flamma in proximum prorumpente, vel eius fumo, qui ventus flaturus esset intellexisse, quod hodie quoque eius loci incolas certum est præsentire. Quarta verò insula est Didyme, quinta Ericusa, sexta Phœnicusa, vltima Euonymos.*

De primo sinu Europæ.

HIC *primus Europæ sinus Ausonij maris patet nonaginta sex millibus: Quique tres sinus habet. Italiæ frons incipit, quæ magna Græcia appellata est, vbi amnium & oppidorũ copia: ac tunc portus, qui Hannibalis castra dicuntur: vbi latitudo Italiæ* viginti solis millibus æstimatur.*

*quadraginta

De se-

De secundo sinu.

DEHINC *à Lacinio promontorio secundus incipit sinus Europæ magno ambitu flexus, & Acroceraunio Epiri terminatus promontorio, à quo abest octoginta quinque millibus oppidum* Croto. Ex hinc propter oppida sinus q3 quamplures in Mare Italia plurimum pergens in Hydruntum vrbem venit, vbi superum, inferumq3 mare decem & *quatuor millibus disparatur: Vnde in Græciam breuissimus transitus. Ac dehinc Italia per populos, sinus, vrbes, fluuios, montes, barbarósque quamplures ducitur in fines Illyrici, cuius à flumine Arsia, ad flumen Drinium, longitudo pergit *octingenta millia: à Drinio ad promontorium Acroceraunium centum septuaginta* duo millia. Ora Illyrici habet insulas vltra mille.*

al. Crotona.

al. nouem

al. DV.

al. quinque

De tertio sinu Europæ.

TERTIVS *autem Europæ sinus ab Acroceraunijs inchoans montibus, Hellesponto terminatur, ac sinus habet decem, & nouem, prouinciásque quamplures: Nam ibi sunt Epirus, *Acarnania, Ætolia, Phocis, Locris, Achaia, Messenia, Lycaonia, Argolis, Megaris, Attica, Bœotia. Item ab alio latere, alióque mari Phocis, & Locris, Doris, Phthiotis, Thessalia, Magnesia, Macedonia, Thracia, Græciaomnis: Epirus autem incipit Acroceraunijs montibus, in qua primi Chaones, à quibus dicta Chaonia: Deinde mons Pindus, Driopes, Molossiq3, Dodonæi Iouis fano inclyto celebrati. A tergo inter cæteros populos Ponto iunguntur Mæsia, ac Media. Thraces vsque ad Pontum. Rhodopæ mox & Hemi videtur excelsitas. Tunc colonia Butrorum, Ambracius sinus faucibus angustis æquor accipiens, in quo defertur amnis Acheron infernæ fabulæ errore famosus. Post aliquot gentes etiam Actium colonia cum Apollinis tẽplo, ex quo ipsi quoq3 deo additum cognomẽtum, ciuitásque Nicopolitana. Egressos*

al. Acarnia.

sos sinu Ambracio in Ionium excipit diuersitas populorum, & obliquè apud quos inter cæteras vrbes oppidum in confinio maris, nomine Calydon, Diomedis, Tidæiq; prognatione notissimum. Dehinc influens sinu Aetoliam, ac Peloponnesum diuidit. Mox in *Acarnania *Aracyntus. In Aetolia Ozolei, apud quos oppidū Oeanthe, in quo portus Apollinis. Tunc deinde in Phocidis campis, oppidum Cirrha, portus Caleon, à quo in septem millibus passuum introrsus oppidum Delphos sub monte Parnaso, clarum oraculis Apollinis: Fons ibi Castalius. Deinde in intimo sinu angulus Bœotiæ, montem Heliconem iuxta Peloponnesum peninsula inter duo maria Aegeum & Ionium, angulosos recessus obducens: in circuitu habens quingenta sexaginta tria millia passuum: & per sinus penè tantundē angustiæ vnde procedit, Isthmos appellatur. In quinq. millibus passuū diuersa maria vtrinq. collidunt, ac latera meatus* *abradunt. *In medio hoc interuallo quod Isthmon appellaui, colonia est Corinthus, sexagenis ab vtroque litore stadiis à Pisa summa arce quæ dicitur Acrocorinthos, vtrunque mare prospectans. Ab Isthmo autem Achaiæ prouinciæ nomen incipit, quæ ante Egialos vocabatur, propter vrbes in littore per ordinem constitutas. Ibi quāplures sinus, portus, montes, vrbes, & populi. Ab ipsius Isthmos angustiis Hellas incipit, à nostris Græcia dicta. In ea prima Attice antiquitùs Acte vocitata, contingit Isthmū sui parte Megaris dicta. In ora autē portus, cui nomen Scyronia saxa viginti sex longitudine, latitudine quinq. millibus passuum à Myrthoo recedentibus Athenæ atque Atticæ. Fōtes ibi multi, inter quos Callirrhoë prædicatur. Nec Athenis cedunt Bœotiæ, in quibus* *Epicrene, *Arethusa, Hippocrene, Aganippe,* *Gargaphie. *post oppida montes populique quamplures.*

al. Acarnia

al. arradunt.

al. Epigrene.

al. Gargani.

De Thessalia.

SEQVITVR *Aemonia, cuius à tergo mons Oeta, eáque etiam Thessalia nuncupatur: Ibi natus rex nomine Græcus*

Græcus, à quo Græcia dicta: Ibi Helles à quo Hellenes appellati. In Theſſalia mõtes notiſsimi Olympus, Pierius, Oſſa: cuius ex aduerſo Pindus, & Othris Laphitarum ſedes, occaſum verticibus intuentes: Nam Pelios ortum videt. Hi omnes montes theatrali more turuantur, ante quos ſeptuaginta quinque vrbes ſunt memorandæ. Theſſaliæ vicina Magneſia, cuius fons eſt Libetris, poëtici hauſtus nomine celebratus. Longitudo Theſſaliæ habet millia quadringenta octoginta, latitudo ducenta nonaginta ſeptem. al. nonaginta.

De Macedonia.

MACEDONIA *poſteà, centum quinquaginta populorum maximis regibus inclyta, præſertimq; Alexandro, qui Philippo cũ natus crederetur, eius mater Olympias dracone eum conceptum eſſe memorabat, victor orbis: nam eaſdem peragrationis & victoriæ metas habuit, quas liber & Hercules. Hæc tamen Macedonia populos, qui Edonij dicebatur, totamq; Migdoniam, Pieriam, Æmathiamq; recepit in nomen. Hæc in Thracium limitem terminum ducit: à meridie Epirotis habitatur, à veſpera: à Dardanis & Illyrijs: à ſeptentrione Paphlagonia ac Pæonia. Inter ipſam & Thraciam amnis Strimon pro limite eſt, ab Hemi montis vertice defluens. In ea Rhodope, quem Mygdonium aſſerunt montem, & Athos abſciſſus à continenti, Xerxe viribus vtente Perſarum: Et Oreſtidem terram ab Oreſtis, & Hermionis filio quam vocitari non dubium eſt. Ibi Phlegra nunc ciuitas, tunc gigantum præliorumq; immanium temeritate famoſa: quæ ſola etiam diluuio mundi aſſeritur non operta, quod vtique præſtitit montium celſitudo.*

De Thracia.

SEQVITVR *Thracia, cuius incolæ bardi, appetitum habent maximum mortis. Et quia dextra parte Strimonis degunt Beſſi, & Denſelatæ, Neſtúſque amnis, qui Pan-*

gæum ambit: Nam Hebrum Odryſiæ niues complent, qui inter diuerſos barbaros fluens etiam Ciconas perluit: quorum confinio Hemus ſex millibus paſſuum cacumen extollens, vicinia perflatur auſtrorum. Cuius item terga diuerſæ gentes tenent, inter quas gentes Sarmatæ, Scythæ. Dein Pontum Sithonia gens habet, quæ gloriam Orphei progeniti vatis perfectione ſortita eſt: Nam in Spartio promontorio ille vitam, aut ſacris, vt aiunt, impendit, aut fidibus. Mox regio Mauronea, ac Tyrida oppidum, in quo equi Diomedæi ſtabulati. Circa eum Abdera, cui conſtructæ Diomedis ſoror ſuum nomē adſcripſit, quod oppidum Democriti phyſici ortu potius decoratum. Eandem Thraciam Polydori ſepulchro ſignatam, nec poëtæ prætereunt. Illic promontoriuum Ceraſchryſeon, Byzantio oppido celebratū, quod à Dyrrachio ſeptingentis vndecim millibus diſtat. Eo enim interſtitio à ſe vtraque maria receſſerunt, id eſt, Adria & Propontis. Illic Helleſpontus anguſtior eſt, per ſtadia ſeptem ab Europa Aſiam diuidit. Hic quoque duæ ciuitates, quarum vna, id eſt Seſtos, Europæ eſt: Abydos, Aſiæ. Deinde promontoria contraria Cherroneſi, in quo terminatur Europæ ſinus tertius, & Aſiæ Aegeum, in quo Cynoſema dicitur locus Hecubæ ſepulchro tumulatus. In confinio inſula Tenedos, à qua vſque in Chium diffuſior ſinus interiacet: cuius dexterior Antandros exiguitas inſularum, denique nauigātibus capræ ſimilitudine diuulgatur, ab eáque Aegeum pelagus appellatur: ſed in Corcyræ Phalario promontorio effigiem nauis ſcopulus imitatur, in quem Vlyxis nauim verſam fabuloſa confinxit auctoritas. Nam Creta centum vrbibus opulenta in ortum occaſumq; porrigitur, cui nomen ſuum Heſperidis filia Nympharum pulchra conceßit, aut Curetum rex Cretes, à quo Creta primo; mox Curetis nuncupata: Deinde propter cæli temperiem Macaroneſos eſt appellata. Hæc in longitudinem tenditur millibus ducentis ſeptuaginta: Latitudo quinquaginta millia non excedit: Circuitus omnis quin-

quingentis octoginta octo millibus patet, montibus Idæo & Dictinæo sublimibus. Euboea verò Bœotiæ continenti modico, atque ita exiguo mari interfluente discernitur, vt plerunque ponte iungatur. Duobus promontoriis ad Atticam versus Gerastо, & ad Hellespontum Caphareo decoratur. Huius latitudo vltra secundum milliarium intra quadragesimum contrahitur. Longitudo totius Bœotiæ ab Attica vsque Thessaliam centum quinquaginta millibus numeratur. Circumferentia verò trecentis sexaginta quinque millibus explicata. Huius oppidum Calcida ex aduerso Aulis & Carystos marmoreis fluctibus concolora. In Myrtoo autem mari Cyclades, quarum notiores Delos, & Antandros: quæ nomina à circulata ordinatione sortita. Item Strophades, quarū Naxo Homeri sepulchro* veneranda, aliaq; quamplures per septuaginta longitudinem, & per ducenta latitudinem ducunt. Inter Cherronesum & Samothracen, quædam loca vasta, nunc Barbarica.

* al. memoranda

De quarto sinu Europæ.

QVARTVS verò, & magnus Europæ sinus ab Hellesponto incipiens, Mæotis ostio terminatur: Nam arctum mare inter Europam & Asiam, in angustias septem stadiorum interfluens coarctatur: quas angustias Hellespontum dicunt, vbi Xerxes Perfidis Rex aggregatis nauibus, ponteque constructo exercitum duxit. Verum hæc angustiora quadam interriuatione per octoginta sex millia distenduntur, ac rursum diffunditur mare latissimum, iterunq; contrahitur: sed maris illa diffusio Propontis dicitur, secundæq; angustiæ Bosphoros appellantur, quæ quingentis passibus patent. Item hâc Darius Xerxis pater copias ponte transmisit: cuius ab Hellesponto longitudo ducentis triginta nouem millibus inuenitur. Deinde Scythicus diffusi maris sinus, in quo medio Mæotis ostio iungitur lacus Cimmerius, Bosphorus* idem vocatur: is duobus millibus & quin-

* al. id est

*quingentis paſsibus inter quos Boſphoros, id eſt, Cimmerium & Thracium latus: interpatent millia quingenta. Circuitus verò totius Ponti, vicies ſemel quinquaginta millibus, vt Varro quoque non reticet: quia dicit Europæ totius longitudinem habere ſexagies ter triginta ſeptem millia, paſſuſq; quingentos. Hiſter fluuius ortus in Germania de cacumine montis ad nouem ſexaginta amnes aſſumens etiam Danubius vocitatur. Dehinc litus Scythicum confertum multiplici diuerſitate Barbarica: Nam illic Getæ, Daci, Sarmatæ, Amaxobij, Troglodytæ, Alani: Germaniæq; omnis tractus. Ab Hiſtro ad Oceanum bis decies centum millium paſſuum eſt, in latitudine millibus quadringentis vſque ad Armeniæ ſolitudines. Nec procul fluuius, Lacus oppidum, ſub vno cuncta nomine Boryſthenes, propter Achillis inſulam eius ſepulchro celebratam. Introrſus degunt Auchetæ, apud quos Hypanis naſcitur, & *Neutræ, apud quos Boryſthenes, Geloni, Agathyrſi, Anthropophagi, & à tergo eorum Arimaſpi. Tunc Riphæi montes, & regio caligantibus tenebris inumbrata. Poſt eoſdem montes trans Aquilonem Hyperborei, apud quos mundi axis continua motione torquetur, gens moribus, prolixitate vitæ, deorum cultu, aëris clemẽtia, ſemeſtri die, ſine etiam habitationis humanæ prædicanda. Verùm Sarmatiæ, Scythiæ, Tauricæ tractus in longitudinem habet millia nongenta octoginta, latitudine *ſeptingenta decem. Iam nil in Europa æſtimo memorandum: quoniam & Hyperboreos ſibi Aſia vindicauit.*

al. Neutri

al. additur octo
al. octoginta

Alia dimenſio Europæ à Septentrione.

Si autem lævorſum poſt Riphæos montes redeas per Oceani ſeptentrionalis tractus, te denuo per Germaniæ, Galliarumq;, & Hiberos populos in Gaditanum oſtium reuocabis. Ariphæi quippe iam in Aſia conſtituti parilem Hyperboreis vitam degunt, cunctis gentibus venerandi, vt ad eos velut ad quoddam aſylum confugiant metuentes. Vltrà

hos

hos Cimmerij & Amazones ad Caſpium mare quod in confinio ortum eſt, ibi Scythicum perrumpit Oceanum. Poſt prolixa terrarum & Hyrcania reperitur. Cæterùm in Athlãticum littus Oceani remeãtes, per Aquitaniam extremam, extremáque Europæ in Britanniam reuertuntur: quæ inſula iacet inter Septentrionem, & Occaſum, longa millibus octingentis, lata trecentis. Circuitus tricies octies viginti quinque millia tenet. In vltimo eius ſylua Caledonia, inſulæq; quamplures, inter quas Orchades quadraginta penè coniunctæ. Item Electrides, in quibus Electrum gignitur. Sed vltima omnium Thyle, in qua ſolſtitiali tempore continuus dies, brumaliq; nox perennis exigitur, vltra quam nauigatione vnius diei, mare concretum eſt: ſed infra confinia eſt Galliæ, Hiſpaniæq;, quibus niſi Oceani Athlantici prohiberet irruptio, Africa miſceretur. Nam Velonenſis Bethicæ ciuitas triginta tribus millibus à Tingi oppido diſparatur, quæ colonia eſt Mauritaniæ Cæſarienſis. Huius auctor oppidi Antæus dicitur.

De Africa.

AERICA verò, ac Libya dicta ab Afro Libe Herculis filio. In confinio eſt Eliſſos colonia, in qua * Regia Antæi, luctamenq; cum Hercule celebratur, & Heſperidum horti, illic æſtuarium flexuoſum, quem draconem vigilem rumor vetuſtatis alluſit: Nec longè mons Athlas de gremio cacumen proferens arenarum: hunc incolæ Adirim vocant, is vſque in confinia lunaris circuli euectus, vltra nubium poteſtatem, qui ab occaſus parte littora proſpectat Oceani, nemoroſus, fontibus ſcatens, ſed rupibus infœcundus: quæ verò Africã ſpectat, opimus omnis: arbores præterea gignit, cupreſſo ſimiles, odore graues quæ lanã obducũt inſtar ſerici precioſam. Per diem ſilet, nocte & ignibus micat; tibiis, fiſtula, cymbalis, tympanisq; percrepat, Satyris, Ægipaniſq; bacchantibus. Vltra ipſum ad occaſum littus per quadrin-

* al. Regio

genta nonaginta sex millia, saltus feris Lybicis occupati. Nec plurimum distant septem montes, qui à parilitate cacuminis fratres sunt appellati: sed Elephantorũ pleni sunt, ac vltra prouinciam Tingitanam, cuius longitudo centum septuaginta millium est. Item Siga oppidum est è regione, Malacam vrbem Hispaniæ contemplatur. In littore quoque
al. Carnenna *Carcenna, maiúsque oppidũ Cæsarea. Item Icosium, æquè coloniam. Item Rusconiæ & Ruscurius, Saldæ etiam, cæteræq; ciuitates, atque Igilgili, & Rusarus. Flumen verò Ampsaga abest à Cæsarea trecentis viginti duobus millibus.

De duabus Mauritaniis.

al. decies triginta octo VTRIVSQVE Mauritaniæ longitudo decies *quadraginta trium millium, latitudo quadringentorum sexaginta septem. Ab Ampsaga Numidia est nomine celebrata Numidæ; Nomades dicti, cuius in mediterraneis colonia Cirtá, & interius Sicca, atque Bulla regia. In ora vero littoris Hipporegius, ac Tabrachia. Interius Zeugitana regio, quæ propriè vocatur Africa, habet hæc tria promontoria, Apollinis aduersum Sardiniam, Mercurij respectans Siciliam, quæ in altum procurrentia duos efficiunt sinus ab Hippone Diarrhyto. Deinde promontorium Apollinis, & in
al. Bagrada alio sinu Vtica Catonis morte memoranda. Flumen * Bragada, ac propinqua Carthago, inclyta pridem armis, nunc
al. Missua felicitate reuerenda. Demum Maxula, Carpi, *Messua, Clypeaq; in promontorio Mercurij. Item Curubis, Neapolis.

De secundo sinu Africæ.

MOX alia distinctio Lybiæ, Phœnices vocantur, qui Byzantium incolunt, quæ regio ducentis quinquaginta millibus passuum circuitur, cuius satio centesimo messis incremento fœneratur. Hic oppida Puppup, Adrumetus, Leptis, Ruspæ, Tapsus, Thenæ, Macomades, Tacape, Sabrata contingens Syrtim minorem, ad quam Numidæ, & Africæ ab Am-

ab Ampſaga, longitudo ſunt millia quingenta octoginta: latitudo ducenta.

De tertio ſinu.

TERTIVS *ſinus diuiditur in geminos duarum Syrtium receſſus, vadoſo, ac reciproco mari: ſed minor Syrtis à Carthagine abeſt trecentis millibus: ad maiorem verò per deſerta pergitur, quæ ſerpentibus diuerſis ac feris habitantur. Poſt hæc Garamãtes, ſuper hos fuêre Pſylli. In deflexu ciuitas Ocenſis, & Leptis magna. Inde Syrtis maior, circuitus ſexcentorum viginti quinque millium. Tunc Cyrenaica regio, eadem eſt Pentapolitana Ammonis oraculo memorata, quòd à Cyrenis abeſt* CCCC. *millibus paſſuum. Vrbes maximæ ibi quinque, Berenice, Arſinoë, Ptolemaida, Apollonia, ipſaq́, Cyrene. Berenice autem in extremo Syrtis cornu, vbi Heſperidum horti, fluuius Lethon: Lucus ſacer abeſt à Lepti trecentis ſeptuaginta quinque millibus: Ab ea Arſinoë quadraginta tribus, & deinceps Ptolemais viginti duobus, proculq́, Cathabathmon & Marmarides: Et in ora Syrtis Naſamones: Deinde Mareotis, Maretonium: Inde Apis Ægypti locus, à quo Parethonium in ſexaginta duobus millibus: Inde Alexandrina ducenta millia. Totius autem Africæ à Mari Atlantico longitudo cum inferiore Ægypto, tricies quadringenta millia. Ab Oceano ad Carthaginem magnam, vndecies millies. Ab ea ad Canopum Nili proximum oſtium, ſexdecies millies octuaginta octo millia.*

De interiori Africa.

INTERIOR *autem Africa ad Meridiem verſus interuenientibus deſertis, habet Leucas Æthiopes, Nigritas, & cæteros monſtruoſæ nouitatis. Poſt quos ſolitudines fugiendæ ad Orientem verſus. Fluuius Niger, eius cuius Nilus naturæ eſt prorſus. Inter ſolitudines degunt Atlantes, qui neque vlla inter ſe nomina habent, & Soli imprecantur,*

quòd eos cum meßibus ſemper amburat. Hi nunquàm ſomniare videtur. Troglodytæ in ſpecubus manent, veſcúturq; ſerpentibus, ſtridunt́q; potius quàm loquuntur. Garamantes vulgo fœminis ſine matrimonio ſociantur. Augilæ inferos colunt. Camphaſantes nudi & imbelles, externis nunquàm miſcentur. Blemiæ ſine capite ſunt, atque os, & oculos in pectore gerunt. Satyri hominum nihil habent niſi faciem. Ægipanes quales pinguntur exiſtunt. Himantopodes debilitate pedum ſerpunt potiùs quàm incedunt. Pharuſi comites Herculis fuêre; poſt hos finis eſt Africæ.

al. Caopeſantes

De Ægypto quæ eſt Aſiæ caput.

ÆGYPTVS dehinc, hoc eſt Aſiæ caput: quæ vna ab oſtio Canopi ad oſtiũ Ponti habet vicies ſexies centum quadraginta tria paſſuum. Ab ore autem Ponti ad os Mæotis ſexdecies centena ſeptuagintaquinque millia paſſuum. Verùm Ægyptus introrſum ad Meridiem tendit, donec à tergo Æthiopes obuerſentur, cuius inferiorem ſitum Nilus dextra lævaq; diuiſus amplectitur, vt Ægyptum Nili poßis inſulam vocitare. Nam ab ambitu circumfluentis amnis, etiam Delta literæ figuram creditur detinere: ſed à principio fiſſuræ ipſius fluuialis ad Canopicum oſtium millia centum quadraginta ſex. Summa autẽ eius pars contermina Æthiopiæ oppidorum multas præfecturas habet, quas Nomos vocant, inter quas Menala, item Ala, item Alexandriæ regionem: item Libyæ Mareotim. Heracleopolis autem inſula Nili eſt, in qua oppida Herculis Arſinoita, & Memphyta, quæ ad ſummum Delta perueniunt. Nilus autem ipſe incertis ortus fontibus creditur, cum Iubæ rex eum à monte inferioris Mauritaniæ de lacu Hilide oriri ſignificet, quòd animalibus hiſdem, & argumentis fœturæ parilis approbatur. In omni autem Delta Nili oppida ducenta quinquaginta fuiſſe Artemidorus atteſtatur. In littore tamen Ægyptij maris præſtantior vrbiũ Alexandria con-

al. trigintaſex

constituta, ab Alexandro Magno condita, à Canopico ostio in duodecim millibus passuum iuxta Maræotim lacum, qui complures insulas habet, traiectusq́, quadringentos, cuius tam longitudo quàm etiam latitudo centena quinquagenæ millia passuũ tenent. Vnde vltra Pelusiacum ostium Arabia est, ad rubrum pertingens mare, quod Erithræum ab Erithra rege Persæ, & Andromedæ filio vocitatum, à colore etiam dictum rubrum: Nam fons est in littore, quem cum greges biberint, in rubrum colorem incipiunt mutare lanas. Huius maris oppidum Arsinoë.

De Arabia & Syria.

*VERVM Arabia tenditur vsque ad odoriferam, ac diuitem terram, sed iuxtà est Syria multis distincta nominibus: Nam & Palæstina est, quæ contingit Arabiam, & Iudæa, & Phœnicia, & quantum interior habetur, Damascene, in Meridiem vergens Babylonia. ex eadem, Mesopotamia inter Euphraten & Tygrin. Quà verò transit Taurum mõtem Sophene, citrà verò etiam Comagene, & vltra Armeniã Adiabene, Assyria ante dicta: Et vbi Ciliciam attingit, Antiochia. Lõgitudo eius inter Ciliciam, & Arabiam quadringentorũ septuaginta millia passuũ est: Latitudo autem à Seleucia ad oppidum Eufratis Zeuma, *quingẽta vi-* CLXXV.M *gintiquinq, mill. passuum. Ostracine Arabia finitur, à Pelusio sexaginta sex millibus passuum. Apollonia Palæstinæ per centũ octuaginta octo millia passuũ procedẽs, supra Idumæam & Samariã Iudæa longè lateq, funditur. Pars eius Syriæ iuncta Galilæa vocatur, à cæteris eius partibus Iordane amne discreta: qui fluuius oritur de fonte Paneade. Secunda elatio Iudææ ab Hierosolymis, in quo latere est fons Callirrhoë: ab Occidente Esseni, qui sine concubitu & cũctis cupiditatibus viuunt. Hinc aliquãdo interiùs Masada castellũ, in quo Iudææ finis est. Iungitur Decapolis, dicta à numero ciuitatum. Redeũtibus ad oram Phœnicia, colonia Ptolo-*

mais

mais: à tergo Libanus, & Antilibanus montes. Et interiacẽtibus campis Bargilus item mons ſedet. Item Syria deſinente inter oppida Phœniciæ Antiochia, quæ Oronte amne diuiditur. Super eam mons nomine Caſius: cuius altitudo quarta vigilia ſolem per tenebras videt.

De Euphrate magno fluuio.

In Syria fluuius Euſrates naſcitur à monte qui vocatur Capodes: ibi quoque Marſyas alius amnis inter Syriam, & Parthiam oppidum Palmira: moxq; Euphrates fluuius cuius decem dierum nauigatione in ipſam Seleuciam Parthorum vrbem maximam peruenitur. Sed ſciſſus Euphrates læuorſum in Meſopotamiam vadit, & Tygridi infunditur: Dextro autem meatu Babyloniam petit, quæ Chaldæa caput eſt. Sed redeundum ad oram Syriæ, cui confinis eſt Cilicia, in qua oppidum Veneris, & Cypros inſula, fluuiúſque Paradiſus. Ciliciæ Pamphilia ſociatur, cuius vltima Phaſelis: dehincq; Lycaonia in Aſiaticam iuriſdictionem verſa, quæ ab illa parte, qua Galatiæ contermina eſt, habet ciuitates quatuordecim. Verùm Pamphiliæ iuncta Lycia, à qua al. conſtituus *incipit mons Taurus, penè mediatenus Orbis conſcius, quem peragraret niſi maria reſtitiſſent. Qui aliquando flexuoſus euadit, & in Riphæorum montium iuga ſub nominum diuerſitate protenditur. Nam inter cætera nomina idem Nyphates eſt, Caucaſus, & Sarpedon: Portarum etiam nomine cenſetur, & alibi Armeniæ, alibi Caſpiæ: & idem Hyrcanius, Coraxicus, Scythicus, Ceraunius appellatur. In Lycia alius mons Chimæra, noctibus flagrans. Hæc habuit oppida ſeptuaginta; nunc triginta ſex ſunt. Telmeſus oppidum dicitur, quo finitur. Hinc Aſiaticum ſiue Carpatium Mare, & quæ propriè vocatur Aſia, cui ab Oriente Phrygia & Lycaonia, à Septentrione Paphlagonia eſt. Huius longitudo quadringentis ſeptuaginta millibus paſſuum; latitudo trecentis. Armenia altera ab Oriente, à Septentrione*

pontica.

pontica. In proximo Caria eſt, mox Ionia: vltra eam Aeolis, *media Doride. In Phrygia Celene anteà, in Apameam commutata. Illic Marſyas & natus, & occidit, & fluuio nomen dedit, & cum Apolline decertauit. Denique pars eius Aulocrene vocitatur, vnde Mæander amnis exoritur.*

al. Calla

De Phrygia Prouincia.

PHRYGIA *Troadi imminet, ab Aquilone Galatia eſt, à Meridie Lycaonia, & Piſydiæ Mygdoniæ confinis eſt, ab Oriente Lyciæ, à Septentrione Miſiæ & Cariæ. Dehinc Tmolus loco florens, amniſq; Pactolus. Ioniæ Miletos caput. Ibi etiam Colophon, oraculo Clarij Apollinis celebrata. Mæoniæ principium Sipylus: Smyrna etiam Homero notiſſima, quàm circumfluit Meles fluuius: Nam Smyrneos campos Hermus interſecat, qui ortus Dorilao, Phrygiam Cariamq; *diſpartit. Iuxta Ilium ſepulchrum Memnonis iacet. Supra Troadem in Mediterraneo Teutrania eſt: quæ regio Myſorum fuit. Ciuitas verò Teutrania Cayco flumine alluitur. Ibi inter omnes Aſiæ ciuitates Pergamum clarius. Nam Bithynia initium Ponti eſt, & ab ortu Thraciæ aduerſa, à Sagari flumine primos habitatores habet, qui fluuius alij fluuio Gallo miſcetur, à quo Galli dicuntur miniſtri matris deûm. Hæc & Bebrycia, & Mygdonia dicta eſt: A Bithyno rege Bithynia. In ea ciuitas Pruſias: quam Hylas inundat lacus, quo puer eiuſdem nominis dicitur interceptus. Ibi Libyſſa locus, Nicomediæ proximus, in eo ſepulchrum Hannibalis memoratur. Dehinc Ponti ora, *fauces Boſphori, & amnem Rheſum, Sagarimq; ſinus Mariandini, in quo Heraclea ciuitas, portus Acone, vbi herba veneni aconitum procreatur: Specus Acheruſius, qui mergitur in profunda telluris. Inde Paphlagonia, vbi à tergo Galatia eſt: ſed hic Henetoſa etiam ciuitas, à cuius ciuibus in Italia ortos Venetos aſſerunt. Ibi promontorium Carambis, quod à Ponti oſtio abeſt millibus paſſuum ducentis viginti, tantundem*

al. diſſecat

al. Meſorum

al. add. poſt

Digitized by Google

dem à Cimmerio. Ibi etiam mons Cytorus, & ciuitas Eupatoria, quam Mithridates fecerat: ſed eo victo Pompeiopolis appellata.

De Cappadocia.

CAPPADOCIA autem introuerſus recedit, quæ læuorſum ambas Armenias, Comagenemq́, tranſcurrit, dextrorſum plurimos Aſiæ populos ambiens. Ad iuga Tauri ſuccreſcit in ortu. Præterit Lycaoniam, Pyſidiam, Ciliciam ſuper tractum Syriæ means, Antiochiæ partem in Scythiam pertendens: Ab Armenia maiore diuiditur Euphrate fluuio,
al. Paredryſin. *quæ Armenia inchoat à montibus * Pariedris. In Cappadocia multæ vrbes eximiæ, inter quas Melita, quam Semiramis condidit, & Mazaca, quam dicunt vrbium matrem: cui Argæus mons imminet, qui niues verticis albicantis ne æſtiuis quidem ſolibus ſuperfundit. In hac Cappadocia, longitudo Aſiæ vndecies centena quadraginta millia.*

De Aſſyria.

ASSYRII ab Adiabene incipiunt, quos excipit Media in proſpectu Caſpij maris, quæ Caucaſeis montibus cingitur: ſed Caucaſus portas habet, quas Caſpias dicunt, cautium præciſiones etiam ferreis trabibus obſeratas, ad externorum tranſitum cohibendum: quamuis verno etiam ſerpentibus occludantur, à quibus ad Pontum ducenta millia paſſuum eſſe non dubium eſt. In Ponto autem ſunt inſulæ Symplegades, mox regio Mattianæ, ſola in eo tractu vitifera: incluſa montibus ſtadiorum mille quingentorum: difficilis aditu propter ſolitudines arenoſas, quæ ſunt per centum viginti millia paſſuum. Regionis prædictæ amœnitatem Alexander Magnus delegerat, & ibi primo nominis ſui condiderat ciuitatem, quæ exciſa eſt, & ab Antiocho Seleuci filio reparata cum nomine patris eiuſdem, cuius circuitus habet ſtadia ſeptuaginta quinque. Inde al. Oxus *Oaxus*

annis

*annis, qui circa Bactram eius oppidum nominis fluuióque vltra Panda oppidum Sogdianorum, vbi Alexander tertiam Alexandriam condidit ad contestandam itineris prolixitatem: quippe emensi à Libero, dehinc ab Hercule, aræ sunt constitutæ in testimonium laboris immensi. Illam terrarum partem * Iaxartes fluuius secat, qui Tanais putabatur: quem Dæmodamas dux transcendit: aliumq; esse perdocuit: & vltra Didymæo Apollini aras extruxit.*

al. Iaxates.

De Perside.

*Hic Persicus limes Scythis iungitur, sed Scythico Oceano, & Caspio mari, quà Oceanum Eoum cursus est, profundæ in exordio niues, dehincque longa desertio: postquam Anthropophagi excursus inuios reddidêre, post quos Seres, qui vndis aspergunt arbores suas, vt lanugo, quæ sericum creat, possit admitti. Hi aliarum gentium homines aspernantur, & appositionem mercium. Sine colloquio gaudent implere contractum. Hinc * Attacorus sinus, Hyperboreis beatitate consimilis, quo incolæ gratulantur, qui circuitu vallium auras nesciunt pestilentes.*

al. Attacorus

De India.

Dehinc India. nam Ciconas in medio error astruxit, sed à Mediis montibus inchoat India: nam in Eoum mare à meridiano porrecta, salubris Fauonij vegetabilibus flabris, secunda æstate annis singulis vegetatur, bisq; frugem metit. Pro hyeme Etesias perfert. Quinq; millia habuit oppidorum, & mundi pars tertia credebatur. Liber, primus ingressus Indiam triumphauit. In ea maximi fluuiorũ Indus, & Ganges, sed ab Scythicis montibus Ganges venit. Et Hypanis ibi amnis immodicus, qui Alexandri Magni iter incluſit: sicut in eius ripa locatæ testantur aræ. Latitudo Gangis vbi diffusior, viginti mill. passuũ: vbi angustus octo, pro-

al. deeſt profundus pedibus centum* millia. Ibi reges gentiumq; diuerſitas, tam exercitibus quàm elephantis copioſa. Vltra Palibotram vrbem mons Maleus, in quo hyeme in Septentriones vmbræ, in Auſtros æſtate cadunt, ſenis alternatæ menſibus. In eo loco per annum quindecim diebus tantùm Septentriones apparent. Homines fuſciores: nam Pygmæi montibus habitant, & qui confines Oceano ſine regibus degunt. Pandeam gentem fœminæ tenent: cui prior regina Herculis filia. In eo tractu etiam Nyſam vrbem eſſe Libero patri ſacram, montemq; Merum Ioui, vnde fabula eſt, eum Iouis ſemine procreatum. Ibi etiam inſulas duas auri, argentiq; metallis, ac fœtura prædicandas, etiam vocabulis approbatur: nam vna Chryſea, Argyrea altera nuncupatur. Omnes Indicomarum fuco decorantur. Alij cæruleis, alij crocinis fulgoribus tincti, gemmis comuntur.* Funerationes negligunt, elephantisq; vehi eximium putant: ſed in Taprobane inſula maiores elephanti quàm Indici. Ampliores etiam Margaritæ ſunt: quæ patet in longitudine ſtadiorum ſeptem millibus, in latitudine quinque millibus. Scinditur fluuio interfluente, atque Indiæ prætenta eſt: in quã ſeptem dierum iter, vt Romanis nauibus approbatum. Illic & illud mare abſque canalibus profundis ſenûm paſſuum altitudine deprimitur. Ibi ſeptentriones nõ apparent: Vergiliæ nunquam. Luna ab octaua in ſedecimam tantùm ſupra terras vident. Ibi ſidus clariſsimum Canopos. Sol ortiuus in læua conſpicitur. In nauigando nullum ſidus obſeruant: auium quas vehunt, volatus ſequuntur. Quaternis per annos menſibus nauigant. Homines ibi corpore grandiores vltra hominum menſuram, rutilis comis, cæruleis octãlis, trucioris ſoni. Nullo linguæ commercio genti alteri ſociantur. Cum negociatoribus aliis in ripa fluminis merces apponunt, ac vix complacitas mutant. Ætas illi vltra humanam fragilitatem prolixa, vt immaturè pereat, qui centenarius moritur. Nulli per diem ſomnus. Annona eodem ſemper tenore:

al. fœneratio-nes

ædificia

*ædificia humilia, paruaq;. Vitem neſciunt. Redundant pomis. Herculem colunt. Regem eũ, qui mitior, grauior, ac ſine prole fuerit, eligunt: & ſi in regnũ prolem ſuſceperit, remouent, hæreditariũ formidantes imperium: cũ quo tamen alij triginta cognoſcunt: Et ſi fuerit prouocatum ſeptuaginta iudices fiunt. Rex Liberi patris cultu componitur: & ſi peccauerit, interdicto omni vſu & colloquio, iugulatur. Culturas & venatus amant: verùm tygridum aut elephantorum piſcationibus delectantur, præſertim teſtudinum, quarum ſuperficie domos familiarum capaces operiunt. Dehinc habitant Ichthyophagi, quos Alexander veſci piſcibus vetuit. nec longè inſulæ Solis quæ dicitur, & Nympharum cubile rubens. in qua omne animal vi feruoris abſumitur. Mox, Hypanis Carmaniæ fluuius, à quo primum aſpici Septentriones incipiunt. Deinde tres inſulæ, in quibus hydri marini vicenûm ſunt cubitorum. In his rubrum mare littoribus ſinu gemino diſparatur. Verùm * ortiuus Perſicus dicitur propter habitationem Perſarum, qui ſinus vicies, & ſexaginta millia circuitu patet. Ex aduerſo alter Arabicus vocatur. Carmania quoque Perſis adiungitur, quæ ab inſula Aphrodiſia inchoat, quæ tranſlata eſt in Parthicum nomen. Littore quoq; occaſui obiacet, milliũ eſt quingentorũ quinquaginta. Oppidum ibi nobile Suſa, in quo templum Dianæ. Suſæ iuxta Tarbile, ſiue Babitace in centum triginta millibus: in qua ſunt homines, qui aurum in profunda defodiunt, ne cui ſit in vſu. Parthici verò regni nongenta quadraginta quatuor millia paſſuum. Verùm omnis Media, Parthia & Perſida ab Oriente flumine Indo, ab Occidente Tygri, à Septentrione Tauro Caucaſio, à Meridie rubro mari terminantur. Quæ omnes per longitudinem patent ter decies viginti millia paſſuum, per latitudinem octingenta triginta.*

* al. orticus

De Babylonia.

Sed Chaldæa gentis Babylonia caput eſt. Denique Aſſyria, & Meſopotamia propter illius claritatem Babylo-

nia vocatur. Vrbs ipsa sexaginta millia passuũ muris amplectitur, qui ducentis * pedibus alti, quinquagenis lati sunt: nisi quid amplius: Nam terni digiti singulis mensuræ nostræ pedibus applicãtur. Hæc interluitur Euphrate: ibi Iouis Beli templum, qui inuentor fuit disciplinæ syderalis. Hæc nunc ad solitudinem rediit exhaustæ Seleuciæ. Item in hunc vsum etiam Tesiphontem tertio ab ea lapide condidêre Parthi, ac nunc caput regnorum est. Habitantur etiam abdita Æthiopiæ, & adusta Troglodytarum, & Ichthyophagorum gentibus. Sed primi feras cursu prætereunt: alteri nando marinas beluas vincunt. Sunt & *Gorgones insulæ, obuersæ promontorio quod vocatur Hesperionceras: Has incoluisse Gorgonas ferunt, in quas à continenti biduo nauigatur. Vltra has Hesperidum insulæ, quæ intimo admodum mari sunt. Fortunatas autem insulas in læua Mauritaniæ constitutas inter Meridiem, Occasumq; non dubium est: quarum prima *Vmbriona dicitur: secunda Iunonia: tertia Theode: quarta Capraria: alia Niuaria, quæ aëre nebuloso, & concreto est. Mox Canaria, canibus immensæ magnitudinis plena, omnes auibus plenæ, nemorosæ, palmiferæ, nuce pinea, mellis copia, amnibus, ac syluris piscibus abundantes.

al. pasiibus

al. Gorgades

al. Membriona.

Item breuis repetitio.

PERCVRSVS breuiter terrarum situs, licet ignobilia quæque prætereuolans immorari non potuerim: tamen vt orbem terræ mariáque admensa cognoscar, mensuram omnem breuiter intimabo. A Gaditano freto per longitudinem directo cursu ad os Mæotis, tricies, & * ter viginti septem millia † quingenta passuum. Vniuersus autem circuitus ab eodem exordio per sinus dictos intra Mæotin lacum, centum quinquaginta septem. Cùm ipsa verò Mæotide centies * octies, bis nongenta. Europæ solius mensura octogies bis * nongenta quatuor. Africæ longitudo tricies septies †nongenta quatuor. Latitudo in Cyrenaicam eius partem non-

al. quater triginta.
al. deest.

al. octuagies bis XC millia.

al. XCIIII M

al. XCIIII.

Digitized by Google

*nongenta & decem: Asiæ verò longitudo * sexagies ter septingenta quinquaginta. Latitudo ab Æthiopico mari ad Alexandriam iuxta Nilum sitam per Meroën & Syenem, decies * octies viginti quinque millia. Exposita est terræ, quam ipsa peragraui, æquorumq́ mensura. Nunc ad artis præcepta, vt iussum est, veniemus.* al. septuagies. al. septies.

Dixerat: at Paphiæ paulò contractior ore
Mora intricante læditur:
Nixaque mox famulis marcentia terga reclinat,
Magis quòd * lassa pulchrior. al lapsa
Hic dudum roseas inter resoluta puellas
Voluptas inquit anxia:
Vnde hæc tam duris immitis rustica membris
Peregit orbis circulum,
Et tantos montes, fluuios, freta, ‡ compita currens al. competa
Delere venit tædia?
Hanc ego crediderim sentis spinescere membris,
Neque hirta crura vellere:
Nanque ita puluerea est agresti, & robore fortis
Iure vt putetur mascula.

*Quo dicto iocus ministris Veneris suscitatur ipsiq́ Cythereæ, cui de proximo susurratim decenter arrisit: Quam Arcas nutu hilaro, & quo eam solitus intueri, propter diuum reprehensiones circunspectus, inhibuit. Verùm pronuba propter assidens, nihil mirum, inquit, si properè Venus cum deliciis, famulitióque tam comi appulsa est lasciuire: nam & nuptialiter læta est, & blanda semper arridente Cyllenio. Et cum dicto Geometria præcipitur ad promissa properare: sed ita, vt summæ quæque perstringens, fastidium non suscitet tarditate. Tunc illa: Omnis mea quæ in infinitum *peragratur assertio, numeris, lineisq́ discernitur, quæ nunc corporea, tum incorporea comprobantur. Nam vnum est, quod animi sola contemplatione conspicimus. Aliud, quod etiam oculis intuemur. Verùm prior pars, quæ numerorum regulis rationibusq́ concipitur, germanæ meæ Arithmeticæ deputatur. Alia est linearis, atque apodictica huius pulueris* al. propagatur

erudita cognitio, quæ quidem ab incorporeis procreata, ac ſenſim in multiplices formas effigiata, tenui ac vix intellectuali principio in cœlum quoque ſubuehitur. Quod quidem incorporeum inuiſibiléque primordium, commune mihi cum Arithmetica reperitur. Nam Monas eiuſdem inſecabilis procreatio numerorum eſt, mihiq; ſignum vocatur: quod vtpote incomprehẽſibile, parte nulla diſcernitur. Apud illam Dias lineam facit, mihi linea in longitudinem ducta latitudinis nil prorſus acquirit. Superficies item mihi tam longè, latéque diffuſa, ſine profunditate cenſetur. Illi numerus, qui cunctis accedere ſpeciebus gregatim, ſigillatimq; poteſt, niſi rebus accidat incorporeus inuenitur. Ergo incorporea vtriuſque principia.

De Planis figuris.

VERVM *primæ apud me formandorum ſchematum partes duæ ſunt: Vna quæ dicitur Planaris, quam* ἐπίπεδον *Græcè ſoleo memorare: Alia Solida, quam* στερεὸν *dicimus. Et prioris principium* σημεῖον, *quod punctum vel ſignum Latialiter appellatur. Conſequentis ſuperficies, quæ* ἐπιφανεία *dicitur. Punctum verò eſt, cuius pars nihil eſt: quæ ſi duo fuerint, linea interiacente iunguntur.*

De lineis.

LINEA *verò eſt, quam* γραμμὴν *vocamus, ſine latitudine longitudo. Linearum aliæ directæ ſunt, quas* εὐθείας *dico: aliæ in gyrum reflexæ quas,* κυκλικὰς. *Nonnullas etiam,* ἑλικοειδεῖς. *Alias* καμπύλας *pro obliquitate diſcrimino. Quæ tamen lineæ punctis vtrinque ſecus includuntur, ſicuti ipſæ quoque ſuperficiem circumcingunt.*

Superficies eſt, quæ longitudinem, & latitudinem tantùm habet, profunditate deſeritur, vt eſt color in corpore. Hanc ἐπιφανείαν *Græci dixêre: & vt dixi eius termini ſunt lineæ, ſiue planæ, ſine ſinuoſæ.*

De

De plano angulo.

PLANVS *autem angulus fit in planicie duabus lineis ſe inuicem tangentibus, & non vnam facientibus ad alterutrum inclinationem. Quando autem æquè intra ſe tenent angulum lineæ, & directæ fuerint, directilineus dicitur angulus, vt Græcè* εὐθύγραμμος. *Quando autem directa ſuper directam iacentem ſtans, dextra lauáque angulos æquales fecerit, directus vterq; eſt angulus: & illa ſuperſtans perpendicularis dicitur: ſed Græcè* κάθετος.

Angulus maior directo, obtuſus dicitur. Minor directo, acutus.

Diffinitio eſt res quæ alicuius eſt terminus.

Forma, eſt res quæ ex aliquo vel aliquibus terminis continetur.

Circulus, eſt planaris figura, quæ vna linea continetur. Hæc linea περιφέρια *appellatur: ad quam ex vna nota intra circulũ poſita, omnes directæ ductæ lineæ, æquales ſunt.*

Punctum autem circuli eſt, circuli media nota.

Diametros, eſt directa linea quædam, per punctum ſupradictum ducta, quæ orbem æqualibus partibus diuidit.

Hemicyclium eſt figura quæ Diametro, & Peripheria media, quam eadem diametros diſtinguit, continetur. Lineæ tres directæ, diuerſa poſitione faciunt trigonum, quatuor tetragonum, multæ polygonum. Et hæ planæ figuræ dicuntur; quarum ſunt genera tria. Quorum vnũ directis lineis clauditur, quod Græci εὐθύγραμμον *vocãt. Aliud, quod inflexis, quod* καμπύλογραμμον *dicunt. Tertium, quod directis ſimul curuisq; lineis aptatur, quod* μικτὸν *dicunt.*

Εὐθύγραμμος igitur & τρίπλευρος, & τετράπλευρος, & πολύπλευρος dicitur. τρίπλευρος tres habet formas: nam trigonus eſt. Aut ἰσόπλευρος, *quod Latinè æquilaterum dicitur, quòd tribus paribus lineis lateribusq; concurrit:* Aut ἰσοσκελὴς *quòd ex tribus lineis duas æquales habet, qui-*

bus quasi cruribus insistit, denique æqui crurium vocitatur: Aut σκαλινὸς, quod omnes tres lineas inter se inæquales habent.

Εὐθύγεμμος item τετράπλευρος quinque species habet. Primam, quæ quatuor æqualibus lineis & directis angulis sustentatur, quod schema tetragonum dicitur. Secunda species, quæ directiangula est, non æquilatera: & dicitur ἑτερομήκης. Tertia, æquilatera est, non tamen directiangula, & dicitur ῥόμβος. Item quæ ex aduerso sibi latere æqualia, & contrarios angulos inuicem sibi æquales habet, & neque omnia latera inuicem sibi æqualia, neque angulos directos, & dicitur ῥομβοειδὴς. Item quæ nec latera sibi inuicem æqualia, nec angulos directos, sed acutos, & obtusos, & dicitur ἀμφίπλευρος. Extra has formas quicquid quadrilaterum est τραπέζιον vocatur.

Parallelæ sunt directæ lineæ, quæ in eadem planicie constitutæ, atq; productæ in infinitum nulla parte in se incidunt.

Dictum de Tetrapleuris: quorum similitudo Polypleura schemata potest docere: In his autem pentagona, hexagona, & cætera euthygrammi generis continentur.

De genere schematis secundo.

SEQVITVR *secundum schematum genus, quod curuis lineis informatur, quod καμπυλόγεμμον appellatur, cuius species duæ sunt. Vna quæ integri circuli rationes tenet: nam integer est, cùm ad eius circumferentiam ab vno centrali lineæ protentæ vndique æquales sibi sunt. Alia, quæ obducti circuli diuersitates ostendit. Tertium genus est planorum schematum, quod μικτὸν vocant, quod partim curuis lineis, partim directis includitur, vt est semicirculus: cuius, vt suprà dixi, gyrum curua linea facit. Et alia directa, quæ est linea, sicut dixi διάμετρος dicitur, Latinè dissertmina, quæ si in circulo pleno sit, per centrum eius ad vtranq; circumferentiam peruenit.*

De Er-

De Ergasticis schematibus.

In *his generibus planorum, alia schemata dicuntur Ergastica, alia Apodictica. Ergastica sunt, quæ faciendæ cuiuslibet formæ præcepta continet. Apodictica, quæ probandi, quod asseuerant, afferunt documenta. Verùm Græcis nominibus sic appellantur: Primus,* ὑσατικὸς. *Secundus,* ἰθυμματικὸς. *Tertius,* ἀνάγεσφος. *Quartus,* ἔγγεσφος. *Quintus,* περίγεσφος. *Sextus,* παρεμβολικὸς. *Septimus* προσδρεπικὸς.

ὑσατικὸς *est, qui docet quibus argumentis lineas præcidamus ad imperatum modum.*

ἰθυμματικὸς *dicitur, quo docetur, quibus argumentis propositæ lineæ adiungi, & scribi possint.*

ἀνάγεσφος *dicitur, quo docetur quomodo concludendum sit reliquum schema, quod imperatum est.* ἔγγεσφος *est, qui monstrat, quibus argumentis dato circulo verbi gratia, imperatum trigonum, vel quid aliud in medio posßimus conuenienter ascribere.*

Περίγεσφος *tropus est, qui docet, quemadmodum datum circulum, verbi gratia, quadrato concludamus schemate.*

Παρεμβολικὸς *est, qui docet quemadmodum, verbi gratia, dato tetragono immittamus datum trigonum, vt tetragoni spacia crescant, non schema mutetur.*

Προσδρεπικὸς *tropus est, qui docet, quemadmodum verbi grátia inter datas impares lineas inueniamus mediam, quæ tantũ cedat maiori lineæ, quantum præcedit minorem. Hi sunt tropi generales Ergasticorum schematum.*

Apodictici autem tropi ideo transeuntur, càm mihi cum Dialectica, quam audistis, communes sint. Sed omnia schemata quoq; partibus communibus intexũtur, quæ à Græcis sic appellantur. Prima, πρόθεσις. *Secunda,* διόρισμος. *Tertia,* κατασκευή. *Quarta,* ἀπόδειξις. *Quinta,* συμπέρασμα. *Latinè etiam sic possumus interpretari: Prima schematis propositum. Secunda determinatio quæstionis.*

Tertia dispositio argumentorum. Quarta demonstratio, comprobatióque sententiæ. Postrema conclusio. Hoc de generibus planorum dictum sit. Ad theorematum membra redeamus: nam vtique membra sunt linea & angulus.

Angulorum natura triplex est: nam aut iustus est, aut angustus, aut latus. Iustus est, qui directus, & semper idem. Angustus autem acutus est, & semper mobilis. Latus verò obtusus, mobilisq; similiter: Nam cum latior fuerit directo siue multum, siue exiguum, obtusus tamen erit: & cùm mouerit, in eadem forma permanebit: quæ mobilitas in lineis al. confirmis *constat, cùm maiores minoresq; formantur. Huius autem collationis quatuor sunt species. Prima dicitur ἰσότης. Secunda ὁμόλογος. Tertia ἀνάλογος. Quarta ἄλογος.*

Ἰσότης est, cùm collata consentiunt: ὁμόλογος, cùm duæ lineæ pares, vni mediæ, duplo, parilíve cõferuntur. ἀνάλογος, cùm linea ab alia duplo victa, aliam tantundem superet. ἄλογος verò est, quæ neque æqualitate, vel media, tertiáve parte, neque duplo, triplóve, alteri vlláve parte consentit.

Omnis autem linea, aut ῥητὴ dicitur, aut ἄλογος. ῥητὴ autem illa est, quæ prior proponitur, aut quæ propositæ lineæ communi mensura confertur. ῥητὸν autem dicitur quicquid conuenit. Proposita autem linea, quamuis collata non sit, tamen quia adhuc non est ἄλογος alij collata, & habet quidda̅, quod ex se sola perficiat, rationabiliter appellatur ῥητή. ἄλογος autem iam collata linea efficitur, si dissonare per omnia reperitur. Lineas autem quæ sibi consentiunt συμμέτρους al. ἀμέτρους *dicimus, quæ non consentiunt ἀσυμμέτρους. Et non mensura sola, sed & potentia συμμέτρους facit: & dicuntur δυνάμει σύμμετροι. In mensura autẽ pares, μεσοσύμμετροι appellantur. Ergo cùm tam mensura, quàm potentia conferantur, omnes quæ vel potentia, vel mensura discrepant, ἀσύμμετροι sunt. Ex his Ἄλογαι tredecim fiunt, quarum prima dicitur μέση ἄλογος: Secũda ἐκ δύο μέσων ἄλογος. Huius species sunt sex, quarum prima dicitur πρώτη ἄλογος. Secunda,*

cunda similiter δευτέρα. *Item* τρίτη, *& cæteræ deinceps. Item tertium genus dicitur* ἐκ δύο μέσων πρώτη ἄλογος. *& similiter vt suprà.*

Quartum, ἐκ δύο μέσων δευτέρα ἄλογος.

Quintum genus dicitur μικτὴ ἄλογος.

*Sextum,** ἐκ δύο μέσων δυναμένη ἄλογος. *al. additur* ῥητον *&* ἄλογον *scribitur.*

Septimum, διὰ μέσα δυναμένη ἄλογος.

Octauum, ἀποτομὴ ἄλογος. *Huius species sunt sex.*

Prima, Secunda, Tertia. Et deinceps, dicuntur, vt suprà.

Nona, μέση ἀποτόμη πρώτη ἄλογος.

Decima, ἀποτόμη δευτέρα ἄλογος.

Vndecima, ἐκ μέσων ἄλογος.

Duodecima, μετὰ ῥητοῦ μέσων τὸ ὅλον ποιοῦσα ἄλογος.

Decimatertia, μετὰ μέσων ὅλον ποιοῦσα ἄλογος. *al.* ῥητὴ *add.*

Hæ omnes mixtæ cæteris lineis, dum aut trahunt suas, aut alienas vires accipiunt, diuersis rationibus certos spatiorum modos, quos Græci χώρας *appellant, demonstrant.*

De solidis figuris.

HÆC *de planis dixisse sufficiat, nunc de solidis, quæ* στερεὰ *dicimus, videamus:* στερεὸν *schema,* *longitudine, latitudine, altitudine constat, cuius extremum superficies est, vt in planis linea. Subsistit autem solidum schema planorum schematum superficie. Nam subiacenti trigono Pyramis imponitur, circulo conus aut cylindros, quadro cubus, & cætera similiter.* *al. add. quod*

Sphæra sanè intrinsecus capax omnium circulis subsistit, in quos resoluitur. Soliditas verò efficit schemata generalia, quæ dicuntur à Græcis Pyrames. Item Prisma, id est, sectio, quæ instar schematis est. Item Cubus: item Conus: item cylindrus: itē Sphæra. His adduntur nobilia schemata ex his composita Octaëdros: item δωδεκαέδρος: *item* εἰκοσαέδρος: *quæ cuncta vt ordine suo monstremus in puluere, hæc primitus concedenda fas sit. Ab omni signo ad omne signum di-*

rectam lineam ducere: & terminatam directam, per continuum in directam emittere: & omni centro, & interstitio circulum scribere: & omnes directos angulos inuicem æquales sibi esse: & omnem directam lineam terminatam, quantum videtur producere: Et si in duas directas lineas directa
al. duabus *linea incidet, intus & eadem parte duos angulos* duobus rectis minores faciat, ex illa parte qua sunt minores duabus rectis directas lineas conuenire.*

Communes animi conceptiones sunt tres, quæ eidem æqualia sunt, & inuicem sibi æqualia sunt. Si æqualibus æqualia addas, tota æqualia esse: Et si æqualibus æqualia adimas, æqualia sunt reliqua.

Hæc cum permissa conspiceret, lineam in Abaco rectam ducens, sic ait: Quemadmodum potest super datam directam terminatam lineam Trigonum æquilaterum constitui.
al. Quo dicto **Quo dato complures philosophi, qui vndique secum constipato agmine consistebant, primum Euclidis Theorema formare eam velle cognoscerent confestim acclamare Euclidi, plauderéque ceperunt. Cuius laudibus etiam ipsa Geometria plurimum gratulata, se per sectantis gloriam sublimari prouehiq; cognoscens, ab eodem libros eius, quos casu apportari conspexerat, festina corripuit, atque in cæteræ astructionis doctrinæq; documentum, Ioui ac senatui cælitum offerens intimauit. Quo facto, & doctissima cunctarum, & benignissima comprobatur.*

FINIS SEXTI LIBRI.

MAR-

MARTIANI CAPELLAE DE ARITHMETICA, LIBER VII.

POST QVAM conticuit prudens permensio terræ,
‡Innuba sollertes curam quæ instigat in artes: *al. incuba*
Sic abacum perstare iubet, sic tegmine glauco
Pandere puluereum formatum ductibus æquor.
Altera tunc etiam gerularum accire iubetur
Germanam, doctæ mundum quæ admensa sororis;
Nec mora digreditur. Tunc rursus dia Voluptas
Ipsius ætherea Cyllenj immurmurat aure:
Cùm doctas superis, admirandasque puellas
Approbat armipotens, tu optati lentus amoris
Gaudia longa trahis, ‡captumque eludis honorem? *al. captũ quem laudis honore*
Seria marcentem stupidant commenta maritum. *al. fastigia*
Talia complacita spectat ‡ fastidia Virgo,
Nec te cura tori, nec te puer ambit herilis,
Nec mea mella rapis, quæ nam hæc hymeneia lex est?
In Veneris agro Pallas sibi vindicat vsum:
Quam melius thalamo dulcis petulantia feruet.
Casta maritalem reprimit Tritonia mentem,
Et nuptæ non æqua venit, poscenda Dione est,
Conueniensque tibi potius celebrare Priapum.

His Athlantiades auditis, licet risum inhibere vix posset, ne infacetus tamen, & impar lepidulis haberetur, hilaro susurramine sic respondit:

Licet vrgeas Voluptas
Thalamos inire suadens,
Tamen exeret ‡ peritas *al. paratas*
Breuis ambitus puellas:
Demumque nec iugalis

Cessa-

Cessator intricatus
Tardabo fulcra lecti.
Et si quid illa nostræ
Veneris feret voluptas
Nec vobis abnegabo:
al. furiis †Furtis modo allubescat,
al. Et. ‡Vt clàm rosera paruæ,
Liliaque det papillæ.
al. sensus Ne nunc ‡ sexus iugalis
Cura ferale morsum,
al. fellis atro Et vulsa ‡ pellis acre
Laceros trahat capillos.

QVO *dicto renidens, & plus solito lætior Voluptas ad Venerem regressa, cuncta eius auribus intimauit, quæ delitiosa mollitie, & interrumpente genas rubore penè prodidit susurrata. Tuncq; marcidulis decenter pæta luminibus Maiugenam conspicatur, & quodam aspectu promittentis illexit: quam Saturnia de propinquo, velut deprehendentis castigabat obtutibus. Quæ dum geruntur, Pædiáque egressa dudum cum alia fœmina miri decoris ingreditur, cui quædam maiestas nobilissimæ vetustatis, & ipsius Tonantis natalibus ortuq; præcelsior vultus ipsius lumine renidebat, quæ etiam miraculis quibusdam capitis reuerenda videbatur. Nam primo à fronte vno, sed vix intelligibili radio candicabat: ex quo item alter erumpens, quadam ex primo linea defluebat: Dehinc tertius & quartus, tumq; etiam nonus, Decuriatusq; primus, honorum reuerendumq; verticem duplis triplisq; varietatibus circulabant: sed innumerabili radios multitudine prorumpẽtes in vnum denuo tenuatos, miris quibusdam defectibus contrahebat.* al. pluriformem *Huius autem multiplicem pluriformemq; vestem quoddam velamen, quo totius naturæ opera tegebantur, abdiderat: Digiti verò Virginis recursantes, & quadam incomprehẽsæ mobilitatis scaturigine vermiculati. Quæ mox ingressa septingentos decem, & septem numeros complicatis in eos digitis*

gētis Iouem ſalutabunda ſubrexit. Tum philoſophia, vt Trizonidem propter aſtabat: quid numero tali Arithmetica intuliſſet, exquirit. Cui Pallas, proprio inquit Iouem nomine ſalutauit. Ac tunc illi radius primus emer ſerat, qui colliniatæ lucis nitore porrecto ipſius Iouis verticē luminauit. Quibus miraculis radiorum innumera repente multitudine prorumpente, nōnulli *telluſtres, ſyluicolæq; diui Herculem conſpicati, opinantes eam hydreo germine pullulare. Ac tunc oborto terrigenis muſſantibus murmure puer ille Piceus iuſſus admonere ſilentium. Verùm fœminam Pythagoras, vt inter ſapientes *aſtabat vſque Abacum †conſecutus, idemq; iam artem promere cupiēti, quandam lactei luminis facem officioſo conſiſtens munere præferebat. Tum illa antequam iuberetur, quid oportet expromere, ſic exorſa:

*al. telluriſtres

*al. Spiceus

*al. extabat

†al. conſectatus

Non ignota cælo, nec rebus mundanis ignorata, quas *genui, aduenio, ſuper veſtrum quidem nihil dedignata concilium, quamuis ſingulos vos vniuerſosq; recenſeam ex meis ramalibus germinari, tuq; potiſſimū quem principalis ante cunctos procreauit emiſſio, tuæ ſingularis primigeniæq; naturæ fontem Iupiter recognoſce: Nec deſpicabilem veſtrūm omniū matrem, Mercuriale quod habeo me faxit officium, cùm proſapiam arcanæ *artis, originisq; primordialem vobis ſtudeam comprobare. Quæ cùm in terris exerceor, aſtrorum populus recognoſcat honorandam ſuæ multitudinis genitricem.

*al. genuit

*al. ſortis,

De Monade.

PRÆ cunctis igitur *aſſata ſacra Monas eſto: quam ante cuncta †vibrantem ſociati poſtmodùm numeri principia docuerunt. Quæ ſi ſpecies eſt, accidens cuilibet exſtantium. Primo priuſq. eſt, quod numerat, quàm illud numerandum, rite eam ante ipſum, quem principem dixêre, venerantur. Nec diſſimulabo, quòd Monas retractantibus vnū ſolum ipſa eſſe ab ea atque cætera procreari, omniumq; numero-

*al. fata

†al. librantem

numerorum ſolam ſeminarium eſſe, ſolamq; menſuram, & incrementorum cauſam, ſtatumq; detrimentorum: quæ tamen vbique pars eſt, vbique totum, dum per cuncta perpetua: Neque enim quæ eſt ante exſtantia, & quæ poſt abſumpta non *abſconditur, *poteſt non eſſe perpetua. Hanc igitur patrem omnium Iouem rite eſſe memoratum: quod quidem Idalis illius intellectualiq; ſpeciei vis cauſatiua teſtatur. Ad cuius exemplum vnum Deum, vnum mundum, vnumq; Solem, ſingularemq; Lunam, Elementa etiam in quo exſtant ſingula memorari. Licet Ariſtoteles vnus è ſectatoribus meis, ex eo quòd vnum ſolum ipſa ſit, & ſe quæri ſemper velit, Cupidinem aſſerat nominatam, quòd ſe cupiat: Siquidem vltra habeat, & expers totius elationis, aut copulæ in ſe proprios detorquet ardores. Hanc quoque alij concordiam, hanc pietatem, amicitiamq; dixêre, quòd ita nectatur, vt non ſecetur in partes: Tamen rectiùs Iupiter nuncupatur, quòd ſit idem caput, ac pater deorum.*

al. aſcenditur.

De Diadé.

DENIQVE cùm vnum facta in quodcunque defluxerint, licet eius linea inſecabilis, ac ſine latitudinis ſignificatione fundatur: Diadem tamen facit. Quæ Dias, quòd ſit prima procreatio, à nonnullis Geneſis dicta, quòd autem inter eam, ac monadem prima coniunctio eſt conſortiumq; conſimile, Iuno perhibetur vel coniunx, vel germana præcedentis. Eſt autem medietatis capax: Nam bona malaq; participat. Eadem diſcordia ex qua aduerſa oriantur, vtpote quæ prima poterit ab adhærente ſeparari. In bonis verò eadem iuſtitia, quòd duobus æquis gaudeat pariter ponderatis: Eademq; ſocietas, quòd vinculũ, quo media connectantur, habeatur vtriq; commune. Ab hac numerus auſpicatur: Et eſt opinabilis corporatio, motusq; primi probamentũ. *Elementorũ etiã *mater, nam de Diade quartus elementorũ numerus procreatur: primaq; forma paritatis eſt.*

al. aliorum.

De

De Triade.

TRIAS *verò princeps imparium numerus, perfectusq; cẽsendus. Nam prior initium, mediũ, finemq; sortitur, & centrum medietatis ad initium finemq; interstitiorum* *æqualitate componit. Deniq; fata Gratiarumq; germanitas, & quædam Virgo, quam dicunt* Cœloq. Ereboq. potentem, *huic numero colligatur. Ex eo etiam perfectus, quòd perfectos gignit, senariũ nouenariumq;, cuius auspicio preces tertiò, ac libamina repetuntur. Tres symphonias continet Harmonia, id est, Diapason, Hemiolion, Diatessaron. In tria se spacia temporis cursus alternat, ideoq; tribus diuinatio memoratur. Idem mundana* * *præfectio est. Nam monadem fabricatori deo, Diadem materiæ procreanti, Triadem idealibus formis consequenter aptamus. Animam verò rationis & iracundiæ cupiditatisq; distribuere tricario.*

æqualitatem

præfectio

De Tetrade.

QVID *Tetradem dicam? in qua soliditatis certa perfectio: nam ex lõgitudine ac profunditate componitur, decasq; plena his quatuor numeris gradatim plicitis integratur, id est, vno, duobus, tribus, quatuor. Item Hecatontas à decade quaternario cumulatur, id est,* 10. 20. 30. 40. *qui sunt centum. Et item à centum quatuor numeri reddunt mille, id est, centum, ducenti, trecenti, quadringenti. Sic decem millia, cæteraq; excrementa complentur. Quid quòd quatuor anni tempora, frontesq; cœli, elementorumq; principia esse non dubiũ est? Hominũ etiam quatuor ætates, quatuor vitia, quatuorq; virtutes. Hic numerus quadratus ipsi Cyllenio deputatur, quòd quadratus deus solus habeatur.*

De Pentade.

SEQVITVR *pentas, qui numerus mundo est attributus. Nam si ex quatuor elementis ipse sub alia forma est quin-*

Digitized by Google

est quintus, Pentade est rationabiliter insignitus: qui quidem permixtione naturali copulatur: nam cõstat ex vtriusque sexus numero. Trias quippe virilis est, Dias fœmineus existimatur. Etiam Apocatasticus dicitur. Et siue cum aliis imparibus, siue cum suo genere sociatus, se semper ostendit. Nam quinque per quinque, habes 25. Et quinquies terni, 15. Et quinquies septeni, trigies quinquies. Et quinquies nouieni, quadragies quinquies. Item Zonæ terræ quinque. In homine sensus quinque: totidemq; habitatores mundi generibus, vt homines, quadrupedesq;, reptantes, natantes, volantes. Hunc numerum quis neget esse diametrum? Nam decadis perfectio, circulusq; huius hemisphærio dissecatur.

De Hexade.

Senarium autem perfectum, analogicumq; esse quis dubitet, cùm suis partibus impleatur? Nam & sextam sui intra se continet, quod est vnus: & tertiam, quod duo: & medietatem, quod tria. Item naturalia officia sine quibus esse nihil potest, sunt sex, Magnitudo, Color, Figura, Interuallum, Status, Motus. Item motus totidem differentiæ sunt: nam mouemur prorsum, retrorsumve, dextra, læuáque, sursum, deorsumq;. nam ille æternus quidam motus est circuli. Hic autem numerus Veneri est attributus, quòd ex vtriusque sexus commixtione conficitur, id est, ex triade, qui mas, quòd impar est numerus habetur, & al. sexus faciunt *diade, quæ fœmina, paritate: Nam bis terni, hexas fit. Solida etiam figura quadrati sex superficies habet. Totius harmoniæ toni sunt sex, id est, quinque toni, & duo hemitonia. Idem per primum motum hoc est, diadem, collatus, duodecim facit: inter quos duos numeros, duo medij inueniuntur, id est, octo & nouem. Quorum vnus ex meo nomine, reguláque censetur, nam Arithmeticus memoratur idem nouenarius: eodem enim numero superatur à duodecim, quot numeris superat senarium, id est, tribus. Alius autem*

num-

numerus, id est, octo musica ratione confertur. Ea enim parte superatur, à 12. quà ipse superat sextum, id est, tertia. Nam sexti tertia, duo sunt, duodecimi tertia quatuor: quòd Geometrica ratione componitur. Ea enim possunt* per collationem media, id est, octo per nouem, quæ extrema, id est, sex per duodecim. Nam vtræq; faciunt septuaginta duo. Item in maioribus numeris, media extremorum rationibus componuntur, sub prædicta senaria ratione: nam sexies septuagesies dispondius facit quadringentos * trigies dispondius. Similiter octies septuagesies dispondius quingentos septuaginta sex. Item nouies 72. faciunt sexcentos 48. Similiter duodecies, faciunt 864. Quæ media inter se multiplicata reddunt numeros extremorum inter se conueniētium. Hic primus numerus, id est, senarius harmonias ostenditur genuisse: quippe sex ad duodecim, est symphonia Diapason: sex ad nouem, hemiolos: sex ad octo, epitritos, id est, symphonia Diatessaron: vnde Venus harmoniæ * mater perhibetur. Item hic senarius quadrato & solido quaternario sociatus, horas diei, noctisq; dimetitur: nam quater seni *viesis quadrusis faciunt.

al. post

al. trios

al. maior

al. vies quartis

De Heptade.

QVID autem te Heptas veneranda commemorem? Quæ quòd naturæ opera sine fœturarum contagione conformas, inter deos Tritoniæ virginis vocabulū possedisti. Nam cùm omnes numeri intra decadem positi, aut gignant alios, aliisq; gignantur, aut procreentur; hexas, octas generantur tantummodo: Tetras autem & creat, & creatur: At heptas, quòd nihil gignit, eo par Virgini perhibetur. Sed quòd à nullo nascitur, hîc Minerua est. Et quòd ex numeris tam masculinis, quàm femininis constet, Pallas Virago est appellata: nam ex tribus & quatuor septem fiunt. qui numerus formam Lunæ complectitur: nam primo est corniculata, quam μονοειδῆ Græci vocāt: Deinde medilunia, quam

dicunt διάτονον: Dehinc dimidiato maior, quæ dicitur ἀμφίκυρτος. Mox plena, quæ dicitur πανσέληνος. Item tres formas prædictas deficiens repetit. Hic numerus Lunæ cursum significat: nam vnum, 2. 3. 4. 5. 6. 7. 28. faciunt. Item septem sunt circuli, & tot planetæ, tot dies, totq; transfusiones elementorum: nam ex informi materie primus ignis, ex igni aër, ex aëre aqua, ex aqua terra. Item fit ascensio, & ex terra aqua est, ex aqua aër, ex aëre ignis, ex igni in materiem incomprehensam iam nō poterit peruenire. Quid, omnium natura, nónne huic probatur numero deseruire? In principio septimani partus hominē absolutum, perfectumq; dimittunt. Dehinc ideo homo septem meatus habet in capite sensibus præparatos, duos oculos, auréſq. & nares totidem, & vnum os. Dehinc mense septimo paruuli dentes emergunt, ac septimo anno mutantur. Item secunda hebdomas *pubertatem mouet, gignendiq; possibilitatem. Tertia florem genarum: Quarta incrementa staturæ finiuntur. Quinta iuuenalis ætatis plena perfectio est. Septima etiam natura abstrusit membra vitalia, linguam cor, pulmonem, lienem, iecur, & duos renes. Item septem corporis partes hominem perficiunt: Caput tenus *imum collum, pectus, ventrem, duas manus, totidemq; pedes. Totidémque stellæ in vertice axis cælestis.

al. ubertatem

al. imo collo

De Octade.

Vulcano octonarius numerus sacer.

At octonarius numerus primus cubus est, & perfectus Vulcano dicatus. Nam ex primo motu, id est, diade, quæ Iuno est, constat. Nam dias per diadem facit tetradem: At bis ducta, facit octadem. Perfectus item, quòd à septenario tegitur. Omnis enim cubus sex superficies habet. Item ex imparibus consecutis impletur. Nam primus imparium trias, secundum pentas ambo octadem faciunt. Item cubum, qui à triade venit, id est, 27. sequentes impares reddunt, id est, heptas, enneas, & 11. qui omnes faciūt 27. Item tertius

tertius cubus, qui à tetrade venit, id est, 64. Nam quater quaterni sunt sedecim. Hoc quater, 64. fit, & hic ex imparibus quatuor, qui superiores sequuntur, id est, 13. 15. 17. 19. fiant simul 64. Et sic omnes cubi per imparium incrementa inueniuntur, sui duntaxat numeri. Sanè hic octonarius cubus ita omniū cuborum primus est, vt monas omnium numerorum. Cubus autem omnis etiam matri deûm tribuitur: nam ideo Cybele nominatur.

De Enneade.

ENNEAS *quoque perfecta est, & perfectior dicitur, quoniam ex triade perfecta forma eius multiplicata perficitur. Deinde, quòd primi versus finem tenet, & ideo Mars appellata, à quo finis omniū rerum. Quadratus quoq; finis est eorum, quæ per collationem augentur. Nam & harmoniæ vltima pars est. Ad enneadem enim ab octade collatio, percussionis sonus efficitur. Non minùs nouem Musas dixêre. In mundo etiam nouem sunt Zonæ, id est, sphæræ, & deorum septem, & terræ.*

De Decade.

DECAS *verò vltra omnes habenda, quæ omnes numeros diuersæ virtutis, ac perfectionis intra se habet. Quæ licet primi versus finis sit, secundæ monadis implet auxilium. Hæc primi versus numerorum regulas, analogias, genera, species, differētias, perfectiones, & imperfecta concludit, datúrque Iano, quamuis eam plurimi Apocatastasim memorárint.*

Quid sit numerus.

DICTVM *breuiter, qui numerus primum versum facit, quos deorum contineat, quásque virtutes, iam nunc quid ipse numerus sit, quásve inter se analogias seruet & formas, breuiter intimabo.*

Numerus est congregatio monadum, vel à monade veniens multitudo, atque in monadem desinens.

Sunt autem numeri simplicis regulæ quatuor. Prima est, quæ appellatur à paribus par. Secunda, à paribus impar. Tertia, ab imparibus par. Quarta, ab imparibus impar, quas inferiùs memorabo.

Sunt etiam qui primi numeri appellantur, qui à nullo numero diuidi possunt, nisi à monade tantum non diuidi, sed componi videntur, vt puta 7. 11. 13. 17. & cætera similia: nullus enim eos diuidere vno ordine potest. Quapropter primi *appellantur: quoniam à nullo exoriuntur, nec æquis portionibus discernuntur. A semet igitur nati alios ex se creant numeros: quoniam ab imparibus paria fiunt, à paribus impar fieri nullo modo potest. Ergo & primi numeri necessario habēdi, pulchriq3, sed omnes numeros primi versus sub his regulis retractemus. Monas quidem numerus non est. Dias par est. Trias, & ordine, & virtute primus. Tetras, à paribus par. Pentas primus. Hexas, à paribus impar, & ab imparibus par. Vnde & perfectius nominatur. Heptas primus. Octas à paribus par. Enneas ab imparibus impar. Decas ab imparibus par. Sicut in primo versu, ita & sequētibus hæ regulæ colliguntur. Primus igitur versus est, à monade vsque ad enneadem. Secundus, à decade vsque ad nonaginta. Tertius verò ab hecatontade vsque ad nongentos. Quartus, qui & vltimus à mille vsque ad nouem millia, licet nonnulli Græci & μυριὰς adiecisse videantur. Mihi verò solus numerus approbatur qui digitis coërcetur.*

Aliàs quædam brachiorum contorta saltatio sit; quæ fit, vt numeros Germanæ præcedentis formis, ac lineis concinnamus. Nam mihi in primo versu monas, illi in signo principium quòd non habet partes. In secundo versu à decem numeri velut linea discinduntur. In tertio versu quadrati ex centum, reliquisq3 fiunt, quæ velut latitudo primæ longitudini sociatur. In quarto versu iam cubi sunt, ideo ex

mille

mille reliquiq; ſoliditas. Finis ergo vel limites mihi ſunt monas, decas, hecatontas, & mille: Geometriæ verò nota, linea, figura, ſoliditas. Nam monas ita indiuidua eſt, vt nota: Decas verò in numeris, vt linea longitudinis ſolius. Hecatontas quadratus, qui eſt ſuperficies, & in latitudinem diuiditur. Item decas per decas fit centum quadratus. Hoc per decem fit cubus mille. Omnis impar progreſſus à monade per ſingulas poſitiones neceſſariò quadratos efficit. Prima ipſa monas adde triadem fecit quatuor, primũ quadratum: aſſocias quinque, feciſti ſecundum quadratum nouem: iunge 7, impleſti quadratum ſedecim: adiicis item nonas, & perficis quadratum 25. Eodem modo progreditur ratio vſq; in infinitum. Sed ad ſuperius diuiſa regrediar. Omnem numerum aut parem, aut imparem eſſe, aut vtroque finiri. Quicquid numero adiiciatur finito, finitum adiici: neque ex finitis finitum fieri poſſe.

De pari & impari, ex iisque compoſitis.

OMNIS verò numerus, aut par aut impar eſt. *Par eſt, qui in duas æquas partes diuiditur, vt 2. 4. 6. Impar, qui in duas æquas partes diuidi non poteſt, vt 3. 5. 7. Deinde ex imparibus, quidam ex imparibus tantùm impares ſunt, vt 3. 5. 7. Quidam etiam multitudine conſtant, vt 9. 15. 21. quos περισσάκις περισσὰς Græci appellant. At in his qui pares ſunt, plura diſcrimina ſunt, at pares ſunt, & diuidi poſſunt. Cæteri vel ex paribus pares, vel ex paribus impares, vel ex imparibus pares. Et illos Græci ἀρτιάκις ἀρτίους, vel περισσάκις ἀρτίους, vel ἀρτιάκις περισσοὺς nominant. Pares ex paribus ſunt quatuor, quia ex bis binis octo, quia ex bis quaternis cõſtant. Pares ex imparibus ſunt, qui pares impari multiplicatione fiunt, vt bis terni *ſex, aut* al. ſexis *quinquies quaterni * viginti, quod genus Græci* περισσάκις al. viet. *ἀρτίους vocant. Et hi qui imparem numerorum multitudinem pari multiplicatione conſummãt, vt cùm bis ter in ſex,*

& quater quinque viginti fiunt, quod genus ἀρτίακις περισσὸν Græci vocant. Qui numeri quamuis idem ſunt, rationes tamen in creſcendo diuerſas recipiunt, atque ex his ipſis quidam in duas partes diuiſi protinus in pares numeros recidunt. Quidam ſemel, ſæpiuſve per pares replicati, citra ſingularitatem in impares reſoluuntur. Nam duodecim, & viginti ſemel per pares diuidi poſſunt. At 48. nimirum bis vicenos quaternos: inde bis duodenos, deinde ſenos omnes adhuc pares efficiunt, nouiſſimè in ternos impares decidunt. Itaque nemo longius procedere ſimili multiplicatione poteſt, quin vt duplicatione reuoluta aſcenditur: ſic per replicationes, item in plures partes digeritur. Nam viginti, & bis dena ſunt, & quinque quaterna, & decies bina, & quater quina.

De quatuor ſpeciebus numerorum.

QVATVOR *deinde ſpecies numeros excipiunt. Quidam enim ſunt per ſe incompoſiti, quidã per ſe compoſiti. Quidam inter ſe incompoſiti, quidam inter ſe compoſiti. Ex quibus duo priores primi numeri: duo ſequentes ſecundi nominantur. Sed ea res, quo faciliùs addiſci poßit, planiùs indicanda eſt. Prima & minima omnis numeri menſura ſingularitas eſt. Quia nullus numerus non in ſingula diuidi poteſt. Deinde eum etiam aliæ menſuræ excipiunt, vt duplicationes, quæ duplo: Triplicationes, quæ triplo increſcunt. Cùm hoc ita ſit, quibuſdam numeris in ſingularitate ſola menſura eſt, qui niſi in ſingula digeri non poſſunt: quales tres ſunt tres, quædam tantùm impares, quædam in impare 6. vt ſunt 4. & 9. Nam bis bina quatuor: ter terna nouem ſunt. Ita illa duplicatione, hæc triplicatione metimur. Ac ſæpe vna quidem talis menſura numeros habet plures, ſiquidem octo metiri, & quadruplicatione, & duplicatione facile eſt. Cùm & quater bina, & bis quaterna octo ſint. Inter quæ euidens eſt quicquid aliqua*

mul-

multiplicatione metimur, metiri nos etiam singularitate posse. Sed non vbicunque singularitatis mensura est, esse alicuius etiam multiplicationis. Ita singularitas omnibus mensura communis, quibusdam vnica est. Et cùm hoc ita sit, per se incompositi numeri *dicuntur, qui nullam mensuram habent, nisi singularitatis.* Per se verò compositi, *quos metiri non tantum singularitate, sed alia quoque multiplicatione, licet & hæc quidem singulorum numerorum æstimatio sit. Bini verò pluresve iuncti* inter se incompositi *esse dicuntur, qui nullam communem mensuram nisi singularitatis habent, vt tres & quatuor dupli mensuram habeant: cum eadem illa in tribus non sit. At* inter se compositi *sunt: quibus alia quoque quàm singularitatis mensura communis est, vt nouem & duodecim. Quorũ vtrunq; licet triplicatione metiri, cùm ter terna nouem, ter quaterna duodecim fiant. Cùm verò alij numeri in singula tantùm: alij etiam in aliquos solidos numeros diuidantur, vt re ipsa discreti sunt: sic etiam vocabulis discernam, ne qua inde* legentibus confusio oriatur. *Et cuiusque numeri membra nominabo* solidos numeros, *in quos is deduci poterit, vt in duodecim sunt. At singula, & si qui etiam solidi numeri immixti singulis inserentur,* partes *appellabo, vt in septem, vel totidem singula, vel etiam bis terna singulo adiecto.*

al. indiligentibus

De numeris perfectis & imperfectis, & plusquamperfectis.

Ex *numeris quidam* perfecti *sunt, quidam* ampliores perfectis, *quidã* imperfecti, τελείους & ὑπερτελείους & ὑποτελείους *Græci appellant. Perfecti sunt, qui partibus suis pares sunt. Ampliores perfectis, qui plus in partibus suis quã in se ipsis habẽt. imperfecti, in quorũ partibus minus quã in ipsis est. Exẽpli causa sumamus, sex. Hi & in singula diuidi possunt, & in bina, & in terna. Cùm ex sexies singula, & ter bina, & bis terna fiant sex. Ergo partes eius sunt vnũ,*

duo, tria. Nunc in vnum hæ conferuntur, fiant sex. Hoc est esse parem partibus suis, & hoc numeri genus in aliqua virtute est. Cætera in vitio, vel exuperante, vel ex deficiente, vtputa sumamus 12. & duodecies singula, & sexies bina, & ter quaterna, & bis sena 12. fiunt. Itaq; eius partes sunt, 1. 2. 3. 4. 6. Quæ iunctæ in vnum sexdecim efficiunt. Hic amplior perfecto numerus est. At 16. fiunt, iunctis singulis sedecies, octonis bis, binis octies, quater quaternis. Neque pariter has si facias vlla eius numeri mensura est. Collati autem in vnum: 1. 2. 4. 8. non vltra faciunt quàm 15. minus eo, ex quo orti sunt. Hic imperfectus numerus est.

al. exuberante,

De planis & solidis numeris.

ALII etiam plani numeri sunt, alij crassitudinem quoque in se habent. Planum *numerum esse Græci dicunt, qui à duobus numeris continetur. Id eiusmodi est: In ratione mensurarum tantum de norma contineri, quātum à toto quadrangulo, cuius pars in ea norma sit, existimant. Item ad numeros plani referuntur, qui in duo latera ordinantur; sic vt rectum angulum faciant & normæ similitudinem repræsentent. Igitur si in alterum latus quatuor, in alterum tria porriguntur, hi duo numeri lege eorum duodecim capiunt, planúmque eum numerum nominant.* * *At crassitudinem aiunt, à tribus numeris. Sint in alterum putà latus quatuor, in alterum tria suprà, deinde quatuor adiiciuntur. His numeris altitudinem quoque super inferiorem normam impleri dicunt, includiq; 24. In quibus obscuritate & superuacuo quæsita euidentissimum est planum esse numerum. Sic singulis iunctis, nequid super alterum sit, crassitudinem fieri numeris super numerum impositis. Ipsa autem planicies varias formas habet, numeris ad similitudinem aliquarum figurarum ordinatis quas* * *incipiunt. Aliæ etiam vel triangulæ fiunt, atque eæ, quæ quatuor angulos habent, vel quadratæ sunt, vel altera parte longiores quas*

al. Ad crassitudinem iunctam vnes numeri sint: in alterum, &c.

al. quæ incipiūt à linea, tum vel, &c.

Digitized by Google

ἑτερομήκεις Græci appellant. Præterea plures quoque anguli ἑτερογωνίους possunt interdum, & inæqualia numeri latera esse. Et cum deinde crassitudinem insurgat, figuras q3 plures efficiat, tessera perfectissima esse inter eas videtur. Est autem triangulus in paucissimis tribus; quadratum in paucissimis quatuor. Id autem quod imparia latera habet in paucissimis quinque, altera parte longius quadrangulum in paucissimis sex. Crassitudo item, quæ tessera, in paucissimis octo: Nam duo simplicem ordinem faciunt, tres sic componi possunt, vt totidem angulos habeant. Quatuor in *quadrum posiți, in omnem partem binos habent. Quinque sic colliguntur, vt in altero latere duo, in altero tres sint: Sex quadrangulum faciunt, quod in duobus lateribus binos, in duobus ternos habet: Ac si quatuor ponuntur, & crassitudo oritur, & paria omnia latera in planiciem atque altitudinem sunt, binis in omnem partem ordinatis. Similes autē plani numeri sunt, quorum latera eandem rationem habent, vt sex & DC. Cum illis in altero latere 2. & in altero 3. his in altero 200. altero in latere 300 sint. Eodemq3 modo similes etiam in crassitudine numeri sunt, quorum latera sub eadem ratione sunt, vt 24. & 96. Nam vt in illis alterum latus 4. & alterum 3. habet, quo fit, vt planicies 12. crassitudo 24. capiat: Sed in his alterum latus octo, alterum 6. recipiat. Quo fit, vt planicies 47. crassitudo 96. comprehendat. Quod est autem inter 2. & 3. hoc inter 200. & 300. ratio quæ est inter 3. & 4. hac est inter sex & octo. Manifestum erit simul atque rationes, quæ inter numeros sunt, subiacere. Omnis enim numerus pars est alicui numero maiori.

*al. quadrans

Quo modo fiat maior minori numerus.

MAIOR aut multiplicatione procedit, aut ratione membrorum, aut partium, aut simul, & multiplicatione, & ratione membrorum vel partium. Ratio membrorum in vno membro pluribus ve. Ratio partium in vna

parte pluribúſve eſt: minor verò numerus, aut replicatione minuitur, aut ratione membrorum, vel partium. Interdum etiam ſimul replicatione, & ratione, aut membrorum, aut partium. Neque vlla ratio numeri ad numerum, quæ non intra hæc eſt. Græci multiplicatos numeros πολλαπλασίους, replicatos ἐπιπλασίους, membro, membríſve antecedentibus ὑπερμερεῖς appellant. Binis deinde nominibus vtuntur, in his in quibus binæ rationes ſunt. Cùm hoc ita ſit, numerus comparem rationem habet æqualitatis, quam ἰσότητα Græci vocant, vt 2. ad duos, 3. ad 3. Quæ ratio etiam perfecto numero ad ſuas partes eſt. Ideóque is numerus potior cæteris habetur. Quid enim æquo eſſe melius poteſt? At vbi alter numerus maior, alter minor eſt, protinus inter eos diſtantia eſt, quod in omnibus fit qui ratione membrorum, vel partium, aut antecedunt, aut antecenduntur. Ideóque hi numeri priores ſunt, inter quos, partéſq. eorum aliquid diſcrimen eſt. Sed vt diſtantia inter duos numeros maiorem, minoremq; eadem eſt: ſic ratio inter eoſdem contraria eſt: Tantundem enim diſtat inter 3. & quatuor, quãtum inter quatuor & 3. At ratio inter hos ipſos diuerſa eſt: eáque quæ ſit, infrà patebit.*

al. anteadentibus

De multiplici vel ſubmultiplici numero, & de ratione numerorum vel partium.

Cvm *poſuerim verò primas in multiplicatione rationes eſſe, multiplicationis ratio eſt ſenioni ad ternionẽ, octonario numero ad quaternarium. Contrà replicationis, ternioni ad ſenionem, quaternario numero ad octonarium. Membrorum verò ratione vincit is numerus, qui ſolido membro membríſve antecedit. qualis eſt nouenarius ad ſenarium: Ternione enim vincit, quæ eadem vis in ſenario numero inuenitur. Contráque membrorum ratione vincitur* ſenarius à nouenario: At partium ratione vincit, qui in ſe, & ipſum minorem numerum habet, & aliquam partem*

al. propoſuerim

al. nouenarius à ſenario.

tem eius partéſve, vt ſi 7. cum quatuor conferantur: ſiquidem in ſeptenario numero, & quatuor ſunt, & horum tres partes. Contrà ergo partium ratione vincuntur, 4. à ſeptem. At idem numerus & multiplicatione, & membrorum ratione antecedit, vt puta, ſi octo iunguntur, & 3. nam octo & bis terna habent: & praterea membrum in duobus. Et multiplicatione verò, & partiũ ratione vincunt 5. ſi conferantur cum duobus. Nam in quinq; bis bina ſunt, & praterea duorũ pars vna. Contrà his ipſis numeris, minores à maioribus ſimul, & replicatione vincũtur, & aut membrorũ ratione, aut partiũ. Sed vt genera rationum inter numeros hæc ſunt, ſic ſpecies in ſingulis plures. Nam vt ad multiplicationem primum, replicationemq; veniamus, inter hos, aut dupli ratio eſt, aut tripli, aut quadrupli. Ac procedere quoq; vltra multiplicatio poteſt, per eoſdemq; rurſus gradus idem numerus replicatur. Ergo rationẽ habent duplo maiorem 2. ad vnũ, 4. ad duo, octo ad quatuor. Duplo minorem, vnum ad duos, duo ad quatuor, quatuor ad ſeptem. Item triplo maiorem, tres ad vnum, nouem ad tres. Triplo minorem, vnum ad tres, tres ad nouem. Quadruplo maiorem, quatuor ad vnum, ſexdecim ad quatuor. Quadruplo minorem, vnum ad quatuor, quatuor ad ſedecim. Eademq; in vlterioribus multiplicationibus, & incrementi diminutionis ratio eſt.

al. 3. ſed male

De ſuperparticulari.

At vbi inter maiores, minoresq; numeros ratio membrorum eſt, maior aut ſuperdimidio vincit, quem ἡμιόλιον, aut ſuper tertio, quem ἐπιτρίτον, aut ſuperquarto, quem ἐπιτέταρτον Græci vocant. Et ſic ad ſuperquintum, ſuperſextum, vlterioresq; ratio procedit. Superdimidius eſt, qui ipſum aliquem numerum, & dimidium eius habet. Supertertius, qui ipſum aliquem, & tertiam eius. Superquartus qui ipſum aliquem, & quartam eius: Eademq; in vlterio-

rioribus ratio eſt. Contrà ex iiſdem numeris minor, maiori, aut ſubdimidius eſt, quẽ ὑφημιόλιον: Aut ſupertertius, quem ἐπίτριτον: Aut ſubquartus, quem ὑποτέταρτον Graci appellant. Superdimidij rationẽ habẽt 3. ad duo, 300. ad 200. quorum ſupra facta eſt mentio. Contrà ſubdimidij duo ad tria, 200. ad 300. At ſupertertij 4. ad 3. octo ad ſex, qui ipſi quoque ſuprà poſiti ſunt. Subtertij, tria ad quatuor, ſex ad octo. Superquarti, quinque ad quatuor, decem ad octo. Subquarti, quatuor ad quinque, octo ad decem.

De ſuperpartiente.

PARTIVM verò ratio proxima in quibuſdam numero ſupertertio eſt, in quibuſdam ſuperquarto: idq; procedere vltrà poteſt. Supertertio ſimilis eſt, vbi maior numerus minorem ipſum, & aliquas eius tertias partes comprehendit. Superquarto, vbi & illum ipſum, & quartas eius. Sumamus quinque ad tria, & decem ad ſex. Antecedit quinarius ternionem, quod & illam ipſam, & eius duas tertias habet. Item in *decade ſunt, & ſex, & de ſex duæ tertiæ. At proxima ſuperquarta ratio eſt inter ſeptem & quatuor. Inter 14. & octo. In ſeptem & ipſa quatuor ſunt, & eius tres quartæ. Atque vt ea ratione, quæ ſupertertiæ, & ſuperquartæ proxima eſt, maiores in his *numerum vincunt, ſic ratione proxima ſubtertiæ & ſubquartæ minores cum maioribus habent. Illo neminem decipi conuenit, vt aliquam partium rationem ſuperdimidiæ ſimilem putet: Nam ſi numerus aliquis, numerum aliquem, & dimidium eius habet, ſuperdimidius eſt. Si numerum aliquem, & eius duo dimidia habet, pars eſt. Nam vt duæ quidem tertiæ rationem ſupertertio proximam habent, ſic duæ quartæ rationem ſuperquarto proximam recipiunt. Nam ſi quis ipſum & eius duas quartas habet, ſuperdimidius eius eſt: vt ſi ſint ſex ad quatuor: In ſex enim & quatuor ſunt, & eius duæ quartæ: contrà verò, vt ea ratione quæ ſupertertiæ & ſuperquartæ proxi-

al. decas

al. numeris

proxima eſt, maiores in his numeri vincunt: ſic rationem proximam ſubtertiæ, & ſubquartæ minores cùm maioribus habent. Eademq; ratio procedit, ſicut ſuperquintæ, vlterioribúſve ſimilis eſt.

De multiplici ſuperparticulari & ſuperpartienti.

*HINC rurſus plura diſcrimina oriuntur, ſiquidem vnus numerus poteſt duplo * generari, aut ſuperdimidio, aut ſupertertio, aut ſuperquarto vlterioribúſve, & multiplicationum, & membrorum rationibus. Ponamus quatuor, & decem. Ex his decem duplo, & ſuper dimidio aucti ſunt. nam bis quaterna octo ſunt: deinde dimidium quatuor, eſt in duobus. Apponamus quatuor, & 14: ex his 14. triplo, & ſuper dimidio aucti ſunt: nam ter quaterna 12. ſunt: Deinde dimidium quatuor eſt in duobus. Progrediamur vltrà vſque quatuor, & 18. Ex his 18. quadruplo, & ſuperdimidio increuerunt: nam quaterquaterni ſedecim ſunt: deinde dimidium quatuor ſunt in duobus. At ſi ſint tria & ſeptem: ex his ſeptem duplo aucti ſunt, & ſupertertio: nam bis terna ſex ſunt: deinde pars tertia trium eſt in vno. Sint tria & decem: ex his decem triplo increuerunt, & ſupertertio: nam ter terna nouem ſunt, & deinde pars tertia trium eſt in vno. Ponantur 3. & 13, ex his tredecim quadruplo aucti ſunt, & ſupertertio: nam ter quaterna, duodecim ſunt: Deinde pars tertia trium eſt in vno. Accipiamus nunc quatuor & nouem: ex his nouem & duplo plus habent, & ſuperquarto: nam bis quaterna octo ſunt: Deinde quarta pars eſt in vno. Quatuor verò & 13. tripli, & ſuper quarti ratio eſt. Item quatuor & 17. quadrupli, & ſuperquarti ratio eſt. Idemq; in vlterioribus numeris fit, per quæ numeri minores ex his, & *replicationes alicuius, & ſubdimidij, vel ſubtertij, vel ſubquarti: vel alicuius vlterioris rationis cum maioribus habent. Vt apparere*

* al. geni

* al. multiplicationis

autem

autem ex his potuit, multiplicatio à minima ratione incipit, & ſubinde ad maiores, maioréſque tranſit ratio. Membrorum, vel partium replicatio à maxima ratione incipit, & ſubinde ad minores, minoresq; tranſit. Maior ratio dicitur, quæ plus; minor, quæ minus adÿcit. Ergo maior ratio tripli, quàm dupli: maior quadrupli, quàm tripli eſt. Contrà minor dupli quàm tripli: minor tripli quàm quadrupli eſt. Incipit igitur multiplicatio à duplo: inde ad triplum, ad quadruplum, ſempérque ad maiores rationes tranſit. At ratio membrorum incipit à ſuperdimidio: deinde ſupertertium, ſuperquartum, ſempérque ad minus, & minus peruenit.

al. ad fine sunt * Quæ omnes rationes inter duos, * inter rationem membrorum & partium, vel inter duos numeros fines ſunt: ita numeri ſunt, vtputa dupli ratio eſt inter duo & vnum: tripli inter 3. & vnum: quadrupli inter 4. & vnum. Et ſub ÿſdem nominum rationibus fines minimi, ſuáque comparatione multo minores, vel ſub duplo quàm duo, & vnum, vel ſub triplo quàm tria, & vnum, vel ſub quadruplo quàm 4. & vnum poſſunt: ſuper hos deinde quantumlibet iiſdem rationibus ſolius fines his numeris augentur. Ideoq; * eas fines, quæ minimè eunt, Pythagoricus Thermacides nominat, quòd * vt vas ſuper ſuum fundum, ſic numeri rationis eiuſdem ſuper iſtos adiunguntur. Idemq; etiam ratione membrorum: minimi enim fines ſunt, ſuperdimidÿ inter duos, & 3: ſupertertÿ inter tres, & quatuor: ſuper quarti inter quatuor & quinque: tum deinde ſub iiſdem rationibus numeri complentur. Neque aliâ conditio eſt, quæ ipſa incipit à tertia parte, ſicut membrorum ratio de hemiolio: Deinde primum minimas fines comprehendit: tum ad maiores tranſit. Ex his autem veriſimile eſt primam multiplicationem eſſe inuentam: deinde rationem membrorum, tum partium. Neque enim difficultas ad duplum, deinde triplum & quadruplum apparuit, tum ex duplo ſuperdimidÿ facta conditio: ex triplo ſupertertÿ, ex quadruplo ſuperquarti eſt.

al. ideas

al. vt ei

Idemq;

*Idemq̃ in vlterioribus incidit. Nam qui duplum videbat, hoc ipſo cœpit intelligere dimidium: quia vt duplum quatuor duorum ſunt, ſic dimidium quartæ rationis duo. Vt igitur duobus duos adiiciendo quatuor fecit, ſic rurſus quaternioni duos adiiciẽdo, fecit ſuperdimidium. Vtq̃ ex duobus triplo ſexis impleuit: ſic ſenario numero duos adiiciendo ſupertertium inuenit: Idemq̃ in vlterioribus incidit. Deinde cùm incurrerent numeri ſine * iudicij quidem rationibus poſiti, quæſitum eſt, quotquot eæ partes alterius numeri in altero eſſent. Et his eò ventum eſt, ne cuius numeri non aliqua ratio ad alium numerum exploratis vltima ſit.*

* al. indicio

Item de pari & impari, & ex his compoſitis.

Post hæc non difficillima animaduerſio gemina ratione in numeris fluxit, quoniam genera numerorum rationumq̃ inter eos orientium expoſui. Rvrſus ad ea ſingula reuertar, & quæ in quoque animaduerſiones ſint indicabo. Incipiam de paribus, & imparibus. Par omni multiplicatione ſic procedit, vt par maneat, duplo augentur, 2. 4. 8. 16. Triplo, 2. 6. 18. Quadruplo, 4. 16. & 64. & 256. Idémque in vlterioribus fiet. Impar pari multiplicatione protinus interit, & in numerum parem recidit. Impar impari multiplicatione increſcere poteſt, vt impar maneat. Nam bis terna ſex: Item bis quaterna octo ſiunt. Eodemq̃ modo quater terna 12: Quater quina 20. At ter terna nouem: & ter 9. 27. Item quinquies terna 15. Quinquies quina vigintiquinque. Idemq̃ in omnibus multiplicationibus euenit, quo fit, vt ſiue par ſiue impar, parium numerorum multitudo eſt, id quod conſummatum eſt par ſit, vt, 2. 4. 6. 8. Quæ impar numerorum multitudo eſt, ſiunt, 20. 2. 4. 6. quæ impar numerorum multitudo eſt ſiunt 12: Ambo numeri pares. Item pari imparium numerorum multitudo pares facit: Ergo tres, & quinque ſiunt octo, qui pares ſunt.

Digitized by Google

*ſunt. Impar tantummodo imparium multitudo impares ſeruat. Nam 3. & quinque & ſeptem fiunt quindecim. Illi quoque impares eadem de cauſa pares. Quoties par numerus vel parem vel imparem multiplicat, is qui efficitur, par eſt. Nam duplicatio ſiue multiplicatio, ſiue duo multiplicauit, fecit quatuor: Siue 3. fecit ſex, ambos pares. At impar numerus, ſi parem multiplicat, facit parem: Si imparem, tum demum imparem reddit: Nam triplicatio ſi duos multiplicat, efficit ſex. Ipſos quoque pares, ſi tres, efficit nouem, qui impares ſunt. Tum ſi pari par adiȝcitur, par manet, vt ſi duobus 4. adiȝciantur, ſunt ſex. Si impari impar adiȝcitur, fit par, vt ſi tribus 5. adiȝciantur, ſunt octo. Vno autem modo impar numerus procedit, ſi numero numerus non adiȝcitur eiuſdem generis: ſed par impari, & par pari: Nam ſiue quatuor quis adiectis tribus auxerit, ſiue 3. adiectis 4. fient 7. qui impares ſunt. Deinde numero pari quale demitur, tale ſuperest. Numero impari contrarium eſt, ne quod demitur, ſuperſit. Ergo ſi pari par demitur, id quod ſuperest, par eſt. Vt ſi ex octo duo auferantur, ſuperſunt ſex. Si numero impari impar demitur, id quod ſuperest, par eſt: vt ſi ex 7. 3. auferantur, ſuperſunt quatuor. Si numero impari par demitur, id quod ſuperest, impar eſt, vt ſi ex 7. duo auferantur, ſuperſunt quinque. Par deinde ex paribus eſt numerus, quiſquis dimidium par habet, vt eſt in 12. quorum dimidium in ſenario eſt numero, ipſo quoque pari. Item par ex paribus eſt, quiſquis à duobus duplo increuit, vt 4. 8. 16. Aut quiſquis ab aliis ſic increuit, vt recidere in parem poßit: Quod euenit etiam quadruplo, vel octuplo ſimilibúsq. auctis. At quiſquis numerus dimidium impar habet, par ex imparibus eſt, vt ſenio, cuius dimidium in tribus eſt. Si quis verò neq. duobus per duplicationem increuit: nec dimidium impar habet: par quidem ex *paribus eſt, oritur tamen ab eo qui * par ex imparibus eſt, vt 12. hic enim numerus, neque per duplicationem à duobus ortus eſt, neque dimi-*

al. imparibus
al. impar

dium

dium impar habet, sed à senario numero per duplicationem increuit. Ille autem par ex imparibus, id est, ternis est.

De incompositis numeris.

TRANSEAMVS *nunc ad numeros incompositos, quos etiam primos, secundósque nominare proposui. Incompositi per se numeri nulli pares sunt, exceptis, vt suprà *posui, duobus. Cæteri quicunq. per se incompositi sunt,* al. exposui. *omnes impares sunt, vt 3.5.7.9.13.17.19. similesq;. Per se verò compositi numeri sunt omnes pares, qui vel ex paribus, vel ex imparibus sunt. Nam & quatuor atque octo duplicatione metimur: quorum alter numerus in binos, alter in quaternos replicatur. Et idem facere in sex, aut decem facile est, cùm ille in ternos, hic in quinos resoluatur. Præter hos multi impares per se compositi sunt, id est, qui cum impari numero multiplicantur. Nam siue ternio, siue quinarius numerus, siue quis alius impar impares numeros multiplicauit, qui sic effectus impar est, & per se compositus: Multiplicet ternio seipsum, fiunt ter terna nouem. Multiplicet quinarius numerus seipsum, fiunt quinquies quina, viginti quinque. At multiplicet, vel ternio quinarium numerum, vel quinarius numerus ternionē, fiunt quindecim. Omnesq; hi numeri 9.15.25. per se compositi nulli sunt. Et quicunq; impares partis eiusdem sunt, inter se verò *incompositi nulli* al. compositi *duo pares: siue ex paribus, siue ex imparibus sunt: Quia nonnulli aliam quàm communem mensuram habent. Nam vt sumamus duos pares numeros: alterum ex paribus, alterum ex imparibus, id est, 4. & sex, tamen inter se compositi sunt, quia communis his duplicatio est, quia bis bina, quatuor: bis terna, sex sunt. At impares primum omnes qui per se incompositi sunt: Neque enim possunt aliquam communem mensuram præter singularitatem habere, qui ne propriam quidem vllam habent. Ergo 3.5.7. similesque omnes vt per se, sic etiam inter se incompositi sunt. Et in*

eadem ſorte is quoque numerus eſt, qui par ſub eodem iure eſt, id eſt, duo. Nam ne hic quidem cum 3. aut 5. aut cum ſimilibus componitur. Tum quiſquis ex his numeris, qui per ſe incompoſiti ſunt, iungitur cum altero numero, quamuis per ſe compoſito, efficit vt hi duo numeri inter ſe incompoſiti ſunt, vt ſi 3. & 4. iungantur: Quid enim intereſt, ſi in alterius menſura aliqua pars, & eadem ſingularitate ſit, ſi alteri non eſt? Ac licet etiam duo pluréſve numeri, non per ſe tantùm, ſed etiam inter ſe compoſiti ſint, incompoſitus efficit, vt omnes inter ſe incompoſiti ſint. Quia quamuis aliqua menſura pluribus communis, nulla tamen omnibus praeter ſingularitatem quid euenit, ſi quatuor, ſex, octo, & quodlibet ſimiles ponantur. Adijciantur deinde duo, ſiue tres. Nam quamuis tres priores numeri inter ſe componi poſſint,* tamen quatuor hi inter ſe non componuntur. Non tantùm verò adiectio eius numeri, qui per ſe incompoſitus eſt, efficit, vt plures numeri inter ſe non componantur. ſed poteſt etiam euenire, vt qui per ſe compoſiti ſunt, in vnum dati inter ſe incompoſiti ſint, vbi quamuis aliquas menſuras, diuerſas tamen recipiunt: idq; euenit & inter impares duos numeros, & inter parem atque imparem. Sumamus nouem, & quindecim. Horum vterque per ſe compoſitus eſt. Habet enim menſuram nouenarius numerus in ternione: habet vigintiquinque in quinario numero. Inter ſe tamen ij non componuntur, quia neque nouem quinarij numeri menſuram, neque vigintiquinque terniones admittunt. Idem ſit inter octo, & nouem parem, atq; imparem numerum: Nam neque duplicatione, aut quadruplicatione nouem, neque ternione octo metiri poſſumus. Itaque per ſe etiam inter ſe incompoſiti ſunt: qui per ſe componũtur, non protinus etiam inter ſe componi * poſſunt.

al. deeſt

al. tamen hi duo inter ſe componũtur.

al. non poſſunt.

De Compoſitis.

COMPOSITI verò inter ſe ſunt omnes pares, vt apparere ſuprà quoque potuit, quicunque vel ex paribus,

tus, vel ex imparibus ſunt. Deinde quidam impares, vt 9. & 15. cùm vterque numerus in ternos recidunt. Tum quidam pares, & impares, vt nouem, & duodecim. Siquidem his quoque triplicatio communis eſt, ter terna 9. ter quaterna 12. ſunt. Illud animaduerſione dignum eſt, quòd cum impari numero nunquam is par componi poteſt, qui ex paribus, ſed qui ex imparibus ortus eſt: Adeo inuiolata quoque ſorte, iuris tamen aliqua ſocietas ſupereſt. Ergo nouem neq; cum quatuor, neque cum octo, neque cum 16. neque cum vllo ſimili numero componi poſſunt. Componuntur verò cum 12. & 24. quæ à tribus initium ſumpſerunt: Ac ne cum omnibus quidem, qui pares ex imparibus ſunt, componi poteſt. Omnis impar numerus, qui per ſe compoſitus eſt, quia poteſt non in eandem menſuram recidere, ergo 9. & 50. componi non poſſunt, quia quinquaginta nullam triplicationem recipiunt. quæ nouenario numero ſola præter ſingularitatem menſura eſt. Euenit autem hoc, quia ne 25. quidem, quæ duplicata quinquaginta fecerunt, ternionem recipiebant. Ergo ſi quando impar numerus, ex quo par factus eſt, eandem menſuram quam alter impar tenet habuerit, tum demum cum illo impari par qui ex hoc factus componi poteſt: vbi illud non anteceſſit, ne hoc quidem ſequitur. Ideo, nouem, & quinquaginta inter ſe non componuntur. At nouem & triginta inter ſe componuntur: Orta enim ſunt triginta duplicatis quindecim: Iam autem, nouem, & quindecim inter ſe componi poterant: cùm communis menſura his in terniones eſt. Et ex his cætera oriuntur, quæ ad hoc numerorum genus pertinent.

De duobus numeris inter ſe incompoſitis, & per ſe compoſitis.

Ex duobus numeris inter ſe compoſitis, ſiue vterq;, ſiue alter per ſe compoſitus eſt, menſura alterius cum altero non componitur. Sint quatuor & nouem. Hi per ſe com-

*positi sunt, inter se incompositi sint. Mensura autem quatuor in duobus, nouem in tribus est. Neque duo verò cum nouem, neque 3. cum quatuor componuntur. At si sint quinque, & quatuor, alter per se incompositus, mensuram quaternio habet in 2. Duo autem & quinq; *non componuntur.*

al. deest

Si duo numeri inter se compositi sunt, & alter ex his seipsum multiplicabit, is qui sic effectus est cum priore illo non componitur. Sint 3. & 4. hi inter se incompositi sunt: Siue ternio se multiplicârit, 9. & 4. siue quaternio idem fecerit, 16. & 3. inter se incompositi erunt.

Si duo numeri inter se compositi seipsos multiplicârint, qui ex his fient, inter se incompositi erunt, vt si eosdem 3. vel quatuor sumpserimus, & vterque se multiplicârit, nouem quoque, & 16. inter se incompositi erunt.

Si duo numeri inter se incompositi sunt, & alter ex his se multiplicabit, effectusq; sic numerus rursus ipse se multiplicabit, qui sic effectus est numerus cum altero illo nõ componitur. Sint 2. & 3. vterlibet numerus se multiplicet, fiunt bis bina 4. ter terna, nouem. Rursus hos numeros idem multiplicent, fiunt bis quaterna octo: ter nouem, 27. Sumantur nunc duo & vigintiseptem, vel duo, & nouem, æquè inter se incompositi sunt.

Si duo numeri inter incompositi sunt, & vterq. se multiplicauerit, deinde effectum ex se rursus multiplicauerit, hi quoque qui sic effecti sunt, vt in his ipsis qui suprà positi sunt. Nam ex duobus octo, ex 3. vigintiseptem, sic facti inter se non componuntur.

Si duo numeri inter se incompositi sunt, & in vnum iunguntur, hic numerus qui sic effectus est componi cum alterutro ex prioribus non potest. Si 3. & 5. in vnum iungantur, fiunt octo. Hi neque cum 5. neque cum tribus componi possunt.

Si numerus in duos inter se incompositos diuisus est, componi cum alterutro eorum non potest. Diuidantur 9. in 4.

&

& 5. neque cum quatuor, neq; cum 5. componi 9. possunt.

Si duo numeri cum tertio iuncti sic fuerint, vt omnes inter se incompositi sint: deinde ex duobus alter alterum multiplicat, qui sic effectus erit vterque cum eodem illo tertio componi non poterit. Sint duo numeri 4. & 8. adiiciantur his 3. inter se incompositi sunt: multiplicent duo priores alter alterum, quatuor octo, aut octies quaterna fiunt 32. Hi & 3. inter se incompositi sunt. O

De per se incompositis.

OMNIS numerus qui per se incompositus est, & componi cum altero non potest, nisi cuius ipse mensura est. Ergo componuntur 3. ad 9. 5. ad 15: quia ter terna nouem, quinquies terna 15. sunt. In quo numero quod eius non habebunt, cum eo componi non poterunt.* * al. quippe à se

Si duobus numeris positis, minor è maiore detrahatur, & is qui superest non est mensura eius, qui proximus, ante eum demptus est: hi numeri inter se incompositi sunt. Sint tres & octo. Tollantur ex maiore numero terni quoties possunt, supersunt duo: in his trium mensura non est. Ergo tres quoque & octo inter se incompositi sunt. Si 3. iuncti sunt ex omnibus qui sub eadem ratione sunt: & his 2. quilibet in vnum dati cum tertio * non componuntur. Sint 3. numeri 9. 12. 16. Horum insequens semper priori supertertius est. Nec vlli tres minores 2. iuncti reperientur, confundantur in vnum nouem & 12. fiunt 21. Hi cum 16. non componuntur.* * al. ex * al. deest

Si impar numerus cum aliquo componi non potest: nec cum duplicato quidem eo componitur. Sint quinque & octo: hi inter se incompositi sunt, duplicentur octo, fiunt 16: nec cum his quidem quoque componi possunt.* * al. compositi

Si duo & alteri duo numeri ponuntur, sic vt neuter ex prioribus cum alterutro ex insequentibus componi possit: nec is quidem qui de duobus prioribus factus est; componi cum

alterutro inſequentium poteſt. Sint duo numeri quatuor & octo; itemq; alij duo, 5. & 7. neuter ex prioribus componi cum alterutro in ſequentium poteſt. Confundantur in vnum quatuor & octo, fiunt duodecim, ne hi quidem cum quinq; aut ſeptem componuntur.

Minimi numeri ex his qui ſub eadem ratione ſunt, inter ſe incompoſiti ſunt, vt in dupli ratione minimi ſunt, duo & quatuor: In triplici, duo & ſex. Hiq; inter ſe non componuntur. At quamuis magni numeri ſumantur, qui inter ſe incompoſiti ſunt, minimi ſunt ex omnibus qui ſub eadem ratione ſunt. Sint vt in duo ad vnum 200. & 100. hi inter ſe non componuntur. Eſt autem inter eos partium ratio, quod 200. & 100. & vno dimidio, & 99. partibus antecedunt. Neque id eſſe inter vllos minores numeros poteſt.

Cùm verò menſura ratio efficiat, vt quidam per ſe incompoſiti, compoſitive: quidam inter ſe compoſiti, incompoſitiue ſint, non alienum videtur documentis protinus ſubijcere. Omnis numerus aut per ſe incõpoſitus eſt, aut ſi per ſe compoſitus eſt, in aliquo per ſe incompoſito menſuram habet, vt* 3. quiq; ab eo per triplicationem increſcunt* nouem in tribus. Item 15. in 5. Sed eorum qui pares ex paribus ſunt, minima menſura in duobus eſt. Eorum autem qui pares ex imparibus, aut etiam impares ſunt, poteſt minima menſura etiam in maioribus numeris eſſe. Omnibus tamen imparibus vnius autem compoſiti menſura, vel minima, vel maxima facilè reperitur. Replicatio enim numero proxima menſura maxima: vltima minima eſt: vtputa ſint 50. hi replicentur. Dimidia pars eorum 25: In his mẽſura maxima eſt. Rurſus animaduertamus quas inferiores menſuras habeat: Sunt autem decies quina quinquaginta. Item quinquies dena: Item bis quina vicena. Nec vlla ex his minor eſt,* ea quæ ex duobus eſt. Hæc igitur minima menſura quinquagenarij eſt.

al. 4. al. deeſt

al. additur quam.

At ſi duo numeri inter ſe compoſiti ſunt, maior & minor,

nor, quomodo reperiatur communis, his maxima, minimaq; mensura quari potest. Oportet autem maiori numero minorem detrahere quoties potest. Deinde quantum ex priore superest, tantundem demere ex minore quoties potest. Qui sic interierit numerus, is eorum erit numerorum mensura maxima. Sint enim duo numeri 350. & 100. demantur ex 350. quoties possunt centeni, id est, ter, reliqui sunt quinquaginta. Ex altero centenario numero detrahantur quinquaginta, supererunt ex eo quinquaginta. Hic numerus 350. & 100. communis mensura maxima est. Nam quinquagies bina, 100. quinquagies septena, 350. sunt. Ex hoc etiam illud apparet, quod quisquis numerus minor maximum in supradictis numeris metitur, minimam quoque eorum mensuram metietur. Minima autem mensura eorundem numerorum sic inuenitur. Vbi maxima reperta est, illius ipsius minima quaritur. Eadem etiam prioribus numeris communis minima est. Vt hic quoque minima quinquagenum mensura in duobus est. Igitur eadem etiam priorum numerorum minima mensura est.

*At trium numerorum qui inter se compositi sunt, maxima minimáque mensura sic inuen[illegible]. Duorum mensura maxima quaritur, *si ex tertio quoq. eorum minimo communis repertum id quod desideratum est. Si non est medij minimiq; maxima mensura eodem modo requiritur: eaq; tribus omnibus communis est. Sint tres numeri 350. 100. 75. quæ sit mensura maxima cõmunis his qui 350. & his qui 100. sunt. repertáque sit in quinquagenario numero. Cõsideremus an hic tertium illum, qui 75. habet, metiatur. Si metiretur, omnibus tribus communis esset. Non metitur autem: *ergo, †iungamus 100. & 75. & horum maximam mensuram requiramus. Demo ex 100. 75. supersunt 25. Hos quoties possum demo ex eo numero, qui 75. habet, id est, bis: supersunt 25. hic numerus maxima mensura est communis his, qui 100. & his qui 75. sunt. In his etiam*

al. sic
al. &
al. deest
al. iungimus

omnium trium numerorum maxima mẽsura communis est: Nam vicies quinquies terna, 75. sunt: vicies quinquies quaterna, 100: Vicies quinquies quaterna dena, 350. Consideremus nunc horum 25. quæ minima mẽsura sit: ea peruenire neque ad duos, neque ad tres, neque ad quatuor potest, sed est in quinario numero: Et hæc eadem mensura minima communis omnibus tribus superioribus numeris reperitur. Nam ij, qui & 350. & 100. metiuntur, 75. non metiuntur: 3. qui 75. metiuntur, 350. & 100. non metiuntur 4. 100. metiuntur. Qui rursus 350. & 75. non metiuntur. Quinque primum omnes illos metiri possunt, quia quinquies quina dena 75. quinquies vicena centum, quinquies septuaginta 350 sunt. Duobus verò numeris datis, quem minimum illi metiantur, sic innenitur. Sint dati numeri 2. & 3. hi inter se incompositi sunt. Ex his alter alterum multiplicet. Bis terna, vel ter bina fiunt sex.

al. addit duo *Hic minimus numerus est, quem illi duo metiuntur.* Maximum, quem metiri possint, nemo dixerit, sed omnem idem numeri metientur, quicunque senario numero multiplicato fiet. Addantur duo numeri inter se compositi nouem & duodecim. Simili multiplicatione eodem non peruenitur, quia potest etiam minor numerus, quàm qui sic efficitur in his mensuram aliam habere. Alia igitur via reperiundum est. Videamus, qui minimi numeri sub eadem ratione, qui hi sint. Est autem in nouenario numero minimus rationis eiusdem, in tribus: in duodenario, in duobus. Nunc multiplicet ex minoribus numeris vterlibet non suum numerum, sed alienum: id est, vel tria, 12, vel duo 9. Ter duodena 36. bis nouena 18. Ex his consideremus, an minor numerus, qui*

al. VIII. *est 18. mensuram habeat, & in* 9, & in 12: Habet autem*

al. VIVI. *in* 9: & in 12. non habet. Dimittatur igitur. & maior apprehendatur, qui est 36. Hic minimus est, quem metiri & 9 & 12. possint. Nam & nouies quaterna, & duodecies terna triginta sex sunt. Eadem ratione omnem numerum qui-*

cunque

cunque 36. multiplicatis fiet, idem illi duo numeri metiuntur.

Tribus autem numeris datis: numerus, quem minimum illi metianur, sic inuenitur. Sint dati tres numeri 2. 3. 4. Summus is numerus, qui minimus, & in duplicatione, & in triplicatione mẽsuram habet, is est senarius numerus. Consideremus an hic etiam tertium ex tribus, id est, quaternionem metiatur. Si metiretur, repertum id esset, quod requisitum est, nunc non metitur. Aspiciamus ergo, quem minimum 4. & 3. metiantur, is est 12. Ergo is est minimus, quem omnes illi tres metiri possunt. Nam & bis sena, & ter quaterna, & quater terna, 12. fiunt. Et hic quoque omnem numerum, qui 12. multiplicatis fiet, idem illi numeri 3 metiantur.

Vbi duo numeri numerum aliquem metiuntur, qui minimus in illis duobus mẽsuram habet, eiusdem illius numeri mensura est. Sint dati 12: hos & 2. & 3. metiuntur. Minimus autem numerus, quem illi duo metiuntur, senarius est. At quin iisdem etiam 12. metitur: nam sexies bina, 12. sunt: Idem fit in eo numero quem tres aliqui metiuntur. Nam hic quoque metitur, qui minimus in illis tribus mensuram habet. Ponantur 24. hos & 2. & 3. & 4. metiuntur, minimus autem numerus qui est 12. in ijsdem illis tribus mensuram habet. At quin hic quoque eos qui 24. sunt, metitur: nam duodecies bina, 24. sunt.

Si binis numeris maiores, minoresq; ponuntur, sic vt eadem ratio inter maiores minoresq; sit. Quoties maior minorem, toties minor minorem metitur. Sint numeri duo & tres, deinde octo & 12. Eadem inter maiores, minoresque numeros ratio est. Nam & 3. duobus & 12. bis qui octo sunt superdimidij sunt. Metiuntur autem 3. eos qui 12. sunt quater. Nam ter quaterna duodecim sunt. At qui duo quoq; eos qui octo sunt, quater metiuntur. Nam quatuor bina octo sunt.

Quoties ſingularitas aliquem numerum metitur, toties alius numerus eam etiam metietur. Eueniet, vt quoties ſingularitas ex ſecundis vlteriorem numerum metietur, toties is, qui ante in ſingularitatis menſuram venerit, vlteriorem numerum metiatur. Sint, 1. & 5. & 6. & 30. Singularitas quinarium numerum quinquies metitur. Idem facit ſenio in 30. Rurſus ipſos ſex ſingularitas ſexies metitur. At quinarius quoque numerus ſextes metitur eos qui 30. ſunt.

Si duo numeri alter alterum multiplicant, eum verò numerum qui ſic effectus eſt aliquis, qui per ſe incompoſitus eſt metitur, idem neceſſe eſt etiam vtrunque ex prioribus metiatur. Multiplicet decas octonarium numerum, fiunt 80. hos 2. metiuntur. Nam bis quadragena, 80 ſunt. At quin idem octo quoque & decem metiuntur, cùm bis quaterna octo, bis quina decem fiant.

al. proport. quasi melius

*Quotieſcunque numeri *portionis eiuſdem, quam ἀναλογίαν Graci vocant, in ordinem ponuntur, primus ſi vltimum metitur: ſecundum quoque & deinceps omnes metietur. Si ſecundum metitur, vltimum quoque & medios metietur. Si quemlibet deniq. vnum metietur, omnes metietur. Contrà ſi vltimum non metitur, ne ſecundum quidem, neque quenquam alium. Si ſecundum non metitur, ne vltimum quidem aliúmve. Si quem medium non metitur, ne alium quidem. Sint 3. & 9. & 27. & 81. & 243. inter hos omnes tripli ratio eſt. Ternio autem metitur eos, qui 243. ſunt. Ter octogena ſingula 243. ſunt. Idem ergo metitur nouenarium numerum, cùm ter terna nouem ſunt, & qui hunc metitur, etiam vltimum. Et quia vtrumlibet, etiam cæteros. Et quia medium quemuis ex illis, & priores quoque & vlteriores. At duo quia non metiuntur 243. ne 9. quidem, aut medios: quia 9. non metiuntur, ne 243. quidem, aut medios, quia nullũ ex mediis metiuntur, ne vlteriores quidem.*

Si quodlibet ab vno numero conueniunt portionis eiuſdem, quot per ſe incompoſiti numeri vltimum numerum,

toti-

totidem etiam eum qui ab vno proximus est, metientur. Sint numeri qui duplo increscunt, 1.2.4.8.16. Ex his eos, qui 16, sunt 2. & idem seipsos metiuntur. At sint *duodecies CXLIIII. in MDCCXXVIII. Sunt per se incompositi numeri, 2. 3. quia *bis octingenta. † 64. in *MDCLX. sunt. Itemq; ter *quingenta, septuagena vtile. At quin idem, 2. & 3. & 12. quoque, qui ab vno proximi sunt, metiuntur. Cùm bis sena, & ter quaterna, duodecim sint.

al. 1. XII.
al. ab his
al. quinquagenabina
al. MDCCIIII
al. MDCCXXVIII.

Si quodlibet ab vno numeri portionis eiusdem sunt, minor numerus maiorem semper per aliquem aliorum, qui sub eadē *portione sunt, metitur. Sint, 1.2.4.8.16.32.64. Ex his duo eos, qui 4. sunt: 4. eos qui octo sunt, & ea *duplicatione metiuntur. At 2. eos, qui octo sunt, quadruplicatione metiuntur. Eadem eos, qui sedecim sunt, metiuntur 4. Itemq; octuplicatione metiuntur 2. eos qui 16. sunt: 4 eos qui 32. sunt: octo eos qui 64. sunt. Neque inuenitur numerus, qui non & maiorem metiatur, & nulla alia mensura id facit, quàm quæ in ijsdem numeris est.

al. quinquagena.
al. octona
al. ratione
al. multiplicatione

Si quodlibet ab vno numeri portionis eiusdem sunt. Et his, qui ab vno proximus est, per se incompositus est, maximus ex his in mensuram non veniet, nisi qui eiusdem proportionis erit. Sint, 1.3.9.27. inter hos tripla proportio est, & vni proximus numerus per se incompositus est. Igitur eos, qui 27. sunt, nullus numerus metiri potest, nisi aut 3. aut 9, quia sub eadem proportione sunt, quod non ita euenit, si quando ab vno proximus numerus compositus est. Sint, 1. 4. 16.64. proximus ab vno numerus per se compositus est: Ergo vltimus qui est 64. alias quoque mensuras quàm quæ in hac serie sunt admittit, & 2. & 8. & 32. cùm bis 32. octies octona bis, & tricies bina 64. faciant, quem minimum numerum, duo per se incompositi metiuntur, eum nullus alius per se incompositus metietur. Sumatur 5. & 7. nullum minorem numerum 35. metiuntur. Nam quinquies 7. & septies quina, 35. sunt. Atque nullus alius numerus

merus per ſe incompoſitus hunc metiri poteſt. Non 2. non 3. non 11. non 13. non 17. multo verò minus vlteriores numeri.

Si quadratus numerus quadratum metitur, in latere quoque eius alterius menſura eſt. Sint duo quadrati numeri 4. & 16. metitur eos qui 16. ſunt, quaternio: Quater enim quatuor 16: At qui in latere 4. 2. ſunt, in latere eorum qui 16. ſunt, 4. ſunt, 2. metiuntur quaternionem. Bis enim bina, quatuor ſunt. Ex hoc etiam illud apparet ex duobus quadratis numeris, ſi in alterius latere menſura eſt, in ipſo quoque quadrato numero alterius quadrati menſuram eſſe.

Si quadratus numerus quadratum non metitur, ne in latere quidem alterius eſt. Sint quadrati numeri, 4. & 9. Quaternio nouenarium numerū non metitur. Ergo ne quidem qui in latere quadrati ſunt, tres qui in latere nouenarij numeri ſunt, metiuntur. Ex hoc etiam illud apparet ex duobus quadratis numeris, ſi in alterius latere alterius lateris menſura non eſt, ne in alio quidem quadrato numeri alterius quadrati menſuram eſſe. Si teſſera teſſeram metitur, in latere quoq. alterius lateris menſura eſt: Sint duæ teſſeræ, octo & 64. Eos qui 64. ſunt, octo metiuntur: Siquidem octies 8. 64. ſunt. Atquin ſi in latere eius teſſeræ quæ octo habet, duo ſint, in latere eius teſſeræ quæ 64. habet, quatuor ſunt, duo quaternarij menſura ſunt. Ex hoc etiam apparet, ſi ex duabus teſſeris duo alterius latus, alterius menſuræ eſt lateris, eius quoq. teſſeræ alia teſſera menſura eſt. At qui ſi teſſeram teſſera non metietur, ne in latere quidem apparens lateris alterius menſura eſt. Sint duæ teſſeræ, octo, & 27, eos qui 27 ſunt, octo non metiuntur. Ergo cùm in latere eius teſſeræ quæ octo habet duo ſint, in eius quæ 27. habet 3. ſint: Duo ternionem non metiuntur. Ex hoc etiam illud apparet, quòd ſi in latere teſſeræ non eſt menſura: ne ea quidem teſſera eam teſſeram metitur.

In omni

In omni verò numero qui mensuram in aliquo numero habet, ex eodem, & mensuræ nomen acquirit, qui mensuram facit. Sint nouem, hos ternio metitur, & est etiam nouenarij numeri tertia pars, in tribus sint 16: hos quaternio metitur. Et est quarta eorum qui 16. sunt, quaternio. Idemq; in cæteris omnibus numeris reperitur. Sequitur autem, vt si numero membrum sit, in eo numero mensuram is habeat, cui cum eo membro commune nomen sit, vt nouenarij numeri membrum in ternione est, eúmque tres metiuntur.

Hos sat erit cursim numeros memorâsse, modosque:
Cætera Cecropias æquum perhibere cathedras:
Si tamen vllus ineſt noſtris ſuper halitus * aris, al. alis
Aut rite in veterem cultum replicantur abollæ,
Me ſpacium admonuit iam claudere fatibus orſa,
Ne ſuperum noſtri capiant faſtidia cætus,
Et vetus aſtrigero pellar Numeraria cælo:
Sic ait, ac reticens propiori adiuncta ſorori eſt.

FINIS SEPTIMI LIBRI.

MAR-

MARTIANI CAPELLÆ.

DE ASTRONOMIA,

LIBER VIII.

QVÆ dum geruntur, & deorum ſacer Senatus illos numerorum concinentium, repugnantiúmque admiratur anfractus, ipſámq; fœminam quadam venerabili excellentiæ celſitudine reuerendam, non caſſum parentem ſuperùm creditum recognoſcit. Multitudo etiam, quæ iuſſa conſtiterat ſapientum, præſertimq; Pythagoras cum ſectatoribus cunctis, Platóque Timæi ſui caligoſa diſcriminans, arcanis eam laudibus venerantur: Nupturámque Virginem ſæpius conſpicabunda Pallas, quid ſuper dotalis eruditione fœminæ comprobaret, exquirit, & ipſa nutum admirantis affocians. Cyllenius autem nullius magis alumnæ ſplendore, ac luculentia gloriatus, huius ſe fœminæ euehit granditate. Sic Phœbo diutulè aliam dotalium intromittere remorante, ne prioris Proferæ admiratio laberetur: Sacrum paulum, fuit reuerendúmque ſilentium. Silenus interea, vt Euan conſecutus pone vietus, atque acclinis aſtabat, ſeu marcore confectus ætatis, ſiue anxia inter doctæ vocis miràcula intentione comprehenſus, an aliàs pocúlis turgens: tunc etiam nuptialis gratiæ nomine prolectatus, inundantis ſe temeti infuſione proluerat. Iam dudum laxatus in ſomnos, forte repentè blandum ſtertens ranæ ſonitum deſorbentis increpuit. Quo terrore & rapiduli ſonitus raucitate concuſſi, eodem ſe quamplures conuertêre diui: ſenisq; proſtantis ſomnum, atque humen-

tis

tis crapulæ exundatione conſpecta, riſus circumſtantium, eò maximè quo claudebatur excuſſus. Tunc quoniam credita iocos nuptialis licentia non vetare ſamulitium Veneris, vernaculaq; Bromiales tantos cachinnos concuſſis admodum tulere ſingultibus, vt quamplures alios conniſos cohibere riſum, hoc maximè impetulantis proruptionis ſonitum, effuſiq; cachinni* licentiam prouocârint. Denique, vt ſemper impatiens, atque inuerecundus procax ac proteruus aſſultibus ad eum alacer Cupido, atque hilarus accurrit, atque vt depile, rubellumq; caluitium ſenex* baculum acclïuatus* affixerat palmæ verbere percrepantis applo ſo: eoq; ſonitu reclamatu riſum velut etiam permiſſum penè omnibus ſuſcitauit.

* al. exundatione
* al. licentiam
* al. baculo
* al. affixerat

TVNC vix ſenex recluſis
Creperum videns ocellis
Circumſpicit ridentes,
Ictúque ſuſcitante
Stupidum dolens tuetur,
Frictúque palmulari
Madida detergit ora.
Tunc motus increpante
Baculum rapit Lyæo,
Ac dum mouere greſſum
Cupit* aduocante Lyde,
Tandem recepta luce
Superûm videt ſenatum.
Percellitur repente,
Silicerniuḿque nutans
Tentat celerare curſum:
Tunc motibus negatis
Magis inuolutus aſtat,
Ceſſiḿque formidantes
Abeunt pedes tremore,
Titubanśque, molieńsque,
Hæret, redit, recurrit.
Tunc victa palpitanśque
Turgens cadit ſenectus.
Fit maior inde riſus,

* al. euocante

Neſcit

al. Nec scit

*Nescit modum voluptas,
Donec iubente Baccho
Satyrus rapit iacentem,
Scapulisque dat supinum,
Vuidumque *Iacchi membrum
Colloque complicatum,
Vtribus † parem reportat.

al. hiantimembrem. al. quadrimembrem al. darem

al. latitiæ

Hac iocularis licentiæ alacritate feruente Satyra illa, quæ meos curæ habuit informare sensus: næ tu, ait, infelix, vel Capella, vel quisquis es, non minus sensus, quàm nominis pecudalis huius incongrui risus adiectione desipere vel *dementare cœpisti? An tandem non dispensas in Iouiali cachinnos te mouisse concilio, verendumq; esse sub diuûm, Palladiaq; censura aßimulare quenquam, vel cerritulum garrientem. At quo etiam tempore Cupido vel Satyrus petulantis ausus procacitate dißiliunt. Nempe cum Virgo syderea, pulchriorq; dotalium in istam venerabilem curiam, ac deorum ventura conspectus. Apagesis nec *post ad hæc † iugales ausus lege hymenæa, & culpæ velamine licentis obnuberis. Saltem Prieniæ ausculta nihilum grauatè sententiæ: Μὴ ὄνος λύρας. καιρὸν γνώθω. Tam tristibus asperisq; Satyræ alioquin lepidulæ verberibus* demulctatis, cùm excusamentis admißi velut procacis involuuntur. Tandem quæ puellarum intromittenda paratur, inquiro. Ac sic illa nondum stomacho senescẽte, quo in me inuehebatur, exorsa.*

al. dementire

al. post id hæc

al. nugales

al. demulgatis

al. deuulgatis

Astrigeræ iam sedis iter, cursumque polorum,
Et sacra multiuagos qua tollunt sydera flexus,
Dicere tempus adest, video splendescere pulsu
Icta corusciferi subito laquearia cæli.
Illic bis septem solitus seruare Triones
‡ Plaustro Hyperborea resplendet luce Bootes.
Hinc qua deuexo tellus subducitur axe,
Ignoto Canopos sese infert fulgidus astro.
Phœbeos pariter ‡ cursus, rapidosque meatus,
Et toties variæ flammantia cornua lunæ.
Quin etiam medios quos nectunt culmina circos,

al. Pastor

al. currus

Obliquæ

‡Obliquè & rutilis, quo se rapit orbita signis
Cernere iam videor, tu fingere ludicra præstas,
Viliaque astriloquæ præfers commenta puellæ.

al. Obliquas

Talia adhuc canente Satyra, vetitus ille ac durißimè castigatus denuo me risus invasit. Euge inquam, Satyra me ante poëtriam fecit colere: Cæpißtine Permeßiaci gurgitis sitire fontes? Iámne fulgores præuides, & vultus deorum? Sed vbi illud repente discessit, quòd irrisoria semper, lepidaq; versutia inter insana semper deridebas, vatum tumores dicabulis cauillantibus saleq; contẽta, nec minus poëtarum rhetorumq; cothurno inter lymphatica derelicto, quòd rabido feruebas cerebrosa motu, ac me Stleni somnũ ridentem censorio clangore superciliosior increpabas. Ergo nec fi- al. me
gmẽta dimouebam, & nihil lepôris iociq; permixti tædiũ auscultãtium recreabit. Peligni de cætero iuuenis versiculo respipisce, & ni tragicum corrugaris: Ride si sapis ô puella ride. *His me, satyraq; mea alterna diutulè obiurgatione rixatis, aliam dotalium Virginum Delius intromissurus egreditur. Et ecce globus quidam lucis ætheræ, & concaua perspicui ignis aggeßtio, vt apparebat intra se quãdam virginem claudẽs miti vertigine sensim volutus illabitur. Quo candore luminis propinquantis plures irradiati refulsere Diui, fatalesq; maximè: quorum etiam habitus, motusq;, & quicquid in his ignotum credebatur emicuit. Tunc & ipsa extimi cæli contextio eiusdem lucis fulgoribus reuibrauit. Quo miraculo stupefacti aërij, terrestres mariniq; diui, & si quos clausa telluris operiunt: astreantemq; Vranien certè Lĩbyssam apparuisse rati, locum consessionis honoratißimè præbuêre. Et ecce subitò prosilit quædam gemmata, nec minus totis artubus decenter oculea. Huic sydereus vertex, vibrantesq; crines. Verùm alæ cum pennis hyalinis, & volitandi per mundum remigia crebrius aurata crißantur. Gestabat in manu cubitalem fulgentemq; mensuram: in alia librum in quo præmetata diuûm itinera, & cursus, re-*

curſusq́ ſyderei cum ipſis polorum cardinibus prænotati ex metallis diuerſicoloribus apparebant. Quæ vbi in medium quàm pluribus ſibi diis arridentibus venit, cæteris pulchritudinem ſplendoremq́ eius admirantibus, ita cœpit: Multæ admodum rationis, nec eiuſdem deſpicabilis temnendæq́ contuitus: me ſi qua ſunt induſtriæ noſtræ opera conuenerat reticere. Hæc enim verecundæ arbitror probitatis motus,

al. nouerunt, *curſusq́ proprios ipſis ediſſerere qui* mouentur, doceréque deos velle, quod faciunt: tum etiam, quòd per immenſa ſpacia ſeculorum, ne profana loquacitate vulgarer Ægyptio-*

al. quadraginta *rum clauſa adytis occulebar: Quippe quadringenta fermè annorum millia illic reuerenti obſeruatione delitui: atque*

al. materna- rúmque *vtinam poſt diluuialis conſternationis excurſum, * Athenarumq́ vrbem longa intercapedine reſtitutam, nullæ me in Græcia terreſtres illecebræ, nec iactantes crinitorum ſcopas palliolos non tegendam potius quàm diuulgandam cognouiſſent. Nunquàm profectò itineris rationes, reditusq́ veſtri in noticiam hominum, ac mortaliũ curarum illuuiem peruenirent. Sed quoniam vtcunque in Graiam noticiam hominum errabunda perueni, ſufficere oportuit quicquid ab Eratoſthene, Ptolemæo, Hipparcho, cæterisq́ vulgatum, ne me vltra loquendi neceßitas ingrauaret. Tamen quia me alumnantis erudientisq́ Cyllenÿ reticere non permittit officium, noſtriq́ ſtudÿ ſecreta diſcludere ſolertia quoque nubentis inuitat; apud vos ſuperi cæleſtesq́, qui veſtra recen-*

al. meacuia *ſebitis * metacula, non tacebo.*

De Mundo.

MVNDVS igitur, ex quatuor elementis, ÿſdemq́ totis in ſphæræ modum globatis, terram in medio imoq́ defixam æternis cæli raptibus circumcurrens circulari quadam ratione diſeriminat. Quanquam auſcultare phyſicis in ipſo aſtruendi limine non dedigner, qui ſubtilium corporum teneritudinem ſuis coactibus circunductam in quaſ-

dam

dam ſectas vias & circulorum intercapedines non æſtimant diſparari, ſed ſuis fluctibus adhærentes, naturas vndique ſecus globoſo ambitu, orbibuſq; diffundi: Quarum circa medium, quod dixere centron, aquæ primum aeriſq; ſequens, tertium ignis Cyma commemorat: Et nunc quinto quodam corporeæ ſubſtantiæ temperamento æthereos circumvolare fulgores: Quo loco ſolis Lunæ ac ſyderum, ſigniferiq; orbis ſe obliquitas circumducit, quod Cido Foreticus, Cyma gymnaſia retulerunt: Cuius naturæ tranquillitas etiam illū extimum tenet, ambitioremq; curſum, qui ex eo quod nullis ſyderibus occultatur ἀόρατος perhibetur. Si igitur ſit ſimilis omnis circumagentium naturam ambitus reperitur, nulli poſſunt æthereum tractum circuli variare. Nos igitur circulos non ita dicemus, vt linquentes naturæ diſcrimina corpulenta fingamus, ſed vt aſcenſus deſcenſuſq; ad nos errantium demonſtremus. Neque enim vel axem, polóſque, quos in ſphæra ænea quæ Circite dicitur, ad intelligentiæ compendia affixere mortales: ego robori mundanæ rationis apponam, cùm nihil ſolidius terra ſit quod eam valeat ſuſtinere. Deinde cū poli velut perforatæ exterioris ſphæræ cauernis emineant, & hiatus quidam cardinesq; fingantur: Quod vtiq; ſubtilibus æthereisq; accidere non potuiſſe compertum. Sicubi igitur intelligentiæ ediſſertandiq; propoſito, vel axem, vel polos vel circulos perhibebo, ideali quadam prudentia, non diuerſitate cæli diſcreta, ſed ſpaciorum rationibus* diſpenſetur. Sicq; habeatur cùm enexum, deuexumq; mundum dixero, cum ſimilis cunctis ſuis partibus ſit, ſublimetúrq;, vel lateat pro conditione Horizontis poſitione neque terrarum.*

* al. depenſetur

De quinque Parallelis.

Hoc igitur præmonito illud inſinuo, quod quidam Romanorum non per omnia ignarus mei, Stellas à ſtando, Sidera à conſidendo, Aſtra ab Aſtræo dicta fuiſſe

commemorat, fabulosisq́, commentis Graij compleuere cælum. Ego præcepta potius edisseram disciplinæ, ac decem dici mundi circulos asseuero: Quorum alij paralleli, quos æquidistantes Latinè possumus memorare, eosdem polos habent quos ipse mundus. Poli enim sunt, qui à centro circuli, lineæ vsque in circumferentias ductæ, medietatis sectæ mensuram æqua ratione discriminant.

De primo Parallelo.

VERVM ex parallelis primus is est, qui & semper apparens: & contingens confinia Finitoris nunquam mersus assurgit, qui septentrionalis circulus perhibetur: ex eo quòd cum cæteris quæ promentur, etiam gemina sidera septentrionis includit:

De Secundo.

SECVNDVS autem ex parallelis maximus Solstitialis est, ad quem Sol æstiuus accedens Solstitij fine repulsus abscedit.

De Tertio.

TERTIVS æquinoctialis medius maximúsque cunctorum, per quem Sol secundo, vel cùm in æstiuam flagrantiam surgit, vel cùm in hyberna descendit, quadam mundi medietate peruectus, mensuram noctis lucis æqualitate compensat:

De Quarto.

HVIC propinquus brumalis, in quem hyemali fine perueniens, in aquilonem denuo repulsus assurgit:

De Vltimo.

QVINTVS autem idémque vltimus australis, quiq́, antarcticus perhibetur. Hic mersus ac vix altiore circuli extremitate Orizontis defixa contingens, tanti tamen

spacij

ſpacij quanti ſeptentrionalis circulus ratione monſtratur, ei etiam inuenitur oppoſitus.

De Coluris.

CONSEQVENS *reor coluros demonſtrare: quorum pars deſuper, quædam alia in imo verſatur occulta, de quibus non neſcio ſcriptorum variare diffinita: Nam alij à ſeptentrionali cardine in meridianum duci circulum perhibent, ex indéque ſub terras meantem, denuo in arcticum apicem ſublimari. Alij verò contrà à cardine meridiano inchoamenta circuli perhibentes, eundem per arcticum verticem, vnde ortus denuo retulerunt: Qui quidem alium ab ortu circulum* * *decuſſantes in quatuor quadras mundi ambitu diſcreuerunt. Verùm ego, quod Hipparchus meus ſcriptorum* * *veritate complexus: hos dico à ſignis Zodiaci cycli venientes, & tam inter ſe ſecundæ coniunctos, quàm omnes parallelos angulis æquales perſecãtes in cardines peruenire: Nam vnus ab Arietis octaua parte natus, ambito mundo per polorum vertices ad eandem recurrit: Alius ſimili complexu mundum* * *à Cancro exortus includit: quod planius poſtmodum faciemus.*

* al. decuſſantes

* al. veritate

* al. à Leone

De obliquis.

VERVM *nunc obliqui ſunt edicendi: Quorum ſignifer duodecim diſcriminibus interſtinctus, ex parallelis duos, ſolſtitialem brumalemq; contingens, æquinoctialem medium ſecat ſecundo:* * *nunc ad pares angulos, aut findit aut finditur, qui Soli Lunæq; iter præbet cum quinq. ſide-ribus.*

* al. nec

Galaxias verò lacteus obliquorum multo maiore ambitu porrectus etiam viſibus approbatur. Nam confinio ſeptentrionalis circuli natus, in Finitorem antarcticæ regionis declinans, pene totum videtur permeare cælum, quem quidem mihi deſipere videntur qui circulum negauerunt. Supereſt

*iam vnus è circulis, quem quidem quod locis momentisque omnibus variatur, dubito quid appellem. Hic tamen nouissima supernáque discriminans, atque vndiq; in superficiem telluris lineæ * flexu ambientis incumbens, Orizon vel † Finitor perhibetur.*

al. fluxu
al. add. vel Oriens

De Septentrionali circulo.

al. conceperunt

*SED quoniam expositi circuli breuiter claruerunt: nunc eorum spacia vnde primò * cœperam perhibebo. Ac prius ad Septentrionalis circuli redeam grãditatem, in quo more Geometrico duo primo signa composui ad circulũ perducendum, id est, vnum quod centron: aliud quod peripherian demonstraret. Itaq. in ipso mundi cardine posui clarius sidus: atq; ab eo ad Draconis caput, quod iam notaueram vsq; ad Finitoris circulũ peruenire lineã duxi. Quam postea manẽte centro mente circumagens circulũ designaui, atque ab omni parte spacium æquale complexa, per hæc sidera per sphæram circumducta peruenit à capite Draconis, & dextro pede eius qui appellatur Engonasis, ad medium Cæphei pectus tunc ad pedes priores maioris Vrsæ, inde rursus ad Draconis caput.*

De Solstitiali.

HVIC circulo confinis solstitialis, quem itidem lineari dimensione à cardine mundi in octauam Cancri partem ducta, quo Sol accesserat solstitio, reperimus eundem circulum ambitu potiorem. Per hæc tamen signa curuari incipit ab octaua parte Cancri: Cuius omne corpus in longitudinẽ secat ad Leonis pectus ac ventrem. Inde ad Ophiuchi humeros: deinde ad caput Cygni: deinde ad vngulas Equi: ac protinus ad dextram Andromadæ manum: deinde ad sinistrum Persei crus, eiusdemq; sinistrum humerum: Inde ad vtraque Eniochi genua: & proximè ad Geminorum capita; à quibus rursus ad octauam Cancri ipsius partem.

De Æqui-

Digitized by Google

De Æquinoctiali.

AEQVINOCTIALIS *demum circulus bis admensus à poli termino circũactus, tam in Arietem, quàm in Libram linea permeante, per hæc signa circulum includit. Ab octaua parte Arietis per totum corpus eiusdem ad reductum Tauri pedem. Inde ad mediam Orionis aluum: Deinde per* edictas curuationes Hydri, Crateráque & Coruum, ad octauam Libræ partem inter duas lucidas signi illius stellas. Inde ad vtraque Ophiuchi genua, ac tum per Aquilam ad Pegasi caput: à quo rursus ad octauam Arietis partem.* al. editas

De Brumali.

BRVMALEM *verò circulum similiter signo in octaua Capricorni parte defixo per hæc meare comperimus. Ab octaua parte Capricorni per totum corpus eius ad pedes Aquarij. Inde ad Ceti vltimam caudam, ac dehinc ad Leporem, prioresq; Caniculæ pedes. Inde per Argo, tergúsque Centauri ad Scorpionis aculeum: deinde per Sagittæ vltimam partam ad octauam Capricorni partem circulus reuocatur.*

De Antarctico.

VLTIMVS *ex Parallelis qui vocatur Antarcticus tantundem spacij quantum Septentrionalis includit. Quem quidem meantem, quibus sideribus circuletur, ego poteram memorare: neq; enim mihi vlla cælestis globi portio habetur incognita. Sed quoniam per* ignotas superiores partes visus hominum distenditur, dicere prætermitto, ne incomperta falsitatem admiscere videatur assertio.* al. ignota superioris partis visibus

Item de Coluris.

MELIVS *Coluros demonstremus, licet ipsi quoque aliquid curuationis addentes, non se totos visibus*

repræsentent, tamen quia coniectura non errat, poterunt demonstrari. Atque ita eorum primus, qui ab æquinoctiali parte sumit auspicium, ab octaua Arietis parte contingens vltimum Deltotos angulum, ac mox summum contingens Persei caput, dextrumq; eius brachium, proximè manum secans per septentrionalem circulum ad cardinem mundi peruenit: A quo per caudam Draconis ad sinistrum Arctophylacos, proximéque ad Bootis stellam ductus, dextrũ Virginis pedem sinistrumq; contingit, in quo octaua pars Libræ est. Vnde ad dextram manum Centauri, qua Pantheram tenet, diuisus haud procul ab eo loco, quo sinistram Centauri vngulam tetigit, in regionem conspicuæ nobis partis obruitur: vnde emersus infra Cetum per corpus eius auersiq; ceruicem ad caput, atque inde ad octauam partem Arietis redit.

De Tropico.

ALTER *autem Colurus, qui etiam Tropicus dicitur, ab octaua parte Cancri consurgit ad sinistrum ex prioribus Vrsæ pedem per ipsum pectus eius ceruicemq;: Inde ad cardinem peruenit mundi: at inde per clunes minoris Vrsæ,* & bis per Draconem ad sinistram alam Cygni* ceruicémque perductus, vltimum Sagittæ spiculum, & proximè rostrum Aquilæ contingit, à qua ad octauam partem Capricorni descendit: Inde haud procul mersus in regionem conspicuam, infra Argo resurgit, cuius & gubernaculum & *rectam puppim secans ad octauam partem Cancri redit.*

al. & inde
al. verticésque
al. erectam

De Signifero.

DVOS *iam superesse circulos dubium non habetur, quos quidem obliquos dici superiùs memoraui: quorum vnus Signifer, non vt cæteri, quos linealiter fecit, sed latissimus omnium comprobatur: Quem cùm in duodecim spacia discernerem, singulis xxx. partes non nescia rationis*

asscripsi.

Digitized by Google

*assripsi. Verùm eius latitudinem circuli tetendi in duodecim portiones, vt tantundem spacij habeat latitudo, quantum longitudini duodecim partes attribuunt: quod cur factum sit, facilè est loco eo quo de Sole loqui cœpero demonstrare, qui per mediam circuli eiusdem lineam solus fertur: Cuius circuli ambitum per duodecim signa admodum clara circumagi dubium non habetur. Nam Galaxias non magis ratione quàm oculis approbatur: Cuius vltra regulam, & plerunque deficiens latitudo à Cassiopeæ astro in Scorpionis aculeum latitudine * compensatur.*

al. recompensatur.

De Orizonte.

SVPEREST circulus solus Finitor, qui ex eo quod semper surgentis demeantisq; mundi diuersitatibus varietur, certum astrorum ordinem non poterit retinere.

Quid sit spacij inter circulos.

*IAM nunc inter circulos vniuersos quid interstitij, vel spacij intercapedo naturalis * immerserit, æquum explicare. Nam inter Septentrionalem circulum quem in spacia vij. resecaui, & inter solstitialem interpatet tantundem, quantum interest octo & sex: Nam idem interiectus spatiis similibus continetur: In quo fit, vt maior sit circulus ab eodem interiectu pari spacio, & eiusdem tertia portione. Alia intercapedo inter solstitialem æquinoctialemq; circulos minor est à superiore interiectu quantum quatuor numeri ad sex. Ab æquinoctiali ad Brumalem similis. A Brumali autem ad * austrinum talis est, qualis illa quæ inter septentrionalem solstitialemq; circulos interiecta: circulusq; ipse austrinus tantum habet ad cardinem suum, quantum septentrionalis ostendit.*

al. immiserit.

al. austrakm t & ita vtique

De Fixis signis.

PERACTA iam spaciorum circulorumq; breuiter ratione, cætera quæ appellantur inerrantia percurramus. Dubium enim non est xxxv. signis omne cælum splẽdescere,

*niſi forte velit quiſque eorum geſtamina ſociare, licet animalium vocabulis cenſeantur, vt Capra quæ Eniocho ſuperpoſita : aut hædos qui eius humeris ſuſtinentur: vel ſerpentem quem Ophiuchus tenet: aut Pantheram quem Centaurus geſtat, quæ ſydera velut partes * habendæ ſunt potiorum. Hæc igitur quinque & triginta ſigna circuli interiacentis ambitu diſcernuntur: Nam alia ſunt Aquilonia, alia Auſtrina. A regione quippe Zodiaci, quæ Septentriones verſus depicta ſunt, Aquilonia perhibentur: Interim autem numerantur auſtrina. Aquilonis igitur habent partem vtraq; Septentrio, Draco, qui inter vtranque flexuoſus illabitur, Arcturus, quem alij Booten appellant, Corona Ariadnes, Niſusq; quem alij Engonaſin dicunt, Lyra, Sygnus, Cæpheus, Caßiopea, Perſeus, Deltoton, Eniochus, Andromeda, Pegaſus, Ophiuchus, Delphinus, Aquila, Sagitta. Auſtrina autem hæc ſunt, Hydrus, * Crater, Coruus, Procyon, Orion, Canicula, Lepus, Eridanus, qui ab Orionis pede deſluit, Cetus, Centaurus, Nauis, Argo, Piſcis auſtrinus, Cælulum, Ara. Nam & Aquam, quæ ex cratere Aquarij fluit, melius partem ſigni credimus: Et ſtellam, quam quidem Canopum, quidam Ptolemæum appellant, quæ ſuperioribus inconſpicua in confinio Alexandriæ incipit apparere, vt partem Eridani fluminis æſtimabo. Hæc diſcernit Zodiacus, qui quidē æquales duodecim ſignorum integrat portiones: Sed vndecim habet ſigna: Scorpius enim tam ſuum ſpacium corpore, quàm Chelis occupat Libræ. Cuius ſuperiorem partem pedes Virginis * occupant. Maiorem verò Scorpius: denique Chelas (quam Libram dicimus) quidam dixere Graij. Horum ergo ſignorum duodecim nomina, quod vulgo nota ſunt prætermitto.*

al. habenda i.

al. Cratera i. & ita vbique.

al. occuparunt.

Quòd diuerſis circulis diſtribuantur quotundam partes ſignorum.

INTELLIGO ordinis hoc fuiſſe, vt quo circulo ſpacióve quæ ſigna ſint demonſtrarem. Sed & magnam partem aſtru-

*astructionis exquirit, contra propositum breuitatis. Et quòd mediatenus tertiáve parte quædam signa defixis circulis diuersis sua membra discrepant, hanc obscuram caliginem derelinquo. Quippe, vt cætera transeamus: manus interior Arcturi intra septentrionalem circulum ponitur: reliquumq; corpus, parti alteri deputatur. Cæphei corpus mediatenus septentrionali thorace partito, & diuersis circulis attributo. *Nisus verò sinistro pede septentrionalis Draconis verticem calcans, capite solstitialem circulum ascendit, vnum brachium Lyræ, alterum dans Coronæ. & alia huiusmodi non minus insuauia quàm morosa.*

al. relictúmq.

al. Nixus

Quibus signis surgentibus, quæ oriantur, quæ occidant.

ILLVD potius attendendum, quibus surgentibus signis, quæ ortum faciant occidant q3.

*Nam Oriente Cancro, occidunt Corona Ariadnes, & austrini piscis pars dimidia: Ophiuchus à pedibus vsque *humeros, serpensq3 quem detinet, præter fauces caputque totum, Bootis etiam medietas. Oriuntur verò Orion totus, Eridaniq1 principium, & in lingua Caniculæ lucida stella.*

al. addit. id &

*Cùm autem Leo oritur, Coronæ reliquiæ conteguntur, Austrinúsque piscis, & Ophiuchi serpentis, Bootisq3 partes, itemq3 Aquila, *Nisiq3 pars dextra. Oriuntur verò Hydri caput, Lepus & Procyon, Caniculæq3 pars prima.*

a'. Nixíque

Oriente autem Virgine occidunt Lyra, Delfinus, Sagitta, Cygníque pars potior, Eridaníque pars vltima, & caput ceruíxque Pegasi. Oriuntur autem Hydri pars prior vsque ad Craterem, Caniculáque tota, & Nauis Argonis puppis.

*Libra surgente occidant Pegasi & Cygni reliquæ portiones, Andromedæq3 caput, Cæpheique humeri. Cetus, & flexus fluminis Eridani: Oriuntur Coronæ medietas, *Nisi dexter pes, & Bootes, & Hydri reliquum præter vltimam caudam, Centaurique pars quæ in equi speciem figuratur.*

al. Nixi.

Scor-

Scorpione autem naſcente, occidunt Andromedæ pars reliqua; item Cephei pars, quæ extra ſeptentrionalem circulum poſita, & Caſſiopeæ & Orionis pars: Eodem tempore
al. Nixíque *oriuntur Ariadnes Corona tota, & caput Eniochi, *Niſiq; corpus omne præter ſiniſtram manum, Hydri cauda vltima, & Centaurus totus præter priores pedes.*

Sagittario naſcente mergitur Orion, & Canicula, &
al. occidunt l. *Eniochi pedes. *Oriuntur verò totus Ophiuchus & niſi ſiniſtra manus, & Lyra & Cephei caput humeríque, & Centauri pedes priores.*

Capricorno Oriente occidunt Eniochus totus, & eius capra, hædíque, Perſei pars ſiniſtra, & Argonis puppis, & Procyon. Inuicem oriuntur Cygnus, & Aquila, & Sagitta & Altarium.

Aquario oriente occidunt Centauri pars equina, Hydri caput. Oritur & equus Pegaſus.

Piſcibus ortis occidunt Hydrus totus, & Centauri pars reliqua, & Crater. Præterea oriuntur Andromedæ pars dextra, & Piſcis auſtrinus.

Arietis ſigno ſurgente occidunt pedes Centauri, & Altarium. Oriuntur verò Andromedæ ſiniſtra pars, & Perſei caput vſque ad aluum, & Deltoton.

Signo Tauri oriente occidunt Bootis pedes, Ophiuchus à pedibus ad genua vſque. Oriuntur autem Ceti pars reliqua, & ſiniſter Orionis pes.

Geminis orientibus occidit Serpentarius vſque ad geniculà. Oriuntur verò Fluuius, Cetus, Orion.

Quibus temporibus oriantur, aut occidant.

TEMPORVM *quoque ipſorum quibus oriuntur aut occidunt, habenda diſtantia eſt. Nam quæ tranſuerſa oriuntur, & rectè occidunt, celeriores ortus habent quàm occaſus. Contrà autem, quæ rectà oriuntur & tranſuerſa conduntur, tardius oriuntur quàm occidunt.*

Nam

Digitized by Google

Nam Cancri signum rectè oritur, inclinatumq́, mersatur: licet hoc in Capricorno parua inflexione curuetur. Oritur autem duabus horis, & duodecima parte horæ, & horæ occidit, ac deunce minima in isto distantia est.

Leo autem oritur duabus horis & tertia parte horæ: occidit verò hora, semis, & sexta parte horæ.

Virgo oritur horis duabus & dimidia, & sextâ parte horæ, occidítque horâ & tertiâ parte. Similiter Libra.

At Scorpius diminuit ortum, & auget occasum: oritur enim horis duabus, & tertiâ parte, occidit hora, semis, & sexta parte horæ.

At Sagittarius oritur horis duabus & duodecima parte horæ: occidit hora, & deunce horæ.

At inuicem quæ transuersà oriuntur & rectà occidunt, breuiores ortus occupant quàm occasus.

Denique ex his est signum Capricorni, quod oritur horâ & deunce, occidit duabus horis, & duodecima parte horæ.

Aquarij verò proximum signum oritur horâ & dimidia, & sexta parte horæ: occidit horis duabus, & tertia parte horæ.

Sequens hos Piscium signum oritur hora, & tertia parte horæ: occidit duabus horis, & dimidia, & sexta horæ parte.

Eandem mensuram Aries vtriusque temporis seruat.

Taurus oritur horæ, & dimidia, & sexta parte horæ: occidit duabus horis, & tertia parte horæ.

At Gemini oriuntur horâ, & deunce: Occidunt duabus horis, & duodecima parte horæ.

Quòd pro diuersitate signorum, dierum, noctumq́ue fiat inæqualitas.

Hæc est inæqualitas, quæ dierum spacia, noctiúmque discriminat. Nam cùm solis lumen eorum signorum principium quæ tardius oriuntur ingreditur: dum sequentia signa nascuntur, diei prolixitas procuratur. Vbi verò hæc intra-

intrarit, quæ cito orta tardius demerſantur, diebus exiguis noctes efficit grandiores. Denique hæc ratio, & illis reſpondet, qui velut miram efficiunt quæſtionem, talia proponentes: Si ſpaciis æqualibus omnia ſigna percenſentur, ac neceſſe eſt diebus, noctibúſque cunctis ſena ſigna ſupra terras eſſe, omnes dies, noctéſque pares eſſe debuerũt. Sena autem ſigna ſuperſtare non dubium eſt, totidémq. deliteſcere: Dies quoque noctésque variari diuerſitatibus ſpaciorum: Nam ſolſtitialis dies habet æquinoctialis menſuræ horas quatuordecim, & ſextantem, Brumalis verò horas * nouem, & dimidiam, ac tertiam portionem. Viciſſim brumales nocles Solſtitialis diei temporibus porriguntur: Cuius lucis tempora ſuſcipit nox æſtiua. In tanta varietate diuerſitateque temporum, illud * profectò colligitur: ſigna æqualia non habenda. Cuius concluſioni, & rerum varietas, & noſtra regula refragatur. Multiplici enim clepſydrarum appoſitione monſtratum omnia ſigna paria ſpacia cõtinere. Cùm enim diuerſa ſpacia in ortu habeant atq. occaſu: tamen ſi oxnnĩ ortus occaſúſq. compenſes, videbis ad plenum collata menſuris æqualibus reſpondere.

al. octo,
al. perfectè

Verùm hac quæſtione cõſummata, alia ſubtilior de ſpaciis imparibus obiectatur. Dicunt enim, ſi ſpacia ſignorum æqualia ſint: aut Sol tardiore curſu quædam ſigna tranſcurrit, aut in dierum ratio diuerſitate mentitur. Sed conſtat Solem Geminorum ſignum xxx. & duobus diebus excurrere: Sagittarij autem * xxviij. cæteríſque ſignis, aut adýci aut detrahi aliquas portiones: quod profectò non fieret, ſi aut Sol æquali curſu ferretur, aut ſigna ſpaciis paribus tenderentur. Sol autem eadem ac perpetua celeritate feſtinat. Relinquitur, vt ſignis ſpaciorũ æqualitas denegetur. Sed hunc quoq. errorem opinio inueterata compoſuit, quam omnes hactenus credidere: quemadmodum ipſi mundo ſphæráq; poſtremæ centron eſſe terram, ita & ſolaris circuli eandem centron eſſe, quod omnino falſum eſſe non dubium

al. xxix.

eſt:

est: Nam vt diuersa spacia sunt cælestis ambitus, circulique Medialis; ita & diuersis centrorum signis punctisque torquentur: Quo fit, vt terra solaris circuli centrum non sit, sed eccentros habeatur. Per vices enim propinquitates, descensúsque ad terras solaris orbita, cursúsq. summittit: Itemq; pro signorum conditionibus sublimatur, & cum medietatem linearem in latitudinem Zodiaci Sol libratus excurrat; orbem tamen solis obliquitas meatus aut imprimit, aut extollit. Quis enim dubitet Cancrum Geminósque verbi gratia in mundi ardua sublimari? Rursumq; Sagittarium Capricornúmque pererratis deflexibus infimari. Quod cùm ipse Zodiacus signáque cælo cohærentia tantundem à terris vndique secus interstitij detineant: solaris tamen circulus qui subtermeat, aut euehitur aut descendit. Hinc venit vt à Sole signa cum* dierum transcurri diuersitatibus videãtur.

al. desit

al. varijs

De Planetarum orbibus.

TRANSCVRSA ratio est signorum cælestium atq; etiam circulorum. Nunc planetarum orbes differam, quos quidem non ab erroribus suis: (Nam hisdem solis rationibus commeantes, nihil licere patiuntur erroris.) Sed quia diuersa varietas mortalibus caligines intẽtionis offundit, non planetas, sed planõntas, sicut *Orator asserit, memorabo: licet eos propriis nominibus insignitos etiam alijs nominibus appellârint: Nam Saturnum Phænona vocant: Iouémque Phaëtonta: Pyroënta Martem: Venerem Phosphoron: Mercurium Stilbonta nominârunt. Soli verò Lunæq; diuersitas gentium innumera vocabula sociauit. Horum igitur septem, illa eo maximè *confixis syderibus habenda distantia: quòd illa cæli tantummodo cursibus commouentur, propria statione ornata: Hi verò tam mundanis raptibus auferuntur, quàm propriis cursibus commouentur: Nam quantum eos retulit diei noctísque* rotatio, tantum nituntur diuersis compensare temporibus, id est, aut mense, vt Lu-

al. Aratus

al. cum

al. ratio

vt Luna: aut anno, vt Sol: aut xxx. annis, vt Saturnus: & cæteris temporibus attributis pro spaciorum quæ circumeũt
al. lõgitudi e * *latitudine, aut breuitate. Quæ cuncta sydera licet in ortũ pergere videantur, non tamen aduersum mundum rigido motu, sed obliquo per Zodiaci defixa moliuntur. Alioquin*
al. mundũ sustinere non possunt l. *ex contrario partium suarum motu mundus stare non posset. Denique etiam peripateticorum dogma contendit, non aduersum mundum hæc sydera promoueri, sed celeritate mundi quam sequi non potuerunt præteriri: Quod quidem, etiam vt verum sit, meis nõ poterit rationibus obuiari: Siue enim Saturnus nimia cum mundo celeritate concertans vix exiguis cursibus superatur: ac Luna, quod tardius incedat intra trigesimum diem à mundi parte eadẽ præteritur: siue contra mundum nitentibus ideo celerior, quia breuiore ambitu orbem circuit Luna, tardiúsque Saturnus propter latitudinem orbis effusi: vtrum velis, meis regulis non obsistit: Siquidem suus motus istorum rationibus dispensatur: Quibus tamẽ septem syderibus vnus est communis motus, quòd omnes ortum petunt; alius quòd temporum omnes diuersitatibus atque accidentibus variantur: Nam ex his quinque sydera, stationes, recursúsque patiuntur: Sol verò Lunáque cursu continuo rapiuntur. Item hæc lumina vicibus obscurantium occultantur: Quinque verò sidera nesciunt obumbrari: Tria item ex his cum Sole Lunáque orbem terræ circumeunt. Venus verò ac Mercurius non ambiunt terram.*

Quòd Tellus non sit centrum omnibus planetis.

LICET *generaliter sciendum cunctis orbibus planetarum eccentron esse Tellurem, hoc est, non tenere me-*
al. quoniam l. *dium circulorum, † quòd mundi centron esse non dubium: Et illud generale septem omnibus aduertendum, quòd cùm*
al. ratione *mundus eiusdem ductus * rotatione vnimoda torqueatur: planetæ quotidie tam loca quàm diuersitates arripiant circulorum. Nam ex his nullum sydus ex eo loco vnde pridie*

ortum

Digitized by Google

ortum est eleuatur. Quod si est, dubium non est, CLXXIII circulos habere Solem, per quos aut ab solstitio in brumam redit, aut ab eadem in solstitialem lineam subleuatur. Per easdem quippe mutationes commeat circulorum. Sed cùm Sol prædictum numerum habeat, Mars duplos circulos facit: Iouis stella duodecies excrescere octies vicies cumulatus. Saturnus eos circulos, qui Paralleli etiam dicti sunt circumcurrens: qui motus omnium cum mundo proueniunt, & terras ortibus occasibusq; circumeūt. Nam Venus Mercuriusq; licet ortus occasusq; quotidianos ostendant, tamen eorum circuli terras omnino non ambiunt: sed circa Solem laxiore ambitu circulantur. Denique circulorum suorum centron in Sole constituunt. ita vt supra ipsum aliquando, * intra plerunque propinquiores terris feratur, à quo quidem signo vno, & parte dimidia * Venus disparatur. Sed cùm supra Solem sunt, propinquior est terris Mercurius: cùm intra Solem, Venus; vtpote quæ orbe castiore diffusioréque curuetur. Nam Luna quæ propinquior terris est, per quos feratur anfractus, interiùs memorabo. Post cuius orbem alij Mercurium Venerémque: alij ipsius circulum Solis esse concertant. Deinde Martis, Iouis, & Saturni: quos omnes vt suis amplitudinibus metiamur, quod non facilè astrologi voluêre, ab vno Geometriæ concesso, assertio est inchoanda: quod & ipsa suggerit in præsenti, & ab Eratosthene Archimedeq; persuasum, in circuitu terræ esse CCCCVI. millia stadiorum & decem stadia.

al. infra

al. Mercurius

Quòd circulus Lunæ maior sit quàm terra, & ipsa Luna minor quàm tellus.

OB hoc ergo indubitatis rationibus approbetur, Lunæ circulum centies terra esse maiorem. qui quidem circulus ipsa Luna sexcenties potior inuenitur. Quæ duo ex defectibus solis assiduis quantum * vmbræ Luna subiecta reddiderit, & ipsius vmbræ collatione cum ipso Lunæ cor-

al. Ita vt ab hoc ergo

al. terra

pore vera dimensione monstrantur: Quæ nisi morosa sint, quemadmodum dimensa sim demonstrabo. Crebro in climate Diameroes proueniēs Solis defectus, eiusdem ex omni parte totum obumbrauit orbem. Sed propinquo climati, Diarhodon portio obscurationis apparuit: In climate verò Diaboristhenis nulla obsistente parte, Sol totus eluxit. Vnde quoniam clima Diarhodon quot stadia contineat manifestum est, reperi duodeuigesimam partem terræ vmbram, quam Luna fecerat, continere. Sed quoniam maius corpus eius est, quo vmbra metaliter iacitur, quàm ipsa vmbra ex climatibus, quibus pro parte Sol obscurabatur, dextra leuáque compertum est, triplo maiorem esse ipsam Lunam vmbrâ suâ. Ergo collectum est, Lunam sexies minorem orbe terræ prædictis rationibus inueniri.

Quòd Luna minor sit orbe suo.

LVNA autem minor est orbe suo sexcenties, quod clepsydris intelligi potest. Duobus enim vasis æneis fusilibus positis, inferius vacuum, aliud superius aqua plenum pone. Obserua autem Lunæ ortum, & stellam fixam simul cum ea orientem. Et cùm cœperit corpus Lunæ ex superiore parte supra terras apparere, citò superioris vasis aqua, videlicet plenicentrum aperi, vt simul cum incipiente Luna oriri, aqua fluere in vas inferius incipiat, & donec totum corpus appareat fluat. Cùm autem tota supra terras apparuerit Luna, statim primum vas in quod aqua fluxerit subtrahas, & aliud apponas in quod aqua fluat, donec nocte alia renascatur illa stella, quæ in priore nocte cū Luna oriebatur, & cùm illa orta fuerit, superius vas vnde aqua fluxerat tollas. Deindè metire aquam quæ in spacio viginti quatuor horarum fluxerat ad mēsuram illam primam, quæ cum corpore Lunæ prius in primum vas fluxerat, & inuenies sexcēties aquam excrescere, quod in Lunæ circulo fieri non dubium est, id est, sexcenties superare spacium corpus Lunæ.

Lunæ. Vnde colligas circulum eius toties esse maiorem Lunæ. Vides Lunarem circulum centies maiorem esse tellure.

Quorum planetarum orbes Lunam supercrescant.

QVO *monstrato alios circulos videamus. Sed quis dubitet Solarem circulum duodecies quàm Lunæ esse maiorem? Cùm quod illa mense, ille duodecim currat: Martis verò circulus* vicies quater potior inuenitur. Iouis centies & quadragies* quater. Saturni trecenties tricies & sexies.* Vnde *si numerus intentionibus supputetur, & quot stadia Saturni circulus habeat, & quota eius portio omnis terra sit, inuenitur* XXII. *stadiorum quingenti quinquaginta sex stad. & pass.* XIIII. *Nam si centies Lunæ circulus maior est terra. Lunæ autem circulo* CCCXXXVI. *maior Saturni: maior est igitur Saturni circulus omni terra tricesies ter millies & sex centies.*

* al. vies
* al. ducies

De Lunæ meatu,

NVNC *iam Lunæ meatum, quæ terræ propinquior est, videamus, quam quidem menstruum habere lumen physicorum assertione persuasum est. Cùm quòd sit semper pleni orbis esse non dubium est. Nam si ab illa parte quæ subiicit Soli, omni hemisphærio collustratur: etiam cùm nobis trigesima nullum lumen ostendit supernè quà Solem †spectat pleno lumine* reluceſcit. Denique cùm discedens à Sole à latere eum cæperit intueri: pro parte etiam inferius lumen acquirit, donec è regione posita ab hac parte, quæ nobis est visibilis collustretur. Circuit enim eius globum vndique secus Solis nitor, & ei parti quam totam tunc aspicit, lumen indulget, cuius luminis radij in terras quoque* luculentiores perueniunt, vt si quis ex speculo lumine repercusso effigiem lucis excipiat. Quæ quidem Luna, cùm eum in orientis partibus comprehenderit, obscuratur: & cùm in occa-*

† al. expectat
* al. luceſcit
* al. lucidiores

ab quibusdam casu deseruerit, luceſcit. Cuius primi luminis effigies * quibuſdam velut cornibus circulata μηνοειδὴς dicitur. Cùm verò XC. partibus à Sole diſcedens orbem eius mediatenus idem radius luminârit, διάμεσος perhibetur. Sed prædictis partibus cùm alias 45. adiecerit, perhibetur ἀμφίκυρτος, id eſt, maior dimidia, minor plena. Cùm verò CLXXX. partibus à Sole diſceſſerit, contrario poſita totam partem quam terris opponit illuminat, πανσέληνος perhibetur: ac dehinc deficiens ſeruat tum prædictis partibus nomina memorata:

al. XVI. Quæ quidem XIII. orbis ſui partes die noctúque tranſcurrit, cùm pro latitudine circulorũ, quos obeunt eodem interſtitio, Mars dimidiam, Iupiter duodecimam vnius partis, Saturnus XXVIII. vnius portionis excurrat. Verùm Luna

al. octo horis circuit totum ſigniferum diebus XXVII. & † biſſe. Sed Solem XXIX. diebus, & media diei, noctisq; parte conſequitur, quod ideo tardius prouenit, quia cùm ſuum peregerit circulum, ex quo Sol ipſe ab eodem loco, quo ei lumen dederat

al. in tertio L. excurrerit, & in ſigno proximo aut etiam * altero reperitur. Nam ſi in Libræ, aut Scorpij, aut Sagittarij vltima parte lumen acceperit, non eum in ſequenti ſigno, ſed in altero conſequitur. Hæc enim tria ſigna aliquando tranſcurrit: Quemadmodum his contraria plerunque bis inuenit. Nam quoniam ibi Sol XXX. diebus, & in Geminis XXXII.

al vigeſimo nono & d. moratur. Luna, quæ † XXIX. diebus & dimidia parte eum conſequitur, ibi vtiq; poterit inuenire. Verùm eadem Luna aliquando XIIII. diebus, aliquando XV. plerunque XVI. plenum perficit lumen. Ita tamen, vt in eodem deponendo compenſet. Nam ſi XIIII. die lumen impleuerit, XV. diebus amittit, vt dierum ratio integra concludatur. Verùm eadem Luna implet annum ſuum CCCLIIII. diebus. Nam XII. eius coitus hoc numero peraguntur. Sicq; fit, vt annus

al. deeſt ſolaris * diebus XI. maior habeatur, quod intercalationum diuerſitatibus compenſatur.

De

De XII. partibus latitudinis Zodiaci.

DE *latitudinis partibus, per quas Luna commeat, edi-*
camus. Nam in Zodiaco 12. *esse latitudinis partes*
superiùs intimaui, per quas diuersis modis sydera spacian-
tur. Nam alia per tres partes: alia per quatuor: alia per
octo: quædam per omnes 12. *deferũtur. Sol enim in nullam*
excedens partem in medio libramento fertur absque ipso
Libræ confinio. Nam ibi se aut in austrum aquilonemq;* al. vbi
deflectit ad dimidium ferè momentum. Luna autem per
omnes 12. *currens, nunc in aquilonem prouehitur, nunc in*
austrum deueniens infimatur, vtrinque momentis excur-
rens: Sicut Hipparchus quoque consentit. Deniq; obliquitati
eius vocabulum constructum; vt ferè ἡλικοειδὴς dicatur, ita* al. constitu-
tamen vt descendens ascendensq; ipsam solarem lineam, tum 1.
quam mediam inter senas vtriusq. lateris partes esse mon-
strauit, aut acutis, aut spaciosis angulis secet: nec posit ta-
men ad idem, hoc est ita, vt est posita, eodem mense, eadem
parte sic ad Solem reuerti eadem latitudinis portione, nisi
mense 235. *hoc est anno* 29. *Nam vt sub eadem die, atque*
hisdem propinquitatibus syderum inerrantium ad idem re-
deat, faciunt anni 55. *Vt verò etiam planetarum hisdem*
rationibus sub eadem specie contingat, anni magni prolixi-
tas spectanda. Verùm eadem Luna consecans Solarem li-
neam in aquilone scandit, vocatur ὑψωμένη. Cùm ab aqui-
lone ad Solarem lineam redit dicitur, ὕψος ταπεινωμένη.
Cùm à solari in austrum descẽdit, ταπεινόμα ταπεινωμένη.
Cùm deinde rediens ad Solem resurgit ταπεινὸς ὑπομένην.
Sed idem ascensus descensusq; faciunt vtriusque luminis
obscurationem. Nam cùm Luna scandens, descendénsque
in solarem lineam inciderit, si trigesima est (hoc est omni
corpore subiecta Soli) obscurationem Solis terris facit: suo
enim corpore subter se positis obscurat aliis partibus terræ
Sole, qua non tegitur, relucente. Quam obscurationẽ eadem* al. idem

non cunctis menſibus facit, quia non ſemper trigeſima in eadem ſolari linea reperitur: ſed aut ſurſum, aut deorſum poſita, ne poſſit obſtare, tranſmittit.

De Defectu Lunæ.

ITEM *Lunæ defectus fit, cùm in contrario Luna poſita, hoc eſt* 15. *in eadem linea Solis vmbra terræ metaliter infuſcatur. Nam Sol vmbram terræ in ſuam lineam mittit, quam ſi Lunæ corpus intrârit, quoniam videre lumen Solis terra obſtante non poterit, luminis ſoliti ademptione furneſcit. Aliàs cùm in ſuperiore, aut inferiore latitudinis loco fuerit, pleni luminis effigie reluceſcit. Deniq; ideo intra ſextũ menſem defectus non potuerunt iterari, quia aut* 15. *aut prima in eadem Solis linea per* 12. *partiũ latitudinem ſpaciatur. Deinde non poterit inueniri. Vnde ſi ab Aquilone rediens ad Solem in latere proximo poſita non obſiſtit* παρεμπεσεῖται *παρελλιλιζομένῳ σύνοδον facere perhibetur: Quæ ſi à latere Septentrionis tranſcurrẽs coit, & obſiſtit* παρελλιλιζομένῳ βορείῳ συνόδῳ *memoratur: Si ab Auſtro veniens, nec obſiſtens lumen acceperit* παρελλιλιζομένῳ συνόδῳ νοτίῳ *feciſſe dicitur: Si autem ad Solarem circulum veniens ab Auſtro obſtiterit Soli ἀνατέλλοντι συνόδῳ feciſſe dicitur: Hæc ſpecies diuerſitatéſque Lunæ* * *ſuperat mutabilitatis varietate confunduntur.*

al. παρεμπεσεῖται
al. παρεμπεσεῖται
al. παρεμπεσεῖται
al. ἐναβιβάζειν
al. ſuis mortalitatis

De curſu Solis.

NAM *Solem gemino diximus meare motu: quippe ab ortu, aut cum mundo corripitur, aut ipſe ſuum circulum contra mundum per obliqua diſtendit. Verùm ex ea parte qua cum mundo voluitur, quotidie ortus ſui lineam* *mutat. *Et quoniam omnes ductus per quos voluitur circulos appellamus,* 183. *eoſdem eſſe dubium non habetur. Nam ſiue à Cancro deſcendat, per eoſdem vſque ad Brumalem circulum currit: Siue à Bruma in ſolſtitiũ* veniat, *per*

al. mutat.
al. veniat

per ipſos denuo reuoluitur. Qui quidem ſecantes ſecundò Zodiacum, contrariis ſignis perpetuò lineantur. Nam primus Arietis circulus primus eſt Libræ: Item trigeſimus Arietis trigeſimus eſt Libræ. Item Tauri prior Scorpionis eſt primus. Sic igitur 366. partibus fiũt 183. circuli, quos omnes Parallelos appellamus: & ex cõtrario, vt dixi, ſigna hiſdem partibus ſecant. Ergo hos circulos annuos, 365. diebus, & *quadrante diei peragit, ſiue ad ſolſtitialem circulum tendat, ſiue exinde reuertatur. Illud etiam non tacẽdum. quòd cùm duo ſint hemiſpheria: vnum ab æquinoctiali circulo in Septentrionem, aliud in Auſtrum ab eodem æquinoctiali, tamen Sol diuerſa vtrunque ratione diſcurrit, cùm, vt dixi, paria ſint ſigna partis vtriuſque. Verùm id quod ad ſolſtitialem conſurgit, 185. diebus, & quadrante diei noctiq́: id autem quod ad Brumalem deprimitur, 180. diebus peragitur, quòd vtique illa res facit, quòd eccentron Solis circulo dixi eſſe Tellurem, & in ſuperiore hemiſphærio altiùs tolli, in inferiore ad terræ confinia propinquare. Dubium autem non eſt citiùs tranſcurrere breuiorem ſinũ, tardiusq́ diffuſum. Verùm Sol, cùm ad Cancrum ab æquinoctiali parte conſcendit, æſtatem præſtat hominibus, quos inter ſolſtitialem, ſeptentrionalemq́ viuere dubiũ non habetur. Cùm ab eodem Cancro in æquinoctialem Libram deſcenderit, Autumnũ facit: Cũ verò ad Brumalem lineã recedit, Hyems habetur, propterea quod calore dimoto, torpor inuadit. Rurſum cùm à Capricorno hyemali in æquinoctialem Arietem ſurgit, vernum tempus arridet. Ex hinc denuo in Cancro Æſtas torrida renouatur. Sed econtrariò perferre omnia non dubitatur Antipodas: quorũ Æſtatẽ Capricornus facit, Hyemẽ Cancer Sol tenens æquinoctia vtriq́ parti tẽperiem.*

al. Ergo bis al. trunc

De acceſſu, defectuque dierum ac noctium.

IAM *illud ſuperfluum puto noctium acceſſus defectusq́ memorare. Cùm pares pro rota ſint æſtiuis diebus hyemis*

noctes, & hyemalibus diebus noctes æstiuæ, vnáque æquinoctialis nox quæ bis anno contingit par sit diei suo. Nam cùm ab æquinoctio verno in Cancrum Sol meat, omnes dies maiores sunt noctibus suis.* Item ab autumnali æquinoctio vsque ad Brumam minores dies noctibus dilatatis.

al. Si item

De Climatibus octo.

MINIMVS autem anni dies Brumalis est, qui habet horas 8. Maximus autem Solstitialis habet horas 16, licet hoc pro climatũ rationibus varietur: nam climata octo sunt: sed proximum solstitiali Diameroës: deinde alterum Diasyenes. Tertium Dialexandrias, quod ducitur per Cyrenas in Africam Carthaginiam ab Austro adiacentem: Quartum, & medium ex omnibus Diarchodon, quod per mediam Peloponnesum Siciliamq; ductum, ad ostium* Bethis peruenit: Quintum est Diarhomes per Macedoniam & alteram partem per Gallias & * Lusitaniam ad Tagum descendens. Deinde sextum per Hellespontum, Thraciamq;, & confinem Germaniæ Galliam. Septimum Diaborhistenes per Ponticum mare, & ab altera parte Germaniam, Britãniamq; præcidens. Vltimum est vltra Mæotis paludes, & infra Riphæos montes.

al. Batis

al. Lusitaniam attingens.

De æquinoctialibus diebus secundùm Climata.

ERGO secundùm Climata dies dicuntur. Diameroës maximus dies habet æquinoctiales horas 13. minimus dies 11. Diasyenis maximus dies horas habet 14. minimus decem. Dialexandrias maximus horarum 14. minimus, 9. * Diarhodij maximus horas 14, & bisse: & minimus 9. Diarhomes maximus 15. minimus 9. Diahellespontus maximus horas 15. minimus 8, & bisse. Diaboristhenes maximus horas 16, & bisse: minimus 8, & trientem. Diariphæon maximus horas 16: minimus 8. Deinde cùm prope car-

al. Diarhodon

cardinem acceſſerit longior dies ſemper, breuiórque nox fiet. Denique colligitur ſub ipſo vero cardine ſemper diem eſſe. Interea his climatibus quibus creſcunt, decreſcúntque luces ſciendum à Bruma ita dies accreſcere, vt primo menſe duodecima eiuſdem temporis, quòd additur æſtate accreſcat: ſecundo menſe ſexta: tertio quarta: & quarto menſe alia quarta: quinto ſexta: ſexto duodecima. Illud quoque manifeſtũ, quod Zodiacus circa Cancrum, Capricornumq; flexior æquinoctialem penè directum ſecat.

De Stella Mercurij.

*HACTENVS de Sole, nunc planetarum curſus conuenit intueri, eorumq; præcipuè qui circa Solem peragratione mundana voluuntur. Nam Stilbon penè anni circulum ducens per octo latitudinis partes alterna incitus diuerſitate diſcurrit. Huius, Veneríſq. circulos epicyclos eſſe *ſuperiùs memoraui, id eſt, non intra ambitum proprium rotunditatẽ telluris includere, ſed de latere quodãmodo circumduci. Qui vt oriri ſubinde occidéréq. videãtur, mundani motus raptibus inuoluũtur. Sed idem Stilbon licet Solem ex diuerſis circulis *comitetur: ab eo tamen nunquam vltra 32. partes poterit aberrare, nec duobus ſignis abſiſtere: nunc præteriens, nunc conſiſtens, aut certè *regrediens, qui quidem diuerſis ſchematibus variatur. Nam licet exiguo, paruiq; temporis faciat, tamẽ & ortus facit & occaſus. Quippe vbi radijs ſolaribus cõditione partium liberatus, ante emergentis ſplendorem Iubaris vibrabundus apparet, vltra terrarum Horizontem ſubleuatus: Nam à Chronico ortu hic nunquam poterit eleuari: Quippe in diametro Solis poſſe poſitis euenire ſyderibus diametrum in ſigno ſeptimo perhibetur: ita fit, vt iſte qui vltra ſignum, & alteram exiguam portionem ſequentis abeſſe non poterit, non illic contingat ortu à Chronico ſubleuari. Denique nec contrarium*

al. ſuperioribus

al. contineat

al. pergrediens

eidem nouit occasum, vel ortum: Sed ortum itidem vespertinum facit, cùm post occasum Solis luminis sui libertate claresçit. Item occasus duos habet: vnum cùm ante Solem parere solitus claritate radij superuenientis occulitur: alium cùm itidem retrogradatione sui vicinia Solis admotus idem patitur in occasu. Ab eo quippe Solis lumine intra 20. momenta abesse non poterit, licet maioribus partibus aberrârit, qui vltra secundum signum non poterit inueniri. Et has tamen obscurationes, ortusq; perspicuos quarto quoq; mense, nec id tamen semper offendit.

De Stella Veneris.

At Venus, quæ ab aliis Phosphoros nominatur, à Pythagora Samio cum suis ostensa est terris rationibus peruestigata: Et ipsa circa anni confinium habere circulum proprium perdocetur. Nam 300. diebus & aliquot, latitudinis verò partibus 12. Lunæ similis peruagatur, quinquaginta momentis à Solis orbe discedens, licet plus à 46. partibus aberrare non valeat. Et tamen in suo posita circulo eum varia diuersitate circundat, quia aliquando eum transcurrit, aliquando subsequitur, nec comprehendit: aliquando superfertur, nonnunquam subiacet: quippe quæ non annis omnibus reuocet cursum. Tunc etiam retrograditur, vltra anni circulum tardior collustrat orbem. Cùm autem directo cursu meat, etiam vndecimo mense circulum complet. Nunc faciens ortum, vt in Luciferum, nunc post occasum Solis effulgens. Vesper vel vesperugo nominatur. Sola de quinque syderibus vmbram reddit, vt Luna soláque fulgori Solis emergentis diu conspecta non cedit. Quæ quidem in ortu matutino plerunque quatuor mensibus immoratur: in vespertino verò nunquàm plus viginti diebus. Verùm tam visus eius quàm occultationes XIX. *mensibus restaurantur.*

De Stel-

De Stella Martis.

NAM *Pyroïs siue Martium sydus vltra Solem means proprium etiam ipse circum telluris* *eccentron *meat: annis prope duobus in latitudine* *quinque partes excurrit: *Cui licet cum duobus superpositis ortus, occasus, stationes q, ac reditus videantur esse communes, tamen & altitudinem propriam, & stationem primam, & absidem suam exceptam cæteris nouit. Nam eius altitudo, id est, vbi se eius circulus à terra altiùs tollit, sub signi Leonis regione consurgit: Statio verò specialis eius prima. Nam vtpote Solì coniunctus de proximo etiam in quadratura eius positus radios sentit: Quippe in nonagesima parte ex vtroque eius latere remoratur. Absidem etiam habet, recessumq; sublimem in Capricorni confinio, hoc est, sub eius vigesima nona parte.*

al. centron
al. quatuor

De Stella Iouis.

STELLA *verò Iouis salutaris ad omnia, vtpote superior duodecim annis longitudinem propriæ circumactionis excurrit. Per latitudinem verò quinque partium spaciatur. Altitudo eius circuli in Virgine reperitur. Absis verò in Cancri decimaquinta portione: qui ascensus descensúsque* *eccentron esse terram* *ipsum quoque circulum contestantur.

al. centron
al. ipsa

De Stella Saturni.

PHÆNONIS *autem, hoc est, Saturni præaltius omnibus sydus modico minus annis triginta circulum suum per longitudinem circumcurrit. In latitudine verò tribus tantùm aut etiam duabus partibus peruagatur. Altitudo quidem eius circuli in Scorpionis signo grandescit: verùm absis ipsius in Libræ vigesima portione ortus tam ei quàm duabus inferioribus sunt similes, eum vltra partes duo-*

duodecim Eois matutini radius non præcesserit Solis. Tunc quippe matutinum ortum facere perhibentur: occasum autem cum Sole dimerso remotæ tot partibus poterunt apparere. Est & alius ortus, qui χρόνικος perhibetur: cum Sole intra Orizontem demergente de Orientis facie clarum planetæ nascentis sydus emergit. Occultationes verò eorum fiunt, cùm radio consequente proprij luminis vibratū amittunt. Denique à partibus 120, matutinas stationes efficiunt. Moxq; in contrario in 180. partibus exortus faciunt vespertinos. Itemq; in alio latere in 120. partibus vicinantes stationes faciunt vespertinas, quas etiam secundas dicunt, qui superiores primas esse dixerunt. Consecutus autem radius intra duodecim partes, eas opprimit & occultat. Sed cursus diuersitates, altitudinisq; causas consistendi, retrogradiendique, atque incedendi omnibus supradictis importat radius Solis affulgens, qui eas percutiens, aut in sublime tollit, aut in profundum deprimit, aut in latitudinem declinare, aut retrogradare facit.

FINIS OCTAVI LIBRI.

MAR-

Digitized by Google

MARTIANI CAPELLAE.

DE MVSICA,

LIBER IX.

IAM facibus lassos spectans marcentibus ignes,
Instaurare iubet tunc hymenæa Venus.
Quis modus, inquit, erit? quonam solertia fine
Impedient thalamos ludere gymnasia?
Diriguit comis, blandisque assueta voluptas,
Et noster pallens contrahit ora puer.
Ipsa etiam fulcris redimicula nectere sueta,
Flora decens trina anxia cum Charite est.
Nec melicum †recinens modulatur tibia carmen, *al. reticens*
Nec dulcis tentat psallere Melpomene,
Omnia quæ tenero * moris ferueſcere ludo *al. amoris*
Intcumulo doctæ vocis honore tacent: *al. cumulare*
Nec Suada illecebris *sponsalis pectora mulcet, *al. sponsalia*
Nec stimula * incenso allicit aculeo. *al. intenso.*
Quin etiam interulos gaudens dissoluere nexus:
Blandificaque libens stringere corda face:
Nictantes oculos reprimit stupefacta * vapore, *al. pauore,*
Nec perferre valet Gorgonos ora trucis.
Si erudita placent certe sponsalia diui,
Saltem docta ferat carmina Calliope:
Nam simul oblectans vocis modulamine mentes
Tedia dulciſonis auferet illa tonis.
Quippe * est scrupolis, fateor, lassata puellis, ** in veteri codice nō habetur*
Insuetis lædor mœstificata * modis. *al. morsu.*
Pronuba sic volupe est * hæc seria carpere Iuno, *al. nec*
Nec cura astriferi te stimulat thalami.
Ast ego succubui, lepidisque assueta choreis
Non valeo tristes cernere Cecropidas.

ET cum

ET cum dicto reſupina paululum, reclinisq; ponè conſiſtens ſeſe permiſit amplexibus voluptatis. Cuius verbis aſſertionique ruricolæ omnes, cunctique fluctigenæ, quàm plures etiam aſtriluci aſſenſere diui: præſertímque Lemnius mulciber fabrilium tantùm operum ſollers maritus promptiore atteſtatione collaudat. Tunc denique, quòd decenter innixa, atque ipſa relabentem laßitudo decuerat, Mars eminus conſpicatus teneræ cum admirationis obtutu languidiore fractior voce laudauit, profundáque viſus eſt traxiſſe ſuſpiria. Nec Bromius in fauoris gratiam diſpar fuit: Quinetiam ipſum Athlantiden tam flammatæ cupiditatis cura concußit, vt omittere vellet quæ circa ſponſalem cœtum ornatiora diſpoſuit. Tanti quippe viſum nunquam Veneri diſplicere. Verùm ſuperûm pater licet inſinuatione Germanæ vt properaret admonitus: tamen nequid nuptialibus derogaret ornatibus, aut tantæ eruditionis examen delitioſa feſtinatione conuelleret, qui probandarum numerus ſupereſſet, nihil afferens feſtinationis exquirit. Cui Delius Medicinam ſuggerit, Architectonicamq; in præparatis aßiſtere. Sed quoniam his mortalium rerum cura, terrenorúmque ſollertia eſt, nec cum æthere quicquam habent ſuperíſque confine: non incongruè, *ac ſi faſtidio reſpuantur, in Senatu cælico reticebunt: ab ipſa deinceps Virgine explorandæ diſcußius: Vna verò, quæ potißima Cæli, ſiderumq; dilectior eſt, examinis huius tam fauore quàm voluptate diſquiritur, tuíſque conſpectibus non poterit ſine ſcelere viduari. Sed illud præ cunctis intimatum velim: quòd dotis offerendæ cumulandæq; reciproco, aliæ advexit Virginis mater puellas, quas opulentis collocatas muneribus examine iſto explorare conſtituit. Hæ igitur modo diſpares numero, nec diſgregæ venuſtate eruditionis etiam dignitate paucis aſtantium conferendæ, in penetralibus quoque virginis, ſecretíſque ſanctionibus alumnatæ, quóve odio, quibúſque deliciis, ac prorſus enerui molli-

al. quaſi

al. collocatura

*mollitudine ſyderalis curiæ tranſeantur, Iouialis vigoris maieſtate percenſæ? Hic Tritonida: Atquin ait, Virgines, quas Phroneſis educauit, ſuperûm inceſſabiliter pectorum arcana tenuerunt: nec quiſquam fuit veſtrûm, qui non illis voluntatis abditæ interpretamenta commiſerit. Denique ex his quamplures Antiſtitiam profeſſæ diuûm, ac ni per illas in terris ſanctis * libare numinibus, certè litare penitus abnegatum. Verùm tranſactæ Virgines eruditionis *caſtæ præſtitere miracula. Hæ familiaritatis veſtræ præferunt documenta. Nam inter diuina humanáque diſſidia, ſolæ ſemper interiunxere colloquia. Has igitur ingreſſas agnoſcetis probabitisq; diui. Quæ dum Delius, Palláſq. diſſererent earum diſquiſita vocabula: tunc Phœbus Genethliace, inquit, *propior aſtabit, quæ rationis æthereæ conſcia penſa Lacheſis adoperè, atque inſtantium ſæculorum gerenda denunciat. Deinde Symbolice, quæ varietatibus ominatis ventura componens, auſpiciorum prouentus penſat viribus futurorum.*

al libraria

al. conſa

al. prior aſtabat

*Oeoniſticè tertia eſt, per quam tripus illa ventura denũciat, atq; omnis eminuit noſtra Cortina. Deniq; in argumentum præſcientiæ mihi coruus alludit. Cygnus etiam ſociatur, vt diei noctisq; prouentus nos auibus præſentire concolor temporũ pluma teſtetur. Ipſaq; tripus trini curſus præſagia pollicetur, hoc eſt, Exſtãtis, Inſtantis, & Rapti. Demũ Trigariũ ſupplicantis ſemper germanitatis adueniat, quod noſtra vulgo ſuffragia pollicendo incertos mortalium ſenſus primùm in ſpem opis ſuperæ proritauit, *præſidiiq; indigã incultam fecit procedere nationẽ. Hanc igitur ſiue trigeminam fœminã, ſiue tres in vnius nominis vocabulũ cõſpirantes, quis in cælum veniẽtes inexaminatas attentet explodere? cùm per eas in terras nos certũ ſit demeare. Poſt has verò aſtabit decẽs illa ſydereis fulgurans q; luminibus, quæ epiſtolaris tua, & dicta eſt & probata. Hunc ſemper pater tuas ſſereris credidiſſe manubias ac triſulcæ lucis cõmiſiſſe fulgorẽ,*

quæ

quæ vias, vestigia, aduentum, exitusq; igniuagæ denunciationis agnoscit. Huic igitur fœminæ colloquium denegamus? per quam edictorum tuorum admonitus mortalibus innotescunt. Cur igitur pater optime remoraris, & intromittere eas alacer & probare?

Postquam hæc Latonius dixit, Iupiter Harmonien venire, quam suggestum est, Mercurialium solam superesse, præcepit: tunc q; alias in ordinem continuari. Hic Luna tam gemina emensi diei portione commonita, ingressuram, inquit, mox fœminam possum explorare vobiscum. Cæterùm propinquante vespera, confiniisq; noctis consequentibus tempora impartire nō possum. Quippe plaustrum mihi, Taurusq;, ac mundanæ discursionis itiner subeundum, nec cæterarum me auscultare commentis stelligeri raptus meta permittit. Et fateor, vellem, si quam *examinationem Virginum prorogaret auctoritas, ipsa quoque tam præcluis eruditionis asserta cognoscere: præsertimq; cùm perendinatio rationabiliter expectatur, ne lassata cognoscentis curæ fatigatione fastidia omnem doctæ intimationis excursum grauatæ laboribus intentionis excludant. Et illa expetendæ cognitionis approbandæq; subtilitatis in odium noscendorum obtusa multiplici prolixitate vertatur. Æquiùs igitur duco ampliandam discussionem tantùm in ardētem sitim auriū *viuidarum. Quæ cùm Luna dissereret, omnes certatim assensere diui. Dehincq; vtrum repensatrix data, diesq; conferendæ dotis prorogari iure publico posit, inquiritur. Quo dicto, arcanus ille prisci iuris assertor magna nepotum obsecratione consulitur, respondit q; regulariter etiam matrimonio copulato dotem* dicere, fœminam viro nullis legibus prohiberi. At tunc Iupiter periti patris eruditione *commotus, Habeo, inquit, mea pignora gratulandū, quod fas asserit, quicquid vos velle cognoui. Neque enim fastuosa rigidus elatione defugiam, aut vestrum crebrius * accelebrare consilium, aut doctarum, Virginum examinare sollertiam desidis ignauiæ*

al. exterarum

al. examinazione virginē prorogauit.

al. inuidarum

al. ducere

al. cōmonitus

al. accelerare

disci-

dissimulatione piguerit, præsertim cùm terris indecenter expulsas solis oporteat adhærere syderibus. Nunc igitur præcellentissimam fœminarum Harmoniam, quæ Mercurialium sola superest, audiamus. Hæc quippe est quæ superum curas præ cunctis poterit permulcere, æthera cantibus numerisq; lætificans, & nostra tantummodo cupit celebrare palatia, exosa terrigenæ stoliditatis ignauiam: quam melicorum indocilis auget sine fine mortalitas. Deniq. iam pridem homines, diruta q; gymnasia abscedēs orbe terris q;, damnauit. Ac vix Cyllenidæ indagantis excursibus nunc comprehensa, post longæ occultationis obliuia de fuga reuocatur, reducitur q; latibulis. Hanc igitur repertam post sæcula numerosa, & tandem in vsum melicum carmen q; reuocatam tam volupe est, quam conducit audire. *Cæteræ verò eruditionis doctissimæ, sacræq; Germanæ cùm renouata lux fuerit, intromissæ intentioris curæ examine probabuntur.*

al. condecet

His orsis Iouialibus Phœbus admonitus Virginem sibi prorsus accommodam admissurus egreditur. Verùm Paphiæ remeantis filiæ gratulatione cōcussa, annuit puero præcinere nuptiale carmen. Itaq. Hymenæus alacri tandem vigore luminatus, nec ipsa iam renuente Tritonide, sic cœpit:

Aurea flammigerum cùm Luna subegerit orbem
Rosis iugabo lilia.
Virgo deusque sacro sociabunt fœdera lecto,
Fulcris parate cinnama.
Hesperus intactam seruet licet vsque puellam,
Nupram videbis Phosphore:
Nec matris lachrymæ, pressi nec viribus vngues
Nexus valebunt rumpere.
Ne thalamos metuas, eris hoc quod Iuno Tonanti est,
Quæ nunc sorore dulcior.
Si placuit docti Sollertia sacra mariti
Magis placebunt oscula.
Aurora exoriens roseis spectabit ocellis
Floris resecti præmia.
Ipse ego psallentem speculabor luce puellam
Sese occulentem visibus.

Conſcia iam Veneris noua ſerta parate Napææ,
Crocumque lecto ſpargite:
Inque thorum violas certatim fundite conchis:
Puluinar almum comite.
Crinalem ſpicum pharetris deprome Cupido
Libens capillum ſoluere.
Flammea virgineum, quæ obnubere ſueta pudorem,
Regina deme pronuba.
Te blandum teneri, quæ conſcia ſola doloris
Venus decens ſolabitur:
Quæ nunc dura nouo neſcis committere amori.
Parauit illa pectora.
al. mando Tu modo quæ * mando oculos delecta decoros
Reconde mentis intimo.
Doctiloquum charis iuuenem complexa lacertis
Fœcunda redde pignora.

His *Hymenæo diutius velut Feſcennina quadam licentia perſonante geminamque, crebrius placuiſſe ratus, maxima circunſtantium multitudo Tritonidem, Dionenq. comitata digreditur, & ad nos reducta tandem Virginis ſtudio properanter concurritur. Verum tam puellarū, quæ deas dominæ conſecutæ ponè fortè conſtiterant, quàm Heroum populus qui iuſſus aduenerat, properabat. Illæ vt pſallendi materiem diſcerent: hi vt ſacri vultus memoriam*
al. intertiata *recenſerent. Nec mora, & ecce quædam ſuauitas * intētata, aulicaq; dulcedinis cantus inſonuit, ac melodiæ vltra cuncta rerum oblectamina recinentes, auditum mirantium compleuere diuū. Non enim ſimplex quidam & vnius materiæ tinnitibus modulatus, ſed omnium organicarum vocum conſociata permixtio quandam plenitudinem cunctícinæ voluptatis admiſit. Quo canore diutius circumſtantium pectora deorumq; mulcente, illæ egreſſorum paulo ante turba aduentum Virginis præeuntes, ac tanti comitatus præambulare viſuntur: ſed nō caſſæ dulcedinis, nec ſine aliquo ſo-*
al. augmento *nori modulaminis * argumento, aut opere reuertuntur: nam Eratine Cypridis filia, & Himeros Cupidinis aſſecutor, item Terpſis è famulitio Digne concinentes gratiſſimè intrauere*

primùm:

primùm : ſed puer monaliter ſonabat. Poſt hos pſallentes Pitho, Voluptas, & Gratiæ admixtis lyræ vocibus, atque ipſæ harmonicis diſſultantes motibus aduenere dextra læuáque. Interea præcedebat numerus Heroum, trinitorúmque ſapientum, qui omnes modulatione quidem leni, paruáque voce qualibet dulcedine murmurantes : ſed alij laudes deorum, hymnóſque quamplurimi : alij muſicos tonos, quos modo compererant, retexebãt. Verùm per medium quidam agreſtes canoríque Semidei, quorũ hircipedem Pandura, Syluanum harundinis enodis fiſtula ſibilatrix, rureſtris Faunum tibia decuerunt. Verùm ſequens Heroum præclui enituit admiratione conuentus : nam Orpheus, Amphion, Arionq́, doctiſſimi aurata omnes teſtudine conſonantes flexanimum pariter edidere concentum.

Nam Thrax quo duri rumpere regna Erebi,
Quoque ſuam meruit immemor Euridicen,
Quo cantu ſtupidæ tygridis ira ruit,
Quo fertur rabidas perdomuiſſe feras,
Quo vidit rigidas glandibus ire comas
Iſmaros, & ſyluas currere monte ſuas;
Carmine quo Strymon continuit latices;
Et Tanais verſis ſæpe reflatus aquis,
Quo impune accubuit rictibus agna lupi,
Et lepus imiti contulit ora cani:
Hoc nunc permulſit inſonuitque melo,
Accumulanſque magis carmina ſacra Ioui.
Amphion rigido in corpore mentis iter,
Quoque dedit montes ſumere poſſe animas,
Quo ſenſus duris ‡ cautibus inſeruit, al. cantibus
Et docuit rupes carmina velle ſequi:
Nam muros Thebis dulciſonis fidibus
Præſidiumque dedit carminis arbitrio.
Sed nec Arioniam marmora ſurda chelyn
Temſere, extremam cùm flagitaret opem:
Et licet indomiti dira procella Noti
Spumea ſcyllæi verreret ima maris:
Delphinas toris ſollicitauit aquis,
Et melicos cantus bellua grata tulit.
O verè ‡ antiſtans numina magna deûm, al. atteſtans

Quæ istorum laudes protulit Harmonia,
Quæ domitat Erebum, marmora, saxa, feras
Hæc potuit tupes sensificare tonis.

Post hos honoratior fontigenarum Virginum chorus pegaseæ vocis nectare diffluebat, qui Phrygij cuiusdam pubi-
*al. suauium dæ cicutis geminatis interstinctus, omnes præcedentiũ *suauitatum dulcedines anteibat. Tandem inter Phœbum, Pallademq; media Harmonia sublimis ingreditur: Cuius sonorum caput auri coruscantis bracteis comebatur. Cæso etiam tenuatoq; metallo rigens vestis, & omnibus ad motum, gressúmque rata congruentia temperatum, blandis leniter crepitaculis tinniebat. Cuius incessum mater Paphia, vt eam contiguè sequebatur, licet pulchris rosea numeris ac libratis passibus moueretur: vix tamen poterat imitari. Dextra autem quoddam gyris multiplicibus circulatum, & miris ductibus intertextũ velut clypeum gestitabat, quod quidem suis inuicem complexionibus modulatũ ex illis fidibus circulatis, omnium modorum concinentiam personabat. Læua autem Virginis quamplures ex auro assimilatæ paruæq; effigies theatralium voluptatum religatæq; pendebãt. Verùm ille orbis, non chelys, nec barbiton, nec tetrachordon*
*al. recondita apparebat: sed ignota *rotunditas omnium melodias transcenderat organorum. Deniq. mox ingressa, atque eiusdem orbis sonuere concentus, cuncta illa quæ dissona suauitas commendârat, velut mutescentia tacuerunt. Ipseq; tunc Iupiter, cælestesq; diui superioris melodiæ agnita granditate, quæ in honorem cuiusdam ignis arcani ac flammæ insopibilis fundebatur, reueriti intimum, patrimumq; carmen paululum in venerationem extramundanæ omnes intelligentiæ surrexerunt. Tunc egersimon ineffabile Virgo concludens ad Iouem reuersa, aliis modulis numerisq; voce etiam associata sic cœpit:*

Te nunc astrisonum carmine Iupiter:
Quo gemmata poli voluere sidera
Sueuit lege rata sacra recursio,

Præfan-

Præfandum veneror: quippe *potiſſimus — al. potiſitus
Nectis ſceptrifero ſub diademate,
Omnigenum genitor regna mouens deûm
Mundum perpetuo dum * rotat ambitu — al. regit
Mens, quam ſydereo ſufficis impete: — al. ſubiacis, vel ſubijcis
Te nam flammigeri ſemina fomitis
Spargentem referunt aſtra micantia:
Te foueant ſacro munere * lumina, — al. flamine
Terris purpureum dum renouant Iubar,
Teſtata ambroſium ſplendificant diem:
Sic tua noctis honos lampade menſtrua
Auratis creuit præmia cornibus:
Sub te *plauſtrilucis luminat ignibus, — al. plauſtriluceis
Anguis Parrhaſias diſiiciens feras.
Sic ſolidi tenerum corporis * ambitum — al. habitum
Tellus non prohibens axibus inditur:
Alternisque regit, & regitur polis.
Sic Nerea freti noſcere limitem,
Sicque ignem ſuperum lambere pabula
Vt nulli ſcateant diſſona litibus:
Atque ita perpes ament diſſita vinculum
Vt ſemper metuant fœdifragum chaos.
Tu rector ſuperum, tu pater optimus,
Complexuque pio ſidera colligans,
Natos perpetuo corpore viuidas:
*Salue: noſtra cui perficitur chelys, — al. Saluet
Bis plenum omniſona cui recinunt mela.
Iam vos verenda quæſo cæli germina:
Quæ multiforme ſcitis cire barbiton:
Affata noſtris ferte corda cantibus:
Miſcilla ſacræ dum feruntur curiæ
Mulcere veſtrum quæ * velim conſortium, — al. Vellem
Iam vos viciſſim proque lege numinum
Poſt has ſonabit diſgregato plaſmate:
Suisque cunctos allubeſcentes tonis
Deducit, vrget, atque ‡ debebit locis, — al. clebit
Stimulosque rurſum lene permulcet melos.
Nunc igitur alma, quæ Senatum lumina
Deûm verendo culminatis vertice,
Biſſena quamuis vos Hetruſci numina
Ritus frequentent, atque opiment victimis,
Tamen gemellis quæ refulget curſibus

Natura honoro protulit fastigio.
al. vtero Phœbea* verò præferens vocabula,
Pallas coruſca, ac decens Latoïa:
Lunare quippe hæc venit conſortium,
Phætontos ardens ſcandere axem Delius.
Nunc vos pudici noſtra fratres culmina
Precabor ipſa, ne verendos contrahant
Vultus iugandis, ferendos carmina:
al. inueniat Hymenque noſtrum *inuehat faſtidium
Pſallente plectro concinentur nuptiæ:
al. prodeant Fidibuſque lux Feſcennina ‡proderit.

Iam nunc blanda melos carpe Dione,
Durus quippe rigor cedit amori.

Nouit nam tenerum probare carmen
Ipſum ſpumigenæ ſalum Cytheres:
Nerinaque chely mouet camœnam:
Dum conchis Galathæa perſonante:
Nantes fluctigenas chorumque Phorci
Flagrans cura trahit, niualibuſque
Interſtinctus aquis triumphat ardor.

Iam nunc blanda melos carpe Dione,
Durus quippe rigor cedit amori,

Carmen Mænaliæ tulere pinus:
Percuſſaque modis ſonat Lycæis
Sollers Arcadia nemus cicuta
Pernix ſemiferi puella Panos.
Nam verſa in calamos ſonat loquaces:
Quam dum forte deus premit labellis,
Suſpirat velut oſculis canorem,

Iam nunc blanda melos carpe Dione,
Durus quippe rigor cedit amori.

Puer ipſe verſiformis
Facibus ſtudet Cupido:
Arcusque dulcinerues
Roſeo ligans ramali
al. liquit Feriato *linquit arcu
Calamos parante Muſæ:
In carminis lepôrem
Curam negat ſagittis,
Tenerumque arundinetum
Noſtrum in melos reliquit.
Nunc ergo corda mulcent

Vapor,

Vapor, & canor iugati
Placet ac decet vicissim
Cantemus atque amemus.
Iam nunc blanda melos carpe Dione,
Durus quippe rigor cedit amori.
Prudens puella pulchræ
Mater fuit Laçænæ:
Illecta sed canore
Nescit dolum cauere:
Nam candidus niuosis
Olor involutus alis
Argenteis minorem
Plumis videns decorem.
Nec posse purpuratis
Nimium placere ocellis
Teneros ciere cantus,
Phætontiasque musas
Cœpit repente ficta
Fraudem parans senecta:
Sic admouetur ori,
Roseumque circumactæ
Rapit osculum puellæ:
Gremióque complicatus
Precium tulit pudoris.
Iam nunc blanda melos carpe Dione,
Durus quippe rigor cedit amori.
Carmen Ladmiadeum
Lucis diua secundæ
Sacris prætulit astris,
Antrum quippe secuta
Linquens culmina cæli
Pastoralibus ardens
Palmam dedit cicutis:
Pulso & * luminis auro *al. culmini*
Pandit septa balantum,
Sordentique adoperta
Pratis gaudet amictu.
Ac tunc conscia noctu
Pascit monte capellas
Spectans sidera mundi,
Mage percrepat flagello:
Nec curare deorum

Pensa, aut ferre susurros
Illex carminis ampli
Ægrum cura coëgit.
Temnit noctis honorem,
Præfert antra subulci,
Rupe & dura quiescit:
Et post regna Tonantis
Stramen dulcius herbæ est,

Talibus Harmoniæ carminibus oblectati omnes, permulsiq; diu: nec minor quippe ex fidibus suauitas quam vocis modulamine resultabat. Denique qua industria comparatum, quibúsve assequendum ediscendumq; opibus vigili cura repromittat, vt in tam dulcem, eblanditamq; mollitiem intima mentium liquescat affectio, Ioue admirante disquiritur. Ac tunc Virgo, cùm artis præcepta a se expeti examinandæ eruditionis intentione conspiceret, paulum melicis temperans exhortante quoque Delio Palladéque, sic cœpit:*

al. vigil

Iam pridem quidē exosa terrigenas, & fastidiosa mortalium, cæli orbes stellantes incutio. In quibus artis præcepta edissertare *prohibitū: cùm melodiam omnisonis cōuenientem pulsibus modulorum machinæ obeuntis ipsa rapiditas, & concinat, & agnoscat. Sed quoniam emersa terris Virgo nuptura vanescentia intercapedinatæ prolixitatis obliuia iam supero debet vigore discutere, iussa percurram: si prius ingratæ mortalitatis commoda* repediata *recēseam. Dum me quippe germanam gemellamq; cælo illa incogitabilis* effigientiæ *genuisset immēsitas, sidereæ reuolutionis excursus, atque ipsa totius molis volumina comitata superos, incitosq; fulgores modis associans numeros non reliqui. Sed cùm illa monas, intellectualisq; lucis prima formatio animas fontibus emanantes in terrarū habitacula rigaret, moderatrix earum iussa sum demeare. Denique numeros cogitabiliū motionum, totiusq; voluntatis impulsus ipsa rerum dispensans congruentiam temperabam. Quam rem debere mortalibus vniuersis, Theophrastus laborauit. Pythagorei etiam docuerunt*

al. dissertare

al. repetita

al. efficientiæ,

erunt ferociam animi tibiis, aut fidibus mollientes, cũ corporibus adhærere nexum fœdus animarum. Membris quoq; latentes interſerere numeros non contemſi. Hoc etiam Ariſtoxenus, Pythagorasq; teſtantur. Denique benignitate largißima ſenſim ipſam notionem meæ obiectationis aperui. Nam fides apud Delphos per Deliacam Cytharam demonſtraui: tibiæ per Tritonidam noſtri comitem: Marſyamq; Lydium ſonuerunt: Calamos Mariandini, & Aones in laudes inflauere cæleſtium. Panduram Ægyptios attentare permiſi: ipſiſq; me paſtoralibus fiſtulis, vel cantus aulum, vel arborum crepitus, vel ſuſurros fluminum imitantibus non negaui. Pſaltas, Chordaciſtas, Sambucos, Hydraulas per totum orbem ad commodum humanæ vtilitatis inueni. Per me quippe veſtrum homines illexêre ſuccurſum: irasq; inferas per me etiam ſedauêre. Quid? quòd bella victoriaq; vndique meis cantibus conquiſitæ. Nam Cretes ad Cytharam dimicabant. Lacedæmoni ad tibias. Nec aggrediebantur fata præliorum, priuſquam illis contingeret litare Muſis. Quid Amazones? nónne ad calamos arma tractabãt? quarum vna, quæ concipiendi ſtudio venerat, cùm Alexandrum ſalutaret, donata tibicine, vt magno munere gratulata diſceßit. Lacedæmonios in Græcia, in Italia Sybaritas tibicines ad prælia præire quis neſciat? Tubas nõ ſolum ſonipedes atque bella, ſed agonas acuere, certamenq; membrorũ, nunc quoque compertum. Quid pacis munia, nónne noſtris cantibus celebrata? Græcarũ quippe vrbium nullæ ad lyram leges, decretaq; publica recitabant. Perturbationibus animorum corporeiſq; morbis medicabile crebrius carmen inſonui. Nam Phreneticos Symphonia reſanaui. Quòd Aſclepiades quoq; medicus imitatus, cùm conſulentibus vrbium patribus plebis inconditæ vulgus infremeret, ſeditiones accenſas crebrior cantus inhibuit. Ebrios iuuenes, perindéque improbiùs petulantes, Damon vnus è ſectatoribus meis modulorum grauitate perdomuit: quippe tibicinem ſpondæum canere iu-

bens, temulentæ perturbationis dementiam infregit. Quid afflictationibus corporeis, nónne aßidua meditatione succurri? Febrem curabãt, vulneráque veteres cantione. Aßclepiades item tuba ſurdißimis medebatur. Ad affectiones animi tibias Theophraſtus adhibebat. Iſchiadas quis neſciat expelli aulica ſuauitate? Xenocrates organicis modulis lymphaticos liberabat. Thaletem Cretenſem cytharæ ſuauitate compertum eſt morbos, ac peſtilentiam fugauiſſe. *Erophilus ægrorum venas rhythmorum *collatione penſabat. Animalium verò ſenſus meis cantibus †incũctanter adduci ſaltem Thracius cytharißta perdocuit: in quo non fabula, ſed veritas gloriam procreauit. Vnde enim cerui fiſtulis capiuntur? Piſces in ſtagno Alexandriæ crepitu detinentur? Cygnos Hyperboreos cytharæ cantus adducit? Elephantes Indicos organica permulſos detineri voce compertum? Fiſtulis aues allici comprobatum? Infantibus crepitacula vagitus abrumpere? Fides Delphinis amicitiam hominũ perſuaſere? Quid? cantibus allici diſrumpiq; ſerpentes. *Glandem ferunt meſſesq; tranſire, manes cieri, Lunamq; laborare. Nónne ipſius vetuſtatis perſuaſione compertum, in Lydia lympharum inſulas dici: quas etiam recentior aſſertium Varro ſe vidiſſe teſtatur; quæ in medium ſtagnum à continenti procedentes cantu tibiarum primo in circulum motæ, dehinc ad littora reuertuntur. In *Attico littore mare cytharam ſonat. Megaris ſaxum ad ictum pulſus cuiuſcunq. fidicinat. Poſſem innumera mortalibus à me collata percurrere, vt non me terras fugiendi ſtudio reliquiſſe, ſed ingratæ humanitatis ignauiam viderer iure damnaſſe. Sed iam ad artis præcepta deſiliam, vt nupturæ virgini promiſſum munus impendam.

al. Erophilus
al. collocatione
al. ſi cunctatur
al. additur, in Thracia Orpheo canente.
al. Attiaco

Quid ſit officium Muſicæ.

Et quoniam officium meum eſt, bene modulandi ſcientia, quæ rhythmicis, & melicis aſtructionibus continetur; priùs de melicis diſſertabo. Dico quicquid ritè ſonuerit, aut

aut Tonum esse, aut Hemitonium, aut quartam partem toni, quæ Diesis appellatur.

Verùm Tonus est spacium cum legitima quantitate, qui ex duobus sonis diuersis inter se inuicem continetur.

Hemitonium dicitur, quòd Toni medium tenet.

Diesis verò distantiæ sunt tres. Nam prima breuior, quæ Tetartemoria nominatur, ex eo quod quartam partem toni recipiat. Enarmonios quoque dicitur, propterea quòd Enarmonion modulandi genus per hanc maximè dimetimur. Secunda ab illa maior est: nam Tritemoria nominatur, quoniam habet partem tertiam toni. Itemq; Chromatice appellatur, quòd Chromaticum modulandi genus per ipsam finditur. Tertia verò habet toni tertiam partem, ac dimidiam tertiæ, & vocatur Hemiolia, & harmoniæ diuisio: quoniam Hemiolij modum complet.

De Tropis.

TONVS *igitur idem plerunq. appellatur & sonus. Verùm soni sunt per singulos quosq;, ac per omnes tropos numero* 18. *Quorum primus dicitur apud Græcos* προσλαμβανόμενος: *apud Romanos verò, quia eadem voce vti summus Iupiter statuit, idē dicitur* acquisitus. *Secundus* ὑπάτη ὑπάτων, *hoc est, principalis principalium. Tertius* παρυπάτη ὑπάτων, *id est, sub principalis principaliū. Quartus* ὑπάτων διάτονος, *id est, principalium extenta. Quintus* ὑπάτη μέσων, *id est, principalis mediarū. Sextus autem* παρυπάτη μέσων, *quod est, sub principalis mediarum. Septimus* μέσων διάτονος, *id est, mediarum extenta. Octauus* μέση, *hoc est, media. Nonus* τρίτη συζευγμένων, *id est, tertia coniunctarū. Decimus* ζυζευγμένων διάτονος, *hoc est, coniunctarū. Vndecimus* νήτη ζυζευγμένων, *id est, vltima coniunctarū. Duodecimus* παραμέση, *id est, prope mediā. Tertiusdecimus* τρίτη διεζευγμένων, *id est, tertia diuisarū. Quartusdecimus* διεζευγμένων διάτονος, *quod est, diuisarū extēta. Quintusdecimus*

al. λίχανος

al. λίχανος

al. συνημμένων,

mus

mus νήτη διεζευγμένων, id est, vltima diuisarum. Sextusdecimus τρίτη ὑπερβολαίων, id est, tertia excellentium. Decimusseptimus ὑπερβολαίων διάτονος, hoc est, excellentium extenta. Decimusoctauus νήτη ὑπερβολαίων, id est, vltima excellentium. Hi sunt igitur soni, qui modulationem aptè & cum ratione componunt.

*Constat autem omnis modulatio ex grauitate soni, vel acumine. Grauitas dicitur, quæ modi quadam emissione mollescit. Acumen verò, quod in aciem tenuatam gracilis & *erectæ modulationis extenditur.*

ab. recta

De Symphoniis.

Ex supradictis itaque sonis, qui & singulis, & omnibus tropis ritè conueniunt, Symphoniæ tres: quarum est prima διατεσσάρων, quæ Latinè appellatur ex quatuor. Et recipit sonos quatuor, spacia tria, productiones duas & dimidiam. Nam sonum, id est, tonum productionem vocaui. Est autem hemitoniorum quinque, quæ ad productiones plenas, & integras mediatenus valent, dieseôn decem. Diesis verò interpretatio est, sicut suprà dixi, quarta pars toni. Sed hæc symphonia est in epitriti ratione. Epitritus autem dicitur, qui & numerum ternarium habet, & trium tertiam, quod est vnus, vt sunt 4. ad 3.

al. additur soni enim duo. tonum faciunt

Alia symphonia quinaria est, & dicitur διαπέντε, atque constat sonis quinque, qui inter se 4. spaciis diuiduntur. Productiones habet 3. mediamq́; præcidit, hoc est tonos tres, ac medium; hemitonia septem, diesisq́; 14. atque hemiolij possidet rationem. Quæ forma & eundem numerum circa collata detinet, & eius medium, vt sunt 3. ad duos.

Tertia διαπασῶν quæ ex omnibus dicitur, 8. sonos recipit, spacia septem, productiones sex, hemitonia 12. diesis 24. atque constat ex ratione diplasia, hoc est dupli.

Tropi verò sunt 15. sed principales quinque, quibus bini cohærent, id est, Lydius, cui adhærent ὑπερλύδιος, & ὑπολύδιος,

Digitized by Google

λύδιος, *Secundus Iastius, cui sociatur* ὑποιάστιος, *&* ὑπερ-ιάστιος. *Item* [illegible]*s, cum* ὑποαιολίῳ; *&* ὑπεραιολίῳ. *Quartus Phrygius cum duobus* ὑποφρυγίῳ, *&* ὑπερφρυγίῳ. *Quintus Dorius cum* ὑποδωρίῳ *&* ὑπερδωρίῳ. *Verùm inter hos tropos est quædam amica concordia, qua sibi inuicem germani sunt, vt inter* ὑποδώριον, *&* ὑποφρύγιον; *& item inter* ὑποιάστιον *&* ὑπολύδιον. *Item cõueniens aptaq; responsio inter* ὑποφρύγιον, *&* ὑποαιόλιον, *qui tantum duplices copulantur. Mediæ verò grauiorũ troporum, his qui acutiores sunt* προσλαμβανόμεναι *fiunt. Verùm tropi singuli quoque tetrachorda faciunt quina. Tetrachordum autem est affectio quædam sonorum 4. per ordinem compositorũ, quorum extremi sibi debeant conuenire. Sed hæc posterius. Nunc ad inchoamentorum ratum ordinem redeamus. Prædicta enim, ideo * primo dicta sunt, vt altiùs tenerentur.*

al. prima

De tribus generibus Musicæ.

PRIMO *quippe cùm Hypasius exorsus, harmoniacam vim mortalibus diuulgaret: tria tantùm ei genera putabantur* εἰδικὸν, ἐργασικὸν, ὑπερεργασικὸν, *quod etiam* ἐμμελητικὸν *dicitur.* al. ἰδικὸν

Et εἰδικὸν *est, quod ex perseuerantibus & similibus consonabat; id est, sono, numeris, atque verbis. Sed quæ ex his ad melos pertinent, harmonica dicuntur: quæ ad numeros, rhythmica: quæ ad verba, metrica.* ὑπερεργασικὸν *est quidã materiæ tractus efficiens exercitium eius: cuius itidem tres partes, id est,* μελοποία, λέξις, πλοκὴ. ἐκθετικὸν *autẽ ad expositionem pertinere videtur, & habet partes tres,* ὀργανικὸν, ᾠδικὸν, ὑποκριτικὸν, *quæ inferiùs rerum ordo disponet. Nunc de prima voce velut de sonitus totius parente dicemus,*

De Voce.

OMNIS *vox in duo genera diuiditur: continuum atq. diuisum. Continuum est velut inge colloquium. Diuisum, quod in modulatione seruamus. Est & medium, quod*

Digitized by Google

quod in vtroque permixtum, ac neque alterius continuum modum seruat, nec alterius frequẽti [illegible]sione praciditur, vt pronunciandi modo carmina cuncta [illegible]cantantur. Horum illa, quam in diuisas partes certasq; deducimus, diastematica nominatur, & ei parti, quæ harmonica vocatur, aptãda est.

De septem partibus Harmoniæ.

*QVÆ quidem Harmonia habet partes disputationis septem. Primam de Sonis: secundam de Spaciis: tertiam de * Diastematis: quartam de Genere: quintam de Tonis: sextam de Commutationibus: septimam de Modulatione, quam Melopœiam vocamus. Ac prius de Sonis, vbi artis est elementum.*

al. Systematis

De Sonis.

*SONVS quippe tanti apud nos loci est, quãti in Geometricis signum: in Arithmeticis singulum. Pthongos sonos dicimus. Verùm pthongus dicitur vocis modulatæ particula, vna intentione producta. Est autem intensio, quam dicimus Tasim, * in qua vox * persistit, ac perseuerat. Sonus pthongus, vel speciatim, vel generatim appellatur. Sed generale vocabulum habent & specialia, quæ * ἰδιότητα Graia voce perhibentur. Vt si is punctus quemadmodum nobis scribendum sit cogitemus: Ita hæc virtus pthongi docet, quid vel acuminis exeramus, vel lenius remittamus. Verùm ex his alia faciunt, alia patiuntur. Faciunt intensio, vel remissio: Patiũtur acumen, & grauitas. Productio autem est, hoc est, ἐπίτασις, vocis commotio à loco graviore in acutum locum. ἄνεσις verò contrà: nam ab acuminis culmine in graue quiddam seriumq; descendit. Fit autem soni grauitas, cùm ex intimo quidam spiritus trahitur: Acumen verò ex superficie oris emittitur. Sunt igitur innumerabiles soni, sed specialiter per singulos tropos 28. tantùm poterunt conuenire, quorum nomina superiùs memorauí: Quorum prior est Acquisitus, qui ideo tali nomine nũcupatur, quoniam eorum, quæ*

al. deest in
al. consistit
al. idiotetra

Digitized by Google

quæ tetrachorda nominantur, nulli omnino consentit: sed extrinseco velut acquisitus accedit propter consortium mediæ, cui concinere consueuit: qui acquisitus vno tono, à principali principalium separatur: quæ principalis principalium, quia prima in tetrachordo collocatur, quasi cuiusdam rectoris nomen accepit. Subprincipalis denique dicitur, quæ principali subiecta coniungitur. Principalium verò ἐναρμόνιος, & χρωματικὸς, quam nos vix forsan rectè colorabilem memoramus. Et ideo hoc nomen accepit, quia inter principales colores album, tetrumq; quicquid interiacens inuenitur, colorabile Graia significatione perhibetur. Ergo Enarmonius, Chromaticus, itemq; Diatonus, quàm extetam dicimus, indicia sunt generũ modulandi. Multiplex quippe tetrachordorum ratio sic firmatur. Principalis autem mediarũ, quia prima est medij tetrachordi, ideo id nomẽ accepit. Cui subnexa subprincipalis mediarum esse dicitur. Deniq. reliquæ tres sui similibus obediẽt. Dictum verò hoc tetrachordorum mediarum, quia in medio locatum est inter principalium *tetrachordorum, & tetrachordum coniunctarum. al. deest

Post supradictas autem quæ sequitur, media nominatur: quæ ideo media dicitur, quia tã grauis modi finis est, quàm in tropis omnibus futuri acuminis caput: atque ipsius quodãmodo vinculo tam grauis modulatio, quàm acuta connectitur, vt in Lydio modo, vbi rectum iota mesen notat. Verùm post mediam extendentem hemitonium coniunctarum erit tertia, quæ in eodem modo, id est, Lydio literam pro nota habebit. Post hanc illæ, quæ à nobis superiùs expressæ sunt, tres sequentur ἐναρμόνιος, χρωματικὸς, & διατονος quæ & paranete dicitur, quam Latinè penultimum perhibemus. Post quam vltima seciatur, quæ ideo dicta est coniunctarum vltima, quia in hoc tetrachordo finem tenet. Omne autem tetrachordum coniunctarum ideo dictũ, quia mediæ ipsi quæ perfectam Symphoniã prima compleuit * adiungitur, ac producente media sequẽtem tonum, ille qui sequitur al. producitur

sonus

ſonus ὑπερμέσος nominatur, quod hunc ſatis proximum ſonum adiuncta modulationis offendat. Dehinc diuiſarũ tertia quæ plenum ſyſtema Diapaſon finit. Vnde * coniunctarum tertia perhibetur. Poſt hanc ſoni cæteri conſequuntur.

al. coniunctarum

Sonus verò diuiſarum ideo hoc nomen accepit, quia vno & dimidio tono à medij fine diuellitur. Poſt hoc tetrachordum excellentium collocatur: Quod ideo excellens nomen accepit, quia in ſingulis tropis in omne acumen erigitur: In ſingulis modulationibus faſtigiatur.

Horum igitur ſonorum, id eſt, phthongôn ſunt alij, quos conſiſtere & perſeuerare neceſſe eſt: alij verò ſunt vagi: denique alij βαρύπυκνοι nominãtur: alij μεσόπυκνοι perhibentur. Spiſſum verò dicitur trium ſonorum compoſitiua quædam qualitas: βαρύπυκνοι autem ſunt, qui velut regiones primas ſpiſſi retentant: μεσόπυκνοι verò qui media poſſidẽt: ὀξύπυκνοι qui vltima tenent: ἄπυκνοι, qui impoſitionem ſonorũ trium, qui ſunt ſpiſſi, nullo genere aut lege iunguntur.

Stantes autem perſeuerantesq; dicũtur, vel ἄπυκνοι vel βαρύπυκνοι, qui veluti quandã ſpeciem & formam ſibi principalium vindicabunt. Ideo autẽ à quibuſdam Stataríj nominantur, quia diuerſas extenſiones recipere non poſſunt.

Alij autem vagi & errantes habentur, quia interdum * largiora, interdum minora ſpacia receperunt. Sed hi alij παρυπατοειδεῖς, alij λιχανοειδεῖς vocantur. Verùm primi ideo ſic dicuntur, quòd ſtatim prioribus ſubnectuntur: λιχανοειδεῖς dicũtur, à digito, qui miniſter artis * & cantus ſingulos mouet: Eſt autẽ primus à pollice. Hi verò alij ſibi inuicem congruunt: alij diſcrepant & reſultant. Sed illi ὁμόφωνοι quia ſibi inuicem cõiunguntur. διάφωνοι autem, id eſt, diſſentientes ſunt qui cum percuſſi fuerint, inuicẽ diſcrepant: ὁμόφωνοι qui vocis quidem aliam ſignificationem gerunt: eundem tamẽ impetum ſeruant. Sunt autem & aliæ ſonorum diuerſitates. Et prima quidem per intẽtionem: vt aut acumine, aut grauitate diſſentiat. Secunda per ſpaciorum perceptionem:

al. longiora

al. & cantor

cùm

cùm vni aut *pluribus coniungitur ſpaciis. Tertia per coniunctionem Syſtematis, quòd aut vnum aut plura recipit. Et quòd ſecundùm morem dicitur κατ' ἔθος. Alium quippe morem acuta ſignificant, alium grauiora. Nunc iam de Diaſtematis diſſerendum. *al. plurimis

Quid ſit Diaſtema.

DIASTEMA eſt vocis ſpacium, quo acuta, & grauior includitur. Sed in diaſtemate breuiora illa quæ ſunt in dieſi Enarmonia: maiora verò ſunt, quæ per ſingulos tropos bis ex omnibus faciunt, quo nihil maius in tropis poſſumus inuenire.

Atq; in ſpaciis alia ſunt compoſita, alia diſiuncta, atque aſyntheta. Et compoſita ſunt, quæ per ordinem currunt: Incompoſita autem, quæ ex diuerſis ſibi inuicem copulantur.

Item alia logica, alia aloga memorantur. Ac rationabilia illa ſunt, quorum conſenſus poſſumus præſtare *rationem: Irrationabilia quibus non ſubeſt ratio. *al proportionem

Item alia cohibẽtia: alia diſcrepantia. Tuncq; alia Enarmonia: alia Chromatica: alia Diatonica. Item alia Aria: alia Periſſa. Sed prima æqualia, ſecunda excurrentia memorabo.

Verùm æqualia ſunt, quæ in æquas partes poterunt ſeparari, vt tonus in duo hemitonia. Periſſa autem, quæ in tria hemitonia diſcernuntur.

Deinde alia diaſtemata ſpiſſa: alia rariora. Spiſſa ſunt, quæ per dieſis colliguntur: Rariora, quæ tonis: & in his alia ſibi congruunt, alia diſcrepant. Sed diſcrepantium nimia multitudo. Conuenientia verò per ſingulos tropos ſex ſunt, id eſt, Diateſſaron, quod de 4. dicimus: Diapente, quòd de quinque: Dehinc Diapaſon quòd ex omnibus continetur. Illud etiam, quod ex omnibus & ex 4. conſtat: vel ex omnibus & quinq;, vel bis ex omnibus, quod bis Diapaſon dicitur.

Sed illud, quod Diateſſaron, hoc eſt ex 4. dicitur, recipit

ſonos 4.ſpacia 3.tonos 2. & ſemis,hemitonia 5. dieſis verò decem,& eſt in Epitriti ratione,vt ſunt 4.ad 3.

Diapente,quod ex quinque eſt,ſonos recipit 5.ſpacia 4. tonos 3.& ſemis: hemitonia 7.dieſis bis ſeptem. Et eſt in hemiolia ratione, quod 3.ad 2.

Diapaſon autem ſonos habet 8.ſpacia 7. tonos 6.hemitonia duplicat,dieſis quadruplicat,atque in diplaſia ratione verſatur,quæ eſt 1.ad 2.

Quod verò ex omnibus. & ex quatuor dicitur: Sonorum eſt 11.& ſpaciorum 10.tonos habet 8.& ſemis,hemitonia duplicat,dieſis q̃ prædicta ratione multiplicat, & eſt in diplaſi, & diametri regula, vt ſunt 8. ad 3. Quod verò ex omnibus & ex quinque conſtat,recipit ſonos 12.ſpacia 11. tonos 9. & ſemis hemitonia geminantur: dieſis tetraplatur. Et eſt in triplaſia ratione,vt 4.ad 12.

Quod diſdiapaſon dicitur,habet ſonos quindecim,ſpacia bis ſeptena, tonos 10. ac 2. hemitonia duplicata, dieſis 48. atque eſt in tetraplaſi ratione, vt ſunt 12.ad 3. Eſt autem tonus in Epogdoi ratione, vbique dieſim in Enarmonio debemus accipere, quæ eſt in quarta particulatione. Nunc quid ſit Syſtema perhibendum.

Quid ſit Syſtema.

SYSTEMA *eſt magnitudo vocis ex multis modis conſtans,quæ licet multa diuiſionũ genera recipiat, tamen quia eadem in diaſtematis memoraui,prætereo. Sunt autẽ abſoluta & perfecta Syſtemata numero octo. Et primum eſt, quod ab acquiſito quem Græcè* μεσολαμβανόμενον *dicimus, ad mediam, quam meſen diximus,omne conficitur. Secũdum,quod à principali principalium in parameſon vſq; diſtenditur. Tertium quod à ſubprincipali principalium in diuiſarum tertium iungitur. Quartum quod ab extenta principalium vſque in diuiſarũ diatonum profertur. Quintum quod à principali mediarum in nete diuiſarum vſque*

pro-

progreditur. Sextum, quod à ſubprincipali mediarum in tertiam excellentium trahitur. Septimum quod à mediarum extenta in excellentium diatonon exurgit. Octauum quod à media excellentium, in vltimam ducitur.

De Generibus Tetrachordorum.

QVIBVS excurſis Genera tetrachordorum, modulandiq; diſcurram. Tetrachordos eſt chordarum cum certa qualitate diuiſio. Genera modulandi ſunt tria, ἐναρμόνιον, χρῶμα, διάτονον.

*Enarmonion quidem dicitur, quod pluribus ſpaciis, & anguſtioribus ſeparatur: Diatonon verò, quod tonis copioſum: Chroma, quod hemitoniis componitur; ſicut enim quod inter album nigrumq; eſt, color dicitur; ita hoc chroma quia inter vtrunque eſt, nominatur. Enarmonion quidem, cum immutabilibus ſonis cingitur, modulationi obediet in acumen per dieſin & diatonon incompoſitum. In grauem verò ſonum econtrariò modulatio tota ſumitur. Chroma autem hoc modo melos accipit per hemitonium, & hemitonium, & tria hemitonia, quæ incompoſita prouenient. In grauem verò * ex diuerſo recurret. At verò Diatonum ipſis contentum ſonis in acumen quidem ita accipiet modulationem, vt per hemitonium & tonum, & tonum modum integrum compleat. At verò grauiorem per cõtrarium ordinem perſequetur. Sed nunc maximè diatono vtimur, ſed horum alia modulamur per Agogen, alia per Plocen. Per Agogen eſt, cùm per ordinem ſonus ſequitur. Ploce autem dicitur, cùm diuerſa ſociamus. Exhinc in modulando, alia Euthia dicitur, quod eſt recta, alia anacamptos, quod eſt reuertens, alia peripheres, hoc eſt, circunſtans.*

* al. per diuerſum

Euthia eſt, quæ à graui in acumen erigitur.

Anacamptos, quæ econtrariò deficit.

Peripheres, quæ ad vtranq;, aut cõmodatur, aut ſeruit.

Sed cùm tetrachordorum, quos quadrifidos appellamus

diuisiones innumerabiles sint, sex sunt notæ; Enarmoniæ vna, Chromatis tres: quarum prima, quæ mollis ac soluta:
al. Tonis *secunda, quæ hemiolia est: tertia, quæ est* diatonia. Diatonicæ duæ: vna mollis, altera robusta. Et modus quidem accipit Enarmonia à Tetartemoria diesi, id est, toni parte quarta. In illud verò quod mollius diximus, per tritemoriã diesis copulatur. Ipsum verò Chroma Hemiolion fit ab Hemiolia diesi, eius quæ sit Enarmoniæ. Sed nunc de Tonis.*

De Tonis.

TONVS est spacij magnitudo qui ideo tonus dictus est, quia per hoc spacium ante omnes prima vox quæ fuerit extenditur, hoc est, de nota qualibet in notam, vt à media in Parameſen, vt est in Lydio, si à iota directo in summa iacens signa concurrant. Verùm quia hemitonia, diesisq; quid vel quantæ qualesve sint docui, Troporũ etiam nomina numerumq; monstraui; nunc de tetrachordis eloquamur. Nam singuli quinque tropi tetrachorda quina cu-
al. non tacui *stodiunt, sicut superius quoque *notaui. Verùm horũ extremos sibi aptandos esse non dubiũ est. Tetrachordum quippe est quatuor sonorum in ordine positorum congruens, fidaq; concordia.*

Sunt autem tetrachorda, principalium, mediarum, coniunctarum, separatarum, excellentium. Et primum tetrachordum, quod est grauius, incipit à principali principalium, & desinit in principalem mediarum. Verùm principalium, & mediarum connexum, quod coniunctarum vocatur, erit tetrachordum à media in nete coniunctarum. Atque ab his diuisum, longéque discretum, quod est quartum diuisarum à sub media in nete separatarum vsque coniungitur. Quod autem ex diuersis coniunctum est, in acutiorem sonum, & quintum excellentium profertur. Sed de tetrachordis satis dictum. Nunc de pentachordis videamus.

De Pen-

De Pentachordis.

*Ac similiter hæc quoque & quinque esse non dubium est. Primum igitur, quod est grauius principaliũ esse dicimus quod incipit ab acquisito, & in principalem mediarum terminatur. Sequens in acumen eiusmodi est: Et constat à principalium extenta in mediarũ illam, quæ in Lydio Iota rectum habet. Tertium autem * coniunctarum est, quod à mediarum extenta in vltimam coniunctarum ducitur. Quartum verò, quod per diuisionem est à media in tertiam diuisarũ connecti solet. Quintum in acumen erigitur, atq; nete excellentiũ terminatur. Hæc quæ dixi artis nostræ doctissimis approbãtur. Nam non sum nescia asserere quosdam tetrachorda ab hemitoniis initia posse sortiri, quòd est in modulatione diatonicà sitũ. de qua superius multa dixi. Sanè notum, atque intimatum velim, acquisitum in omnibus quidem aliis collocari: In his autem, quæ non per sones fiunt, in tetrachordis fieri non posse: In his enim semper ab hemitoniis principia dicũtur. In aliis autem, quæ pentachorda nominantur, nec tam modulationi subyciuntur, vt per sonos constare videantur, apponitur. Secundum enim in his hemitoniũ possumus ponere. Nunc de transitu modulãtium.*

* al. cunctarum

De Transitu vocis.

Transitvs est alienatio vocis in figuram alteram soni. Fit autem transitus modis quatuor. Per genus in Enarmonio, aut in Chromate, aut in Diatono, vel per systema, aut à principali principaliũ: si fortè in subprincipalem, aut in aliud fortè systematum: aut cùm de cõiunctis ad diuisas transitum facimus, vel per tonum, cùm à Lydio, vel in Phrygium, vel in alium tropum cantilena transducitur: vel per modulationem, cùm ex alia specie modulandi in aliam desilimus. Vel cùm à virili cantilena transitus in fœmineos modos fit. De genere modulandi consequenter edisseram.

De Modulatione.

MELOPOEIA *est habitus modulationis effectæ. Melos autem est actus acuti, aut grauioris soni. Modulatio est soni multiplicis expressio.*

Melopœiæ species sunt tres Hypatoïdes, Mesoïdes, Netoïdes. Hypatoïdes est, quæ appellatur tragica, quæ per grauiores sonos constat. Mesoïdes, quæ dithyrambica nominatur, quæ tonos æquales mediósque custodit. Netoïdes, quæ & νομικὸς consueuit vocari, quæ plures sonos ex vltimis recipit. Sunt etiam aliæ distantiæ, quæ & tropica mela dicuntur: Aliæ *ὁμοιολογικὰ. *Sed hæc aptius pro rebus subrogantur, nec suas magis poterunt diuisiones afferre. Hæ autem species etiam tropi dicuntur. Dissentiunt autem melopœiæ ipsæ modis pluribus inter se & genere, vt alia sit Enarmonios, alia Chromatice, alia Diatonos. Specie quoque, quia alia est hypatoïdes, alia mesoïdes, alia netoïdes. Tropis, vt Dorio, Lydio vel cæteris. Omnis tamen qui melos inchoat præcunctis systema debet aduertere: dehinc sonos miscere atque componere. Hæc de septem partibus artis nostræ dixisse sufficiat. Nunc Rhythmos, hoc est, numeros perstringamus, quoniam ipsam quoque nostri portionem esse non dubium est.*

al. comologica.

Quid sit Rhythmus.

RHYTHMVS *igitur est compositio quædam ex sensibilibus collata temporibus ad aliquem habitum ordinemq́; connexa. Rursum sic diffinitur: Numerus est diuersorum modorum ordinata connexio, tempori pro ratione modulationis inseruiens, per id quòd aut efferenda vox fuerit, aut premenda, & qui nos à licentia modulationis ad artem disciplinamq́; constringat.*

Interest tamen inter rhythmum, & rhythmyzomenon. Quippe *rhythmyzomenon *est materia numerorum: Numerus autem velut quidam artifex ad species modulationis*

al. rhythzomenon

appo-

*apponitur. Omnis igitur numerus triplici ratione discernitur, visu, auditu q̃ vel tactu. Visu sicut sunt ea, quæ motu corporis colligũtur. Auditu cùm ad iudiciũ modulationis intẽdimus. Tactu verò, vt ex digitis venarũ exploramus indicia. Verùm nobis attribuitur maximè in auditu, visuq̃. Sed *Rhythmice est ars omnis in numeris, quæ numeros quosdã propriæ cõuersionis accipiat, flexusq̃ legitimos sortiatur.* al. Rythoizato

Est quoq. distantia inter rhythmũ metrúmq̃ non parua, sicut posterius memorabo. Sed quia visus, auditusq̃ numero dicti sunt accedere, hi quoq. in tria itidem genera diuidentur: in corporis motum: in sonorum, modulandiq̃ rationem: atq. in verba, quæ apta modis ratio colligarit, quæ cuncta sociata perfectam faciũt cantilenã. Diuiditur sanè numerus in oratione per syllabas: In modulatione per arsim & thesim: In gestu figuris determinatis schematisq̃ completur.

De septem generibus numerorum.

VERVM *numeri genera sunt septem. Primum de temporibus: Secundum de enumeratione verborum, quæ in numerũ cadere non possunt, quæ rhythmoïdes, id est, similia numeris iudicantur: quæq. tribus vocabulis discernuntur, hoc est, enrhythmon, arhythmon, rhythmoïdes. Tertium de pedibus: Quartum de eorum genere: Quintum est, quod agogen rhythmicam nominamus, id est, quo genere numerus modiq̃ ducantur: Sextum de conuersionibus. Vltimum rhythmopœia, id est, quemadmodum procreatio numeri possit effingi.*

Quid sit tempus Rhythmicum.

PRIMVM *igitur tẽpus est, quod in morem atomi nec partes nec momẽta recisionis admittit, vt est in geometricis punctũ, in Arithmeticis monas, id est, singularis quædam, ac seipsa natura contenta. Sed numerus in verbis per syllabam, in modulatione per sonum aut spacium quod fuerit singulare: In gestu incipiente corporis motum quod*

Schema diximus, inuenitur. Atque hoc erit breuißimum tempus, quod inſecabile memoraui. Compoſitum verò, quod poteſt diuidi: & quod à primo aut duplum eſt, aut triplum, aut quadruplum. Eatenus enim tempus omne numeri profertur, atq. ei finis eſt, qui plenæ rationis eſt terminus. Atque in hoc numerus toni ſimilis inuenitur. Vt enim ille per quatuor ſpecies, hoc eſt, dieſis diuiditur: ita hic etiam quaternaria temporum modulatione concluditur.

De tribus temporibus numerorum.

Sed eorum temporum quæ ad numeros copulantur, alia ſunt quæ enrythmica tempora nominantur: alia quæ arythmata: tertia, quæ rythmoïdes perhibentur. Et enrythmica quidem ſunt, quæ ratione certa ordinem ſeruant, vt in duplici, vel hemiolio, vel in aliis, quæ alia ratione iungũtur. Arythmatha ſunt, quæ ſibi nulla omnino lege conſentiunt, ac ſine certa ratione coniuncta ſunt. Rythmoïdes verò in aliis numerum ſeruant, in aliis ſ́ deſpiciunt. Quorum temporum alia στρογγύλα, hoc eſt rotunda perhibentur. Alia al. περιπλέα *περιπλεόμενα. Et rotunda ſunt, quæ procliuiùs & faciliùs quàm gradus quidam, atque ordo legitimus expetit, præcipitantur: περιπλεόμενα verò, quæ ampliùs quàm decet moras compoſitæ modulationis innectunt, ſeq́ ipſa tardiore pronunciatione ſuſpendunt.*

Quid ſit pes in numeris.

Sed temporũ, alia ſimplicia ſunt, quæ podica etiam perhibentur. Pes verò eſt numeri prima progreßio per legitimos & neceſſarios ſonos iuncta. Cuius partes duæ ſunt, arſis & theſis. Arſis eſt eleuatio. Theſis depoſitio vocis ac remißio.

Sed pedum differentiæ ſunt ſeptem, per magnitudinem cùm alios ſimplices, alios multiplices pedes ponimus. Et ſimplices quidem, vt eſt Pyrrhichius. Compoſiti verò, vt ſunt pæones, vel eorum pares. Et ſimplices quidem dicuntur, qui

tempo-

temporibus diuidũtur. Compoſiti autem, qui in pedes etiam reſoluuntur. Alios verò alogos, hoc eſt, irrationabiles nominamus, quorumq; ratio nulla præſtatur: ſed incondita quædam compoſitio profertur.

Alia deinde differentia eſt, quæ per diuiſionem quæritur qualis exiſtit, hoc eſt, ποία, cùm variè & multipliciter ea quæ connexa fuerint diuiduntur. Atq. illa, qua ſimplices pedes eſſe multiplices nominamus. Alia eſt, quæ per diuiſionẽ fieri conſueuit. Septima, quæ per oppoſitum fit, id eſt, cùm, duobus pedibus acceptis, vnus habet prolixius tempus, quod præcedit ex ordine: illud autem tempus quod inſequitur, anguſtius: vel cùm per contrarium ordinem tempora prædicta vertuntur.

De tribus rythmicis generibus.

RYTHMICA *verò genera ſunt tria, quæ alia Dactylica, Iambica, Pæonica nominantur: alia æqualia, alia hemiolia duplicia. Deniq. etiam epitritus ſociatur. Etenim vnus ſemper cùm ſibi fuerit aptatus, vt æqualis conuenit. Tria vero ad duo numerus hemiolius eſt. Duplex verò qui fuerit ad ſingularem, geminam rationem tam ſyllabarum quàm temporum ſeruat. Quatuor verò ad* tria epitriti modum faciunt. *Sed quæ æqualia diximus, eadem dactylica eſſe dicimus. Denique in dactylico genere ſigna æqualia ſibi iure nectuntur: Verùm ad alterum, vel ad numerum geminum duo velut fortè æqualitas numeroſa decurret. Sequitur Iambicum genus, quod diplaſium ſuperiùs expreſſi. In quo pedum ſigna duplicẽ rationem ad inuicem ſeruãt, ſiue vnius ad duo, ſiue ad quatuor gemini, vel quicquid ad duplum currit. Hemiolium ſanè, quod pæonicum memoratur, tunc eſt, cùm pedum ſigna hemiolij rationem iusq; ſectantur, vt ad duo tria ſunt. Accidit autem etiam in Epitriti rationem ſæpe numerus, cùm pes in eo accipitur, qui ſit ad tria quatuor. Sed iam ad ordinem recurramus.*

al. tres

De æquali duplo, hemiolio, & epitrito genere.

AEQVALE *est igitur numeri genus, quod à disemo vsque in sedecim pedes procedit. Disemus autem appellatur pes, qui per arsim & thesim primus constare dicitur, vt est* Leo. *Duplum verò incipit à trisemo: decem & octo autem syllabas in finem vsque deducet. Hemioliũ sanè ab Pentasemo ducit exordium: Impletur autem in quindecim numeris. Epitritus ab Heptasemo principium facit quatuordecim similibus idem ponẽs, cuius difficilis est vsus. Atq; hos quidem omnes numerorum ordines ideo numerauimus, vt singulorum leges per vniuersa seruentur.*

Sed numerorum alij sunt compositi, alij incompositi, alij permixti. Et compositi e duobus generibus vel pluribus cohæserunt. Incompositi, qui vno pedum genere cõsistunt, vt sunt tetrasemi. Mixti verò, qui aliquando in pedes, aliquando in numero accipere debemus. At verò eorum qui compositi esse dicuntur, alij per copulas, alij verò per periodum colligantur: Etenim Συζυγία, *id est, copula duorum pedum in vnum est asscripta connexio, qui in dissimiles sibi positi esse videntur. Periodus sanè est pedum compositio plurimorum:* alipares *quiq; dissimiles sibi * impares sociantur.*

Dissimilitudinum sanè differẽtiæ tres erunt, per magnitudinem, per genus, per oppositionem. Per magnitudinẽ, cùm ex disemo, vel tetrasemo componitur numerus. Per genus, cùm diplasium, aut hemiolium simul iungimus, vel quod ex al. παρ' ἀντίθεσιν *pluribus æqualiter copulatur. Per oppositionem, id est, * antithesin, cùm aut primos disemos ponimus, aut in sequentibus longè prioribus: aut tetrasemos disemis in sequentibus applicamus. Verùm notum esse conueniet; vnum etiam pedem posse sufficere ad complendam periodon: si solus cæteris inæqualis inseritur.*

De Dactylico genere.

SED *eorum quæ in pedem recidunt, Dactylicum genus primum est, in quo genere pedes incompositi vocabũtur:*

qui

*qui numeri ſunt quinque, id eſt, Proceleuſmaticus, Anapæſtus, Spondæus ſimplex, & Spõdæus maior. Ac proceleuſmaticus quidem eſt, qui & poſitionem breuem, & elationem breuem retinet. Vtetur autem hic idem Tetraſemo frequentius. Namq́, & Diſemus huius, id eſt, qui duobus temporibus impletur, Proceleuſmaticus quidem, ſed breuior nominatur. Ille verò maior eſt, qui ex quatuor breuibus * efficitur. At verò breuior, id eſt, Diſemus Syneches vocatur, quia ipſa aſſiduitas, & frequentia comprehendentis ſe inuicem ſyllabæ, nec magnitudinem aliquam nec modum diuiſæ poteſtatis extendit, ideoq́, eo rarò vti * decet, nec aſſiduitas breuis ſyllabæ carmen ipſum, quod cum dignitate aliqua profecti oportet, incidat. In permixtione verò aliorum pedum qui longiores ponuntur, decenter aptatur, vt illorum prolixam moram interueniente ſua celeritate compenſet. Quare Proceleuſmaticus, qui ad numeros aptatur, quadriſemo exordium debet accipere. Anapæſtus, qui vocatur minor, accipiet elationem pedis vnius temporis: poſitionem verò duorum temporũ faciet. Monochronon quippe dicitur tempus etiam cùm longa ponitur, quæ longa duo tempora recipere conſueuit: Vel cùm tria tempora ſimul breuia collocantur: vel cùm ſunt quatuor numero: quæ omnia ad comparationem longæ ſyllabæ computantur. Igitur maior Anapæſtus elationem quidem ſuſcipiet, quæ Monochronos eſſe dicatur: Poſitionẽ Dichronon habere monſtratur. Quare vtriuſque temporis, quod in poſitione fuerit æquali ſibi poſito oportet elationis geminum tempus accipere: Ita tamen vt vtroq. inſequenti tempore par priori eſſe videatur. Quare anapæſtus ἀπὸ μείζονος, dactylicus a nobis eſſe dicitur: At verò anapæſtus, qui ἀπὸ ἐλάσσονος nominatur, ex duabus breuibus quæ in elatione ſint, & ex vna quæ in poſitione ſit, copulatur. Simplex verò ſpõdæus erit, qui ex producta tam arſi quàm theſi iungitur. Maior verò dicitur, qui quaternariam non ſolùm elationem ſed poſitionem etiam videtur admittere.*

al. effingitur

al. oportet.

Per

Per copulam verò duplices accedunt numeri: Quoniam alter ex maiore erit Ionico, alter ex minore. Atq; ille, qui ex maiore procedit, constabit ex spōdæo simplici, vel proceleusmatico, quem disemum esse non dubium est. Qui verò ex minore est, contrarium facit. Atque hi quidem in dactylico genere ponentur, rhytmi incompositi, ac compositi, qui septem numero omnes erunt. Dactylus igitur est dictus, quia ordinem syllabarum consimilem digito hominis informat. Anapæstus verò quia per ordinem redeat sursum. Pyrrhichius verò, id est, proceleusmaticus, quia hic assiduus, vel in certamine, vel in ludo quodam puerili. Spondæus, quia plerunque inseruit. Ionicus sanè propter numerorum inæqualem sonum: habet enim duas longas, duasq; correptas, quo pedum carmine multi sæpe reprehensi sunt.

De Iambicis metris.

Hæc de Dactylis satis: Nunc Iambica memoremus: in quo genere numeri incōpositi erant *quatuor: compositi per copulam duo: at verò per periodū sunt duodecim. Qui igitur incompositi erunt, isti sunt. Iambus ex dimidia elatione, & positione, quæ gemina est. Trochæus ex duplici positione, & elatione, quæ brevis est. Orchius qui ex tetrasemi elatione, id est, arsi, & octasemi positione constabit: ita vt duodecim tempora hic pes recepisse videatur. Atque habet propinquitatem quandam cum Iambico pede. Quatuor enim primis temporibus ad Iambum consonat, reliquis octo temporibus adiunctis. Dehinc Trochæus, qui Semanticus dicitur, id est, qui è contrario octo primis positionibus constet: reliquis in elationem quatuor brevibus artetur. Compositi sane sunt, qui per copulas colliguntur. Sunt autem hi: Bacchius qui ex trochæo deducit auspicium, fine autem Iambici terminatur. Qui verò Bacchius est, ab Iambo principia sortitur: Atque à contrario his, quos diximus, pedibus aptabitur. Per periodum verò est, quod velut per se certam viam*

proue-

prouenit. In hoc genere cùm ſint duodecim numeri, quatuor quidem per ſingulas periodos accipere docetur: vnum Iambum, ac tres trochæos. Ac de iiſdem quatuor primũ quidem, quòd Iambum habere monſtratur: Trochæus Iambo denominatur. Qui verò rhythmus ſecundum Iambum recipiet à Bacchio, trochæo vocabitur. Qui verò Iambum tertium recipit, Bacchius à trochæo poterit nominari. Ille verò, qui quartum admittit Iambum, appellatur Epitritus iambus. Eorum verò, qui ex vno trochæo ſit, etiam Iambus à trochæo appellatur. Secundus Iambus à Bacchio dicitur, aut certè Bacchius medius poterit nominari. Qui verò tertium recipit, Bacchius ab Iambo. Qui verò quartum recipit trochæum, epitritus trochæus appellatur. Octo verò & quatuor de his, quos duodecim diximus, per periodum illi eſſe dicuntur, qui binos trochæos, atque Iambos per Pyrrhichium ſeruant: Atque ille ſeptimus qui trochæos primos recipit, duplex Bacchius à trochæo eſſe dicitur. Qui verò ſecundos Iambos habebit, duplex Bacchius ab Iambo eſſe dicetur. Cùm autem trochæi medij collocantur, trochæus medius iure dicetur. Cùm autẽ in medio Iambi, medius Iambus vocatur. Omnes vel qui incompoſiti per periodon, vel qui per copulam colligantur, rhythmi decem & octo numerati ſunt.

Sed Iambus dictus eſt ab eo, quod ἰαμβίζειν. Graci detrahere dixerunt. Et hoc carmine, quibuſq; veteres detrahebant. Item hoc nomen eſt ab eo, quòd venenum maledicti aut liuoris infundat.

Trochæus verò ab eo dictus, quòd celerem reuerſionem faciat veluti rota.

Orthius propter honeſtatem poſitionis eſt nominatus. al ſortè Artius

Semanticus ſanè, quia cùm ſit tardior tempore, ſignificationem ipſam productæ & remanentis ceſſationis effingit.

Bacchij verò ſunt dicti, quod Bacchicis maximè ſonis congruunt: iſq; Bacchi ludus eſt, qui illis carminibus aptatur.

De Px-

De Pæonico genere.

IN eo verò genere, quod Pæonicum nominatur, incompositi duo rhythmi esse dicuntur: Quorum alius Pæon διπλάσιος appellatur ex longa positione, & longa elatione: Ac alter Pæan Epibatis, id est, in thesi duplici positione producta, & arsi longiore ducitur. Hi sunt Pæonici generis numeri, quos incompositos esse prædiximus. Neque verò per coniunctionem, hoc est, ζυζυγίαν, neque per periodum in isto genere rhythmus accedet. Inde διπλάσιος quidem dictus est, id est, quasi duplicia membra discernat. Epibatis autem, quia membris veluti vtens quatuor & tria diuersitatibus copulatur.

De permixtis generibus.

VERVM hæc genera cùm permixta fuerint speciebus numerorum, primæ species erũt istæ, quæ Dochiminæ nominãtur. Ex quibus prius quod fuerit hac lege componitur, vt sit ex Iambo & pæone, qui δίτριτοι vocantur. hunc διάτομον posteriores Græci cognominarunt. Secunda est species, quæ ex Iambo dactylico & Pæone constare monstratur.

Qui autem deducti numeri nominantur, propter assiduum, & compositum sonum appellari videntur.

Fiunt autem numeri, qui & prosodiaci vocantur: Quorum alij per ternos pedes fiunt, Pyrrhichio, Iambo & Trochæo: alij verò 4. vt his 3. pedibus Iambus primus aptetur. Alij verò ex duobus ζυγῶν, id est, copulis Bacchio, & Ionio ἀπὸ μείζονος constare consueuerunt.

Sunt sanè, qui etiam irrationabiles esse dicuntur, quos analogos vocitamus, quos etiam chorios appellare consueuimus. Sunt autem numero duo, quorum alter Dijambi figuram respicit, & constat ex elatione quæ longa est, & duabus positionibus: & numero qui est ad dactylum simi-

lis.

lis. Partibus verò ad numerum Ionicum iungitur, & Iambicinum: alius verò est numerus, qui trochaides nominatur, id est, qui figuram quandam speciemq; trochai habere videtur, ex elationibus geminis & longa positione consistens per contrarium prioris effectus.

De quinque speciebus mixti generis.

SVNT *autem mixti generis quinque, id est, Dactylicus per Iambum: Dactylicus in Bacchio incidens qui veniat ex trochaeo: Dactylicus per Bacchium, qui ex Iambo manauerit: Dactylicus per trochaeum qui ex Iambi similitudine exordium mutuetur: Dactylicus per chorium, qui ex similitudine trochai videatur expressus. Et Creticus quidem consonans ex trochaeo positione & indicio numeri componendi, & omnium figurarum plena perceptio. Diuiditur haec in eas quas & Melopoeïa partes, quae sunt istae: ἐπίληψις, id est, perceptio, per quam scimus quo quantum numero vtendum sit: χρῆσις, id est, vsus per quem positiones aut aut elationes decenter aptamus: μίξις, id est, permixtio, per quam quod oportunum fuerit ex arte miscemus. Tropi verò, vt in Melopoeia, & in rhythmopoeïa tres sunt, quos *Systalticos dicimus, & in harmonicis eos superiùs memoraui.* al. Systaticos

Numerum autem marem esse, melos foeminam nouerimus. Etenim melos materies est, quae sine propria figura censetur: Rhythmus autem opere quodam virilis actus tam formam sonis, quàm varios praestat effectus.

Quae cùm harmonia intentis tam diuis, quàm Heroum populis Augusta quadam suauitate percurreret, ad cantus, carminumq; dulcedines decenter regressa conticuit. Tuncq; Ioue assurgente, diuisq; praeambulis Cinesim modulata, in thalamum quoque virginis magna cunctorum voluptate peruenit.

Tandem

al. Habes *Tandem senilem Martiane fabulam;
Miscillo lusit quam lucernis flamine
Satyra, Pelasgos dum docere nititur
Artes creagris vix amicas Atticis:
Sit in nouena decidit volumina:
Hæc quippe loquax docta indoctis aggerans
Fandis tacenda farcinat, immiscuit
al. deóque Musas, *deasque disciplinas cyclicas:
Garrire agresti cruda finxit plasmate
Hac ipsa nauci rupta conscientia,
Turgensque felle ac bile, multa chlamyde
Prodire doctis approbanda cultibus,
al. vt qua Possemque comes *vtque è Martis curia
Felicis, inquit, sed Capellæ flamine,
Indocta rabidum quem videre sæcula
Iurgis caninos blateratus pendere,
Proconsulari verò dantem culmini,
Ipsóque dudum bombinatore flosculo
al. Decerptum falcem *Decerptum falce iam canescenti rota,
Beata alumnum vrbs Elisæ quem videt.
Iugariorum murcidam vicinam
Paruo obsidem, virque resersum lucro,
Nictanti cura somnolentum lucibus:
al. ab hoc creata *Ob hoc creatum Pegaseum gurgitem.
Decente quando possem haurire poculo,
Testem ergo nostrum quæ veternum prodidit
Secute nugis nate ignosce lectitans.

FINIS.

Digitized by Google

HVGEIANI GROTII
FEBRVA
IN
SATYRICON,
MARTIANI
CAPELLAE.

A

Digitized by Google

Digitized by Google

HVGEIANI GROTII
FEBRVA
IN
SATYRICON,
MARTIANI CAPELLÆ.

MARTIANI] *Auctori huic nostro nomina quatuor,* Pag. 1.
quorum primum MARTIANVS *ad familiam pertinet:*
ideoq; lib. primo ait: Martianus intervenit dicens; Quid istud
mi pater. *Et lib. 9.*

Habes senilem Martiane fabulam.

Fuit & Iurisconsultus celeberrimus hoc nomine insignitus:
à Marte deriuatur, vt & Martius *&* Martialis, *&* (*quod recentius*) Martinus. *Similia multa passim reperias. à Dys indita,* à *Ioue,* Diocles, Diogenes, Diomedes, Dion, Diodorus, Iouianus, Zenodotus; *à Iunone,* Heron, Herodotus (*fortean &* Iunius) *ab Hercule,* Heraclides, Heraclitus, Heracleon, Heraclius, Herculeius; *à Sole,* Helius, Heliodorus, Heliogabalus; *ab Apolline,* Phœbus, Phœbadius, Apollonius, Apollinaris; *a Minerua,* Pallas, Palladius; *à Baccho,* Dionysius, Bacchides, Bacchylides, Bacchius; *à Mercurio,* Hermes, Hermippus, Hermias, Hermocrates, Hermodorus, Hermogenes, Hermolaus (*forsan &* Herminius) *& ab aliis alia.*

Secundum est MINEVS *quod Glossa Martiani à minij colore dici asseuerant: Huius quoque generis plurima reperias*: ab *albo colore*, Leucon, Leucaspis, Leucippus; *à nigro,* Melas, Melampus, Melanion, Melaneus, *fortè &* Atratinus; *ab aliis* Pyrrhus, Erythras, Glaucus, Xanthus, Xanthides, Xanthippus, Chloris, Rufus, Rufinus.

Tertium FELIX *à bono omine, cui similia sunt* Magnus, Faustus, Prosper, Fortunatus, Firmus, Valens, Valetinianus, Firmicus, Augustus, Macareus, Macarius, Eutyches *&c.*

Vltimum est CAPELLA, *pecudale (vt ipse appellat) nomen, cui paria* Caper, Ægeus, Tityrus: *A bestijs indita sunt & alia, plurima, ab quibus,* Ouius, Ouilius, Ouidius; *ab equis* Hippias, Hipparchus, Hippasus, Hippocrates, Hippodamus, Hippodorus, Hippodromus, Hippolochus, Hippolytus, Hippomachus, Hippomenes, Hipponicus, Hipponax, Hippota, Equi-

Digitized by Google

tius, Equicolus: *a porcis* Porcius, Suillius: *à catulis*, Catulus, Catullus. *His coniunge, Aper, Leo, Lycus, atque alia eiusce generis. Duorum nominum posteriorũ meminit ipse libro Astronomico*: Næ tu, ait, FELIX, vel CAPELLA, vel quisquis es: *Et libro Harmonico:*

FELICIS, *inquit, sed* CAPELLÆ *famine,*.

Nomen autem Capella etiam in hâc inscriptione legitur.

CALAVRIVS
CAPELLA VI VIR
HELENA
NYMPHE

Et hactenus de nominibus: quod ad patriam attinet Afrum stylus docet: Carthaginiẽsem indicant libri omnes Manuscripti: Cassiodorus tamen Madaurensem appellat. sed sanè ipse se Carthaginiensem profitetur cùm ait:

Beata alumnum vrbs Elissa quem videt.

Nisi si Carthagini tantùm educatus. Quod ad genus attinet scribendi Satyricon est, non quidem inuectiuum, sed opus miscellum: ideoq; SATYRAM *librum suum & in principio, & in Geometriâ, & in Astronomiâ κατὰ προσωποποιίαν loquentem induxit: sed & in fine voluminis. Quod ad inscriptionem illam* DE NVPTIIS PHILOLOGIÆ ET MERCVRII *attinet, sciendum est citari hosce libros eodem titulo à Fulgentio Planciade, sed perperàm: Ita enim laudat:* Placuit Mineruæ pellere cælibatum; *cùm Martianus scripserit* constituit pellere cælibatum, *idque de Mercurio non Mineruâ: ἀμάρτημα est μυθογικὸν, cuius generis multa apud Grammaticos, quale est illud quod apud Marcellum obseruaui:*

Foliis ne tantùm nomina manda

Pro illo Maroniano:

Foliis tantum ne carmina manda.

Tu quem] *versus sunt Satyræ ad Hymenæum.*

Auram mentis] *Sic Flaccus de eâdem ratione, eâdem ratio-*

—— *Diuinæ particulam auræ:.* (*ne dixit:*

Caterùm versus hi in Manuscripto quem à patre habeo, optimæ fidei libro, sed à sciolis nimium quantum depraua to: in eo, inquam, hi versus ita distinguuntur.

Atque auram mentis corporibus socias.
Fœdere complacito, sub quo natura iugatur
Sexus concilians, & sub amore fidem.

Cypridis qui maxima cura es.] *Nam teste Claudiano:*

Hunc Musâ genitum legit Cytherea ducemq;

Prepo-

Præposuit thalamis ———

Seu tibi quod] *Sensus est: Seu placuisse choreas habes Bacchi (is enim saltationibus præest vnde quisquis ille est Orphaicorum hymnorum auctor, qui propediem fortè à nobis nouam speret diem, canit:*

——— ὅστε μεγίστας
Τιμὰς ἐν μακαρέσσιν ἔχεις διόνυσε χορευτὰ.)

—seu cantare ad thalamos habes matris Calliopes, vel (vt alij volunt) Vraniæ.

Verniferis] M S. vernificis.

Consanguineo] *Consanguinei sunt* ὁμοπάτριοι: *vt Charites & Hymenæus vtrisq; enim pater Bacchus: Alij tamen Gratiis patrem asscribunt Iouem: De matre etiam discordia, alijs Autonoën, alijs Eurynomen, alijs Venerem, alijs Eurymenen, alijs Eurydomenen, alijs Eurymedusam vocantibus: alijs etiam Æglen ex patre Sole genitricem statuentibus. Cæterùm Gratiam trinam dixit, vt infrà lib* IX.

Suada decens trinâ anxia cum Charite est.

quid hîc non nugamini Glossatores?

Incremẽtis lustralibus] *Quinquagenarium se fuisse indicat.*

Nictantis] *Nictantis, vt nemo ignorat, non* ἀπὸ τῆς νυκτὸς *vt Glossæ volunt, sed à niuendo, vnde conniuere: quo verbo infrà vtitur:* qui escere cupientem conniuere non perferat. Pag. 2.

Aditumq;] *malit fortè quis* Adytumque. *Et sanè de Antistite sermo.*

Reserares] *melius* M S. reserâris.

Ne tu] *l. cum* M S. Næ tu *& dele interrogationis notas.*

Εγειρομνημεῖον] *Vox notha* M S. ἐγερυμιον. l. ἐγέρσιμον *vox nota vel ex libro* IX. *vbi ait:* Tunc ἐγέρσιμον ineffabile virgo concludens. *Scholiastes Theocriti:* τῶν ἐπιθαλαμίων τινὰ μὲν ᾄδεται ἑσπέρας ἃ λέγεται κατακοιμητικὰ, ἅτιν' ἕως μέσης νυκτὸς ᾄδουσι, τινὰ δὲ ὄρθρια ἃ καὶ προσαγορεύεται διεγερτικὰ: *Et ea quidem quæ scholiastæ* κατακοιμητικὰ; *Capellæ* κοίμησις *appellãtur, vt Meursius noster docuit, quæ verò illi* διεγερτικὰ *à Capellâ* ἐγέρσιμον *dici ego animaduerti: Nisi quis malit dici Egersimon, vt Varro in fragmento.*

——Vocis suscitabulum
Cantantiumq; gallus gallinaceus

Perfluxerint] profluxerint *lego cum* M S.

Cùm inter deos] *Pater meus legit, & distinguit:* Cum inter Deos fierẽt sacra coniugia, procreationes vndiq. numerosæ.

Idque deditum] *Sic in Rhetorica.*

Digitized by Google

Deditaq́; fient quæ vetustas præterit.

Sed sanè malim diditum, *& dicta.* Dicere *enim est dispergere. Gl.* Dide δαδὲς, μίεις: *Virgilius.*

—— tua terris dicta fama.

Et alibi:

Diditur hic subitò Troiana per agmina rumor.

Gloss. Isidori: Diditum, percrebratum, diuulgatum.

Triviatim] *In Triuiis enim populi cõfabulabantur: Musæus.*

Γλῶσσα γὰρ ἀνθρώπων φιλοκίνδυνος, ἐν δὲ σιωπῇ
Ἔργον ἔπιπλόκιμος ἐν τριόδοισιν ἀκούειν.

Catullus.

Omnibus in triuiis vulgetur fabula passim:
Adeoq́; inibi etiam carmina cani solita.

Maro.

— Tunc in triuiis indocte solebas,
Stridenti miserum stipulâ disperdere carmen.

quo alludit Capella.

Dissultaret] *Glossæ:* Dissultaret, diuulgaret. *Sic* nuptias resultare, *& sonitu resultabant dixit.*

Euagrium] *l.* Oeagriũ: *De Orpheo sermo, qui Oeagri filius. Hyginus de Argonautis loquens:* Celeusma dixit Orpheus Oeagri filius.

Cùm quid] *lege* Cùm quod. *Sensum perspice, & laudabis.*

Portuno] *Cognomen hoc non soli Palæmoni, sed & Neptuno tributum, vt hìc, & libro* v.

Portuni trisidam sustirans flagitat hastam.

Sic intelligendus videtur Apuleius. Et Portunus cærulis barbis hispidus, & grauis piscoso sinu Salacia, auriga paruulus Delphini Palæmon. *Nanque apertissimè seiungit Portunum à Palæmone, & Salacia iungit. Alibi aliter intelligo:* Neptunus cum Salaciâ, & Portunus cum omni Choro Nereidum. *Pro nobis est Tullius, qui de Naturâ Deorum differens ait:* Datum est igitur Neptuno alterum, (*malim* alteri *in quâ opinione postea & Lambinum esse reperi*) vt volunt, fratri maritimum omne regnum, nomenque productum, vt Portunus à portu, Neptunus à nando paulum primis literis immutatis. *Et quis neget de Neptuno sensisse Virgilium cùm canit?*

—— imis sub fluctibus audit omnis
Nereidum, Phorciq́; chorus Panopeaq́; virgo,
Et pater ipse manu magnâ Portunus euntem
Impulit.

Et vt

Et vt in his quidem locis Neptuno Palæmonis nomen attributum, ità viciſſim videatur Neptuni nomen Palæmoni ab Auſonio aſſignatum qui ait:

Iſthmia Neptuno data ſunt, & Pythia Phœbo.

Verum, vt dico, videtur, nam locus hic etiamnum vereor immendo cubet, & pro Neptuno, Portuno *reſtituendum ſit.*

Nerienis] *Dea huius Mauortia meminêre Ennius, Plautus, Imbrex, Agellius Grammaticus, & Cn. Gellius hiſtoricus antiquus, quem tamen (vt & hoc obiter dicam) Agellij nomine citare videtur Nonius in voce* BUBO. *Dicta cæterùm hæc dea à voce Sabinâ, qua fortitudinem denotat, à quâ & Nerones. Gloſſ. Νερο ἀνδρεῖος.*

Ope coniugâ] *lege & diſtingue*: Æſculapio quoque non diſpar affectio, ſimiliſque perſuaſione tranſduci. Ope coniugâ Cybeléque permulſum mœſtiſſimũ ſeniorem deorum. *Æſculapij vxor Lampetie, vt Hermippus teſtatur, quem auctorem citat nonnunquam Arnobius. Scripſit* περίεργα. *Vocem illam* coniugâ *etiam apud Madaurenſem inuenias. Cybelen & Opem eandem eſſe quis ignorat? Cæterùm animaduertas & hic & alibi ſapius ſenſum non ſatis cohærere. Sed nec illud reticendum, & Meurſio meo, & mihi in mentem veniſſe commodiùs hic fortean legi poſſe* Ope Conſiuâ *vel* Conſiuiâ. *Videſi lubet Varronem, Feſtum, Macrobium: Feſtorum Opiconſiuorum mentio in Calendario veteri.*

Argionam] an Angeronam *cuius meminit Varro & Feſtus; an Potius* Ageroniam *cuius Auguſtinus. Gloſſ. vetus Angeronia ἡ θεὸς βελτὴς καιρῶν, l. Ageronia. Sanè Arnobius Iuturnam Iani vxorem facit non Angeronam vel Ageroniam.*

Marito] *alij tamen de filio narrant vt Lactantius:* Iſidis Ægyptia ſacra ſunt, quatenus filium paruulum vel perdiderit vel inuenerit. Nam primò ſacerdotes ejus deglabrato corpore ſua pectora tundunt, lamentantur, ſicut ipſa cùm filium perdidit fecerat. Deinde puer producitur quaſi inuentus & in lætitiam luctus ille mutatur ideo Lucanus.

—— nunquamq; ſatis quæſitus Oſiris.

Quo in loco duo veniunt animaduertenda: Primò quod carmen Ouidianum Lucano attribuit. Deinde, quod cùm alij de marito Oſiride narrent, ille de puero ediſſerat. Vtrunque (niſi fallor) ſententiam coniungit Arnobius. Æthiopicis ſolibus Iſis furva mœrens perditum filium, & membratim coniugem lancinatum. Videndus & Plutarchus in libro de Iſide.

Zodiactêâ] *vel* Zodiaccâ *legendum, vel (ſi hoc mauis) cum* Pag. 3.

patre meo, hoc pacto: cum annuâ peregrinatione Zodiaci eam in Pl. n. ſ. *In* M S. *enim vox* eam *non reperitur & erratum videtur repetitionis.*

Lacertoſis] *Lacerti eminentia muſculorum. Colum.* feminibus lacertoſis. *Gloſſa Toros humeros exponunt.*

Chlamyde indutum] *ſic Apuleius de eodem Mercurio*: Adeſt luculentus puer, nudus niſi quod ephebicâ chlamyde ſiniſtrũ tegebat humerum. *Hic enim mos Ephebis vnde* ἐφηβικὴ εἵματα *Theocrito*, (*vt doctè collegit Meurſius meus*) *&* ἐπωμίδες. *Lucilium hinc intellige:*

Inde parectato chlamydes &c.

Huius rei exempla aliquot in antiquiſſimis Manuſcripti Germanici figuris, quas breui edemus.

Cuncta meritò] *eleganter cenïcio* cunctamento.

Alternat] *Gloſſ. Iſidori.* Alternanti, diu cogitanti.

Coaptari] *Vſitatiùs fortè & melius* cooptari: *Sic & liv.* II. *lubens legerim* quæ adhuc mortalis aduerſus vim ſuperam in præſidium cooptârat. *Et infrà in fine lib.* I. in deorum numerum coaptentur *in manuſcripto fuit* cooptentur.

Pronoë] *l. cum* M S. Pronœa. *Pronœa enim Dea. Tullius de Diis agens.* Neque anum fatidicam Stoicorum πρόνοιαν. *Meminit & Gloſſarium ab Henr. Steph. editum titulo de Deabus:* Prouidentia, πρόνοια. *Innuit hanc Capella lib.* II. Zeno ducebat feminam prouidentem.

Entelechia] *Attingit hic Pſyches fabulam, de quâ Apuleium legimus & Fulgentium. Scripſerunt de eâ & Saturantius, & Ariſtophantes. Alludit autem hic ad definitionẽ Ariſtotelicam* ψυχὴ ἐστιν ἐντελέχεια ἡ πρώτη σώματος φυσικοῦ ζωὴν ἔχοντος δυνάμει. *Sic infrà*: Ariſtoteles per cæli quoque (*l. obiter*, quæque *ex codice Veicetino*) culmina Entelechiam ſcrupuloſius requirebat.

Corrogati] *verat hac lectio: ſic enim & infrà*: ſed de tertiâ regione vnum placuit corrogari. *Item*, corrogantur ex proximâ tranſcurſis domibus coniugum Regum, Ceres, *&c.*

Honoratiori] M S. *refert* oneratiori.

Interula] *Eãdem hâc voce inter alios vtitur Tertull. Huic opponitur* ſuperaria ἐπίδυτις *Gloſſ. vtitur Martianus hâc voce & adiectiuè, ſic lib.* IX.

Quin etiam interulos gaudens diſſoluere nexus.

Pag. 4. *Aniæ*] *in* M S. monſtrabatur: Aniæ. *Lege cum patre* monſtrabat: Vraniæ *imò potius* Vranie *nominandi caſu. Nam & in lib.* II. *in* M S. *eſt* Vraniæ Calliopeque, *pro* Vranie.

Cre-

Crepitacula] *Eadem quæ* crepundia. *Arnobius*: Et vt ad silentium pauidi nutricis motibus crepitaculisque adducerentur auditis. *& ipse libro Musico:* Infantibus crepitacula vagitus abrumpere.

Quis] *Vtitur sæpissime hoc vocabulo Martianus pro* quibus: *quod quanquam nouum non sit sæpenumerò tamen non aduertenti, sensum turbat.*

Somnium] *l.* somnum. *Quod & patrem & Meursium postmodò vidisse vidi.*

Aut compedibus] *l.* auri com.

Casus] superiorum *est Mantices, & Sophiæ. Casus verò cassus. Sic in* M S. *lib.* IX. Casæ dulcedinis, *& lib.* VI. dispendiáque lini casum deuorante Mulcibero. *Casus itaque (nisi quis à* careo *deducat) præteriti temporis participium est à cado, vt:* Sol occasus. *Cadere verò est* ἀποτυγχάνειν, *vt cadere spe, cadere causâ. Est ergo* casus, *vel geminatè* cassus ἀποτυχὼν. superiorum casus ταῖν προτέραιν ἀποτυχῶν.

Præter eam] *satius est cum* M S. *legere,* Præterea.

Volatilem virgam] *Caduceum,* κηρυκεῖον. *Lib.* II. Pag. 5.

Cuius vigente virgâ
Dirum stupet venenum. *Et alibi sæpe.*

De more permittit] *Fallor? an egregiè conieci* demere permittit?

Physiculatis] *melius legitur* fissiculatis. *De* fissiculatione *vide sis lector quæ acutè collegere vir Illustriss. I. Scaliger, & P. Colvius ad Apuleium, cui eadem hæc vox vsurpata. dicta est* fissiculatio *à* fisso *in extis, cuius meminit Cic. de obseruatione haruspicum:* aut quomodo est collata inter ipsos quæ pars inimici, quæ pars familiaris esset, quod FISSVM periculum, quod commodum aliquod (*m.* aliquid) ostenderet. *Et alibi: vel (vt maximo Europæ Semoni Scaligero placet) Physiculare* ὑποκοριστικῶς *pro Physicare,* φυσικεύειν. *Quod verius videtur: sic nescio quis dixit Musicare, pro* μουσικεύειν, *id ipsum Gloss. Isidori comprobatur in quo legitur.* Physiculo propitio diuos. Physiculator, augur NATVRAS in extis animantium quærens.

Prosiciis] *Prosiciarum apud Festum Arnobiumq; mentio. Gloss.* Proscle ἀκροθίνια. *l. Prosiciæ. Prosecta dicuntur Macro in* ὀρνιθογονία.

—— Vulgari tosta vapore
Cum virgis prosecta ferunt.

Flacco Argonauticis.

Digitized by Google

—— *profectáque partim*
Pectora. ——

Lucano:

Laui calido profecta cerebro.

Statio:

—— *vbi aduerso dederant profecta Tonanti.*

Ouidio Fastis:

—— *profecta sub æthere pœnis.*

Qui & alibi

Impositit profecta calentibus aris.

Proficies Varroni: Proficiem extorum in mensam porricere, *& Lucilio*:

Canam inquit nullam, neque diuis proficiem vllam.

In Solino emendatiores codices proficias *habent: Nonnulli verò* porricias *à porriciendo, quod vocabulum multi vsurpant, Varro, Arnobius, Virgilius, alij.*

Logia] λόγια oracula *sunt pedestri sermone edita, vt* χρησμοὶ *carmine. Videtur autem vox hic aliqua deesse vt sit,* logia personare solebant *nisi* personare, *& antè* excessere *legas, aut aliquid aptius.*

Contamine monendorum] *Glossa*: Monenda, sacrificia per quæ dij monentur, vt succurrant mortalibus.

Arentes] M S. erantes. *puto* errantes, *ἰπίθετον consuetum.*

Pag. 6. *Disperata*] *puto* desperata. M S. *tamen* disparata.

At media ratis] *l.* At media ratis perannexa succentibus, duplis *&c.* ratis *hic adiectiuum est, ne te fallant Glossa substantiuum putantes.*

Limata] Limmata *recta est scriptura. liquet ex Plutarcho:* λῖμμα τῶν τμημάτων ἀνίσων ὄντων τὸ ἔλαττον ὃν τῷ ἡμίσει ὑπολείπει. *Gloss.* Limmata, hemitonia.

Nam solis] *Vide ad hæc Macrobium.*

Pag. 7. *Gurgite rapiebat*] *l. ex* M S. gurgites rapiebant. *Monit correctiores φράσις illa,* gurgites sanguineus, aut cæruleus *quam Rhetores (ni fallor)* καθ' ὑπόδοσιν *appellant.*

Vertice] Vertex *vel* vortex, *turbo,* δῖνος.

Sublimitas] *l.* sublimatas.

Pag. 8. *Solo renidebat*] *sic infrà* urnam sali resplendentis *dixit,* M S. *tamen hic habet,* salore nidebat, *& in libro Germ.* vernantis athræ salore renidebat *pro* colore, *vt sit* salor *splender: sed satius est dicamus vtrobique ex syllabæ geminatione erratum.*

Ipsius cecaumenis] M S. ipsis cecaumenis. Cecaumeni fon-

tes

tes *ambusti* κεκαυμένοι. *Quemadmodum Hyginus Zonam torridam* διακεκαυμένην *appellari testatur.*

Cæci poëta] *Homeri : sic suprà* cæcutientem Mæoniden *dixit, & Tertullianus* Homericos oculos *pro cæcis libro de pallio.*

Satis tamen incessibus] *distinguo* : quæ licet in Majugenæ officium properare viderentur satis, tamen incessibus mouebantur. *Incessus sunt graues grandesq; passus.*

At præscire] MS. At nobis præscire vacuum. *quod nescio an ex glossemate.* vacuum *autem Glossæ interpretantur concessum.*

Scit posse] *ita infrà* sciat esse *dixit.*

Descendens] *multò meliùs in* MS. discedens. Pag. 9.

Nostrum ex contiguis] *sic infrà* : de proximo contiguoque. *Et lib.* VII. de propinquo. *Et alibi sæpe.* Pag. 10.

Præcluibus] *rectè : vox illa illius aui. sic suprà* : liberique præclues *& infrà sæpius. Glossæ nostræ* præclues, prænobiles, *& alibi* : præcluibus, honestis. *Et Glossa Isidori* : cluis, nobilis. Cluior nobilior. Præcluis, valdè clarus & inclitus.

Cessim] *retrò : sic infrà lib.* IIX.

Cessimq; formidantes
Abeunt pedes tremore.

Apuleius : Et lagena iuxtà orificio cessim dehiscente patescit. *Iustinus in Epitome Pompeij.* Aut si hoc parum est, ite cessim, inhibete remos, & à bello discedite. *Gloss.* Cessim, gradatim, *Vtitur hac voce Alphenus I.C. bis, in lege* Si ex plagis *sexta à fine ff. ad l. Aquiliam.*

Lumina] *fortè* luminabat *voce Capellæ vsitatâ. Gloss.* luminata, decorata. Pag. 11.

Venereo sociatur auro] aurum *& alibi pro sidere dixit : hic verò assignatè* aurum Venereum; ἀφροδίτη *enim* χρυσῆ, *& Lucifer stella Veneris : sed & infrà :*

—— aurato Phosphoron auro.

An & hic astro *mauis ?*

Pubeda] *Sic libro nono*, Phrygium Pubedam *dixit, vti nos emendamus. Glossæ Isidori* : Pubeda, vel Pubeta *adolescens. Glossæ nostræ* : Pubeda, Iuuenis sine pube. *Et alibi.* Pubeda, adultus. Pag. 12.

Fœdere] *fœdus simpliciter pro coniugio : suprà* : Philologiam esse de quâ fœdus instaret.

Nolet] Nolit, *aut* Nollet. *elige.*

Nostrisq; suada] MS.

Nostrisq; suada quò allubescat nisibus.

Vellem

Digitized by Google

Vellem ſuade. *Allubeſcere quid ſit non latebit eum qui Capellam vel ſemel legerit.*

Tene] *l* Ted' *aut* Te, te.

Pium] *Blandum Gloſſæ Lib.* VI.

Mox ij imitata pium lactea luna diem. Sic ſuprà: cæli blanda temperatio. *ibi Gloſſa*: Alludit ad Iouis Planetæ naturam, qui eſt temperatiſſimus.

Concede proli] *Ita diſtinguo ex patriis ſententiâ.*

Sed te] *Ita tranſponenda hæ voces poſtulante carminis ratione, &* M S. *antea*

Sed te ſi parentis cura ſtringit pia.

Pag. 13. *Matris*] *nutricis, qua Plauto*: mater quæ mammam dedit.

Repigritior] *l.* repigrator.

Diſcutere] *an* diſcurrere *quia ſubnectit* tranſire?

Pag. 14. *Obliqua decuſſata*] *Locus mecaſtor luxatus. Sic ſano*: vel obliquè decuſſatos polos, & climata. Decuſſare *pro diuidere viſitatum Martiano.* Climata *tum ex ſenſu, tum ex* M S. *lituus reſtituo. Sic &* obliquè *pro obliqua. Error tamen hic vetus*: *agnoſcit enim eum Gloſſ. Iſidori in qua inuenio*: Polosè, altè, Poloſas, altas.

Philologia] Philologia. *l.*

Connubia] *imò* Concubiæ. *Gloſſa tamen pro eodem dicti aſſeuerant. Et ſanè (ni fallor) vtitur hoc adiectiuo Apuleius.*

Extra mundanas] Extramundanas *vno verbo. Sic & alibi.* *Et* vltramundanus. *Viſitata hæc Afris.*

Intimaret] *Vox eſt poſteriorum ſæculorum.*

Iugali] *abſolutè*: *ſic iugales equi dicuntur ἴπποι ζύζυγοι.*

Peplo] *de Palladis peplo paſſim auctores. Et Seruius ad illud Æneidos.*

Crinibus Iliades paſſis peplumq; ferebant.

Pag. 15. *Arithmeticâ teſtæ*] ἐν ἴσῳ *Palladis comparatur, quòd ex nullo numero duplicato conflata ſit, neque ex eâ duplicatâ naſcatur numerus qui ſit intrà decadem, quemadmodum Pallas omnis copula virilis ipſa expers eſt, & ſine copulâ procreata. Sic infrà ad Palladem.* Ἐν ἴσῳ *in numeris*

Et in Arith. ad Heptada: Quæ quod naturæ operâ ſine fœturarum contagione conformaris inter deos Tritoniæ virginis vocabulum poſſedisti. *Macrobius de Heptade*: Huic autem numero, hoc eſt ſeptenario (*Gloſſema*) adeò opinio virginitatis inoleuit vt Pallas quoque vocitetur, *&c.*

Futurarum] *l.* futurorum, *aut* futurarum rerum.

Maritos] *in* M S. Deos maris *pro* mates *optumè.*

Super

Super ſenatus conſulto] *legendum*: ſuperi ſenatus conſulto. *Infrà enim ſic loquitur & in Geom.* cœleſtis S.C. *dixit.*

Conſenſione] *Meminit Arnobius Deorum Conſentium, & alij. Huc fortè pertinet antiqua inſcripcio Spoletana.*

CONSENTIO DEORVM MARIANA SOZOMENE IMPERIO FECIT.

Rogarentur] *inuitarentur, aduocarentur, proprie ad cænam Apul. Met. lib.* I. Rogat te inquit.

Iouis] *Citantur hi verſus & Apuleio. Nominatiuum* Iouis *inter recentiores & Hyginus vſurpat.*

Item ex his ſeptem] *quomodo ſeptem, cùm* XII. *nominárit? At quinq. præſentes iam erant Iupiter, Iuno, Mercurius, Apollo, Pallas. Septem igitur alij aduocati & magna turba, quæ illo numero non erat comprehenſa.*

Nam in ſexdecim] *Ex Ethruſca diſciplinâ. Cicero* II. *de diuinatione*: cœlum in XVI. partes diuiſerunt Ethruſci.

Opertanei] *Hi dij qui ſint ex* VIII. *liquet vbi ait*: quo mi raculo ſtupefacti aërij, terreſtres, mariniſque Diui, & ſi quos clauſa telluris operiunt. *Meminit Plinius ſacrorum* OPERTANEORVM. Pag. 26.

Noctiurnumq.] *meminêre Plautus, Papinius, alij.*

Prædiatus] *vtitur hâc voce Madaurenſis Philoſophus Floridorum* IIII. *Gl.* Prædiatus, diues.

Quirinus, Mars, Laris, militaris] *quidam codex*: Quirinus, Mars, Mars militaris: *referente B. Vulcanio.*

Fons etiam] *Fontis Dei meminit Varro: Item Cicero* III. *de Nat. Deorum.* Itaque & FONTIS aram Maſo ex Corſicâ dedicauit. *Et de Leg.* II. Eodemque ritu in eo ſepulchro quod ad FONTIS aras regem noſtrum Numam conditum accepimus. *in quo loco legendum meo quidem iudicio*: in eo ſepulchro quo haud procul ab FONTIS aris Regem &c. *Feſtorum Fontinaliũ vti apud auctores, ita & in Calendario veteri mentio.*

Nouenſiles] *Videndus Arnob. ſub finem lib.* III. *Aduerſus Paganos.*

Iouis Opulentia] *quemadmodum Genius Iouialis Capellæ, & Arnobio dicitur, itemq. Iunonis Genius, ſic forte Iouis Opulẽtia dici videtur. An verum eſt quod citatur à Gyraldo* Iouis Opulenti, *tum quod* ſecundani *præceſſerit, tum quod Graci Δία πλούσιον & πλούσιος dixerint.*

Linſa]

Linſa] *an non* Lympha, *cuius meminit Varro lib.* 1. *Cap.* 1. *De re Ruſtica. Neque te moueat quod ſuprà dixerit* Lymphæ; *multa enim hic Deorum vocabula aliquotiens repetita.*

Nec non etiam militaris] F. nec non & familiaris.

Celeritate] *citat Gyraldus*: Celebritate.

Secundanus Pales] *vt ſuprà* ſecundanum Iouem *dixit. Palis maſculi meminit Arn.* Genium Iouialem (*ait*) & Palem, ſed non illam feminam quam vulgaritas accipit, ſed maſculini neſcio quem generis miniſtrũ Iouis ac villicum. *Et Seruius.* Pales autem, vt diximus, Dea eſt pabuli, quam alij Veſtam, alij matrem Deûm voluèrunt. Hanc autem feminino genere appellat Virgilius, alij, inter quos Varro, maſculino.

Hoſpitæ] *l.* Soſpitæ. *Eius frequens apud auctores mentio. Cultam innuit Cicero cum pelle caprinâ, haſtâ, ſcutulo, ac repandis calceolis. Meminit adis Iunonis Soſpitæ Liuius, quam ait Romanis & Lanuuinis fuiſſe communem. Monitus ſum ab amico, aſſentiri P. Coluium. Notandum autem hic, quod Deorum Genij memorantur, vt & in illâ tabulâ antiquâ.*

GENIO
NVMINIS
FONTIS. SER. MON
CHRYSEROS
CÆSARIS
NOSTRI. LIB.
GANGALA.

Et in aliâ:

FONTIS AGINEES GENIO
B. P. CCILVI. P. S. T.
ALEXIS AQVEEGVS
V. S. L. M.

Lar omnium cunctalis] *videtur Larem cunctalem* δαίμονα πάντων *familiari opponere. Sic alibi:* Et generalis omnium præſul, & ſpecialis ſingulis mortalibus Genius admouetur. *Vide quæ ad Onomacritum.*

Nemo-

Neuerita] *alij plerique libri* Nerita. F. Nerina *pro* Nerio. *vt Gel. lib.* XIII. *cap.* XXI. *vel* Nerinæ *pro* Nereides, *vt aperiunè Neptuno iungantur. Gloſſa tamen*: Neuerita reuerentiæ dea.

Conſe] *Conſum à Neptuno diſtinguit. Non Auſon. qui canit Tum Iouis, & Conſi germanus Tartareus Dis. Item.*

Canea mutauit proles Saturnia Conſus.

Meminère Dionyſius, Varro, Auguſtinus, Seruius: Sed & Liuius & Plutarchus Conſualia nominãt feſta, quæ celebrata, nũ fallor, vigeſimo primo Auguſti, iterumq; decimoquinto Decembris. Pro Capellã Gloſſ. vetus: Conſo τῷ γὰρ Ἴσῳ Ἰσιδος.

Fauorq;, Paſſor Manibus] *Gyraldus citat.* Fauorque, Pauore & Manibus refutatis. *Probè: niſi fortè* Pallore *ſcripſerit Martianus, quod prepius abeſt à veteri, ſeu inueteratâ ſcripturâ. Et* Pallorem, *&* Pauorem *Deos fuiſſe, nemo eſt quĩ neſciat.*

Sancus] *Herculẽs Sabinorum. Sic Arnobius:* At Hercules Sanctus deus. Sanctus *enim* Sangus, *&* Sancus *idem ſunt.*

Ἀζωνὸς] *Azonorum meminit Seruius ad illud Virgilij.* Pag. 17.

In medioq; focos & DIS COMMVNIBVS *aras.*

Dii *(inquit)* communes ſunt, vt aliqui dicunt, Mars, Bellona, Victoria, quòd hi in bello vtrique parti poſſunt fauere. Vtautem altioris ſcientiæ hominibus placet, Dij communes ſunt qui ἄζωνοι dicuntur, id eſt, qui cæli certas non habent Zonas. *In Catalectis habes.*

Communem belli nec timuiſſe Deum.

Gloſſa: Azoni qui in XVI. illis regionibus non continentur.

Numa multus q;] *locus eſt nodoſus; forte au ſic enodandum:* cùm quis Numa, multusque ſucceſſor: Inde atque conſeſtim. *vel ſi manis* Tullusque ſucceſſor *non pugnabo: ſucceſſit enim Numa Tullus Hoſtilius, ſed hoc longius abſcedit.*

Fama præconans] *Gloſſ.* Præcono κηρύσσω. *Vtitur & Cyprianus lib.* I. *Adu. Demet. vti mihi indicium fecit Meurſius meus. Gloſſ. Iſidori:* Præcono, præfor, loquor.

Orthographia] *melius* MS. orthographæ.

Archiuiq;] *al.* Archium. *Capella* Archiuũm *ſcripſerit. Conſonus eſt huic loco ille Ouidij:* —— *intres licet ipſa ſororum,*

Tecta trium cernes illic molimine vaſto
Ex are & ſolido rerum tabularia ferro:
Tabularia Naſoni, quæ Martiano Archiua.

Induſiari] *vtitur ſenſu eodem Capella lib.* II. *& Apuleius* Pulchrè induſiatus adoleſcens.

Expo-

Exposticis] *lib.* 11. *de lecticâ loquẽs:* Postica(*ita lego ex* MS.) Epimelis& Agrypnia dilecta sustulêre mancipia.

Fluctu viriditati] *l.* fluctu viriditatis herbosos.

Variata] M S. Variè grata *l.* variegata.

Pag.18. *Galummate*] calummate *l. vel* calymmate. *G pro C positum. Vox est Græca* κάλυμμα.

Pede ire formantis] *Locus mõstrosus: Faueat Hercules monstrorum Auerruncus: Lego*, pedæ reformantis speculo, *nam* re *etiam in* M S. *voci* formantis *adhæret. Sensus hic: Relucebant(inquit) in speculo quasi vestigiorum (id enim* peda *teste Festo) veram formam referentium. Fortè hæc eadem vox Petronio restituenda, vbi vulgo legitur:*

—— manifesta prius vestigia lusit,

Decepitq́; pedes .f. inquam pedas.

Reformare *verò pro formam repræsentare dixit: Et Ouidius:*

Sed preme quicquid erit, dum, quod fuit antè, reformet.

Pag.19. *Arbitrarius fictor*] *fictor figulus* πλάστης. *Cic.* Reliquos Deos eâ facie nouimus quâ pictores, fictoresque voluerunt. *Et alij sæpe ita vsi,*

Ausa est osculari] M S. ausculari. *Vide Festum.*

Sphæra] *Hic locus pessimè ab exscriptoribus exceptus, repetitis præsertim vocibus. Lego:* Sphæræ verò orbesque quos dextrâ sustinebat refulsêre: Luna autem diuersicoloris illustris ornatibus ac variâ velut speculo cognati luminis gemmarum luce resplendens, *&c. Sic infrà:* Quem iuxta Luna (*ita lego*) læni quodam teneroque vultu ex fraternâ fulgorem lampadâ resumebat.

Candentibus serenis] *substantiuè, sic suprà:* serena fulgentia. *Iuuenalis.*

— velut hoc dilata sereno.

Duodecim] *Albricus de Sole:* coronam verò capite gestabat Apollo duodecim lapidum preciosorum.

Ignitorum lapidum] *ad stellas* ἀλληγορίζει. *Anaxagoras enim sidera ignitos lapides vocabat: sic lib.* 11. Eademque saxa stellas appellans, *&c. Vt in Manuscripto meo legitur: quanquam non reprobem, imo præferam illam lectionem quæ in vulgatis,* stelas, *id est columnas. Et in Geom.* Interstinctum cylindris gemmantibus pauimentum.

Ceraunos] M. Ceraunios.

Pag.20. *Inter quarum*] *totum hunc locum partim ex coniecturâ partim. ex variantibus lectionibus &* M S. *sic restituo:* inter quarum virorem & fota mari lumina coruscans fronti quædam interi-

Digitized by Google

interiori ſuauitas reſplendebat Hyacinthos. Dendritis etiam, &c. *Hyacinthorũ mentionem habes apud Martellum in Reſponſis, cuius fragmentum citatur de auro arg. l. Seia ab herede §. 1. Sed & apud Plinium, & in Apocalypſi. Dendritidos gemmæ meminit Plinius. Fortè tamen hìc fœta paſſivè dixerit pro* nata.

Bracteatas] *ſic infrà:* cujus ſonorum (*malim* honorum, *quanquam de Muſicâ, ſeu Harmoniâ ſermo*) caput auri coruſcantis bracteis comebatur.

Facie] *Albr. de Sole:* Iſte pingebatur in ſpecie impuberis juuenis, nunc facie puerili, nunc juuenili, ſemper imberbus, nunc autem in canâ diuerſitate apparentis. *Macrobius:* Item Liberi patris ſimulachra partim puerili ætate, partim juuenili fingunt, præterea barbata ſpecie, ſenili quoque, vti Græci ejus quem BACCAPEA, item quem BPICEA appellãr, & vt in Campaniâ Neapolitani celebrant HBΩNA cognominantes.

Conquiſitione opulentus] *Phurnutus:* πλέϊστον ἔχει λήψιν, διὰ τὸ πάντων ὄντων φθαρτῶν μηδὲν αὐτοῦ τὸ μὴ πολυζήτητον εἰς ἄυλον καλάμιλαι, καὶ ἀυλῆ κλῆμα γίνεσθαι.

Centeſima] *Fulgentius:* Proſerpinam verò quaſi ſegetem voluerunt, id eſt, terram (*l.* terræ) radicibus proſerpentem, quæ & ἑκάτη Græcè dicitur. ἑκατὸν enim Græcè centũ ſunt, & ideò hoc illi nomen imponunt, quia cẽtuplicatum Ceres (*melius eſſet* ſeges) proferat fructum. *Ouidius:* Pag. 11.

Obrue verſatâ Cerealia ſemina terrâ,
Quæ tibi cum magno fœnore reddat ager.

Capella alibi: cuius ſatio centeſimo meſſis incremento fœneratur.

Caniciem] *l.* caniciei.

Poſt hos duorum] *de Caſtoribus ſermo.*

Falcem dextrâ] *In* MS. faciem: *vide an* facem, *de Baccho enim ſermo, cuius in feſtis faces uſitatæ, vnde* ὁ διόνυσος λαμπτὴρ. *Item* φωσφόρος *& dictus.* Falcem *tamen ferri poteſt pro eo quo vineæ putantur. Si verò Albricum ſequimur, cui ſemper quàm conformiſſimus Martianus, quod ex diligenti collatione facilè patet, videatur* racemum *legendum.*

Olax] *verbum eſt inſolens, nunc* ἴυξ ὁμῶν (*vt lib.* II. acerram olacem) *nunc* δένδρων (*vt hìc*) *ſignificans. Gloſſ. Iſidori:* Olax, olidus.

Rictuſq; Cleoneos] *Infrà quidem* rictus leonis *dixit, ſed alio ni fallor modo, quam hìc rictus Cleoneos, à leone Cleoneo, qui & Nemeæus, cuius exuuiis onabat Hercules. An ergo* amictus? *an* rictus

est ἐπισκύνιον *vt est in Glossario.* ἐπισκύνιον *verò generaliori significatu pellis superpendens quasi* ἐπισκύλιον, *vt volunt Etymologici.*

Quis inter eos decernentes] *siquis literarum transpositioni, & audaciori coniecturæ locus, legerem:* sequuntur eos decētes feminæ. Sequuntur *ex elementorū* μεταθέσει. Decentes *verò eo modo, quo sæpe in* M SS. descendentes *pro* decentes, conscendentes *pro* concedentes *inuenimus, quod & ego sæpe in Martiani collatione expertus sum.*

Demorator] *l.* deuorator. *Rerum enim ortum & interitum ad ignem referebat Heraclitus, vnde eum infrà ardere fingit. Interitus meminit diuinus Aristoteles Phys. Acroamatum lib.* II. ὥσπερ ἡράκλειτος φησὶν ἅπαντα γίνεσθαι ποτὲ πῦρ. *De ortu innuit Varro vbi ignem ab ingenendo derivat. Vtrumque refert Cicero lib.* III. *de Nat. Deor.*

Nortia] *Fortuna Thuscis. meminit Liuius. Alia ab his Nursia Volsiniensium Dea, cuius Liuius. Vtriusque Tertull.* De Nortia *Iuuenalis:*

——si Nortia Thusco Fauisset.——

Pag. 22. *Nec quisquam*] M S. Nequicquam *f.* Ne quisquam. *Sensus hic, Possem equidem talem de hâc feminâ vindictam sumere, vt nemo posthac tentare auderet Deorum patris (id est mea) scrinia: sed semotis tristibus nos ad lætiora conuertamus.*

Pag. 23. *Suadentem meritis*] M S. suadente meritis *l.* suadent emeritis.

Cunæ ergo officiant] *verba intricata: sensus planus, non ob id Mercurio Philologiam denegandam, quòd in terris nata sit, cùm idem & Diis acciderit. Legendum fortè:*

Cunæ ergo officiant quoi nihil? edite
Censendum superi: quiq; cr.

Auspiciis] *Auspicis scribe versus causa. Sic in libri fine Iurgis pro Iurgiis.*

Curiales] *Gloss. Isidori:* Areopagitæ, curiales. *Curialium vocabulum Plauto vsitatum, sed & iurisconsultis.*

Condicere] Cōdicere *præter vulgares significationes est* denuntiare. *Liuius:* Quarum rerum, litium causarum, condixit Pater Patratus P. R. Quiritium, Patri patrato priscorum Latinorum. *Tribonianus in Inst. Tit. de actionibus:* Condicere enim *(inquit)* est antiquâ linguâ denuntiare. *Glossarium:* Condico σαυτάσομαι μετὰ παραγγελίας. *Glossæ:* Condicit, imperat, præcipit. *Gloss. Isidori:* Condico, statuo, decerno.

Habitationem] M S. arbitrationem *non malè. Innuit itaque de rebus maximis ibi potissimum consiliū iniri solitum. Videndus* Ouid.

IN

Digitized by Google

Cælitum] M s. cælitumque.

Cum] M s. eum.

Mileſias] *Apuleius:* At ego tibi ſermone iſto Mileſio varias fabulas conſeram. *Reſpexit ad hunc Capellæ locum, quiſquis ille veterum Gloſſarum auctor, cùm ait:* Mileſiæ, amatoriæ.

Nomen ſuum] φιλολογία, *cuius nominis numerus eſt ſecundùm literas Græcanicas* DCCXXIIII.

Cylleniyq; vocabulum] *vocabulum hoc admodum torſit ineptos Gloſſatores. Nos* Θωὺθ *eſſe invenimus, quod Mercurij apud Ægyptios nomen nemo neſcit. Huius numeri iuxta Græcos characteres* MCCXVIII.

Finalem vtrinque] Θ. IX.

Dehinc quod] ω *eſt* DCCC. *Ogdoas autem primus cubus.*

Cybicâ dominus] *in* M s. cybi, ac dominus, *l.* ac domibus, *nam* Fanis *præceſſit.*

Vim] M s. viuium, *hoc eſt* biuium. *Literam* Y *innuit, de qua habes in Catalectis:*

Litera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni,
Humanæ vitæ ſpeciem præferre videtur.

Quos per nouenariam] *Quod dicit tale eſt. Solent Magi, vbi quid ex nominibus ſcrutantur, collectam ex nominum numero ſummulam per enneada diuidere, ſubtrahendo eam quoties licet, tum numerum qui erit ſuperfluus nominis ipſius numerum arbitrantur. Vide etiam ſi lubet Agrippam, De occultâ Philoſophiâ, diligentem profectò Martiani lectorem.*

Symphonias] Diapaſôn, Hemiolion, diateſſarôn.

Nam quaternarius ſuis] *Optimè huc facit auctor* Θεολογούμενα ἀριθμητικῶν, *qui ait:* τῶν δεκάδων ὑπ' αὐτῆς (τετράδος) ἅμα τοῖς ὑπόσοις συνηρυθμῆσθαι. *Ita enim ibi legendum vt in Epigrammatis Græcis:* συνηρυθμένον εἰς ἓν ἀριθμόν. *Sed & Hierocles:* τῆς δὲ δεκάδος δυνάμεις ἡ τετρὰς, πρὸ γὰρ τῆς κατὰ διέξοδον τελειότητος τῆς τῇ δεκάδι ἡνωμένη πως τελειοῖ, ἐν τῇ τετράδι συνηρεῖται. καὶ γὰρ σωζῆσιν τῆς ἀπὸ μονάδος ἕως τετράδος δίηκες τὸ πᾶν ἀθροισμα γίνεται. ἀ γὰρ καὶ β' καὶ γ' καὶ δ' τὸν δέκαδα, &c. *δυνάμιν poteſtatem dixit Capella. Arnobius Græcum nomen ſeruauit, vt emendauit amicus meus* I. *Meurſius, communi (verè dicam) auctorum omnium bono natus. Huc facit locus ille ex Arithmeticâ:* Decasque plena his quatuor numeris gradatim plicitis integratur, id eſt vno, duobus, tribus quatuor.

Cæli climata] *hoc eſt mundi partes, ſeu cæli frontes, vt dicitur in Arith. Nam aliàs climata Mathematicis ſunt octo: vt infrà habes*

in Astronomiâ. Sæpe sanè auctor noster technicis vocabulis abutitur, vt in Astronomiâ, & Musicâ liquebit.

Mathen tetraden] *Mathen tetradem vel Mathen tetrada scripsisse putabam Martianum; vel pro Matheseôs quadrigâ ex Geometria, Arithmeticâ, Astrologiâ, Musicâ, quarum Arithmetica vnitati, Musica binario, Geometria trinario, Sphærica seu Astrologia quaternario comparatur, vt legimus ἐν θεολογουμένοις τῆς ἀριθμητικῆς: vel sanè pro doctrina de quaternario, quam docte explicauit Democritus, quem hîc senu* dij (*ità enim lego, non* dei) *appellatione indigetat, vt infrà Abderitæ senis: μάθην autem dixisse pro μάθησιν. Hesychius: μαθᾶς, μαθήσεως. Sed iam hisce coniecturis relictis eo pedibus in illustrissimi Scaligeri sententiam, & per* senem dium *Pythagoram intelligo, & lego μὰ τὴν τέτραδα: sic in aureis carminibus habemus:*

ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν,
παγὰν ἀενάου φύσεως. *Ad quem locum vide Hieroclem.*

Intra vnum] M S. intra se vnum.

Differens animo] *Legendum puto:* nihil diffidens animi decori.

Abderitæ senis alimma] Abderita senex *Democritus. Alimma vnguentum, vt* Aliptes vnctor, *&* Epalimma genus vnguenti vilioris *Festo.*

Corpori mensis] Lunæ. *Gl.*

Atque] *an non* ac quæ?

Nescitum] M. nescium. *Vocem enim illam passiuè vsi veteres, teste Gellio,*

Indiæ] *Indi lineorum præstantiâ celebrati. Plin. lib.* XII. *cap.* XI.

Vmbracij] *l.* vmbrati. *Sic suprà:* Indici montis secretum, obumbratumque scopulum. *Nysam innuit.*

Secreti Troiani] *Palladij.*

Ipsius] *adde* honestis *ex* M S.

Osus] *l.* vsus, *vel* oisus. *Nam teste etiam Martiano in Gram.* Oisum veteres vsum dixêre. *Gless. veteres:* osus pro vsus dicebant.

Decore] *conijcio ex vestigiis, & lituris* M S.

Cùm creperum lux alma micat, gemmata Dione
Cùm nitet aurato, & cùm fulgit Phosphorus auro.

Et matutina] *grauis hic, vt sæpe, Capellæ in quantitatibus syllarum error: nisi* Et *ad priorem versum retrahas.*

Magnesia] *l.* Permessia, *ex vestigiis* M S.

Choraulis] *puto* coraullis, *pro* corollis, *quanquam nec alterum omnino reprobem: Est enim vox vsitata isti sæculo.*

Mouit

Digitized by Google

Mouit] *malim:* Nouit.

Læta honoris] *melior ad versum* M S. *lectio:* Pag. 31.

Lætor: honoris meritis astra virgo conspicis.

Nihilominus tamen peccat hic versus ni ita transpositis vocibus legas:

Lætor: honoris meritis conspicis astra virgo.

Onerata] *fortè:* operata. *Vox enim hæc solemnis de rebus sacris; vt &* Facere, *& Græcis* ῥέζειν. *Iuuenalis:*

Et matutinis operatur festa lucernis.

Proper.

Cynthia iam noctes est operata decem.

Et Liuius operari superstitionibus *dixit. & Horatius:*

Vnico gaudens mulier marito.

Prodeat iustis operata diuis. *Virgilius quoque:*

Sacra refer Cereri lætis operatus in aruis.

Hoc autem eò arbitror quia addit sacris, *vt & in loco citato Flacci.* M S S. *nonnulli* sacris *pro* diuis *referunt. Sed aptissimè ad hunc locum Ouidius:*

Nunc hederæ sine honore jacent, operataque doctis,

Cura vigil Musis nomen inertis habet. *Et Valerius:*

Integerrimi viri sanctitatem Reip. vsibus & sacris operatam.

Stoaci] *l.* Stoici. *Fuerunt enim ἡ τῆς μαντικῆς propugnatores acerrimi. Vide Tullium libro 1. de diuinatione.*

Omnia] Omina *lego.*

Quique] *l. ex* M S. quisque, *repetendum* ἀπὸ κοινοῦ valuêre.

At cuius] M S. Ac cuius. Pag. 32.

Perexit] *Ita reposui pro* perrexit.

Altipotens] *l.* Alti potens, *vel* Almi potens.

Iusti] *iusti* κατὰ συγκοπὴν *pro iussisti.*

Fata] M S. facta. *Et exponunt Glossæ inuenta Osiridos. Ea autem sunt vites.*

Separat] *Error in legem pedariam. Fortè tamen* sarpit, *hoc est putat, amputat. De vitibus (vti dixi) sermo.*

Cui lacteam] *sic suprà:* Dehinc nuptiis Iuno non solita refragari, tum etiam Cyllenium diligebat, quòd eius vberibus poculum immortalitatis hauserat. *Vide Hyginum.* Pag. 33.

Quarum vna] *mos oculos deosculandi facile innotescit, vel ex vnico Catulli loco.* Iucundum os, oculosque basiabor. Pag. 34.

Capella verò locum aliquem singularem circà oculos designat, vbi nempe pellicula ab ipsa fronte in oculorum interstitio supra nasi supremam partem impendet.

Glabellæ] *imò* glabella. *Et sic* M S.

Digitized by Google

Pag. 35. *Imitatus*] *Pontanus noster* imitus *legit, acutè mehercules & eleganter. Sed* M s. *noster* vninatur *vel simile quid præfert, ex quo ego* vndanter *legendum esse colligerem: Sic suprà:* sed dum talia virgo vndanter euomeret.

Pag. 36. ἀείζωοι] *Herba est, quâ Glaucus Deus esse factus creditur, vnde prouerbium:* Γλαῦκος φαγὼν ποᾶ ἐιχεῖ τὸν Ἅλιοσῆ. *Eâ de re sic Nonnus lib.* 35.

> Γλαῦκε πολυσπερέων ἐτίων τεθφάλυχες κυλίδων
> εἰδέμις, ἀτηυγέτοιο λιτῶν κόλθμόνα βαλάσσης,
> δᾶξον ἐμοὶ ποτάγλω ζωαρκέα, δᾶξον ἐκείνω
> ἧς πτὲ στὶς σμάτεσσιν ἐγεύσατο, καὶ βίον ἕλκεις
> ἄμβροτον, ἀενάοιο χρόιτ κυκλέρθμος ὀλπῆ.

Minima] *in* M s. minimanima, *eâ formâ quâ* magnanima pusillanimaque *dicimus. Aptè, & satis conuenienter sensui.*

Vedius] Vedius *est* Veiouis, *vt* Dius fidius, Iouis filius, *& sub dio, sub Ioue. Est autem Veiouis Dispater. Gloss. Papiæ:* Vedius, Pluto, vel Orcus, id est, malus diuus. *Qui locus liberali inueni Friderico Tiliobrogæ debetur. Exequitur hic animarum apud inferos degentium pœnas: sunt autẽ eæ triplices: aëreæ, aqueæ, igneæ, vt notat Seruius ad* VI. *Æneid. & Arnobius:* Quid Plato idem vester, in eo volumine quod de animæ immortalitate composuit, non Acherontem, non Stygem, & Pyrphlegethontem nominat, in quibus animas alleuerat VOLVI, MERGI, EXVRI? *Locus autem, ad quem respexit Arnobius, est circa finem Phædonis qui & περὶ ψυχῆς inscribitur.*

Formidauit] *an non* formidârit *& consecrârit?*

Vsserit] *subintelligi videtur* Vedius cũ vxore *quod modò dixerat.*

Syri cuiusdam] *Pherecydem innuit, qui animæ immortalitatem docuerat.*

Pag. 37. *Lucetiam*] *vt* Iupiter, Lucetius, *sic* Iuno Lucetia *dicitur, vt & Lucina. quod tamen nonnulli Dianæ tribuunt.*

Fluuoniam] *l. cum* M s. Fluonam. *Arnobiani codices vulgò quoque malè* Fluuioniam *referunt, quod Meursium vidisse vt vidi non inuidi. Festus:* Fluoniam Iunonem mulieres colebant, quod eam sanguinis fluorem in conceptu retinere putabant.

Februalem] *Festus de* Iunone Februatâ *loquens ait:* quam alij Februalem; Romani Februlim vocant. *Meminit & Arnobius.*

Februam] *fortè* Februatam.

Iterducam] *de his nominibus multa Augustinus de Ciuitate Dei, Festus & alij.*

Sotige-

Sotigenam] *l.* Opigenam. *Festus:* Opigenam Iunonem matronæ colebant, quòd eam opem in partu laborantibus ferre credebant. *Nomen rectè ponit, sed non verat veriloquium; dicta enim Opigena à matre Ope. In Arnobio quoque pro* Ossipagina, Opigena *legendum, quanquam Meursius noster* Ops, Opigena *legat, quod vix probo,* Pag. 38.

Curitim] *Vide Festum in hastâ cælibari. Itemque fragmentum quod inscribitur* ORIGENES CATONIS. *Fit eius mentio & in arcâ ista sepulchrali:*

MAMMIÆ C. F.
IVSTÆ
Q. TVLLIVS. Q. F. HORAT
CINCIVS. PRISCVS
PONTIFIX. SACRARIVS
IVNONIS
QVIRITIS. PATRONVS
MVNICIPI
TESTAMENTO. PONI. IVSSIT.

Æriam] M S. Æram *f.* Heram. *ἥραν enim ἀπὸ τοῦ ἀέρος deriuant Philosophi.*

Περὶ εὐδαιμονίας] *l.* περὶ δαιμόνων.

Flammatisque] *Paruus error, sed qui fortè non aduertenti sensum turbet. Lego cum* M S. Flammantisque.

Hæc aruspicio] *vide quæ suprà de fissiculatione, & confer hunc locum cum eo qui est in libro Apuleij de Deo Socratis, vbi pleráque eadem reperies.*

Conspicitis] *l.* conspicis *cum* M.S. Pag. 39.

Geminatæ noctis] *Seneca:* Roscidæ noctis geminauit horas. *De eâdem Herculis geniturâ.*

Tages] *Cicero:* Tages quidam dicitur in agro Tarquiniensi, cùm terra araretur, & sulcus altiùs esset impressus, exstitisse repentè, & eum affatus esse qui arabat. Is autem Tages vt in libris est Ethruscorũ puerili specie dicitur visus, sed senili fuisse prudentiâ. Eius aspectu cùm obstupuisset bubulcus, clamoremque maiorem cum admiratione edidisset, concursum esse factum, totamque breui tempore Ethruriam conuenisse: tum illum pluta locutum multis audientibus, qui omnia eius verba exceperint, literisque mandauerint. Omnem autem orationem fuisse eam quâ Haruspicinæ disciplina contineretur.

Digitized by Google

Ouidius:

Haud aliter stupuit, quàm cùm Tyrrhenus arator
Fatalem glebam motis aspexit in aruis,
Spontè suâ primùm, nulloque agitante moueri;
Sumere mox hominis, terræque amittere formam,
Oraque venturis aperire recentia fatis.
Indigenæ dixêre Tagem: qui primus Ethruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.

Citat Planciades libros eius HARVSPICINÆ *nomine inscriptos. Sed & Seruius. Quoniam autem vocem* Sypnum *hîc mendosam esse, & ex Grammaticâ huc translatam, idque manifestis* MS. *libri indiciis liquet, ex locis hîc laudatis lubens legerim:* & ritum statim genti, haruspicinamque monstrauit, *vel si mauis* haruspiciumque. *Et sanè alterutrum fuerit, quòd vel ex interuallo quod in* MS. *est, verum esse colligo.*

Ammon] *Duas hic fabulas de Ioue tangit, quarum vna ab Herodoto lib. 11. refertur, quæ narrat Iouem Herculi apparuisse in pelle arietinâ: altera notior, quâ refertur Hammonem sitientem Liberum, cùm exercitum per Africam duceret, ad fontem deduxisse.*

Lini vsum] *hinc Isis* linigera, *& Isiaci* linigeri. *Iuu.*

Pag. 40. Qui grege linigero circundatur, & grege caluo.

Pilumno] *huic à pilendo frumento nomen inditum ait Seruius.*

Carmentis] *Euandri mater Nicostrata, alio nomine Carmenta vocabatur, aliis tamen Carmentis. Ouid.*

Iamque ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
Egerat. ——— *Idem:*
Carmentis portæ dextro est via proxima Iano.

Et fortè rectiùs si Etymologicis credimus, qui inde dictam aiunt quòd careret mente: erat enim fatidica.

Erythreâ progenita] *l.* Erythrâ. *Cæterùm quod eam Marmessi, vel Marmensi (sæpe enim veteres pro ss duplicatâ n s. ponebant & sic* antecessor *Græcis* ἀντικένσωρ *dictus) filiam ait, cùm in vico ità nominato natam alij tradant, simile est ei quod Meletem quidam Homeri patrem dicant, alij ad Meletis fluminis ripas natum.*

Heram] *Bene* MS. Eram. *Veteres autem intellige Græcos, illis enim* ΕΥΡΑ *terra est. Vetus tamen Isidori glossarium:* Hera, terra.

Sub Plutonis potestate.] *Nemo nescit à Mythologicis aëris partem crassiorem Plutoni attribui. Phurnutus cùm de Ioue, Iunone, Neptunóque dixisset, subiungit:* ἀδελφὸς δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ᾅδης εἶναι λέγεται οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ παχυμερέστατος καὶ προσγειότατος ἀὴρ.

Propior est] MS. præest. *Bene.*

Sumanes] *l.* sunt Manes. *Nisi fortè* submanes, *vt iis opponantur* præstites, *quos subiungit, quorum & suprà meminit Capella.*

Sed

Sed & Plutarchus Problematis, & Ouidius, qui ait:

Præstitibus Maiæ Laribus videre Calendæ,
Aram constitui, paruáque signa Deúm.

Aquilos] *Nigros. Gloss.* Aquilum μέλαν ὡς λευκίππου. *Gloss. Isidori:* Aquilum fuscum, nigrum. *De Diis Aquilis Arnobius lib* III. Siquidem cùm facitis atque informatis Deos, hos crinitos effingitis, alios læues, alios senes, iuuenes, pueros, aquilos, cæsios, *&c. Malè est in veteri Glossario Papiæ:* Aquili species dæmonũ, qui in similitudine aquarum apparent. *Cuius loci participem me fecit Frid. Tiliobroga.*

Furinæ.] *Huius festa* Furinalia, *vt ait Varro, & Festus: sacerdos* Furinalis. *Deæ meminit Cic de Nat. Deorum. Pro* Fura *verò* Furia *legendum puto, vtitur numero singulari sæpe Tullius.*

Maniæ] *Varro & Macrob. Larium matrem volunt, alij auiam. Constat certè aliquam ex furiali genere deam fuisse. Gloss.* Mania μανία. *Gloss. Isidori,* Maniæ, formidinum imagines.

Intemperiæ] *Deæ sunt vim habentes per intemperantiam nocendi, quas Cato iubet sacrificio propelli. Hinc Phrasis:* Intemperiis agi, *vsitata Plauto, & aliis.*

Triptes,] *l.* Thripes. Θρῖψ *est id quod minimum est in quâq; re, vnde & in auium genere* θρῖψ *minima est, & in vermium specie: sed & homines vilissimi hoc nomine appellantur. Vide Hesychium.* Αττος θρῖπας ὀρῶν. *Prouerbium est, quo vtimur cùm demonstrare volumus in eius potestatem aliquem venisse, qui ei occinat illud Hesiodicum:*

ἔχει νύ σε πολλὸν ἀοιδόν.

Pater tamen cryptes *malebat,* ἀντὶ τῶν κρύπτων, *pro iis quos suprà* Operaneos *dixit.*

Pyriphlegetonta] *Confer cum Arnobij loco suprà citato de pœnis*

Impietas] *an non* impietatis? [*animarum.*

id est Pluton] *Glossema videtur.*

quæ] M s. quia *l.* quâ. Pag. 41.

Fones] *l.* Fontes. *Citat tamen Gyraldus* Fines, *quod non improbo, si pro terminis accipias. Per* Fines *iuratum refert Liuius, hâc formulâ:* Audi Iupiter, Audite Fines, Audiat Fas. *Gloss. tamen Isidori:* Fones, Dii siluatici.

Fatuæ] *Meminit huius nominis in femininо inter alios Arnobius, masculini Seruius qui Inuum Fatuum Fatuellum dictum ait. Vtriusque Donatus ad illud Terentij:*

Fatuus est, insulsus, tardus. Fatuus (*inquit*) inepta loquens. à fanda fatuus dictus. *Inde* Fauni Fatui, & Nymphæ Fatuæ.

Fantuæ] *vt Masa Mantua, sic Fauna, vel Fana, Fantua: Ita*

Arnobio lib. I. M S. *pro* Fauna *refert* Fenta, *fortè sit* Fantua, *vel* Fentua.

Post prolixum æuum] *Ergo hi Dij non immortales, sed longæui, vt & ipse Capella nominat. Et hâc ratione fortè Virgilius dixit:*

Syluius Albanum nomen tua posthuma proles.
Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux.
Educet Siluis.

Longæuo, *est indigeti iam facto. Idem fermè testatur Auctor Epigrammatis de ætate animalium, de Nymphis, cùm priùs de Phenice dixisset:*

Quam vos perpetuo decies præuertitis æuo
Nymphæ Hamadryades, quarum longissima vita est.

Vbi perpetuo *impropriè dicitur.*

Tua adhuc.] *Tuus, inquit, ô Philologia Genius vel potius (si ità dicere licet) tua Genia, ἡ σοῦ δαίμων (Feminæ enim Nymphæ mulieribus attributæ, vt masculis Genij) inter priores Genios locum habebit. Te verò ego iubeo in ipso Deorum concilio locum habere. Confundit autem Iunonem cum Vestâ, quod & alij faciunt.*

Tonum primum] *Cælorũ distantiam per tonos metiuntur Astronomi, de quibus Hyginus lib.* IIII. A Lunæ circulo abest circulus tonon dimidium quo loco Mercurij sidus vehitur, *&c. quæ ibi quære. nam admodum ad horum locorum explicationem conducunt. Glossæ Capellæ ad vocem* Limmata: Circuli cælestes Musicâ ratione, vel tono, vel semitonio comprehenduntur. *Vide Macrob. ad somn. Scip.*

Eleusináque lampas] *sic* Eleusinam Cererem *dixit Arnobius, pro* Eleusiniam.

Vertigo] *corpus sphericum, vt & alibi, à vertendo,* Τὸ κυκλοφορούμενον.

& parum] *in* M S. *videtur fuisse:* quæ licet cornigera, & spherica crederetur.

Felem] *Felis Lunæ (quæ hîc cum Dianâ, Cerere, Cybeléque confunditur) sacra eo quod narretur, se ad Lunæ conuersiones mutare, mirabili συμπαθεία, qualem ælurus, seu felis mas cum sole habet. Sed & felis apud Ægyptios Isidi sacrata. Isis autem Luna est:*

Cerua] *Hæc Dianæ sacra, quæ cùm Lunâ eadem, hinc* ἐλαφηβόλος, ἐλαφηβολία, ἐλαφία, ἐλαφιαία *dicta, sed &* ἐλλοφόνος, ἔλλοι *enim antiquis* ἔλαφοι.

Pag. 41. *Argumentis*] *Argumenta sunt artificia ingeniosa, & arguta, vnde Quintilianus:* In picturis quoque ARGVMENTOSA opera vocamus ingeniosa. *Ouidius:*

Longo cælauerat argumento.

Ibis.]

Digitized by Google

Ibis.] *Hæc enim auis Mercurio sacra, apud Ægyptios: Plato in Phæd.* ἤκουσα τοίνυν περὶ ναυκράτιν τῆς Αἰγύπτου γενέσθαι τινὰ τῶν παλαιῶν τινὰ θεῶν οὗ καὶ τὸ ὄρνεον τὸ ἱερὸν ὃ δὴ καλοῦσιν Ἶβιν· αὐτῷ δ' ὄνομα εἶναι Θεύθ. *Theuth verò, Theth, vel Theuth est Mercurius, quod nemo nescit. Isq; primo Ægyptiorum mensi nomen dedit, quo alludens Martianus ait:* Ipsa verò Ibis prænotatum gerit nomen mensis cuiusdam Memphitici.

Petaso] *de Mercurij pennis, galero, virgâ, Gallo (quem* ἄλλοφον *nominat Capella, bicristatum) Vide Fulg. Mythologicôn lib. 1. & Albricum de* MERCVRIO.

Bilance librâ] *Veram hanc lectionem nemo est qui ignoret: Alij tamen codices* blance *referunt, & exponunt Gloss. nostræ* blandâ, *quibus suffragatur Gloss.* H. ST. Blanx ὀνθης.

Lucrorum potente] *in* MS. *fuit:* lucrorum pote.

Antias] *vide de hac voce Festum, & Isidorum. vtitur &* Apuleius. *Gloss.* H. ST. Antiæ κόμαι διὰ τῶν κροσφῶν κριμάδραι ἢ ψαλακεῖαι. *Gloss. Isidori.* Antiæ, capilli emissi, vel capilli quos mulieres proximos in capite componunt.

Amital] *Multùm de hoc labraui, ac nec dum verum comperi, sed adhuc hæreo: in quibusdam codicibus* NISAM *legitur, vnde concieci* Misam, *quem Isidis filium nominat Onomacritus in initiis Orphaicis, & ambifarium facit, ait enim:*

Ἄρσενα καὶ θῆλυν ἀφυῆ.

Postea verò in Historiis Indicis inueni coli apud Indos Deum nomine AMIDA, *cuius effigiem, & quidem monstrosam vidi ipse ex India allatam: habebat ille non binas manus more nostro, sed quaternas, vnde non immeritò possit* Ambitarius Amida *vel* Amital (*consona enim hæc sunt*) *appellari. Sanè constat magica pleraque ex Indico fonte esse deducta.*

Secum] *deest in* MS.

Pag. 43.

Tonus ac dimidius] *Legendum puto* Tonus dimidius. *Hyg.* Sol abest ab Hespero medietate toni.

Septem germani] *Septem hebdomadæ dies indicat mysticè vt solet. Nautas autem vocat, quia etiam Soli, & Lunæ nauigia, vti currus tribuuntur. Vide Plutarch. De plac. Phil. lib.* II. *cap.* X.

Leonis] *Leonem Soli sacratum pauciſſimi ignorant, quod oculorum feruore, & radiis ei possit non immerito comparari. Affert & alias rationes Macrobius lib.* I, *cap.* XXI. *Sic & Crocodilus Serapidi sacer, id est Soli, Serapis enim idem cum Sole, vt ex oraculo ei attributo comprobatur. Vide Macrob. cap.* XX. *lib.* I. *Sat.*

Hac principio] *l.* à principio, *comparat Solem* MESE *in Musicis. Gemina autem tetrachorda sunt tres planetæ vtrinque & ipse vtrin-*

vtrinque quarti supplens vicem, in primo tetrachordo vltimus, in vltimo primus.

Dans] *l.* das.

Isæum] *l.* Lycæum: *Ostendit idem quod Macrobius lib.* I. *omnes Deos ad Solem referri, Apollinem, Serapim, Osirim, Mithram Persarum, Ditem patrem, Typhonem, Atyn, Adonin, Ammonem, Triptolemum, & hîc Lilerum patrem. Obiter alludit ad nomen* Λυαίου ἀπὸ τοῦ λύειν, *idq; eo refert quòd Sol occulta dissoluat, tenebrásque dissipet. Sed de Deorum hâc confusione plura collegimus ad Onomacritum.*

Ammon] *Peccat Capella in legem pedariam, vt & suprà* Serapim *mediâ correptâ dixit. Cur autē Sol Ammon dicatur ex Nonno docebimus in Notis Onomacriticis. Quod autem Sol Mithras appelletur, liquet ex hâc inscriptione Latinâ.*

SOLI

MITHRÆ. *Et illâ Græcâ:*

Η Λ Ι ω
Μ Ι Θ Ρ Α
Α Ν Ι Κ Η
Τ ω.

Aliisque centum similibus.

Dissona] *Barbara: Sic suprà:* dissonans discrepātia nationum. *Et alibi:* Secundùm dissonas nationes.

Pag. 44. *Nomen, cognomen*] M S. mentis cog. *Est autē hoc nomen quod diligenti indagatione inueni* Η Υ Σ *quod mentis affectum placidum denotat, estq; τριγράμματον, & numerorum 608. Nisi quis* Υ Η Σ *malit id enim nomen Baccho tanquam humidæ naturæ domino tribuit Plutarchus. Ego tamen alterius malim quod sit* mentis cognomen. *Et sanè, ab eodem fonte Apollinem* ἤϊον *dici quis est qui ignoret?*

Aprinis] *ex* M S. *videtur* aprugnis.

Arpis] *l.* Harpis, *& explico* falcibus, *ita enim sonat vox Græca: est enim* ἅρπη δρεπάνη. *Falces autem Saturno attribuit antiquitas, vt omnis auctorum tam Græcorum, quam Latinorum turba testatur. Mauult tamen Illustriss. Scaliger, pro Musico instrumento accipere, præsertim cum* bombis *sequatur, motus inter alia isto Fortunati loco:*

Roma-

Digitized by Google

Romanúsque lyrâ tibi plaudat Barbarus harpâ.

Nomen hoc etiamnum Gallis, & Belgis vſitatum.

Cæleſtus] M s. cælitis.

Diſſiliens] *l.* deſiliens *cum* M s.

λειτουργοὺς] *Miniſtri ſunt publici Græco vocabulo.*

Ipſam verò] *Deſcribit poſt cælos planetarum & ἀπλανῆ aſtrorum primum mobile, cum primo motore.* Pag. 45.

Non ſciens] *l.* non neſciens. *Bene Gloſſe:* Non enim omnibus diis notitia vnius dei plenè patuit, atteſtantibus Philoſophis, quòd ſummum deum multi etiam Deorum ignorauerunt.

Tres Deos] *Videtur hîc ad ſacroſanctæ Trinitatis abſconditum profanis myſterium alludere, an ludere?*

Septimo] *an ad Sabbatha Iudæorum reſpicit, ad quæ & Iuuenalis, cùm ait:*

——Cui ſeptima quæque fuit lux Ignaua.

An ad diem Κυριακὴν Chriſtianorum?

Fontanam virginem] *Profectò hæc omnia*
cæcis ſunt circumfuſa tenebris.

Fortè tamen (ſi quis in loco tam intricato coniecturæ locus) legendum videatur Fontanam vriginem, *vt Solem intelligamus, quem fontem ætherei ignis nominat Macrobius. & profectò tale quid requiritur, & fortè hoc ipſum ſi* vriginem *pro igne accipias, nam ſubiungit* florem ignis. *Quòd ſi hoc non probas, vide an* originem *malis. Sed ſanè quia hîc magis de primo motore, quàm de Sole ſermo, vide an hæc* Fontanam virginẽ *de Entelechiâ velis intelligere.*

Septatum] M s. ſectatum. *Sic in Gram.* reſectationem *pro* reſectione *poſuit. Videtur autem hîc Capella cælum cryſtallinum, (vt vocant patres Chriſtiani) deſcribere, quemadmodum ſuprà Empyreum deſcripſit: Ait enim:* limbis ntualibus albicabant. Pag. 46.

Arceſilas] *idem Philoſophus qui &* Arceſilaus *ab aliis, inter quos Lætius in eius vitâ. In Minutio vbi textus habet* Arceſilas, M s. Arceſilaus *refert, in Arnobio pro* Arceſilao M s. Arciſila, *vt ex excerptis Scaligeri monet Meurſius meus. Hic ille quem ignorantiæ magiſtrum vocat Lactantius, & quem Cicero omnem funditus Philoſophiæ rationem ait ſuſtuliſſe. Docebat enim ἀκαταλη-ψίαν, nihilq; certò ſciri poſſe aſſerebat (meminit huius opinionis Ariſtoteles in Metaphyſicis) vtebatúrque argumento remi infracti, & colli columbini (vt teſtis eſt Cicero in Acad.) in quo aliud quid videtur quem reuerà eſt. Huc alludit Capella.*

Papiam Popeamq́] *lata hæc lex ab Auguſto, Coſſ. extraordinariis M. Papio Mutilo, & Q. Popæo ſecundo. Vide Dionem. Eadem & Iulia dicta, quòd Auguſtus ſe in eâ ferendâ à Diui Iulij com-* Pag. 47.

men-

mentariis edoctum profiteretur. Agit hæc lex præter alia multa de dote non alienandâ: quod caput legis huc pertinet.

Vestæ] MS. Vestâ deûm nutrice *habuit, vnde liquet & pedissequâ rescribendum. Attribuit autem Vestæ munus thuris distribuendi quòd eâ focis, arisque sit præfecta.*

Terminatur] MS. terminatis. *Ergo lege, & distingue:*

Nunc ergo mythis terminatis, iniunt
Artes libelli qui sequentes asserent.

Sensus clarus: Ait impositò fabulis fine incipere libros de septem Artibus, ad quod transeamus.

IN LIB. III. *Qui* DE GRAMMATICA.

Pag. 48. *Atnica*] MS. *habuit* amictor, *quod & rectius.*

Frigente verò] *Produxit primam syllabam secundi pedis Anacreontici, vt & alibi. Sic libro* VII.

Madida deterget ora.

Quicquid erat] *melius fortè.*

Quæ quid ferat docendum. *quod ex vestigiis colligo:*

Pag. 49. *Olim*] MS. olium caput. *credo* capitolium.

Sepiæ] *ad atramenti alludit materiam.*

Ferulæ] *Ad ferulas sceptra pædagogorum alludit, vnde id quod in prouerbialem formam abiit:*

Et nos ergo manum ferulæ subduximus. *& illud Columellæ.*

Ferulasque minaces.

De ferulis diuersum quid à reliquis subindicat Apuleius. alij enim de manibus puerorum ferulâ cædendis indicant: ille verè ait lib. X. *Met.* quàm altissimè sublato puero ferulâ nates eius obuerberans.

Caprigenique] *Alludit ad scuticas.*

Gargarizando] in MS. *meo hæc vox pro glossemate est. Et recte: Si enim hæc ad gargarizandum essent vtique epithemata non essent.*

Gummeósque] gummis *vt Capella hoc libro testatur, feminino genere dicitur. In genitiuo gummeos Græcanicè, & gummis Latinè. Nonius Marcellus:* Cummi generis neutri est & vsu μονόπλωτον. Tamen tem. Cinna: *Alpináque cummis:* vt sit genitiuus eius, huius cummis, vt puppis, febris, peluis. *ità enim hæc legenda.*

Collimata] κολλήματα *sunt conglutinamenta.*

Pag. 50. *Soloë*] σόλοι *Straboni, & Ptolemæo. Alludit ad solœcismum, qui eâ ex vrbe originem traxisse memoratur.*

Quanti] MS. quâ.

Verborum modos] *melius fuit in* MS. *& aptius ad Allegoriam quâ vtitur,* morborum modos.

Quam-

Quamplurimum operum:] *Neſcio quid hæc ſibi velint ni legas:* ſcanderéque quam plurimum, operum præpoſitionibus, aut coniunctionibus participatis (*ità eſt in* MS.) inſiſtere. *Alludit vt ſolet, ad* PARTES *quas vocant octo* ORATIONIS.

Promittit] *alij omnes* miſit. *tu lege* miſcet. Pag. 51.

A tego tugurium] *Ponponius:* Oſilius ait tugurium à tecto tanquam tegulariũ eſſe dictum, vt toga quòd cà tegamur. *Citatur Tit. de Ver. ſig. lege* CLXXX. *Fortè legendum:* tugurium à tego tanquam tegurium. *Et ſanè non dubitarem niſi & Feſtus à tecto deriuaret. ſed an & ille in pari mendo ſit, ambigo.* Pag. 52.

Femen feminis] *at qui hic* R *in* N *non mutatur. Lego:* femur, feminis. *Et ità eo euo illos ſenſiſſe non dubito, vt cum neque rectus* femen, *neque obliquus* femoris *eſſet vſitatus.* Pag. 55.

Vador] *Adde ex* MS. ter. quater.

Et C *vt pix picis*] *Nemo hunc locum corruptum eſſe nõ iudicet, ſiquidẽ anteà* X *in* C *mutatæ exemplum attulit. Conicio:* & in CT vt nox, noctis. *Neque enim ſufficit dicere in* T, *ſed* CT. *At fungi illi hæc coniunctim dicta diſiunctim capère, itaque exemplum deeſſe arbitrati pro lubitu adiecerunt, aut potius tranſiecerunt, cùm fortè anteà legeretur:* aux ex CS ut nux nucis, pix picis: *quæ bina & alibi coniuncta reperias.* Pag. 56.

Dmolus] *an pro Tmolo monte, an* δμωὸς *legendum?*

Aggerat] *Lego cum* MS. in G vt agger, aut in L vt *&c. Nam aggerat cum ab aggere deriuetur non mutat* D *in* G. *Sed agger mutat, cum ex* ad ἀγγέλειν *&* gero *componatur: Itaque aut ità legendum vti docuimus, aut* aggerit *aut* aggregat.

Dexterior] *pars dexterior eſt,* [*ſiniſtra*], *hæc leuigationis, illa aſſirationis nota.* Pag. 57.

Kalumniæ] *Calumnia olim per* K *ſcribebant, vt liquet ex eo quod Lex Rhemnia ſtatuit Calumniatoribus inurendam literam* K *ad infamiam.*

Sypnis] *an Sipnus? Vrbs eſt Achaiæ, Ptolemæo, & Straboni* σίπνος.

Præpoſitionibus præcedit] *Valdè laborat hic liber de Grammaticâ è diſtinctionibus, quarum nos nonnullas emendauimus: quod & hic vſu venit, legendum enim:* T vocalis ex vtróque concludit vt in coniunctionibus & præpoſitionibus: præcedit L in *&c.*

Lact] *Alij* lac, *alij* lacte *dicunt, ſed profectò hoc* ἀναλογάτως: *Auſonius:* Vox ſolita, & cunctis noniſſima, ſi memores LAC: *Cur condemnetur ratio magis vt faciat* LACT? *Capella infrà:* quidam cùm lac dicunt adiiciunt T propter quod facit (*l.* propterea quod) faciat lactis.

At]

At] *Hic verò neque Aduerbij neque Interiectionis exemplum l.* Atat. *Neq; negârim etiam aduerbij exemplum desiderari, vt:* Forsit.

G *Græcâ*] *Quàm absurda hæc sunt ni legas:* C Græcâ, *hoc est sigma. Ea enim eius literæ antiqua forma, quod ex quibúsvis inscriptionibus liquet: Itemq; ex Macrobio in quo pro Bœssarea scribitur* BACCAPEA. *Dicit Græcos (quanquam Z litera sit Græcis deducta è fontibus) non semper Zeta literâ vsos, sed pro eâ sigma vsurpâsse ideóque* CHΘON *pro* ZHΘON, *scripsisse. Componi autem dicit* Z *ex* T *&* C, *vel* Σ.

Pag. 58. *Sine elementi*] x *hic literis non annumerat, facit enim tantum* XVIII. *has videlicet* ABCDEFGILMNOPRSTVY. *Itaq; legendum:* x autem vt duplex in elementi cardine non probatur. *Error ex repetitis literis.*

Pag. 59. *Præstricta*] *lego* perstricta, *sic infrà pro* percurram, *in* M s. *est* præcurram. *Error ex abbreuiatione.*

Pag. 60. *Lucinius*] *an* Licinius?

Syllaba antepenultima] *l.* Syllaba autem penultima: *quod vel ex eo liquet verum esse, quia subiungit:* sed præcedens eius id est ab vltimâ tertiâ. *Et ita habuit* M s. *qui & semper pro* penultima penè vltima *refert* κατ' ὑφ' ἓν.

Aut si vltima] *Lege iuuante ex parte* M s. Aut si vltima longa naturâ, aut positione, aut si penultima positione longa, licet vltima breuis, acutus sonus fiet, vt Galéni Camíllus.

Pag. 61. *Fár.*] *Adde ex* M s. árs: *Hoc enim exemplum, vbi monosyllabi dictio positione longa acuitur, desideratur.*

Altera] *clarius* M s. alterutra.

Doctè] *an non* doctæ?

Duplici] *Adde ex* M s. modo.

Cùm verò mediæ] *legendum puto:* Cùm verò mediæ longæ, vel acutæ, vel inflexæ: Et acutæ tum cùm longæ vltimæ, vt tenébræ, vt latébræ manípli. *Dubito tamen aliquãtulum: Mendosum verò esse locum non dubito.*

Hæc à superioribus] *Nescio quo pacto hic voces hæ irruperint* Catullus, Sallustius, *& illa* hoc differunt. *non addubito ex glossematis auctata: lege ergo his, expulsis.* Hæc à superioribus sunt alia quod illæ consonantes, &c.

Pag. 62. *Ponè.*] *Errat hîc profectò Martianus, nisi mirè depravati sint codices. De* Ergô *facilè concesserim, sed* pone *graui notandum, & vltimam habere breuem, ideóque circumflecti non posse in postremâ quis puer est qui ignorat? In* M s. *tamen fuit* ponæ.

Aut mutat] *l.* plerunque adimit, aut mutæ.

Latiumq; augescere] *Ennianum est.*

Argila-

Argiletum] *Argiletum, vel Argiletus locus erat in vrbe, ab Argi cuiusdam qui Euandro insidias struxerat loco nominatus.* pag. 63.

Diphtongo] M S. *plerumq;* Diphtonga, *vt subaudiatur* vocali. pag. 64.

Vnde] *l.* longa; vnde spissa coma: breuis, *&c.*

Delus] *l.* Delos Delou. δῆλος δήλου. pag. 66.

Philenon] φιλοίνων. pa. 67.

At si] *lego:* Aut si, *& deleo vocem* corripitur *ex Glossâ natam.*

A quartâ coniugatione] *l.* à tertiâ coniugatione productâ. pa. 68.

Tertia producta coniugatio illo æuo, quæ nobis quarta. Iuuat me M S. *auctoritas.*

Quiq;] M S. *eleganter* quisque, *hoc est,* quibusque. pa. 71.

Vulgo docti] *melius alij Codices: vulgóque docti quæ anomala. Vides aliquotiens Capellam, longas vocales, diphthongosq; nõ elidere.*

Aduena] *Atqui aduena communis est generis: vtrum ergo auenã ne legendum? an sit hic duarum vocalium defectus: hoc fermè pacto?* Aigitur vocalium prima terminat masculina vt Catilina, Iugurtha: Feminina vt Musa: communia vt aduena.

Specua] *sic & pecna Apuleio, & antiquioribus.* pa. 73.

Genuus, & cornuus] *Puto:* genuis & cornuis.

Tamen si Proconsulo] *l.* Tamen si Proconsule. *De Proconsule, & Proconsul, vide Orthographiam Manutij. Gloss. Proconsule ἀνθύπατος: Propratore ἀντεπάρχης. Sic* Exconsul, & Exconsule. pa. 74.

Scamno scamnis] *L.* scamno, scamni. *De Genitiuo singulari fermo.*

Secundumq;] *L.* Secundúmque hæc *vas vasibus* facere debuit, & in Genitiuo *horum vasum.*

Menas] *Dubito de hoc loco.* pa. 77.

Medea] *Atqui hoc nomen ne in Græciâ quidem* s *habere potest.* pa. 78. *Lego ex vestigiis* M S. Mela.

Liguris, Tyburis] *L.* Ligeris Tyberis. pa. 79.

Monoptota.] *Et ita semper vtitur Martianus, vt in Arithmet.* pa. 80. Sexis faciunt, *& similia.*

Communia] *hoc est omnis generis, vt suprà* tribus generibus pa. 81. communia.

Positionem] positio θέσις, *primus casus.* pa. 82.

In plurali autem genitiuo] *Lege:* In plurali autem genitiuos, & ablatiuos singularis forma vertit. *Subnectit hic regulas generaliores, quarum prima est. Ablatiuos, genitiuosq; plurales pro varietate positionis variari.*

Tertiæ coniugationis correptæ] *l.* correptæ. pa. 84.

Pag. 85. *Inchoatiua*] *Notabis id quod hodie* Imperfectum *dicimus*, *id veteribus* Inchoatiuum *dictum*; Perfectum *autem* Absolutum; *&* Plusquamperfectum Exactum, *vel* Speciem recordatiuam.

Pag. 88. *O literâ terminantur*] *l. cum* M S. V & O literis.

Iupiter duos.] *Duos inquit casus habet Iupiter nominatiuum, & vocatiuum: sunt tamen & qui* Iupitris, Iupitri, Iupitrem *dicunt.*

Pag. 93. *Cirrati*] Cirrati *Grammatici, Pers.*

Ten' cirratorum centum dictata fuisse,
Pro nihilo pendas?

Discerpseris.] *l.* Discerperis: *vt &* M S. *habuit.*

IN LIB. IIII. *Qui* DE DIALECTICA.

Pag. 94.

Aduenit] *Mauult Illustrissimus Scaliger* Aduehit.

Scolicum] scolion *obliquum*, *vel* scholicum *scholare*, *scholasticum.*

Axioma] *accentum secutus ω corripuit*, *quod & suprà in* Trigonus *fecit, vt & Aus.*

Trigonorum linea currit.

& Prudentius in Idolum, & similibus alijs.

Versus] *l.* versis *cum* M S.

Bis quinque] τὰς κατηγορίας *innuit.*

Nec vnquam] *Error est metricus. Alludit Capella ad sophisma illud Cornutum:*

Quod nunquam perdidisti habes.
Cornua nunquam perdidisti.
Habes ergo cornua.

Meminit A. Gellius.

Aceruum] *Aceruum vocat Soriten. Persius:*

Inuentus Chrysippe tui finitor acerui,

Et suprà lib. II. Soritas cumuli accessibus aggerans.

Sumitur autem plerunque sorites in partem peiorem pro sophismate: sic infrà:

Pellax soritas cumque sensim congeris.

Bene ergo Gloss. vetus: σωρίτης cauillatio. *nec malè præstantissimi Iuris nostri sacerdotes Vlpianus & Iulianus dixêre:* Cauillationis quam Græci Soritem vocant eam esse naturam, vt ab euidenter veris, ad euidenter falsa per breuissimas mutationes disputatio perducatur. *Quem locum nôllem sollicitâssent viri doctiss. qui vel* σόφισμα, *vel* συφιστικὴν, *vel* γοητείαν *malunt. Cicero:* Captiosissimum genus interrogationis, quod minimè in Philo-

Digitized by Google

Philosophiâ probari solet, cùm aliquod minutatim, & gradatim additur, aut demitur. Soritas hos vocant, qui aceruum efficiunt vno addito grano: vitiosum sanè, & captiosum genus. *Quin & alibi Cicero, vt & Patres Christiani, Soriten cum Pseudomeno coniungit.*

Carneadesq́.] *Carneades & Chrysippus elleboro se purgasse, quò acutiores & subtiliores mentes eorum redderentur, referunt Gellius, Petronius, aliiq́ quamplurimi.*

Iure] *m.* Iura.

Obliquam] *id est aduersantem, vel* obliquam, *id est ex transuerso oppositam, vt liquet ex tabulâ conuersionum infrà posità.* Pag. 95.

Cognoscentia] *l.* cognoscens: Gorgo *est Gorgon. Sic Valerius:*

Non tristis ab æthere Gorgo.

Nimirum] *Locum hunc sic sano:* Nimirum (inquit Bromius: qui facetior est Deorum eamque penitùs nesciebat.) Hæc aut, *&c.* Nesciebat, *est* non cognoscebat.

Libya] *an eo alludit, quòd Libya serpentibus venenisq́ scateat, vnde prouerbium: ἀεί φέρει τι λιβύη κακὸν? An Psyllos attingit, qui vt & Marsi præsentaneum erant serpentinis morsibus remedium. Gloss. Isidori.* Marsus incantator serpentum. *Arnob.* Aduersus actus noxios, & venenatos colubrarum morsus remedia sæpe conquirimus, & protegimus laminis, Psyllis, Marsis vendentibus. *Emendat Auratus:* Labiis Psyllis, Marsis'ue dentibus. *quod non improbo. Meminit bis ter Plinius. Sed & Gellius lib. 16. cap. 11.* Gens in Italiâ Marsorum orta esse fertur à Circes filio Marso, propterea à Marsis hominibus, quorum duntaxat familiæ cum externis cognationibus (*m.* nationibus) nondum etiam permistæ corruptæque sunt, vi quâdam genitali datum vt serpentum virulentorum domitores sint, & incantationibus herbarúmque succis faciant medelarum miracula. Hâc eâdem vi præditos esse videmus, qui Psylli vocantur. *Meminit vtriusque gentis Solinus. Marsorum Auctor de medicamine faciei:*

Nec mediæ Marsis finduntur cantibus angues.

Psyllorum Cinna:

Somniculosam vt Pœnus aspidem Psyllus.

Comprobat] *l.* comprobatur. *Sic infrà:* mera Cecropis, atque Attica comprobatur. Pag. 96.

Acriores] *l.* acriorem.

Posteram] Posteram *est inferiorem, quemadmodum alibi* superum *pro* superiori *reperias. Sensus est: Iupiter existimans Græcanicam leuitatem Romanâ grauitate longè inferiorem non modò*

implendis, sed & iudicandis virtutibus, scientiisq́, iussit quicquid nosset Latinâ linguâ expromere.

Cepit] *l.* præcepit. *Error ex abbreuiaturâ.*

Pag.97. *Opimioris iræ cluem*] *l.* opimi oris præcluem facultate, *cum Meursio meo. Rhetoricam imuit.*

Quid pati proloquia) *l.* quid pati, quæ sibi opposita, & quot modis, *&c. Nec dissentit* MS.

Pag.98. *Proloquiorum summam*] MS. de proloquiorum summâ.

Vtrum huiusmodi certum] *lego:* vtrum certum ordinem teneant, & si tenent, quæ sit eiusdem ordinis ratio, *neque repugnat* MS. *Irruperunt autem hæ voces* huius modi *ex eo quod infrà dicit*, & vtrum hi modi certum, *&c. ob similitudinem vocum vicinarum.*

Catamitum] *Catamitum intellige Ganymedem, vt in Festo est, non autem puerum meritorium: nam* INDIVIDVVM *vt vocant designat.*

Pag.99. *Participans nomen*] *Ait speciem communicare, & de nomine generis, & de essentiâ seu definitione: deinde subiungit exemplum in homine, equo, leone. Prout itaque verba præcedentia innuunt legendum hîc:* potest & homo, & equus & leo animal dici quòd nomen, & corpus animâ (*nisi* animæ *malis* σῶμα ψυχῆς μετέχον) participans, quæ definitio generis esse cognoscitur.

Iuuentutis] *an* iuuenilia?

Bipedalia] MS. bipedia. *Ex hoc vocabulo videtur mihi aliquid deesse posse vocem* ignea, *vtpote tale quid:* Possumus in pedum multitudinem, quod alia sunt sine pedibus, alia bipedia, alia quadrupedia, alia sepedia, alia (*vt de Empusâ quidam fabulantur*) vnipedia.

Pag.101. *Animal rationale mortale*] Mortale *ait addendum vt à Diis separetur. Nam & Dij animalia Platonicis. Eodem modo Porphyrius* περὶ κατηγορημάτων· ἡ μὲν θνητὸν καὶ ἀθάνατον διαφορὰ, καὶ ἡ τοῦ λογικοῦ καὶ ἀλόγου διαιρετική. *Et posse:* ἀλλ' ἡ μὲν τοῦ λογικοῦ καὶ θνητοῦ διαφορὰ συνηπται γίνονται τοῦ ἀνθρώπου.

Pa.102. *id est, de singulis formis*] *Glossema est, & quidem ineptum.*

Pa.103. *Birrus*] *Isidorus idem ponit exemplum. Multa de Birro studiosè collegit Meursius noster, in Critico Arnobiano, cui addi possit Zonaræ locus qui ait* βηρὸν vestem *esse fericam vnde &* ὁλοβηρεῖν *vestes in Codice. In Glossis quæ Isidoro attribuuntur legitur* Amphibalum, birrum villosum. *Vtitur hâc voce Vopiscus qui ait:* Donati sunt ab Atrebaticis birri petiti.

Ratione aliquâ mutantur] MS. *eleganter* mutuantur.

aliud moueri] *l.* aliud, vt moueri, *& sic in* MS. *Error ex syllabâ repetitâ.*

Contrà

Contrà quod] *l.* contrà quàm.

Rhetorica de subiecto] *l.* Rhetoricæ.

Quadam sui permutatione] *F.* sine quadam sui permutatio- Pa.108.
ne: *vt hoc dicat quod Auctor libri* ΠΕΡΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ: *μάλιστα δ' ἴδιον τῆς οὐσίας δοκεῖ εἶναι τὸ ταὐτὸν καὶ ἐν ἀριθμῷ ὂν τῶν ἐναντίων οἷόν τε δέχεσθαι. Si ταὐτὸ, hoc est* idem, *ergo sine quadam sui permutatione.*

Dicimus quale est] M S. dicimur quales. *Et ita vulgus Dialecticorum.*

Perfecta optio] *Et hâc ratione iurisconsulti definiunt* Iustitiam Pa.109.
perpetuam & constantem voluntatem Ius suum cuique tribuendi.

Contraria esse magis] *l.* maius, *& contrà infrà lego:* Quantitas Pa.110.
non recipit magis, & minus, *non* maius. *μᾶλλον καὶ ἧττον.*

Item equus iam] *l. ex* M S. Item equus: iam quis equus? vt Pa.112.
Rhœbus. *Est autem Rhœbus equus Mezentÿ, apud Virgilium.*

Manus verò non eius] *Exponunt Glossæ:* Manus non est secun- Pa.113.
dùm relationem ad Ciceronem, sed quod talis sit, vt à pede, aliísque differat. *Et hoc est quod infrà dicit:* sed (*manus*) quia ità affecta est manus dicitur, non quod alicuius sit.

Secunda etiam substantiæ] *hæ voces transferendæ, & præponendæ infrà illis vocibus:* Quæritur ergo. *Aliter tamen* M S.

Et vt mutuâ] *l.* Et vt mutua conuersio respondeat. *Sic infrà* Nam si mutua conuertio non respondeat. *Iuuat ex parte* M S.

Nam si mutuâ] *lego:* Nam si mutua conversio non respondeat non relatiuè enuntiamus: Hoc modo: Cùm dico, *&c. Sensus clarus.*

Nam quicquid.] *Hæc nos admodum confusa, eo quo vides modo, distinximus.*

Vt habeat ex illo] *l. cum* M S. vt habeat, & ex illo, *conferendum* Pa.116.
lib. Categoriarum. Suprà quoque lego: vt in eâ re cui euenire possunt alterum eorum necessariò insit, & ex illo duntaxat tempore quo ea natura esse permittit: vt dentatum, *&c.*

Alterum verò eorum] *l.* verum. Pa.117.

Quod pluat] M. qui. Pa.118.

Subiectiuè] *Vocabula hæc vsurpat, & Apuleius* ΠΕΡΙ ΕΡ- Pa.120.
ΜΗΝΕΙΑΣ.

Proloquium] *ita transtulit Varro ἀξίωμα. Cicero* Enuntia- Pa.121.
tum, *Sergius* Effatum, *vt docet Apul. de Syllog. Cate. Gloss.* Auctoritas, affatum. *ἀξίωμα, l.* effatum.

Necessariò particulariter] *idem tradit diuinus Aristoteles: sed & Apuleius ait de Indefinito loquens:* sed tamen pro particula-

ri ſemper valet quia tutius eſt id ex incerto accipere quod minus.

Indefinitum pro particulari accipitur.] *Annotatio hæc textu ejicienda.*

Pag. 122. *Dedicatiua*] Dedicatiuam *Latini Philoſophi* κατάφασιν, *quæ ſecundùm Ariſtotelem eſt* κατάφασις τινὸς κατὰ τινός, *nominarunt,* & Abdicatiuam ἀπόφασιν, *quæ eſt* ἀπόφασις τινὸς, ἀπὸ τινός. *Sic & Apuleius,* & *Caſſiodorus: Iſidorus* (*vt & noſtri*) affirmationem, negationemque; *dicit. Alij* confeſſiuam, & abnutiuam.

Conuerſio] M s. *vbique* conuerſatio.

Pa. 123. *Indefinitas eſſe negatione*] *l. cum* M s. indefinitas, etiam negatione de loco migrante. *Nam cùm in aliis conuerſionibus termini locum mutent: negatio non mutet, hîc & termini conuertuntur, & ipſa negatio migrat.*

Pa. 126. *Minus à duobus*] *l.* minus duobus.

Pa. 127. *Sibi innexa*] *l.* ſibi nexa. *Error ex literis repetitis.*

Pa. 128. *Per contrarium*] Abdicatiuè.

Primæ formæ.] *In hiſce figuris, modiſq; ſyllogiſmorum eorundemq; exemplis mirum quàm conueniant, Capella, Apuleius & Caſſiodorus, etiam ſicubi ab Ariſtotele deuiant: nam in primâ figurâ omnes ex maiore* (*vt vocant*) *minorem faciunt, & contrà, quem modum recentiores* Galeni quartam figuram *nominant.*

Tortos] *l.* tortus.

Pa. 134. *Et multinodos perpetui*] *lego:*

Et multinodos perpeti anfractus diu,
Hymen recuſet.

Pa. 135. *Captentuliſve*] *Elenchos ſophiſticos innuit: Gloſſ. Iſidor* Captentula captio. *Et alibi:* Muſcipula captentula. *At amico meo, Ioanni Meurſio, videbatur legendum* Captenſuliſve, *item* Captenſula, *vt enim à* Σκάπτω Scaptenſula *teſte Feſto, ita à* Capto Captenſula. *Lucretius:*

Qualis expiret ſcaptenſula ſubter odores.

Garriat] *M.* gartiant. *Et tollenda eſt diſtinctio ex verſu præcedenti.*

Fies profectò] *diſtinguo: circulatrix indecens*

Fies profectò, decipula ſi aſtruxeris.

Decipula *dixit neutro genere. Sic Apul.* Exorabula iudicantium, & decipula aduerſantium, & artificia dicentium.

Cecropidarum] Cecropidarum *dixit fœmininé, aut communiter. Inuen.*

Fortiſſima Tyndaridarum.

Vide

Vide infrà in notis ad Musicam, vbi de Tritonida *dicam. Cæterùm magnus error in hoc versu nam tertiam syllabam in* palliatarum *corripuit. Cæterùm* BENE PALLIATAS *artes dixit, Græcâ phrasi, vt*

εὔκνημῖδες ἀχαιοὶ.

Nôsse dolore] *l.* nôsse dolere. *Sensus totus hic est, Hoc tamen vnum velim mihi Mineruam permittere, vt concedat, me pro honore meo aliqua referre, quò Bacchus (qui videlicet Dialecticam irriserit) discat nos artes etiam tangi & angi istis contumeliis, & sentiant magis viperinam, quam dixerat.*

Contumias] κατὰ συγκοπὴν *pro* contumelias. *Nisi sit* certumias κερτομίας. *vt Latumia* λατομία. *Vulgatam lectionem tuetur Gloss. Isidori in quo inuenio* catumia, (*l.* contumia) contumelia. *Et alibi:* Contumia derisio.

Loca] *M. loca. Eundem errorem in Floridorum libro 3. animaduertit Stewechius.*

Suborsis] *M.* sub oris.

IN LIB. V. *Qui* DE DIALECTICA. Pa. 136.

Gradiui frameam.] *Hos versus nos ità distinximus. Anteà legebatur:*

Gradiui frameam non ausus poscere falcem,
Saturni bella, &c. Iuvenalis:
Et Martis frameam & Cyrrhæi spicula vatis.

Subarmalis] ὑπωμὶς, *cui contraria* ἐπωμὶς, *de quâ suprà.*

Baleatum] *l.* baltheatum, *aut vt alij codices* subbaltheatum. Pa. 137.
Gloss. Isidori Baltheat, cingit.

Impotens] *impotens esse videtur ad inuidiam potens,* περιστενὴς *vt & Donatus docet. Sic Liuius* impotentem decem virorum potestatem *dixit: Et Capella infrà:* In inuidiam, si eos impotentes esse monstremus. *Quintil. Decl. 13.* Credo equidem iudices plerósque mirari, quod homo tenuis, etiam antequam quod perdidi habebam pauper ausus sum iudicio lacessere diuitem, vtique vicinum, eumque notæ impotentiæ, &c. *Gloss. Isidori:* Impotens interdum potens, pro potentiâ clarus, vel plusquam potens. *Petronius:*

Ne curet alto regiam trucem vultu,
Cliensque cænas impotentium captet.

l. Cliens've. *Aut;*

Cliénsque cænas ne impotentium captet.

Nam in V. C. est.

Digitized by Google

Cliensque cænas impotentium ne capter.

Repugnante verſu. Horat. Aquilonem impotentem *dixit ſimili modo. Vlpianus lib. 1. de Officio Proconſulis:* ſi quis tam impotenter ſe gerat, vt omnes metuant aduerſus eum aduocationem ſuſcipere. *Citatur Digeſtis de Off. Proc. & Leg. l. 9. Nequicquam §. 5. Aduocatos.*

Pa. 138. *Fabrilis procrearet*] *Demoſthenes fabri filius: Iuuenalis:*

Dis ille aduerſis genitus, fatóque iniquo,
Quem pater ardentis maſſæ fuligine lippus,
A carbone, & forcipibus gladióque parante
Incude, & luteo Vulcano ad rhetora miſit.

Floruerit] *l. cum* M S. floruerunt.

Clamare.] *Adde ex* M S. laxior.

Frontonem.] *Hic ille eſt (ni fallor) Antonini præceptor, cui ob excellentem eloquentiam ſtatua erecta.*

Coruum] *Alludit ad primos Rhetoras Tiſian, eiusq; diſcipulum Coraeem, de quo idem narratur, quod de Euathlo, & Protagorâ, aiuntq; illi acclamatum:*

κόραξ κόρακι κακὸν ὠόν.

Meminit Cicero, Fabius alijq;.

Ipſam illa] *l. ex* M S. illam ipſam.

Primam] M S. *hanc vocem non habet, ſed pro eâ* ſed *l.* eam quidem nobiliſſimam feminam primum, ſed aut, *&c.*

Pa. 139. *Confeſſionis*] *l.* confeſſionis.

Quanquam ſi] *lego:* quanquam ſi Pallados aures, atque Arcadicam rationem beniuolæ Maieſtatis participarit aſſenſio, ne nunc quidem apud vos maximi cælites diſplicebo.

Pa. 140. *Perſuadendi*) *l. cum* M S. perſuadere, *perſuadent id ipſa Ciceronis verba lib. 1. de inuentione. Summam certè voluptatem capies* BENIVOLE LECTOR, *ſi hunc, ſimilesq; locos, dum alios qui de hâc arte ſcripſerunt, libros, præſertim vero Tullij de inuentione conferas.*

Otium] σχολὴ. *Eſt autem* σχολὴ *diſputatio, quæ per otium exercetur. Cicero Parad.* quod vix in gymnaſiis, & in otio Stoici probant.

Pa. 141. *Cuncta quæ*] *l.* cunctáque quæ. *error ex repetitâ voce, vt ſæpe.*

Pa. 143. *Addicto*] *Quintilianus in declamatione* 111. in addicto, ac pæne ſeruo, & vix libero.

Quæ ſpecies] M S. quæ ſtatus qualitatis, tranſlatio nominatur. F. qui ſtatus, qualitatis tranſlatio nominatur.

Officij] *l. cum* M S. officio.

Pa. 145. *Vt adulterium non feci*] *hæ quatuor voces in meo codice deſunt, etiam*

Digitized by Google

etiam in Lugdunenſi, & Baſileenſi, & ſanè veriſimile eſt non eſſe hic genuinæ.

Vtraque] vtraque *dixit aduerbiali formâ, vt enim* vtrinq. *cum* hinc *&* illinc *reſpondet, &* vtrobique *cum* hîc, *&* illîc: *ſic* vtraq. *cum* hâc *&* illâc. Pa.146.

Qualitas eſt cum qualis ſit] *Titulus hic ex Dialecticâ huc tranſlatus, ſed perperam.*

Aſſumptiuæ] aſſumptiuæ *lego.* Pa.147.

qui percellitur] *Reus ὁ διωκόμενος.*

Veniali ſpecie] *l.* Venialis, *&c. ità fuit m.* MS.

VIRO FORTI.] *Vide Seneca, Quintiliani, Calphurniique, Controuerſias, in quibus ſæpe hanc legem inuenies: Erat enim in declamationibus ſcholaſticis vſitatiſſima: Alicubi non de vno, ſed duobus præmiis fit mentio.* Pa.148.

Fieri debuiſſe] *l.* fieri licuiſſe, *nam* decuiſſe *ſcriptum fuiſſe vix eſt vt credam.* Pa.150.

Magiſtratus occidit] *An* præfectus vigilum? Pa.151.

Telum quid ſit] *iure noſtro etiam fuſtis telum eſt Inſt. de Publ. Iudiciis §. Item lex Cornelia de ſicariis: Et ſic Paulus Reſpondit ff. ad L. Iuliam De vi publicâ. l. Hi qui ædes § Telorum.*

Quandam qualitatem] MS. quidam.

Soluto] *l.* ordine ſolito.

Ne faciat perſuadere.] *Ait diſſuaſoris officium eſſe perſuadere, ne alter hoc faciat, probans rem eſſe inhonestam, ac ſi inutilem oſtenderet: Neque verò nolim* vel inutilis *legi, cùm videam in* MS. *ita exaratum fuiſſe.* Pa.152.

Faſtigetur] *Silius:*

—— mediamq; per aluum
Senſim faſtigans compreſſa cacumina nectit.

Sic ſuprà:

Vt faſtigetur, longa, breuiſve fuat.

Alij Auctores faſtigiare *dicunt.*

Quia laude] *l.* quia qui. *Error eſt ex repetitione literarum, licet interiectâ literâ: ſimilis error in illo Proculi fragmento quod citatur D. de offic. Præſidis, quod ita ſonat.* Sed licet is qui prouinciæ præeſt omnium Romæ magiſtratuũ vice, & officio fungi debeat, non tamen ſpectandum eſt, quid Romæ factum eſt, quàm quid fieri debeat. *l.* non tamen tam. *Sed nec illud negligendæ cenſuræ eò in loco eleganter* καθ' ὑφὴν *dici* Romæ magiſtratuum *pro magiſtratuum Romanorum* τῶν ἐν ἡμῖν ἀρχόντων, *ſi* κρυζαν δόντων. *Et hoc quidem obiter.*

Sic tamen] *in meo* MS. *aliter fuit: refert autem doctiſſ. Iuuenis*

F. Tiliobroga in M S. *quo ille vſus eſt qui vbique pœne cum meo concordat, fuiſſe hic.*

Non illi talus] *l. cum* M S. Nam.

Pa. 153. *Vter vtri*] *l.* VT VTER VTRI. *Ex repetitis literis erratum.*

ἀντικατηγορία] *Meminit Fabius: Huic non abſimile id quod ἀντιγκλημα vocant, idque quod noſtri Iuriſperiti Reconuentionem Graci ἀντεγκαλῶ nominant.*

Faciendi] M S. per quoſdam fundi cuniculos *l.* fandi.

Vxor iniqua] *lego:* VXOR, in quâ infamis fuit. *Ità enim Latini loquuntur pro:* cum quâ rem habuiſſe dicebatur, eoque nomine malè audiebat. *Sic & Fortunatianus:* infamis quidam fuit in nurum.

Poteſt obijcere] *aut* poteſt *gloſſema eſt, aut legendum,* hîc non ei inceſtum. *Sed prius malo vt ſit phraſis Græcanica,* eſt obiicere.

Pa. 154. *Cùm enim obiecerit*] *l.* cùm enim obieceris *occidiſti*, vt doceas argumentatione, & firmatione maximè cum negatur etiam ipſum: vt *non occidi* exigitur argumentum.

Pa. 155. *Igitur totum quod dubium*] *l.* quo dubium.

Pa. 156. *Ab hominum communione*] *l.* ab omnium communione, *vt in libro ſuperiore.*

Tractus] *imò* tractatus.

Et aliud poteſt] *l.* & alius poteſt, qui à minore, *&c.*

Pa. 157. *Aliquantum*] M S. aliquanta.

Pa. 158. *Quæ genus eſt*] M. quæ.

A ſpecie] M S. *ſemper* ab ſpecie. *ſic & infrà* ab ſcripto. *Sic in principio Arnobij pro* à litibus M S. ab litibus *habet, vt refert Meurſius noſter ex Excerptis exemplaris Regij à magno Scaligero datis.*

Diuiſas] M. diuerſas.

Nam ſi illum] M S. *hunc locum Terentij ſic citat:*

Nam, vt illum obiurges, &c.

Non abſurdè.

Pa. 159. *Fuſtuarium*] ξυλοκοπίαν.

Vt ſi quid accedat] *lego cum* M S. *vt:* quid ſi accedat vt tenuis anteà pueris? quid ſi vt auarus?

Pa. 160. *Diuiſores*] *Hidem qui & curiarum magiſtri, qui candidatorum nomine pecunias viritim inter tribus diuidebant. Notat Pedianus in* 11. *Verrinam.*

Auli Hircij vitam] *l.* Cicero hinc probat: Auli Hircij vita populo chara eſt, quia ei populus plaudit. *Exemplum eſt ex I. Philippicâ. Cæterùm lectionem noſtram tuetur aliquatenus* M S.

quod timoris effectus] *l.* effectum.

Poſtu-

Postularet] M. postulârit.

Hi dies, quibus nascimur] *l.* quibus conseruamur, quàm hi quibus nascimur. Pa.161.

Testamentum transactionis, aut] *lego*: testamentum, *aut* transactionis tabulæ.

Demisso frumento] *l.* de missо frumento.

Ipsi scripturæ] M S. ipsius. *bene.* Pa.162.

Publicæ rei] *l.* populo Romano. *error ex Notis*, P. R.

Exercitatione] *l.* exercitationis etiam diuturnæ. Pa.165.

Gurgulionibus eiectis] *al.* exactis *l.* exectis.

Campique virentes] M S. ingentes. Pa.166.

Et odor legum] *credo hic voces aliquot deesse, & legendum*: vt ab oculis, lux libertatis; ab olfactu, odor legum; à loquelâ, silent leges inter arma.

Castratam Africam] *l.* castratam Africani morte rempublicam.

In odium, in peritiam] *l. ex vestigiis* M S. in odium repetitam, *hoc est, ad nauseam vsque iteratam.* Pa.167.

Metacismos] *Isidoro*, Moracismos *deprauatè.*

Mammam] *aut* Mammiam *legendum*, *pro mulieris nomine, aut* Mammam *sumendum pro nutrice*, *vt in istâ inscriptione antiquâ*:

D. M.

CÆCILIÆ. LITE

OFILLIA. ARESCVSA

MAMMÆ. SVÆ

B. M. FEC.

Leui] M S. leni, *vt sit Trochaicus oclonarius.*

Persuasitrices] *ita nos restituimus cùm anteà perperàm disiunctis vocibus legeretur* persuasi trices.

Cacophaton] M S. cacemphaton. Pa.168.

Sereni] *in poëmatio de leporis morte, ex quo citatur & illud*: Pa.169.

Animula miserula properiter obyt.

Ionicum concludendum.] *Vox hæc* Ionicum, *neque huc pertinet, neque in* M S. *fuit.*

Inanis est] *l.* variis est *cum* M S. *vt antecedat monosyllabam vocem Anapestus.*

Ironia.] *Confer hunc, similesq; locos, si libet, cum Aquilâ, ex quo hæc pene omnia desumta.*

Pugnem contrà] *deest* apertè.

Quæstio

Quæstio autem] *l.* Quæsito, *id est pysmate, & sic Aquila.*

Pa.172. *Si hæc tunc*] *l. ex Cicerone & Aquilâ:* Si hæc non gesta audiretis, sed picta videretis. Et deformat Milonem, &c.

Diasysmos] *l.* Diasyrmos.

Metathesis] *l.* Metastasis.

ἐπίμονον λέξιν.] *Probè: Emenda Aquilam apud quem* ἐπιμονὴν λέξιν *legitur.*

Quod annonæ] *l.* qui annonâ leuandâ, iacturisque, *&c.*

Pa.173. *Quantum in vi faciundâ*] *lego:* quàm tum in vi, *&c.*

Lolli] *l. Lollius.*

Lapidator.] *Deest* licitator fori.

Consociet] *F.* consocietur.

Pa.174. *Propriè æquatum*] *l.* prope *annuente* M S.

Immutatio] *ita & Cicero de oratore. In Aquilâ paulò sequius* imitatio.

Prætor est vel potius prædo] *Iuuenalis.*

Prædo caballorum prætor sedet.

Memmius] *l. erasis tum repetitionibus, tum glossematis:* sed tamen ad illam diem Memmius erat Memmius.

pa.175. *Publicas tibi*] *citat Aquila:* Tibi sceleratissime omnium imputare omnes calamitates suas Respublica, tibi. *Plenius & perfectius, si tantum ex Martiano addas* debet.

Maximus numerus] *l.* Maximus numerus frumenti è Galliâ, peditatus amplissimæ copiæ è Galliâ, *&c.*

pa.176. *Sociis*] *l.* præsidiis *cum Aquilâ.*

Atellam.] *Emenda Aquilam in quo* ac etiam *legitur.*

Cum hâc] *l.* Nuceriam, Cumas.

Antezeugmenon] *l.* Epezeugmenon. *Et sic Aquila, quanquam & hæc lectio tolerari possit.*

Plus necessarium] *l.* plusquam necessarium.

Magnitudinis] *l.* magnitudini *cum* M S.

pa.177. *Sat erit cui*] cui, *id est,* alicui.

Res ipsa] *l.* res ipsas.

pa.178. *Appellabam*] *M.* appellabant.

Coleremus] *l.* colemus. *Et hoc indicat* M S.

pa.179. *Rationalem*] *F.* orationalem ordinem sequuntur.

pa 180. *Quo etiam aduersarius*] M S. quod, *non malè.*

pa.181. *Agendi*] *l,* aut augendi, *cum* M S.

Theodorus] *vide Suidam. Hic ille qui* λογοδαίδαλος *dicebatur à Platone.*

παραδιήγησιν.] *Addo* ἀναδιήγησιν.

παρένθεσιν] *M.* παρέκβασιν. *Et sic* M S.

Sim-

Simplex vt] M S. Simplex est: luxurialis: (*l.* luxuriaris) pa. 182.
Composita est: meretricem amas. *Sed dubito.*

Eius quod] *melius* M S. contrà quòd.

Vt, hominibus armatis] *l.* vi hominibus armatis. pa. 183.

A profectione ab initio] *l*, ad initium vel consummationem. pa. 184.

Habitationem & amissionem] *l.* habitationem ἕξιν.

Vt eum qui,] M S. vt qui eum qui. *F.* vt si eum qui, *&c.*

Eodem modo] *i.* seruiliter. *Glossæ.*

Igitur dicitur] *in* M S, *abest* dicitur. *ego* igitur *deleri malim.*

Seiunctionem, adiectionem, id est,] *legendum meo iudicio:* se- pa. 185.
iunctionem, id est ἀφορισμὸν, adiectionem, *&c.*

Id est cùm primam] *l.* cùm primùm illam q. tr. quæ prima est, dehinc quæ secunda. *Quæ lectio partim eo confirmatur quod quidam codices* denique *præferant.*

Aut agendi] *l.* aut augendi, *idem erratum quod suprà & eâdem in voce.*

οἴκτειρμα] *in* M S. ictosin *ex quo quis non absurdè* οἴκτρωσιν pa. 186.
eliciat, quod viro incomparabili Ios. Scaligero placuit.

Germanarum] M S. terminatarum *non malè.* pa. 187.

Asserta] *ita substantiuè sæpe auctores nouitij, præsertim Afri. Sic Fulgentius:* præcluis eruditionis asserta cognoscere.

Rubellulum] *alludit ad veterum morem, qui minio notabant epigraphas. Vnde & Rubricæ Iurisconsultorum, ad quas alludit Persius:*

Masur I rubrîca notauit.

Sanna Typhi] *de Sannâ vnde* subsannare *&* sanniones *nulli non notum. Typhus vox Græca (Suidas* τυφὸς ἀλαζονεία*) pro fastu Arnobio, aliisq; vsupata: de qua sic Isidorus:* Vlua & typhus herba circa fontes, paludes, stagnáque nascuntur, ex quibus vlva, id est alga mollior, & quodammodo fungus dicta ab vligine: Typhus verò quæ (M. quià, *vel* quod) se aquis infler, vnde & sibi placentium hominum tumor typhus appellatur. *Ab eâdem origine & Typhones, & Typhoëus, dicuntur. Est autem* τύφω, *&* τύφομαι *Græcis non tam* inflo, *quam* fumigo, *&* incendo.

IN LIB. VI. *Seu* DE GEOMETRIA.

Ἑπτὰς in numeris] *suprà docuimus cur* ἑπτὰς *sacrà sit Palla-* pa. 188.
di, quod verò sequitur prior igni, *est prior Vulcano, cui octonarius sacer, qui subsequitur Heptada.*

Tertia Luna] *Luna tertio à coitu die apparere incipit, & tunc Minerua dicitur: vnde non desunt qui* τριτωνίαν πάλλαδα *dictam arbi-*

Digitized by Google

arbitrentur. Hoc innuit Arnobius cùm ait ex Granio, Aristotelem docuisse argumentis verisimilibus, Mineruam eandem cum Lunâ esse. Pleniùs hâc de re ad Onomacritum.

Firmant] *l.* formant. *Sic & in Arnobio (ni fallor)* vel ex materiæ quo genere constitutionem ipsam confirmauerit corporum *legendum* conformauerit, *quod tamen non dissimulabo, & Meursium meum, canescentis ingenij pubedam, vidisse.*

Triangulus ignis] *igni enim pyramidalem formam assignant philosophi.*

Lymphaseum] *hoc est crystallinum: vt liquet ex Albrico qui omnino eadem Mineruæ tribuit, quæ Capella. Itemq; ex Scholiaste Germanici in fabulâ Perseos.*

Arcibus vrbanis] ἀκροπόλεις *enim Mineruæ sacratæ: Virgilius.*

——— Pallas quas condidit arces Ipsa colat.

Hinc nata ἀκρίας *&* ἐπιπυργιδίας *cognomina. Eleganter facit cum Martiano Homerus qui canit:*

νηὸν ἀθηναίης γλαυκώπιδος ἐν πόλει ἄκρῃ. *Et Catullus de eâdem diuâ.* ——— retinens in summis orbibus arces.

Vrbes] *l.* vrbe *vel secundùm alia exemplaria:*

Quodque illa elatior vrbe est.

Et Phurnutus de Pallade ἵδρυται δὲ ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι μάλιστα. *& rationem addit:* ἀπὸ τοῦ μετεωροτάτως καθιστᾶν.

Prouida consilia] M S. consilium. *fortè.*

Prouida consiliûm quod non sit curia matrum.

Pag. 189. *O sacra doctarum*] *versus est* ῥοπαλικὸς.

Fulcida.] *Nota hic vsuvenire quod & sæpe aliàs vt C pro H ponatur: sic pro* glaucopis M S. claucopis, *refert.*

Patent] *l.* Parent deniq. iam ingressurę Artis obsequio &c.

Gerendorum inscius] M S. inconscius.

Lini] *ellychnij* θρυαμίδος.

Ne tunc noscere] *l.* Nec tunc, *vel* Ne tunc quidem.

Arcadicum] *hoc est* asininum. *Asinus, enim pecus Arcadicum est: sic Fulg.* Arcadicos sensus *dixit.*

Medinum] M S. Midinum. *Vrbis Mideæ meminit Homerus:*

ὅι τα πολυστάφυλον Ἄρνην ἔχον ὅιτε Μιδείαν. *Sed Meursio meo videtur* Midinum *à Mida deductum, cuius stoliditas nota. Ergo* Arcadicum ac Midînum sapis, *idem est quod,* asini in modum stupes. *Nam asinus pecus Arcadicum est, & Midas asini aures habuisse dictus propter stultitiam.*

Fabulationis] *l.* rabulationis. *Et sic* M S.

Pag. 190. *Abraduntur*] *l.* arraduntur *cum* M S,

Radium dextrâ] *Vergilius:*

Descri-

Digitized by Google

Descripsit RADIO *totum qui gentibus orbem.*

Colore] M s. falore.

Reliqua] τὰ λείπα. *Aduerbialiter vt* cæterùm.

Versis] *an non* yariis?

Variata] M s. variegata.

Absoluere] *l.* absolueret, *vt erratum sit ex repetitione: nisi quis putet infinitum hic per* ἰτεραλλαγὴν *modi pro imperfecto, vel simili, sumi, quod frequens est.*

Contracta] M : contacta.

Camere] *sic vetus poëta.*

Cæli ingentes fornices *dixit: Idem enim* fornix, camera, testudo.

Nam globus] *in* M s. *verba illa ab* Hinc nitidus, *vsque ad* flamma micat *ante hunc versum inseruntur.* pag. 191.

Marmore] *Marmor enim maris colori assignatur, sic infrà:* marmori fluctibus concolora. *Et suprà:*

Quantus sit numerus marmoris haustibus.

Vsurpant Petronius, & alij.

Tellus erat] *sic Horatius:*

Sterilis'ue diu palus, aptáque remis.

Sic igitur furua.] *Hi versus ad Pindarum alludunt, qui ait:*

Ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ
χρυσὸς αἰδόμενον πῦρ
ἅτε διαπρέπει νυ-
κτὶ μεγάνορος ἐξοχα πλέτου.

Vides enim & ibi noctem, & aurum, & flammam:

Hunc mundo] *describit hoc carmine sphæram Archimedeam de quâ sic Claudianus:*

——Regnumque Deorum
Ecce Syracosius transtulit arte senex. *Et postea:*
Percurrit proprium mentitus signifer orbem,
Et simulata nouo Cynthia mense redit.

Videtur meminisse Ouidius:

Arte Syracosiâ suspensus in aëre clauso
Stat globus, immensi parua figura poli.

Toti] *aliter fuit in* M s. *Sanè vocabulũ* toti *hic* ἀπροσδιόνυσον. pa. 192.

Non vllas] *legebam* nonnullas. *vt* tnueni *assentiri* M s. pa. 193.

Et deuexa] *l.* vt deuexa *cum* M s.

Occasus regionibus] *M.* occasiuis. *Et ita Basileensis.*

Bissem secatur] M s. bessem secat. pa. 194.

A Syene] M s. *semper* ab Syene, *vt suprà* ab specie.

Vndique secus] *l.* vndiquesecus *vno verbo: sic* postsecus, antesecus: pa. 195.

secus: *Simile est quod alibi habes* vndiqueuersus *seu* vndiqueversum.

pa. 196. *Pruinis mergentibus*] *l. cum* M s. ninguentibus.

Amburit] *antea erit* imburit: *nos* amburit *cum* M s. *subsli-tuimus.*

Desticit] *l.* dispescit.

pa. 197. *Iam brumam*] F. in brumam.

Crustatur] *glaciatur,* κρυσταλλέται.

Antipodæ] M. Antipodes. *Sed sanè confusas terminationes sæpe in talibus vocibus iuuenias. Sic Cic. lib. 1, de Div.* Druides *dicit cum alij omnes* δρυΐδας *dicant. Similia sunt* Macomades, Macomadæ; Marmarides Marmaridæ.

Ortibúsque] *l.* Ortiusque.

pa. 198. *Promontorium*] M s. *semper* promontuarium: *sic* octaginta. octuaginta.

pa. 199. *Myriandrum*] *v. Melam.*

Item in insulâ] F. Item Insulam Tenaron.

Calarin] M s. Caralin.

pa. 200. *Carabin*] *an non* Carambim? *Ita enim Solinus, Mela, & alij, & ipse infrà in Phrygiæ descriptione.*

Nunc vsque] *l.* huc vsque.

Nauigatus] F. nauigatibus. *Vix tamen mutem.*

pa. 201. *Cornelius auctor*] Auctor *glossema est. Quod & alibi sæpe reperias, vt & in Scholio Germanici, in Cancri fabulâ:* vt Panyasis auctor dicit.

Hispania] M s. *semper* Spania, *non malè. Ita enim sæpe veteres, præsertim Graci. Paulus ad Romanos cap.* XV. ὡς ἂν πορεύωμαι εἰς τὴν σπανίαν ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς. *Et paulò post* ὅταν ἐν πληρώσω, καὶ σφραγισάμενος, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς τὴν σπανίαν. *Quem locum eo libentius asscribo, quod eius mihi indicium fecerit vir omni studiorum genere clarissimus* F R. *Iunius cuius me hospitio felicem iudico. Vt & illum ex Glossario* H. ST. Hispania σπανία, *quæ suppeditauit amicissimus Meursius, magnæ, non dicam spei, sed rei iuuenis. Reperitur & in Scholiaste Iuuenal. ad Saty.* XIV. *indicante eruditissimo Tiliobrogâ. Simile est & huic vocabulo* Histriculus δασύτριχος, (*vt in Glossario legitur*) *quod Arnobius mutilè* striculus *dixit lib.* V. Facit sumere habitum puriorem, & in speciem lenigari nondum duri atque striculi pusionis. *vt & Tertullianus de Achille* patiens certè iam striculus, *vt emendat Turnebus. Ne quis autem temerè* hirticulus *emendet in Glossario, sciendum est* histriculum *eâdem ratione dici quâ* histricem *ab hirtitudine.*

Dis-

Dissecat] MS. dispicit *l. dispescit.*

Despicitur] *l.* dispescitur,

Testimonio] MS. testimonio: *sed malè: ni ita sumas vt ἀρχαϊκῶς dixerit, eâ formâ quâ* contumias *supra, & Festus* Æstimia.

Interriuata] *sic suprà:* Pa. 102.

——*Interriuata marmore tellus erat.*

Vrcitano] *Vrce vrbs est Tarraconensis Hispaniæ Ptolemæo.*

Quam Scipiones condiderunt] *V. Plinium & Solinum.*

A Lusu Libri patris] *Plinius* à Lusi, & Lysiâ Liberi patris: *sed & ibi Helenius* lusu & lysa *legit.*

Equarum fœtura] *meminit Virgilius, Plinius, aliiq.* Pa. 103.

Conuentus] *V. Plinium. De Conuentu Tarraconensi extat hæc inscriptio:*

M. ACILIO Q. F. Q.
VED PROCVRAT
CÆSARVM CON
VENTVS TARRHCON.

De Asturum conuentu illa.

GENIO
CONVENT
ASTVRICENSIS.

Longitudine protrahit] *l.* longitudinem *cum* MS. *aut* longitudine protrahitur *cum Basileensi, & aliis.*

Iarsonis.] *In Plinij plerisque codicibus* Olarsonis.

Iuram] *ita Plinius:* MS. Duris *f.* Iuris *vt in Solini antiquis codicibus Ptol.* Ἰυράων.

Lemannum] *Lucanus:* Pa. 104.

Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno.

Ac fecundis] *f.* ac fetubus, *si Glossarum expositiones sequamur. Ego malim* fœcundat.

Metapinum.] *Sic hæc omnia & Plinius.*

Ortuum Solis.] *f.* ortiri Solis.

Profunditur] *l.* perfunditur.

Sexdecim passibus.] *Alij* XV.

Nusquam verò CCC.] *In Plinij codicibus* CC. Pa. 105.

Issa] *ita & Plin. Vrbs est in Lesbo. Itemq; insula in mari Adriatico adiacens Dalmatiæ. Hinc Issicus sinus Ptol. Tab. 4. Asiæ, & Herodot. lib.* III. κατὰ τὸν Ἰσσικὸν καλούμενον κόλπον

Crathide flumine qui] *Ouidius, Scyllam, Crateide natam refert, & Homerus dixit:*

κρατηΐδι μητέρι σκύλλης.

Substituenda itaque hoc loco M S. *nostri lectio* Crateide flumine, quæ Scyllæ mater fuit. *Et ita Solinus.*

Pag. 206. *Danaë*] *ita restitui: Antea vbique* Dane *legebatur.*

Obsidentem vias, latrocinaliter] *l.* obsidentem vias latrocinaliter, *interemit.*

Pignus asserunt] *Huc refer illos Vergilij versus:*

Nec Praenestina fundator defuit vrbis
Vulcano genitum pecorâ inter agrestia regem,
Inuentúmque focis omnis quem credidit aetas.
Caeculus. ———

Explicat & hunc locum Solinus, qui de Caculo loquens ait: quem iuxta ignes fortuitos inuenerunt Digitiorum sorores *M.* fortuitò. Digitij *autem sunt* δάκτυλοι ἰδαῖοι. *Nisi* digiti *malis quod propius ad Graecum accedit. Sic Cic. de Natura Deorum, de Hercule.* Tertius est ex Idæis Dactylis M S. *Ciceronis habet* Digitis.

Metapontum.] *l* Metapontium.

Gymnasias] *V. Strabonem, & Stephanum.*

Metina] *l.* Metina, mox quæ Blasc. voc. *ex* M S.

Blascorum.] *Alij* Blascon *Ptol. Strabo lib.* IX. *Et quidam Plinij codices.*

Stœcades] *l.* Stœchades στοιχάδες *Ptol.*

Themista] *quæ & πεζώτη dicta.*

Pomponiana.] *Alias* μέση.

Hypæa] *in quibusdam Plinij codicibus* Hype.

Pag. 207. *Millibus* CCCXXV.] *Pl.* CCCXII.

Stipa autem citra est.] *Fortè vt Plinium sequamur.* Sita autem citra est Oglasa, intrâ in sexagesimo Corsicę Planaria *nisi pro Stipa* Stira *legas cuius meminit Mela.* Planariam *alij* Planasiam *dicunt, vt Ptol. Et ita codex Vulcanij, quem nos sequimur.*

Columbaria.] An colubraria. *Sic Plin. & Solinus.*

Veneria.] *Veicetinus codex & Lugd.* Venaria, *an* HEnaria *cum Plinio? Vide Festum: & Melam.*

Firmiana] *l.* Formiano.

Pinton, & fossæ] *an non* Phytonis *vel* Pythonis fossæ *vt alij?*

Signosa] *l.* Ichnusa. *Vide Plinium & Solinum. Silius:*

Insula fluctisono quondam vallata profundo,
Castigatur aquis, compressaq; gurgite terras
Enormes cohibet nuda sub margine (l imagine) plantæ,
Vnde Ichnusa prius Graiis memorata colonis.

Sanda-

Digitized by Google

Sandaliotes autem à Sandalio calceamenti genere dicitur. Huc facit & Claudianus:

Humanæ ſpeciem plantæ ſinuoſa figurat
Inſula, Sardiniam veteres dixere coloni.

Quod vtrinque] M s. quod vtrunque veſtigij formam ſignificat.

Centum ſeptuaginta quinque.] *Quinarius abeſt in Plinio.*

Septuaginta ſeptem.] *Plin.* LXXIIII. *facilè potuerunt duo I inV coaleſcere.*

Centum viginti quinque] *idem error commiſſus. Nam Plinius,* CXXII.

Sulchenſi] Sulchi *vrbs Melæ.*

Quadringentis quadraginta.] *Addit Plinius* quatuor. Pa.208.

Centum ſeptuaginta ſex.] Plin. ſexaginta.

Centum quadraginta tria.] *Plin.* C. LXX.

Coloniæ] *diſſentit Plinius, in cuius codicibus coloniæ, & vrbes, ſimul* LXXII. *referuntur. Fortè in Plinio tranſpoſitis notis legendum* LXIIX.

Coſſura] *Coſſurenſium elegantem memoriam habes in Quationum, triumphorumq; Catalogo.*

SER. FVLVIVS. M. F. M. N. PÆTINVS A. C-Ð-X. NOBILIOR. PRO COS. DE COSSVRENSIBVS NAVALEM EGIT.

Cenæ.] *Mela* Senæ.

Viginti quinque.] *Plin.* XII.

Vulcaniæ,] *Ex Ptol. videtur aliqua inſularum peculiariter hoc nomine inſignita fuiſſe, quod & in* Liparæ *nomine accidit.*

Hodie quoque] M s. *eleganter* hodieque.

Ericuſa] *ita Strabo, & Plinius. Ptolemæus* Ἐρικώδη *vocat, & Phœnicuſam* Φοινικώδη. *Iſidorus verò & Ericode, & Ericuſam, & Phœnicode. & Phœnicuſam nominat ni mendoſa ſint exemplaria.*

Nonaginta ſex.] *Aliter Plin.*

Quique tres] M s. ſex milibus quinque. Tres ſinus habet, &c. Pa.209.

Octoginta quinque.] *Plin.* LXXV.

Croto.] *Hic docuit Pythagoras vnde Crotonius dictus. Eſt enim* κροτάνιος *gentile à* κρότων *teſte Stephano. Arnobius:* Vos Platoni, vos Crotonio, vos Numenio, vel cui libuerit creditis: *nihil enim mutandũ ſentio. Coniugit & alibi Arnobius Pythagoram cum Platone, vt lib.* II. Pythagoras numeros ſcit? Incorporales formas Plato?

Hydruntum] *l.* Hydruntem, Ὕδρος *Ptol. Alia ab hâc* Hydruſa.

Decem & quatuor] tres. *Plin.*

Lycaonia.] *Adde* Laconica.

Butrorum.] *l.* Butrotum.

Pa.210. *Ozolei.*] *Plin.* Ozolæ.

Caleon] Chaleon, *Plin. Ptol.* χαλέως.

Vtrunque mare] *Ionium, & Ægeum. Hinc bimaris Corinthos Horatio, & Ouidio, Græcis* διθάλασσος, ἀμφιθάλασσος. *Seneca.*

Gemino Corinthus litore opponens moras,
Cremata flammis maria committet duo.

Ab ipsius Isthmos] *l* Isthmou.

Megaris dicta] F. Megaris M S, Megaritanâ sui parte: *sic infrà* Cyrenaicam eius partem.

Athenæ atque Atticæ.] *Error exceptione l.* Athenæ Atticæ. *Sic Apuleius:* Et secta, licet Athenis Atticis cõfirmata, tamen hîc inchoata est. *Et fortè nõ frustrà Attice additur si iis credimus, qui aliàs in Eubœâ Athenas statuunt, quarum ciues* ἀθηνῆται, *non* ἀθηναῖοι *dicantur,*

In quibus] M S. in quîs.

Epigrane] *Plin.* Epigranea. *Sic* Calliope, Calliopea.

Gargaphie.] *Alij* Gargaphiæ. *Sic* θήβη, θῆβαι. μυκήνη, μυκῆναι, *&c.*

Helles] *l.* Hellen. *Vide initium historiæ Thucididis.*

Ducenta nonaginta septem] *Pli. denario parcior.*

Victor orbis] *l.* victore.

In eâ Rhodope] M S. In eâ continentis Rhodope.

Orestiadem] *vrbs hæc alio nomine* ἑκατοντοχειρία *dicitur: V. St. in* Ἑκατοντοχειρία.

Hermione] *l.* Hermiones.

Bardi.] *Meminit Bardorum Gloss.* Bardei. Ἰλλυριοὶ δοῦλοι. *Et alibi* Bardes (*l.* Bardus) δερύκτητος, ἰλλυριὸς δοῦλος. *Aliósne indicat Lucanus cùm ait?*

Plurima securi fudistis carmina Bardi.

Illi (ni fallor) in Galliis. Eosdem innuit Isidori Gloss. Bardus carminum conditor.

Quia] *l.* qui à.

Denselatæ] *huic populo mirùm quam differentes appellationes, dum alij* Denthelitas, *quidam* Denthelethas, *nonnulli* Densalatas, *aut Denseletas* nominant. *Ptolemæus regionem* δανθηλητικὴν *appellat.*

Nestusq; amnis] M S. Mesius *Ptol.* Nessus.

Pa.212. *Mauronea*] *l. cùm* M S. Maronea.

Tyrida] *in vetustis quidem Pli. codicib.* Tynda. *sed in Pt.* τορίστα.

Cynosse-

Digitized by Google

Cynossema] *V. Plin. & Strab. lib. 13.*

Tumulatus] *M.* cumulatus.

Auctoritas] M S. antiquitas.

Tenedos] *lege* Tenos: *Confer cum Plinio aliisq́.*

Antandrus exiguitas] *f.* exiguitasque insularum. *Cycladas innuit.*

Macaronesos] *ita & Isidorus, & alij omnes: in Plinij tamen codicibus mutilè* Macaron *legitur.*

Quingentis octoginta octo] *Monade largior Plinius.* Pa.213.

Dictinæo] F. Dicte. *Meminit Ptol. & poëtæ.*

Gerasto] *l.* Geraston. *Mela.*

Calcida] *l.* Chalcida *pro* Chalcis. *V. infra.*

Marmoreis fluctibus] M S. marmore *l.* marmori fluctibus concolora.

Naxo] *l. Naxos.*

Loca vasta] *M.* loca nunc vasta, nunc Barbarica.

Duobus millibus] *Plin.* tribus.

Lacus] *l.* nec procul, *fluuius*, lacus, oppidum, *&c. Vide Plin. lib.* IIII. *cap.* XII. Pa.214.

Achillis insulam] Ἀχιλλείαν *vocant. Pomp. lib.* II. Propter *autem hic est* iuxta.

Hispanis] *l.* Hypanis. *Certissima emendatio, quanquam dissentiat* M S.

Neutræ] *al.* Neutri *l.* Neuri. *In Plinij tamen quibusdam codicibus* Neuræ *inuenio.*

Ariphæi] *l.* Arimphæi. *De his sic Ammianus:* vbi montes Riphæi deficiunt, Arimphæi inhabitant, iusti homines, & morum placiditate cogniti.

Ibi] *l.* vbi. *Sæpe Plin. docet Caspium mare ex Oceano irrumpere.* Pa.215.

In vltimo] M S. In vicino eius.

Adirim] *l.* Dirim. *Ex Plinio. Idem ex Solino monuit Meursius.*

Iocosum] *l.* Icosum. *Plin. Ptol. Sol.* Pa.216.

Ruscurius] Ruscurium. *Pl. Ptol.* ῥουσκόραι.

Rusarus] *l.* Rusazus. ῥουσάζους. *Ptol.*

Coloniam] F. colonia.

Decies quadraginta trium] P. octingẽta triginta nouem, *quo facit id quod aliàs legitur* decies triginta octo. *Scriptum fuit*, d. tree. trig. VIIII. *D. valet quingenta: hoc illi fungi* decies *interpretati sunt, quod non semel accidit.*

Ab Ampsagâ] *l. & supple.* Ab Ampsaga Numidia est Masanissæ nomine celebrata: Numidæ, Nomades dicti, &c. *confer cum Plin. lib.* V. *cap.* III.

Digitized by Google

Bulla Regia] *Ptol.* βυλλαρία. *l.* βῦλλα ῥητία.

Tabrachia] *M.* Tabracha, *ex Plin.*

Apollinis aduersum.] *Pro priori* Apollinis *l.* Candidum *ex Mela & Solino*

Maxulla] *Ptol.* μαζῦλα.

Misua] *Pt.* νίσυα.

Curubis] *Pt.* κοροβὶς.

Distinctio Libyæ] *lego, & distinguo*: Mox alia distinctio: Libij Phœnices vocantur: *ex Plinio.*

Adrumetus] *Pl.* Adrumentum. *Pt.* ἀδρύμιττος.

Theæ] *ita & alij*: *Pt.* θέαιναι θαῖναι.

Macomades] *Pl.* μακόμαδαι *Vide supra.*

pa.217. *Ocensis*] *l.* Oeensis.

Sabrata] *ita Plin. Ptol. lib.* 4. σάβαθρα.

Ptolemaidi] *pro* Ptolemais: *Sic* Persida *pro* Persis, Chalcida *pro* Chalcis *V. infra* Tritonida.

Maretonium] *an* Parethonium?

Sexaginta duobus] *in quibusdam codicibus Plinianis* duodecim. *Nota quinquagenarij addita, demtáve dissidium facit.*

Inde Alexandrinam ducenta M.] *Plin.* centum. *Legendum autem hic* Alexandriam *pro* Alexandrina.

Tricies quadringenta] *Plin. ex Agrippâ* LXXXV. *milia passuum refert. Sanè* tricies *illud mihi suspectum.*

Vndecies millies] *Plin.* LXVI. *milia. Deest ergo hic quinquagenarij, & quinarij nota.*

Sexdecies millies octuaginta octo] *Plinius* XVI. M. *pass.* XXIX.

Leucas æthiopes] *l.* Leucæthiopas.

Pa.218. *Pharusi*] *Mela* Pharusij.

Sexdecies centena LXXV.] *Plinius* quindecies, & XLV.

Menala, Æla Item] *legendum* Menelaitem *quod Meursius primus docuit.*

Heracleopolũ] *Pt.* Heracleopolites.

Arsinoita] *Plinius*: Arsinoites, *&* Memphites, *parum refert.*

Hilide] M S. Nili deoriri *l.* Nilide oriri, *confer cum Plinio.*

Pa.219. *Quæ contingit*] *M.* quà.

Sophene] *quidam codices* Sophone *malè. Lucanus:*

—— Et dedita sacris,
Incerti Iudæa Dei, mollésque Sophenæ.

A Pelusio sexaginta sex] *Plinius* LXV.

Centum octuaginta octo] nouem, *Plin,*

Paneade] *Iosephus* Pannium *appellat. Aliis* Panneus *dicitur. Cum Capella est Plinius.*

Callirrhoe

Digitized by Google

Callirhoe.] *Meminit & Ioſephus.* Pa.220.

Mons ſedet] F. mons ſe edit.

Caſius] M S. *& Plin.* Caſſius. *Et ita omnes auctores.*

Capodes.] *Malunt quidam* Capotes.

Paradiſus.] *Alij tamen vrbem apud Libanum montem eſſe aiunt non fluuium, inter quos Plin.*

Nyphates.] *Vide Seruium ad illud Virgilij:*

Addam vrbes Aſiæ domitas, pulſumq; Niphalem. Et Strab. lib. XI.

Hyrcanius] *l.* Hyrcanus.

Celene] *l.* Celœnæ *ex* M S. *& Plinio, Vide Strab. lib.* XII. Pag.221.

Soſibius:

ἔνθ' οἱ κτιλαινὲ πατρὶς ἀρχέια πόλις,
μίδεω γίεγυῖος ὅς τις δὴ τόχεν ὄνυ λώβητι.

Apamea] ἀπάμεια *Strab.*

Lycaonia] *l.* Lycaonice.

Tmolus loco florens] *l.* croco florens *cum* M S. *Virgil.*

——nonne vides croceos vt Tmolus odores,
India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi.

Diſpartit] M S. deſpicit *l.* diſpeſcit.

Sagarim.) *Hic apud auctores nunc* Sagaris, *nunc* Sangarius, *nunc* Sagarius, *nunc* Sangaris *nuncupatur, hodieq; Zagari appellatur. Ptol.* σάγαρος *nominat. Pro Capella eſt Ouidius.*

Huc Lycus, huc Sagaris, Peneiſque Hypaniſque Cratesq;
Influit, & crebro vortice tortus Halys,

Eupatoria.] *Ita & Plinius: Meminit autem Steph.* ἰυπατρίας Pa. 222.
cuiuſdam, quam in Lydiâ collocat.

Mazaca.] *Ita & Plinius in Cappadocia:* μάζακα *Stephano, vnde ait dici* μαζακηνὸς, *&* μαζακώνιος. *Suetonius tamen in Nerone* Turba Mazacum *dixit.*

Argæus.] *Vide Strab. lib.* XII.

Aſſyrij ab Adiabene] M S. Aſſyrij Adiabene incipiunt, *non male. Sic & ſuprà dixit:* Epiros autem incipit Acroceraunijs montibus.

Oaxus] *l.* Oaxis M S. *Plin Seruius ad illud Virgilij.*

——Et rapidum Cretæ veniemus Oaxem.

Attacorus] *V. Plinium.* Pa.223.

Qui circuitu.] *An* quia?

A Mediis montibus] *legendum puto:* Emodis montibus. *V. Plinium lib.* VI. *cap.* XVII. *Ptol. lib.* V. *cap.* XIIII.

Iouis ſemine] *l.* femine. *Alludit ad vocem* μηρὸς: *Capella autem ſemper feminis dicit non femoris, vti ſuprà diximus: Conferen-* Pa.224.

dùs Plinius qui ait: Necnon & Niſam vrbem plerique Indice aſſcribunt, montemque Merum Libero patri ſacrum: Vnde Origo fabulæ Iouis femine editum. *Et Solinus*: Mons etiam Ioui ſacer meros nomine, in cuius ſpecu nutritum Liberum patrem veteres Indi affirmant: Ex cuius vocabuli argumento laſciuienti famæ creditur Liberum femine procreatum.

Quaternis per annos menſibus.] *In Plinij codice quo vſus ſum legitur*: Nec plus quàm ternis menſibus in anno nauigant. *Legendum puto*: Nec plus quaternis.

Pa. 225. *Verùm Tygridum.*] *Abſurdiſſimus ſenſus, ni diſtinguas*: & venatus amant, verum Tygridum, aut Elephantorum: piſcationibus delectantur, &c.

Aphrodiſia] *l.* Aphrodiſias, *ex Pl.*

Dianæ] *lege*; *& diſtingue*: in quo templum Dianæ Suſiæ: iuxta, &c.

Centum triginta.] *Addit Pl. quinque.*

Octingenta triginta] *in latitudine hâc dimetiendâ auctior denario Plinius.*

Pa. 226. *Exhauſtæ Seleuciæ*] *l.* exhauſta à Seleuciâ. *Vicinia quippe Seleuciæ Babyloni exilio fuit teſte Plinio.*

Teſiphontem] *l.* Cteſiphontem. *Ita omnes Auctores inter quos Strabo, & Plinius.*

Heſperion ceras] *ita Ptol. & Plin. male* MS. Heſperon æras.

Gorgadis] *V. Melam*

Quæ intimo] *l.* in intimo.

Vmbriona] *l.* embrion. *Ex Solino & Plinio in cuius tamen codicibus quibuſdam* ombrios *legitur. Eadem hæc Latina interpretatione pluuialia dicta. Pt. in enumeratione harum inſularum* πλυϊαλα *l.* πλυιαλία.

Iunonia] ἥρας νῆσος *Pt.*

Theode.] *Etiam hæc Iunonia dicta, vt ex Plinio colligo.*

Capraria] *Pt.* αἰγῶν νῆσος *l* αἰγαρία: *ita enim alij omnes.*

Nitiaria.] *Hæc &* ἀπρόσιτος *dicta videtur ex Ptol. quaſi per nitorem inacceſſa.*

Pa. 227. *Paphiæ*] *l.* Paphiæ, *vt* Vranie *Ionicè.*

Magis quod laſſa] *l.* quò. *Conferendus hic locus cum illo, quæ infra eſt*: ipſáque relabentem laſſitudo decuerat.

Delere] *ſi Gloſſarum expoſitiones ſequamur legendum eſſet* differre. *Exponunt enim* prolongare: *Niſi forte* Telare *malis legere, pro eodem, quemadmodum* Protelare *dicimus* ἀπὸ τῆ πηλοῦ *vel* πηλῶ. *Vide feſtum in voce* Telum.

Vellere] *opprobrat Geometriæ ruſticitatem, ideóque dicit eam hir-*

ſutio

ſuto eſſe corpore, neque illam membrorum aſperitatem deponere: Solebant enim homines delicatiores crura, aliáque corporis loca piloſa, pſilothro perungere piloſq; naſcentes euellere, quo læviores, glabrioresq; redderentur. Hinc Iuuenalis:

Nec vellendas iam præbuit alas.

Homines ei operæ deſtinati præſertim in balneis Alipili, *ij quibus fiebat Alipilarij dicuntur: Circa alas enim pili maximè creſcũt. Gloſſ. Alipilarius ἀφαιρετὴς: Seneca* Alipilum cogita tenuem, & ſtridulam vocem quò ſit notabilior ſubinde exprimentem, nec vnquam tacẽtem, niſi cum alas vellit, & alium pro ſe clamare cogit. *Dicitur autem ἀφαιρετὴς ἀρώματος, quod eſt vnguentum quoddam picatum, quo eâ in re vtebantur. Martialis:*

Lauis dropace tu quotidiano,
Hirſutis ego cruribus, genisq;.

Et alibi:

Pſilothro faciemq; lauas & dropace vaſuam.

Videndus hâc de re Suidas in voce πεπαλαιωπισμένος ἀνὴρ. Apud Græcos id officium feminis magis quàm viris datum, idcóque παρὰ πλατείᾳ dicta. Sepe inuehitur in has delicias eiusdorum Clemens Alexandrinus, vt cùm ait: διὰ τέλους γοῦν πλήρεις αἱ πόλεις πιτυωπώλων, &c. Item οἱ σφᾶς καταπιπλῶσι, καὶ τὰς τρίχας ταῖς ἀναξαῖσι πάντα τρόπον παρίχνσι. Et alibi: κιναίδους εὐθὰδι πόλεως ἐν ἄστει παπιπλοκαμήμους. De cruribus vellendis, vti hic Capella ita & Lucianus: ὦ γὰρ πιπιλώμενα τὰ σκέλη καὶ τὸ σῶμα ὅλον. Depilabant verò quidam etiam obſcenas partes. Mart.

Quum depilatos Chreſte coleos portes.

Et hæc quidem de depilatione dicta ſufficiant ὡς ἐν παρέργῳ, quibus coniunge ea quæ Wouuerius ad Petronium.

Linearis, atque apodictica.] *Alij libri* optimæ, *quod eſt* optica. *ſed malè, ni fallor.*

Punctum] *Euclides: σημεῖόν ἐστι οὗ μέρος οὐθέν.* Pa.228.

Linea vero] *γραμμὴ δὲ μῆκος ἀπλατές.*

Planus angulus] *ἐπίπεδος δέ ἐστι γωνία ἡ ἐν ἐπιπέδῳ δύο* Pa.229a
γραμμῶν ἁπτομένων ἀλλήλων, καὶ μὴ ἐπ' εὐθείας κειμένων πρὸς ἀλλήλας τῶν γραμμῶν κλίσις.

Quando.] *Hæc omnia conſequenter vſque ad Hemicycly definitionem ex Euclide ſunt deſumpta.*

διάγραμμος] *& hæc omnino ex Euclide.*

Denique æqui crurium] F. *per tranſpoſitionem:* Indeque equi- Pa.230.
crurium vocitatur.

ὑπεναντίος] *Lege & tranſpone: συνεναντίος* dicitur, quo docetur, quibus argumentis propoſitæ lineæ adiungi & ſcribi (*malim aſſcribi*) Pa.231.

Digitized by Google

asscribi) possint τμηματικὸς est qui docet quibus argumentis lineas præcidamus ad imperatum modum. *Similem errorem Græca vocis transpositæ suprà in Rhet. ostendimus.*

ἔγγραφος.] *Vide Eucl. li.* IV. περὶ τοῦ ἐγγράφεσθαι, καὶ περιγράφεσθαι.

Pa.232. *Prima dicitur* ἰσότης] *Vide lib.* V. & VI.

σύμμετροι] *V. lib.* X.

στερέα] *V. lib.* XI.

Ab omni signo.] *Hæc lib.* I. *Eucl.* αἰτήματα *vocantur.*

Pa.234. *Quæ eidem æqualia*] κοιναὶ ἔννοιαι *lib.* I.

Quemadmodum potest] *lib.* I. ἐπὶ τῆς δοθείσης εὐθείας πεπερασμένης, τρίγωνον ἰσόπλευρον συστήσασθαι.

IN LIB. VII. *Seu* DE ARITHMETICA.

Pa.235. *Armipotens.*] *Alij* omnipotens, *quod melius pro* Ioue.

Stupidant] *suprà:*

Quòd pauidum stupidet solers sapientia vulgus.

Celebrare Priapum] *Priapo in nuptiis sacrificatum Festus docet, idq; togis prætextatis, quem illustrato, eâdémque operâ Martianum nostrum, quibusdam Christianorum scriptorum locis. Arnobius lib.* IV. Mutunus cuius immanibus pudēdis, horrendoq. fascino vestras inequitare matronas, & auspicabile ducitis, &c. *Lactan:* Mutinus in cuius sinu pudendo nubentes præsident, vt illarum pudicitiam prior Deus delibâsse videretur. *Sed & August.* Sed quid hoc cum ibi sit, & Priapus nimis mas[illegible]lus, super cuius immanissimum, & turpissimum fascinum sedere noua nupta iubetur more honestissimo, & religiosissimo matronarum?

Impar lepidulis.] *Lepidula* τὰ ἀστεῖα, ἀστεισμοὶ,

Pa. 236. *Morsum*] *m.* MS. morsa. *Rectè: sequitur enim* vulsa. *Hoc autem non quidem ex ipsis literis refero, sed lituris.*

Candicabat] *vtitur & lib.* I. *hoc vocabulo:* Ipsius autem canicies pruinosis niuibus candicabat.

Septingentos decem, & septem] *putaueram quondam pro* CCCC CCC.XVII. *legendum* CCCCCC.XII. *vt sit* ζεῦς, *aut minori mutatione* DCC.XVI. *vt sit* χαῖρε: *Sed reuerà comperi nihil mutādum: sunt enim hic indicatæ hæ voces* H APXH *idq; ad finem Capellæ,* MS. *exaratum vidi.*

Pa.237. *Ac hinc illi*] *Melius* MS. Ac tunc ille radius qui primus emerserat conliniatæ, lucis nitore, *&c.*

Oportet] *l. cum* MS. apportet.

Ramalibus] *Ouidius:*

Rama-

Digitized by Google

Ramaliaque arida tecto.

Persius:

Vt ramale vetus vegrandi subere coctum.

In Grammaticâ ipse Martianus: densis obumbrata ramalibus. *Et lib.* 1. Ramale laureum.

Nec dispicabilem] *Gloss. Isidori.* Dispicabilis, contemtibilis, dispectus.

In loco bis] *pro Epositum.*

Quæ si species] *lego, & distinguo:* Quæ si species est accidens cuilibet exstantium primo priusque est, *&c. Probat monadem omnium primam, quia primo cuique in quoque genere respondet, deinde etiam quia numerans numerato prius.*

Nec dissimulabo] *lego*: Nec dissimulabo ex eo (*ita in* M S.) quod monas retractantibus vnum est solum ipsam (*ita in* M S.) esse, ab eáque singula procreari. *Nouum argumentū hoc modo: Illud quoq;, inquit, non est silentio pratereundum, quod vel ex eo satis liqueat monadem solam propriè esse, aliisque esse essentia causam, quod vtcunque reuoluatur semper vnum manet, semel enim vnum, vnum est.*

Absconditur] *sensus videtur postulare* absumitur. Pa. 238.

Vltra habeat] *adde* nihil *ex* M S.

Tamen rectius Iupiter] *Macr.* Hæc Monas principium finisque omnium, non ipsa principij aut finis sciens, ad summū refertur Deum. *Et Synesius Episcopus Platonicus sæpe Deum μοναδ' ἀρρήτῳ nominat.*

Tricario] F. trigario *vt supra* fulcida *pro*, fulgida: *lib. Mu-* Pa. 239.
sico. Demum trigarium supplicantis semper germanitatis adueniat: *vbi de* ΛΙΤΑΙΣ *sermo.*

Cum suis partibus] *Isidorus Hisp.* Senarius suis partibus per- Pa. 240.
fectus est. *Macrob.* Senarius verò qui cum vno septenarium facit variæ, ac multiplicis religionis, ac potentiæ est. Primum quod solum (M. solus) ex omnibus numeris qui infra decem sunt de suis partibus constat, *&c.*

Idem nouenarius] M S. id est, nouenarius. *dele Glossema.*

Hic primus numerus, id est, senarius.] *Glossema & hoc puto.* Pa. 241.

Venus Harmonia mater] *Hyg.* Ex Venere, & Marte Harmonia, & Formido: *Harmonia autem (quanquam Capella suo modo aliter interpretetur) est Hermione.*

Viessis] F. vicessis, *vel* vigessis, *vt* sexis, septuagessis, *& similia huic auctori vsurpata.*

Heptas veneranda.] *Nam (teste Macrobio)* ἑπτὰς ἀπὸ τοῦ σέβειν *dicta: Veteres enim σεπτὰς dicebant: Id' que comprobatur ex isto fragmen-*

fragmento Iouis apud Euclidem in Harmonicâ, à patre meo elegantissimè correcto, & concinnato.

τὰν δ' ἁρμόνιαν τάξιν ἔχεις ἀεὶ ἐν τετραχόρδῳ,
τὰς συμφωνίσας ἁρμονίας πιέζουσ.
Περὶ μὲν πλάγιον ψάλλοι Δατίος ἁρμονίαν πάντα,
ἴλλωις παρίαν μέσαν ἀεὶ ἁμέτροι.

Conformas] *l.* conformaris.

Par virgini] *in* M S. pervirgo, *hoc est*, valde virgo. *Gloss.*

Hic Minerua est] *l.* Hinc Minerua es.

Formam Lunæ complectitur] *Vide Macrob. in Som. Scip. & A. Gellium lib.* III. *cap.* X.

μονοειδῆ] *Legendum* μίωσειδῆ, *idque tam certum est, vt rationem eius reddere non sit necesse.*

Παν ζέλιω] M S. πλεος ζέλιω.

Pa. 142. *Septem sunt circi.*] *A. Gellius ex Varrone:* Circulos quoque ait circa longitudinem axis septem esse, *quem vide.*

Dies.] *Hinc satis liquet non tam novum esse hunc morem, quo dies numerare solemus per septimanas, & planetarũ nomina, quàm quidam volunt.*

Omnium natura] πάντων φύσις. *Eleganter & propriè à nascendo naturam dixit pro generatione: Nam & apud Gellium Varro.* Ad homines nascendos vim numeri istius porrigi, pertineréq. ait: *Et Macr.* Denique est numerus, qui hominem concipi, formari, *&c.*

Septimani partus.] *Explica ex verbis istis Varronis apud Gellium.* Illam quoq. vim numeri huius obseruatam refert, quod antè mensem septimum, neque masculus, neque femina salubriter ac secundùm naturam nasci potest. *Paulus quoque iurisconsultus ait:* Septimo mense nasci perfectum partum iam receptum est propter authoritatem doctissimi viri Hippocratis. *ff. de Statu hominum, l.* Septimo. *Et id intelligendum de mense septimo incipiente liquet ex l. 3. in fine ff.* de suis *vt Vlpianus docet similiter ex Hippocratis authoritate iusto tempore natum videri eum qui centesimo octogesimo secundo die natus est. Est autem Hippocratis locus lib. Epid. 3. sect. 270. Censorinus quoque ait:* Septimo partus, iam maturus est, eò quod in omnibus numeris septenarius plurimum possit. *Vide Plinium libro septimo cap. quinto. Et Plut. lib.* V. *de Philosophorum placitis cap.* XVIII.

Dentes emergunt] *Vide Gellium, & Macrobium.*

Gignendiq. possibilitatem] *vtitur hoc vocabulo & ipse alibi: Sed & Arnobius, Isidor. aliique patres. Ipse quoque Iustinianus in confirmatione digestorum: Et sanè quemadmodum hi omnes* possibilitatem

tatem *pro* potentiâ *dixere*, *ita Fulgentium* impossibilem *pro* impotenti *dixisse puto: locum quia singularis, & eximius quodam modo est asscribo: is est μυθολογικὸν lib.* II. *De Caco & Hercule:* Triplici etiam modo nocet malitia, aut in euidenti vt potentior, aut subtiliter vt falsus amicus, aut occultè, vt IMPOSSIBILIS latro. *Quod autem hic ait anno bis septimo pubertatem incipere censeri, congruit cum constitutione ista Imperatoris Iustiniani ad Mennan prætorio præfectum missa quæ hodie est lex.* III. *Cod.* Quomodo tutores vel curatores esse desinant, *cuius sententia repetita est hist.* Quibus modis tutela finitur *in principio quos locos confer cum Macrobio.*

Florem genarum.] *Macr.* Post ter septenos annos genas flore vestit iuuenta: *in sequentibus quoque mirum quam conueniat cum Capella.*

Septima etiam] *l.* septem etiam. *scriptum fuerit* septim *antiquo modo.*

Duos renes] MS. ἀρχαικῶς duo renes.

Ventrem] *l.* venter.

Totidemq́] *Vide Gellium.*

Octadem] *l.* ogdoadem.

Perfectus.] *Cicero de somnio Scip.* Nam eum ætas tria septenos octies solis anfractus reditusque conuerterit, quorum vterque plenus, *&c. Vide Macrobium ad illa verba.*

Septenario tegitur] *lego* senario, *cum* MS. *Res & sequentia indicant.*

Perfectior dicitur] *lego* perfectio: *De Enneade talia habes apud Phurnutum vbi de Musis agit:* ἐννέα δ' εἰσὶ διὰ τὸ πιπραγέναι ἐν φησὶν (*Simonidem innuit vt puto*) καὶ πεῖσθεν (*ita enim lego non* πείθω) τοσούτους ἀνταῖς ἀποτελεῖν· διοῦσι γὰρ ἐσὶν ὁ τῶν ἐννέα ἀριθμὸς σωτηρίῳ· κατὰ τὸ ἐφ' ἑαυτὸν γίνεσθαι, καὶ τὸ τῶ πρώτου ἀπὸ τῆς πολλότητος κατὰ ἴσας μετέχειν δοκοῦσι ἀριθμοῦ, *quæ mirè ad huius auctoris expositionem faciunt.* Pa. 243.

Mars appellata] F. Mors appellata à quô, *&c. Sed sanè non facilè alteram lectionem, quis reiiciat, qui consideret Martis epitheta* βροτολοιγὸς. μιαιφόνος. ἐνυαλίου *& similia.*

Id est Sphæræ] *l.* id est Sphæra: *Sphæra* κατ' ἐξοχὴν *dicitur Sphæra illa* ἀπλανῶν ἄστρων.

Apocatastasim] *rectè dixas dicitur* ἀποκατάστασις. *Est enim* ἀποκατάστασις *nihil fermè aliud quàm in pristinam formam restitutio & restauratio eius quod antè fuit, vnde Gregorius de Baptismo:* τοῦτο ἐκ ὕσης ὀυτέρας χρονήσεως, εἰδὲ ἀνακλήσεως, εἰδὲ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν. Εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν *vocat in*

inte-

integrum restitutionem, seu propriè, natalium restitutionem. Eodem modo Plutarchus, aliique complures circuitus siderum, quæ anno suo vertente ad idem signum redeunt, ἀποκατάσεις dici prædunt. Sic etiam monas primo numeri versu terminato quasi redintegratur in decade. Suprà quoque Pentada ἀποκαταστικὴν dictam docuit, an ἀποκαταστατικὴν voluerit dubitem sanè, quâ ratione nescio, nisi quod fortè (vt ipse docet) dias & trias numeri, tum paris, tum imparis principia, in quinario restaurentur intercedente tetrade: semper enim ad ἀποκατάστασιν interuallum requiritur.

Pa.244. *Numeros*] *in* M S. *fuit* numeris *rectè si pro* concinnamus *legas* concinamus.

discinduntur] *l.* distenduntur.

Pa.245. *Latitudinem.*] *Adde ex* M S. longitudinem've.

Item decas per decas] M S. id est decus per decus *F.* decussis per decussim, *vel* decas per decem.

Associas quinque] M S. associatis quinque.

Iunge] M S. adiungas. *fortè* adiungis, *vt conueniat, cum eo quod sequitur* adiicis.

Nonas] *l.* nouem, *vt supra* decem *pro* decas.

Quia ex bis binis] *distinguo & suppleo ex* M S. quatuor quia ex bis binis, octo quia ex bis quaternis constat, quod genus Græci περιοσάκις περίοσους vocant.

Pa.246. *Deinde senos*] *l.* bissenos *ex sensu, &* M S.

Quinque quaterna] *malim* quinquies.

Quales tres sunt tres.] *Locum hunc corruptissimum ita sano. In* M S. *est:* quales sunt tres, quidam in pares, quidam in impares, vt sunt 4. & 9. *Quod non improbo, ni mecum malis:* quidam in pares vt sunt 4. quidam in impares, vt sunt. 9.

Pa.247. *Multiplicatione, licet & hæc*] *distinguo:* multiplicatione licet: Et hæc quidem.

Vt tres & quatuor dupli] lego cum M S. vt tres & quatuor; neque enim interest an quatuor dupli mensuram habeant, cum eadem in tribus non sit.

Deduci poterit] *M.* diduci *vt in lib.* 1. *pro* deditum, diditum.

pa.248. *Vel exuperante*] *l.* vel exsuperante, *aut* vel ex exsuperante, *siue* exuberante, *ob repetitionis errorem.*

Ad numeros plani.] *An non* planos?

Pa.249. ἐπαρομηκεῖς] *l.* ἑτερομηκεῖς.

Deinde crassitudinem] *l.* in crassitudinem.

Sed in his alterum] *l.* Sic in his *ex* M S. *& Vic. præcessit enim,* Nam vt *&c.*

Planitus 47] *l. ex* M S. *& Vic.* 48.

Digitized by Google

ὑποπλασίους] *lego* ὑποπολλαπλασίους. *Hoc eſt vt Iſidorus, & ipſe Capella interpretatur, ſubmultiplices.* Pa.250.

Antecedentes ἡμιμερίους.] *Ex varianti ſcriptura & iuuante ex parte* M S. *Lego, & ſuppleo:* membro membriſ've antecedentes ἡμιμερίους, membro, membriſ've inferiores ὑπομερίους *appellant.*

Hi numeri priores ſunt] *lego:* hi numeri peiores ſunt. *Conſidera ſenſum.*

Quæ eadem vis] vis *valet* bis, *quod neminem paulò verſatiorem in* M S. *libris ignorare credo.*

Tres partes] *lego:* & horum partes, tres. Pa.251.

Quatuor ad ſeptem] *l.* ad octo.

ἡμιόλιον] *legendum putem* ἡφημιόλιον: *Idq; verum eſſe ipſa vox ſuperdimidij oſtendit.*

Item in decade ſunt] M S. *& alij* decus. F. in decuſſis. *Ita enim ſæpe Capella: Decuſſis autem & ſimilia eſſe* ἄπαξ λεγόμενα *ipſe in Grammaticâ docuit.* Pa.252.

Per quæ numeri] M S. perindeque. Pa.253.

Membrorum ratio de hemiolo] M S. membrorum ratio demilia, *vnde facio* dimidia, *vel quod aptius* hemiolia. Pa.254.

Quotquot eæ partes] *in* M S *fuiſſe mihi videtur* quot quotæ've partes. *Sanè vulgaris lectio nullius eſt pretij.* Pa.255.

2. 4. 6. 8. *quæ impar*] *priori hoc loco* par *lego, pro* impar.

Item pari imparium] *l.* par imparium. *Error ex litera repetitâ.*

Eadem de cauſa pares] *dele* pares *cum* M S. Pa.256.

Nam duplicatio, ſiue multiplicatio] *voces* illæ ſiue multiplicatio, *in* M S. *inductæ, & rectè. Pro duplicatio verò legendum cenſeo* duo. *Notarum error. Sicuti & ſtatim pro:* Nam triplicatio, *legendum:* Nam tres, *vel* Nam tria.

Sed par impari, & par pari] *l.* Sed par impari, & impar pari. *Exempla ſubiuncta probant.*

Ergo ſi pari] *hæc omnia in* M S. *ſic leguntur:* Ergo ſi pari par demitur, id quod ſupereſt, par eſt, vt ſi ex octo duo auferantur ſuperſunt ſex. Si numero pari impar demitur, id quod ſupereſt impar eſt, vt ſi ex VI. III. auferantur, ſuperſunt III. Si numero impari par demitur, id quod ſupereſt, impar eſt, vt ſi ex VII. II. auferantur, ſuperſunt V. Si numero impari impar demitur, id quod ſupereſt, par eſt, vt ſi ex VII. tria auferantur, ſuperſunt III. Par deinde, *&c. Locus mehercule optimè & auctus, & reſtitutus.*

Per ſe compoſiti nulli ſunt] *dele* nulli *ex Veicetino, aliiſque codicibus.* Pa.257.

Nonnulli]

Nonnulli] M S. *habuit vt conjcio* nulli *non.*

Pa.258. *Sex octo, & quod libet*] *l.* quotlibet. *Errorem hunc non semel in hoc libro reperias : Itaque quanquam non tam grauis sit, corrige.*

Nouem, & quindecim] *l.* nouem, & XXV. *Deest denarij nota.*

Itaque per se etiam inter] *l. cum* M S. Itaque per se incompositi etiam inter se incompositi sunt.

Pa.259. *Tum quidam pares, & impares*] *supple iterum ex* M S. tum quidam pares, & quidam impares. *Sic & Basileënsis editio.*

In terniones est] *l.* in ternione esset.

Ex duobus numeris inter se comp.] *l.* incompositis *cum* M S.

Pa.260. *Hi duo numeri.*] *Duorum horuncce primorum Aphorismorum (vt ita loquar) principia* M S. *auctoritate ita sunt construendi, vt in principio pro* compositi, incompositi *legatur : Id'que sensus flagitat.*

Pa.261. *Quatuor, octo, aut octies quaterna*] *l.* quater octo.

Pa.262. *In triplici*] *legendum puto* in tripl. *subauditâ* ἐν τῷ πρώτῳ *voce* ratione.

Omnibus tamen imparibus] *distinguo* potest minima mensura etiam in maioribus numeris esse, omnibus tamen imparibus. Vnius: *Error hic alios creauit, nam cùm plerique hic se extricare non facilè possent, alius pro* compositi *subiecit* compositio, *alius* autem *subsequens deleuit.*

Pa.264. *Nam ij qui*] *lege, & distingue.* Nam duo qui & 250. & 100. metiuntur 75. non metiuntur 3. qui 75. metiuntur 350. & 100. non metiuntur 4. 100. metiuntur, qui rursus 350. & 75. non metiuntur. *Error præcipuus inde originem traxit, quod* II. *scriptum fuerit.*

Pa.267. *Si quodlibet*] *legendum vbique* quotlibet.

Et ea duplicatione] *scriptum fuerit, &c.* duplicatione metiuntur, *In* M S. *enim est* 4. *eos qui* 8. *sunt,* 8. *eos in* 32. 35. *eos qui* 64. *sunt duplicatione metiuntur.*

Et his qui] *l.* Et is qui.

Pa.268. *At qui in*] M S. Atquin in latere. Atquin *Capellæ valet* Atqui *vna voce.*

Ergo ne quidem] *lego :* Ergo ne 2. quidem qui in latere quaternarij (*ita* M S. *non* quadrati) sunt, tres, &c.

Pa.269. *Hos sat erit*] *l. cum* M S. Nos sat erit,

Nam subiungit:

Catera Cecropias æquum memorare cathedras.

Numeraria] *l. Numerâria* Ἀριθμητική.

Sic Gloss. Isidori Arithmeticus, numerarius.

IN LIB.

Parentem ſuperûm creditum] *lego:* creditam.

Quæ iuſſa conſtiterat] *lego:* iuſtâ conſtiterat. Iuſtâ *eſt* iuxtà *Non.* Pa. 270.

Profera] *legẽdum puto* properè, *cui correſpondet* diutulè remorante, *niſi fortè* Profera, *à proferendo ſiue* προφέρω *dicatur.*

An aliàs poculis turgens.] *Fortè an melius:* an, vt aliàs à poculis turgens. *Virgilius eodem modo de eodem:*

Heſterno inflatus venas, vt ſemper, Iaccho.

Blandum ſtertens] *in* M S. glandum *fuit, poſtea correctum eſt* clandum. *Clariſſimus autem iuuenis Fr. Tiliobroga in manuſcripto, quo ille vſus eſt in Germaniâ, qui plerunque cum meo conſonat, teſtatur inueniſſe* clangum. *Sane in Gloſſario veteri lego:* clangu, & clangor, ἦχος σάλπιγγος. *An ibi* clangum *legendum ſit neſcio, hoc ſcio ita accipi poſſe, quemadmodum* tonitrum, & tonitru *dicimus, & ſi qua ſimilia.*

Quo terrore] M S. quo ſterope, *l.* quo ſtrepore.

Impetulantis] *ſenſus poſtulat* in petulantis proruptionis ſonitum: *quanquam aliàs* impetulans *pro* admodum petulans *ſumi poſſe non neſciam.* Pa. 271.

Iacchi membrum.] *Abſurdiſſima lectio: verior illa* hiantimembrem: *ſed nec improba illa* quadrimembrem *quemadmodum dicimus* quadrupedem conſtringere. Membra *autem* καὶ ἐξοχὴν *pedes, vti & γύια Græcis vnde & ἀμφιγυήεις.* Pa. 272.

Nè tu ait infelix, vel Capella] *lege cum* M S. Ne tu, ait FELIX, vel CAPELLA, vel quiſquis es: *quanquam neque malè ad* FELICIS *nomen per ἀντίφρασιν alluſum videri poſſit.*

Poſt ad hec] M S. poſt id hæc *l.* poſtidhàc. Poſtidhàc *dicimus quemadmodum* antidhàc, *quæ vox reſtituenda Fragmento illi quod citat Nonius in voce* VIRGINDEMIA. *Legendum enim:*

Quid triſtiorem video te eſſe quàm antidhàc.

Lampadien. Hodie ante ad hæc *in pleriſque codicibus legitur.*

Saltem,] *Lego totam hanc periodon, & feliciter (ni fallor) reſtituo:* Saltem Prieneiæ auſculta nihilum grauatus ſententiæ, & εἰ καὶ ὄψις λύχνος εἰ καὶ ἠλίου γυᾶθι *vel cum* M S. & ni ὄν & λύχνος *&c. Tribuit ſententiam Bianti, quam alij Pittaco, quemadmodum illam γνῶθι σεαυτὸν quidam Chiloni, quidam Soloni aſcribunt, vt & illam* τίλος ἔχει *ſic. Vid. Auſ. Lud, Sap. in Ludio.*

Demulctatis] *l.* demulcatus: *quomodo emendauit ſimilem Ta-*

 citi

citi ſui locum Lipſius, cui Encomium non addo, ne plus laudibus detraham, quam addam. Gloſſ. Iſidori commulcat, conculcat, colludit. *Et alibi:* Mulcat, pugnis, vel calcibus cædit.

Involuuntur] *lege cum* M S. inuolutus, *& tolle punctum.*

Pag.273. *Peligni de cetero*] *Epigrammatographus,*

Ride, ſi ſapis, ô puella ride,
Pelignus, puto, dixerat poëta.

Ignis aggeſtio.] *Sic lib.* 11. *de Sphærâ Lunæ* aggeſtionibus opportuna.

Vertigo.] *Sic lib.* 11. Triformis etiam, diſcolorque vertigo.

Aſtreantemq;.] *Fortè ſi veſtigia Baſileenſis liceat ſequi.* Aſtræamque, aut Vranien certè Libyſſam apparuiſſe rati. *Aſtræa enim aſtris à quibuſdam præeſſe putatur, vt Vranie (quam ob Atlantem Libyſſam vocat) cælo: idq; nomina docent.*

Pag.274. *Contuitus me*] *F. ex liturâ* M S. multæ admodum rationis, nec eiuſdem deſpicabilis, temnendæque contuimine, ſiquæ, *&c.*

Crinitorum ſcopas.] *Fortè:* Atq. vtinam poſt diluuialis conſternationis excurſum, Ath. q. n. l. in reſtitutam, nullæ me in Græciâ terreſtres illecebræ. nec iactantes crinitorum ſcopæ palliolis non tegendam, &c. *Vtinam, inquit, ne poſt diluuium quidem nullæ me Philoſophorum (quos* crinitas *elegantèr vocat) ſpeculationes, ſeu Theoremata (θεωρηματα) cognouiſſent diuulgandam potius quàm palliolis (quibus vtebantur ſapientes) tegendam.*

In Graiam notitiam hominum] *dele* hominum *cum* M S. *Error ex eo natus quod ſuprà* in notitiam hominum *dixerit.*

Pa.275. *Cydo foreticus Cyma*] *vir clariſſimus B. Vulcanius legit* cydoforeticon cyma, *quî cum conſentit meus manuſcriptus: quod vt intelligatur ſciendũ eſt Phyſicos Græcos elementa λεπτομερῆ, ignem, aërem, aquamq;, ſed & ipſum æthera πνευματα vocaſſe. Sic ſuprà* ignis cyma commemorant (*ita enim ibi lego cum* M S. *non commemorat*) *quod & elegantiſſimè obſeruauit vir incomparabilis Hermolaus Barbarus. Voce autem κυκλοφορητικῷ vtitur Athenagoras, & quiſquis ille tandẽ eſt doctiſſimus libelli De mundo auctor.*

Circumagentium naturam] *lego* circumagẽtium naturarum.

Oculatur] *Fortean* oculatur. *Sic ſuprà:* nec minus totus artubus decenter oculea. *Siue quod aſtra oculis comparantur, vt Sol ὅλος ὀφθαλμὸς dicitur, ſiue* oculatum *pro conſpicuo dixerit, quemadmodum Plinius lib.* XXXIIII. *C. octauo ſtatuam erectam oculatiſſimo in loco teſtatur.*

Circite] M S. tricote *lege:* cricote *A Gellius lib.* III. *cap.* X. *de Circulis quibuſdam loquens ait:* Sed eos in Sphærâ quæ κρικοι

κατὴ dicitur propter breuitatem nō inesse. *Dicta à κρίκος quod Circulum significat Gloss. Circulus κύκλος ἢ κρίκος.*

Parallelis.] *Parallelos vocat circulos Arcticos, Tropicos, & Æquinoctialem.*

Dubito quid appellem] *l.* qui appellem. Pa.278.

Lineam duxi] *l. cum* M S. dixi.

Sidera per spheram] *l.* sidera peripheria circunducta. *Et sanè non dissentit* M S.

Deltotos angulum] *l.* Deltotou angulum. *Sic in Geom.* Isthmou *legendum docuimus: & infrà* Diathodou. Pa.280.

Conspicuæ nobis partis obruitur] *l.* in regionem inconspicuæ nobis partis. *Error natus ex literâ* m, *cui litera* in *persimiles.*

Fortè velit quisque] *l.* velit quis.

Pantheram quem] *l.* Pantherem quem: *nisi malis cum membranis illis, quarum excerpta ad me Tiliobrogarum liberalitate pervenerunt, legere* Pantheram quam. Pa.282.

Nisusq́] *l.* Nixusque *cum manuscripto meo, & membranis: Nixus est ὁ ἐν γόνασιν, ὁ γνὺξ Arato. Manilius* nixam genu speciem *appellat: Apud Vitruuium malè* Nessus *legitur, emenda* Nixus. Gnixum â generibus (*hoc est* genubus, *sic Cicero.*

Quæ genus ad læuam nixi delapsa resedit.)

dici Festus testatur: nos literam vnam elidimus, ideóque Arnobius, Apuleius aliq́ genu nixum dixêre, siue à nitendo, siue à Græco γνὺξ. Cicero etiam in loco citato Nixum simpliciter dixit, de eodem astro.

Cælulum] *in Glossis est:* Cælulum, thuribulum à cælando: *sed malè, nam ara, & thuribulum idem sunt.*

Dixêre Graij] M S. quidam dixêre Graiorum *quod probo.*

Septentrionali thorace.] *Vox* septentrionali *deest in* M S. *& meritò, est enim hîc ἀπροσδωνύστη, & ex superioribus, aut subsequentibus ineptè repetita.* Pa.283.

Oriente Cancro.] *Caput hoc optimè conuenit cum eo quod apud Hyginum est libro quarto.*

Argonis puppis] *l. cum* M S. Argous, *Græcâ declinatione.* Pa.284.

Altarium.] Altarium *dixit pro* altari, *cui similia & alia apud alios, ex nominatiui fortè pluralis similitudine nata.*

Rectè occidunt] *malim* rectà: *vt infra* Cancri signum rectà oritur.

Cuius conclusioni] *legebam* cui, *id confirmat* M S. *in quo etiam pro* rerum varietas *legitur* rerum veritas.

Cùm enim diuersa] M S. Cum nihil diuersi in ortu habeant, atque occasu, *posteà mutatum est* cum diuersa tempora. *Et huic lectioni asscribunt membranæ. Quod ad primam* M S. *lectionem* Pa.286.

Digitized by Google

attinet aliquoties in eo nihil *pro* enim *scriptum video. Error ex notâ natus. n. nanque valet* enim.

Consummatâ] *malim* summotâ *cum* M S.

Sed hunc quoque.] *Auctius membrana:* Sed hanc opinionem nemo sapientum, sed inuererata consuetudo composuit, quia omnes hactenus credidêre quemadmodum, *&c. Quæ lectio multò concinnior.*

Pa.287. *Quod cùm ipse Zodiacus*] M S. Quotquot eum *sed optimè optimæ membranæ:* Quanquam enim, *nam sequitur infra:* Solaris tamen, *&c.*

Nihil licere patiuntur erroris] M S. erroribus.

Orator asserit] M S. Strator F. Straton *meminit huius Mathematici Strabo.*

Hi verò tam] *membranæ.* Hæc verò *subintellectâ voce* sidera *&* quantum ea, *non* eos.

Pa.290. *Diarhodon*] *l.* Diarhodou.

Luna autem minor est.] *Hoc caput in* M S. *ita legitur:* Luna autem minor est orbe suo sexcenties, quod clepsydris fusile imponas, atque emersa omni subtrahas primum, & aliud vas apponas donec nocte alia renascatur, adiecto ad circuli spatia, & quot excurrit partibus, & ipso item Lunæ corpore, quoniam de circulo, hoc quoque esse nõ dubium est: Inuenies sexcenties aquam excrescere, vnde colligas circulum eius toties esse maiorem: Si ergo ipsa Luna, maior sexies terrâ, sexcenties circulus eius maior Lunâ, vides Lunarem circulum centies maiorem esse tellure. *Vtrunque coniungit Veicetinus Lugdunensis, & Basileensis codices. Sanè hæc lectio quam asscripsi imperfecta est, ni legas:* quod clepsydris intelligi potest. *Viri docti, & haruncce rerum gnariores, quid hâc de re iudicandum sit videant: nobis satis erit breuiter discrimina librorum, quos summa diligentiâ congessimus, indicasse.*

Spacium corpus Lunæ] Membranæ corporis.

Pa.291. *Intentionibus*] *membranæ:* attentionibus. F. intentius *vel* attentius.

Quæ subijcit Soli] F. quæ subiacet Soli. *Alij codices* quæ se subiicit, M S. quà se subiicit.

Quæ nobis] *l. cum* M S. quà nobis.

Pa. 292. *Mars dimidiam.*] *Addunt membranæ* Sol integram.

Pag.293. *Alia per quatuor.*] *Addunt nonnulli,* alia per quinque.

ἡλιοειδῆς] ἑλικοειδῆς.

Hisdem rationibus] M S. hisdem radiationibus. *Non malè.*

Prolixitas spectanda] *l.* prolixitas exspectanda.

Conse-

Digitized by Google

Consecans solarem] *l.* cum secans.

In aquilone.] *Ita plerique codices : sed legendum* in aquilonem *cum* M S.

Vocatur ὑψωμένη] *legendum puto* vocatur ὕψος ὑψωμένη : *& deinde* ὕψος ταπεινωμένη : *& post* ταπεινὸς ταπεινωμένη : *& infra:* ταπεινὸς ὑψωμένη : *vel sanè quod magis Græcè dicetur* ὑψόσε ὑψωμένη, ὑψόσε ταπεινωμένη, ταπεινῶς ταπεινωμένη, ταπεινῶς ὑψωμένη. *Similia sunt illa in Arithmeticis :* ἀρτιάκις ἀρτία, ἀρτιάκις περιοσὰ περιοσάκις περιοσὰ, περιοσάκις ἀρτία.

βορείῳ συνόδῳ] *puto* βορείαν συνόδον. Pa.294.

νοτίῳ συνόδῳ.] *Eadem ratio.*

Pro rotâ] *l.* pro ratâ, *scilicet proportione, quod mihi quidē multo aptiùs videtur quàm* pro rota *pro ratione Solis cum glossis exponere, quanquam non nesciam etiam Græcis Solem* δίσκον *appellari.* Pa.295.

Noctibus dilatatis] M S. lateritis F. latatis *quemadmodum* clarare, sublimare, infimare, longare, *& si qua sunt alia.* Pa.296.

Adiacentem] *membranæ* adiacens *benè : vt* ductum, descendens præcidens.

Diarchodon] *lege :* Diarhodon.

Diaborysthenes] *l. vt supra* Diaborysthenis, *vel, quod magis Græcum sonat, Diaborysthenûs.*

Diasyenis] Diasyenes *lege.*

Diarhodij] *iterum* diarhodou.

Diahellespontus] *l.* Diahellespontu, *vel* Diellespontu.

Quibus] M S. Intereà hic climatibus quibusque crescunt decrescuntque luces Sciendum, *&c.* Pa.297.

Penè directum secat] *malim* directim.

Quippe] *paulò aliter hæc fuêre in* M S. *in membranis est :* Nisi in diametro solis positis non potest euenire sideribus.

Perhibetur.] *Addit* M S. aut in quadrato partibus nonaginta aut in tricceto (*l.* triquetro) partibus CXX. aut in aduerso partibus CLXXX.

Parere solitus] Parere *pro* apparere *vt in Rhetoricâ* signare *pro* assignare, firmare *pro* affirmare. *Sic lib. Geom.* eiectæ fragmentorum reliquiæ parent. *Virgilius :* Pa.298.

Cui fibræ pecudum, cæli cui sidera parent:

ad quem locum Seruius, id est à quo fibræ & sidera cernuntur. *Martialis:*

Ad portum quoties paruit Hermogenes.

Et iurisconsultorum frequens illa in conditionibus formula SI PARET DARE OPORTERE. *Ad quam alludens arbiter leporum.*

Digitized by Google

Iuriſconſultus PARET, NON PARET *habeto, Atque eſto quicquid Seruius, & Labeo.*

Habere circulum] M s. bire *l.* ambire, *vel* obire.

Vltra anni] M s. contra anni circulum F. cum intra.

Vt in] *pro* VT *alia fuerunt in* M s. *Et meritò.*

Pa.299. *Proprium etiam ipſe circum.*] *Quanquam pudeat hæc talia annotare, tamen imperitiorum cauſa addo,* circum *hic nomen eſſe, non ἄκλιτον.*

Abſidem] *ἀψῖδας nemo ignorat planetarum orbes appellari. Meminit Plin. lib.* II. *cap.* XVI. *Apuleius de Deo Socratis vbi de Planetis ſermo:* Varia quippe curriculi ſpecie, ſed vnâ ſemper, & æquabili pernicitate, tum progreſſus, tum autem regreſſus mirabili viciſſitudine aſſimulant, pro ſitu, & flexu, & abſtituto circulorum, *legendum puto &* abſidibus ciculorum.

Eccentron eſſe terram] F. Eccentron eſſe terræ.

Eum vltrà] M s. cum vltrà XII. partes eos matutini radios preſſerit Solis, *quod nec ipſum mendis caret, ſed ex eius cum vulgatâ collatione vera lectio paſcet.*

IN LIB. IX. *Siue* DE MVSICA.

Nec Stimula] *Stimula Dea erat, teſte Auguſt. de Ciuitate Dei.*

Pa.301. *Grauis autem error in hoc verſu eſt, vt & in illo:* Si erudita placēt.

Quippe eſt.] Eſt *vox à ſciolo inculcata verſus cauſa, ſed fruſtra,* ἐφ' ᾧ δεῖ τὰς ἀρχὰς ἔπος.

Celi ſiderumq́ dilectior] *M.* dilectio *cum* M s.

Pa. 302. *Reciproco.*] *Magnus ille Cuiacius in paratitlis ad tit.* DE IVRE DOTIVM *:* Dos eſt penſatio onerum matrimonij, qua ratione Martianus Capella non malè dotis offerendæ cumulandæq́. reciprocum dixit, & alio loco vtrum repēſatrix data. *Locus alter quem inuit incomparabilis iuriſconſultus aliquanto infrà eſt.*

Tritonida.] *Sic alibi ſæpe pro* Tritonis, *& verò* M s. Tritonia *plerunque* Tritonida, *eâ nimirum formâ, quâ* lampas lampada, hebdomas hebdomada, Itonis Itonida, *apud Feſtum*, Ptolemais Ptolemaida, Perſis Perſida, Chalcis Chalcida *ipſi Capellæ*, Abſis Abſida *Iſidoro. Et Auguſtino ad May. vbi vulgo* abſidiæ *legitur :* Herois Heroida, *Fulgentio dicitur.*

Ac ni per illas.] *Adde ex* M s. nefas : *Alludit autem hic in differentia vocum* litare, *&* libare : *eſt enim libare generaliter, ſacrificare, vel ſpecialiter veniam ſacrificiis petere,* litare *vota impetrare: quo pertinet ſimilis ille Plauti luſus:*

Si herclè iſthuc vnquam factum eſt, tum me Iupiter,
Faciat, vt ſemper ſacrificem, neque vnquam litem.

Diſcur-

Discursionis itiner] *Laberius:* Pa.304.

Rimatur itiner transitus.

Cùm perendinatio] *M.* cum comperendinatio. Comperendinare, *vt nulli non notum par est ei quod infra dixit* ampliare.

Responditq́.] *Responsum hoc veris Iustiniani responsis confirmatur, C. de donationibus antè nuptias l. penultimâ & vltimâ his verbis.* Si consilium constante matrimonio augendæ dotis inient vxor. *Et* quare enim dotem quidem etiam constante matrimonio mulieri marito dare conceditur, &c. *Notanda autem hoc loco phrasis* DOTEM DICI, *quæ & iurisconsultis vsitata.*

Fulcris] *Gloss. Isidori.* fulcra, cubilia, lecti ornamenta, quæ & reclinatoria dicuntur. *Sic alibi:* Tardabo fulcra lecti. Pa.305.

Ipse ego psallentem] *M.* pallentem. *ratio manifesta.*

Crinale spicum] *l.* Crinale spiclum. *Vocalem breuem producit obsequentes consonas: Sic Prudentius antè eandem vocem.* Pa.306.

Vibrato capite spicula dentium.

Est autem crinale spiculum *hasta cælibaris, de quâ vide Festum Pompeium. Nisi tamen* spicum *hîc rectè legatur (quod me monuit magnus Scaliger) Spicum enim antiquis spica. sic Cicero:*

Spicum illustre tenens splendenti corpore virgo.

Hinc ad similitudinem telum spicum *dictum, & Roide* ὑποκοριστικὸν spiculum.

Parauit] M S. parabit *optimè.*

Deas dominæ] *F.* deas dominas.

Aulicæ] ἀπὸ τῶν αὐλῶν, *non ab* aulâ, *vt aliàs: Sic infra:* aulicâ suauitate.

Reuertuntur] M S. reuerterunt, ἀρχαϊκῶς.

Himerus.] *Meminit huius dei Lucianus.*

Monaliter] *l. cum* M S. monauliter. *quid* μοναυλεῖν *ex Hellade linguâ liquet.* Pa.307.

Quæ domitat Erebum] M S. *optimè.* Pa.308.

Quæ domitare Erebum m, s. f. Et potuit r. s. t.

Fontigenarum.] *Alibi:*

O sacra doctarum prudentia fontigenarum.

Pubidæ] *l.* Pubeda, *sic suprà.*

Pubeda vixdum vel paterna contremens,

Præcepta adire.

Rotunditas.] *Rotunditatem vocat ipsum orbem, vt alibi:* anima tamque rotunditatem. *Videtur autem hîc sistrum innuere, nanq́ orbiculare erat,*

Te nunc astrisonum] *F.* astrisono.

Digitized by Google

Pa. 309. *Auratis creuit.*] MS.
Auratis decuit præmia cornibus.
Sanè ſic ſæpe loquitur Capella, perſonaliter nempe vt aiunt Grammatici: Cæterum præmia *hîc vox nihili. Fortè* præuia *de Lunâ enim ſermo, quæ Solis quodammodo πρόδρομος.*
Plauſtri lucis.] *Error ex accentu: niſi malis* plauſtriducis.
Nerea] *mediam produxit Ionicè,* νηρῆα. *Sic Virg. Idomenea ducem* ἰδομενῆα.
Vinidas] viuidare *dixit ſuo more: Alludere autem videtur ad* ἐτυμολογίαν ζλῶ & ἀπὸ τοῦ ζλῶ.
Biſplenum omni ſonum] δὶς διὰ πασῶν.
Affata] F. Afflata. *Et ſic* MS.
Velim conſortium] M. velint.
Pa. 310. *Quæ ferendis carmina*] MS.
Quæ ferenda crimina.
Fortè.
Quæ ferenda carmina.
Aut:
Iugandis quæ feram diis, carmina.
Fidibuſq.] MS.
Fidibuſq; luxa Feſcennina prodient.
Luxa, copioſe, luxuriosa. *Gloſſ.*
Nerináque.] *Fortè.*
Nerinéque Chelij mouet Camenam,
Dum conchis Galathea perſonantes:
Nantes fluctigenas, chorumq; Phorci,
Flagrans cura.
Galathea flagrans cura, *vt* meus ardor Amynta.
Arcadia] *l.* Arcadiæ nemus.
Puella Panos] *Syrinx. Panos amica, de quâ vide* αἴνιγμα *illud Simmij, quod incipit ſecundùm quoſdam codices.*
σύριγξ ἥνομ' ἔχεις ἄδεα δὲ σὰ μίτρα σοφίης.
Pa. 311. *Ladmiadæum*] *l.* Latmiadæum. Latmiaden *vocat Endymionem.*
Pa. 312. *Honorem.*] *Hactenus* horrorem *editum. Emendaui* honorem, *ob verſum & ob ſententiam. Nam ſupra de Lunâ dixit:*
Sic tua Noctis honos.
Rupe & durâ.] *Fortè per vocum* μετάθεσιν *tuuandus verſus,*
Durâ & rupe quieſcit.
Repediata.] F. repudiata, *ni malis* repedata, *antiquâ voce,* Repedare *enim pedem retrahere, vt Grammatici docent.*
Pa. 313. *Obiectationis*] F. oblectationis.

Atten-

Attentare] *malim cum patre* attemperare, *quanquam suprà dixerit:*

——tentat psallere Melpomene.

Psaltas.] *Editum fuit hactenus* Spaltas *malè, quod & Vulcanius vidit. Nam sequuntur Chordacistæ, Hydraulæ, & Sambuci. Gloss. Isidori* : Sambucus, saltator.

Lacedæmonij ad tibias] *V. Agellium.*

Agonas acuere.] *Vide hunc morem Plin. lib. 7. cap. 7. Tertul. de Spect. cap. 11. Sidon. Apoll. in Pan. vrb. Narb. Heliod. lib. vlt.*

Ad lyram leges.] *Huc refer illud Aristotelis Probl. cap. 19.* διὰ τὶ νόμοι καλοῦνται οὓς ᾄδουσιν; ἢ ὅτι πρὶν ἐπίστασθαι γράμματα ᾖδον τοὺς νόμους; &c.

Perturbationibus animorum] *similis locus apud Boëtium de Musicâ lib. 1. cap. 1.*

Meditatione] *F.* medicatione. Pa. 314.

Glandem ferunt] *dele* ferunt *cum* MS. *& coniunge præcedentibus.*

Quartam partem] MS. quartam *tantùm. Ego cum patre* partem *tantùm malim, nam & alia ritè sonant.* Pa. 315.

Legitimâ quantitate] *per legitimam quantitatem rationem epogdoi intellige. Gloss.*

Et harmoniæ diuisio.] *Pater conijcit* ex harmoniæ diuisione. *F. tamen* & harmonice diuisio *legendum sit, nam hemiolice proportio appellatur harmonica, vt sesquitertia Arithmetica. Apud Romanos. Si coniecturis paulò audacioribus, vt in aliis, ita in hoc auctore locus, legendas, & transponendas voces hoc modo censuerim:* προσλαμβανόμενος; apud Romanos verò idem dicitur ACQVISITVS: *Secundus* ὑπάτη ὑπάτων; *hoc est* PRINCIPALIS PRINCIPALIVM quâ eâdem voce vti summus Iupiter statuit. *Iupiter enim* ὑπατος ὑπατῶν *appellatur, ideóque* ἐμφατικῶς *Capella* SVMMVM *addidit. eiq; hypate ipsa sacra teste Boëthio lib. 1 cap. XX. Simili de ratione Iupiter etiam* ἀγαμεμνων *vocatus est, quod nempe Agamemnon apud Homerum* ὕπατος κρειόντων *dicatur.*

διάτονος] *duabus primis* διατόνοις *vox* λιχάνου *adiungenda: tribus posterioribus* παρανήτης. *Mirum tamen est, si hoc ita sit vti sanè esse & res ipsa, & aliorum Musicorum collatio facillimè demonstrat, quod in Latinâ interpretatione nihil aliud quàm* extenta *addatur, quod* διάτονον *designat, vt ipse Martianus, infra docet. Sed perpetuus fermè hîc error tum in Capellâ, tum in ipso etiam Vitruuio: quòd* διάτονος *simpliciter vbique, & sine vllâ adiectione ponatur, cùm tamen constet* διάτονον *non tropem certum significare, sed*

Digitized by Google

(vt ipſe Martianus infra de ſonis ait) indicium generum modulãdi, vti & Enarmonion, & Chromaticon.

Hoc eſt coniunctarum.] *Adde ex* M S. *& Veicetino* extenta.

Pa.316. ὑπερβολαίων.] *Ita & Euclides, ſiue verius Cleonides: neque enim illa Euclidis ſunt quæ titulo Harmonices ſub eius nomine circunferuntur, vt ſagaciſſimè pater meus ex æqualitate ſemitoniorum, aliisq; ſimilibus argumentis odoratus eſt. Vitruuius tamen* ὑπερτελείων. *Et ita* M S. *& Veicetinus, Lugdunenſis, & Baſileenſis.*

Emiſſione molleſcit] *Pater* remiſſione, ἀνέσει.

Tropi verò ſunt XV.] *Hos Græci* τόνους *appellant.*

Id eſt Lydius] *coniecit Meurſius noſter*: I. Lydius *pro* primus Lydius; *putat enim ex abbreuiatione natum errorem: quod ſi verum infra, pro* Item æolius *libens legerim:* III æolius, *hoc eſt,* tertius æolius.

Pa.317. *Qui tantum duplices*] *Pater*: qui tanquam duplices *legendum coniecit.*

Primò quippe cum Hippaſius] M S. Primò quippe Laſius ex vrſe ermon ea vir mortalibus. *Ex quibus coniicio:* Primò quippe cum Laſus exòrſus Harmoniæ vim mortalibus diuulgaret *Illuſtriſſimus Scaliger legit* Laſus ex vrbe Ermionea. *Suidas:* Λάσος, χαρίεν ἁρμιονεύς. πρῶτος τῆς ἀχαΐας γράψας κατὰ τὴν ὀλυμπ. ὅτι δὲ πρῶτος ὁ ὑγιάσας πινὲς δέ φασιν ὅτι καὶ μουσικῆς ἔγραψε λόγον, καὶ διθύραμβον εἰς ἄγῶνα εἰσήγαγε, καὶ τοὺς ἐλευθέρους ἐκίνησε λόγους. *Meminit eiuſdem Laſi Ariſtoxenus. In vita Arati inuenio:* ἐμέμνηντο δὲ Λάσου τοῦ ἁρμιονέως. *In Clem. Strom.* I, διθύραμβον ἐπινόησεν Λάσος (*l.* Λάσος) ἁρμιονεύς.

εἰδικὸν] M S. ἰδικὸν, ὑπερπεραστικὸν ἐξαγγελτικόν: *Sed pro* ὑπέρπερασον *ſuprafcriptum eſt*, περακτικὸν: *pro* ἐξαγγελτικὸν *verò lubens legerem* ἐξαγγελτικὸν, *quod idem valet cũ* ἐμφατικῷ.

Inferius rerum ordo] M S. interius: *vtraque ſanè lectio ferri poſſe videtur.*

Pa.318. ἰδιότητας] *l.* ἰδιότητες, *aut* ἰδιότητός.

Vt ſi is punctus] *deeſt in* M S. *& alia* is punctus *valet, quomodo ſequitur ſcribendum.*

Acuminis] F, acutius, *vel* acuminatius, *ni pro* lenius, leniminis legas.

Serium] τὸ νεανικὸν ἦθος.

Quidam ſpiritus] *l.* cum ex intimo quidem ſpiritus trahitur, *acumen vero, &c.*

Pa.319 εὐαρμόστους.] *Adde ex* N S. *& rei veritate* διάτονος.

Tetrachordorum] *l.* tetrachordum *ex aliis codicibus.*

Tam

Tam grauis modi] modum *vocat quem & supra* τόνον, *more tamen Græcis non admodum vsitato. Per grauem modum intelligo Hypodorium cum patre, quem & Censorinus alicubi grauissimum appellat.*

Iota] *per* I *Mesen indicat, vt pater vult.*

Literam] M S. Labda supinum, *quæ lectio si non omnino arridet, lege eodem sensu sequens vulgatæ lectionis vestigia: L, siue* A. inuersum.

Prima compleuit] M S. cum primâ compleuit. *Verè, & probè.*

Alij μετόπωρον.] *Adde alij ὀξόπωρον cum manuscripto.* Pa. 320.

Qui impositionem] *lego:* qui in positione: *Et ita* M S.

Hi verò alij] M S. Horum. *Sic supra* quidam Graiorum M S. *refert, pro* quidam Graij, *vt ibi monuimus.*

Sed illi ὁμόφωνοι] *l.* σύμφωνοι, *de homophonis postea sermo.*

In Diastemate] M S. in diastematis: *Eleganter pro* diastemati- Pa. 321.
tibus, *vt lib.* II. *supra:* Aromatis *pro* aromatibus.

Bis ex omnibus] *Dis dia pason.*

Alia cohibentia] *aly* conibentia, *sed legendum* conuenientia: *infra* conuenientia verò. *Nisi vox lateat antiquior. Gloss. Isidori.* Coniuoli, concordes. Cohibuli, concordes, coniuncti. Cohibentia, conclusio,

Ex multis modis constans] M S. *est* magnitudo vocis constans Pa. 322.
deletis tribus vocalis.

In diuisarum tertium] *leg. cum patre* in diuisarum tertiam.

A mediâ excellentium, in vltimam.] *Distinguo,* quod à mediâ, excellentiam in vltimam ducitur, *vel ordine vulgari* quod à mediâ in excellentium vltimam *transpositâ voculâ.*

Tetrachordos est chordarum] *l.* est 4. chordarum. *Numerus omissus.*

Pluribus spaciis] pluribus, *valet* maioribus.

Modulatio tota sumitur] *l.* summittitur *cum* M S.

Ipsis contentum sonus] *l. cum patre.* Is ipsis.

In acumen erigitur] M S. oritur. *Non malè, nam sequitur contrarium deficit.* Pa. 324.

Tritemoriam diesis] *l.* diesim *cum patre legendum.*

In summa iacens] *l.* in signa iacens. *Literis enim vt ex superioribus liquet omni modulationum genera distinxerat.*

Singuli quinque] *l.* singuli quique *cum* M S.

Quintum excellentium:] *Parens meus vellet*: quod autem ex diuersis coniunctum est, & quintum, in acutiorem sonum excellentem profertur. Quintum *enim (ait) non ad sonos, sed ad*

Tetra-

Tetrachorda referendum. Et sanè excellentium modi non plures quatuor, vt & aliorum tetrachordorum,

Atque nete excellentium] F. in neten. *Et sanè ita legendum docet* M S.

Principia dicuntur] *l.* ducuntur.

Vel per systema aut è.] *Elegantissimè pater meus*, vel per systema, vt è principali principalium, &c. *Manuscriptus tamen:* Per genus ab enarmonio, aut in chroma, aut in diatonon, vel per neten, aut à principali, &c.

Vel in alium tropum] *Bene* M S. in alium locum.

Pa. 326. *Nomicos*] *al.* momicos, *ex quo conijcio* comicos: *Tria enim præcipua modulationũ genera Tragœdia, Comœdia, & Dithyrambus.*

Pa. 327. *Rhythmice.*] *Hactenus impressum est* Rhythmitice *malè: Nam & Græci dicunt* ῥυθμικὴ, *& Analogia postulat.*

Agogen rhythmicam] M S. mitricem, F. ἀγωγὴν μετρικὴν agogen metricam.

Pa. 328. *Arhythmata*] *l. cum* M S. Arhythma.

Despiciunt.] *Ita restitui cum* M. *pro quo vulgò* dispiciunt.

Pa. 330. *At verò eorũ qui*] *in* M S. *fuisse videtur.* At quin eorum, *&c. Phrasi Capellianâ,*

Aut in sequentibus] *lego:* insequentibus longè prioribus *deletâ disiunctiuâ.*

In sequentibus.] *Iterum* insequentibus *vnâ voce.*

Pa. 331. *Qui numeri sunt quinque*] *lego:* qui numero sunt quinque.

Proceleusmaticus.] *Adde ex* M S. Dactylus.

Pa. 332. *Quia plerunque inseruit.*] *Omissa à negligentioribus librariis vox Græca, vt sæpe. Itaque lego:* σπονδαῖς plerunque inseruit.

Orchius] *l.* Orthius ἀπὸ τῆς ὀρθότητος *à rectitudine, siue vt ipse infra Capella ab honestate positionis.*

Sunt autem hi Bacchius.] *Alij* Antibacchius, *sed sanè Antibacchius à spondæo incipit, & trochæo terminatur: An itaque faciendum* Amphimacrus, *is enim trochæo incipit, & Iambo terminatur Sanè Bacchius hoc loco ferri nõ potest, cùm statim de Bacchio subijciat.*

Pa. 333. *Trochæus Iambo*] *l.* ab Iambo, *vel cum* M S. Iambodes.

A Baccho trochæo] *l.* trochæus.

Duplex Bacchius ab Iambo] M S. a trochæo, *& subnectit qui,* secundus Iambus (*l* secundos Iambos) duplex (*adde* Bacchius) à diambo esse dicitur. *An itaque supra legendum* duplex Bacchius à ditrochæo. *Sanè arbitror.*

Pa. 334. *Et tria diuersitatibus*] M S. & duabus diuersitatibus.

Qui διττεὶ] M S. qui διατόης.

C. F.

Digitized by Google

C. F. διάτομος] *vocatur, hunc* λύκειον *posteriores Græci cognominarunt.*

Quos analogos] *l.* alogos.

Iambicinum] *M.* Iambicum.

Dactylicus] M S. *vbique* Dactylus.

ἐπίληψις.] *Ita &* M S. *Alij* ἐπιδέξιος, *quod vult* ἐπίδεξις *eodem sensu.*

Melos materies.] *Materiam feminæ assimilat. Sic Aristoteles lib.* I. ἀκροαμάτων φυσικῶν: ἡ μὲν γὰρ ὑπομένουσι σωματία τῇ μορφῇ τῶν γινομένων ἐστὶν ὥσπερ μήτηρ, *&c. quæ ibi sequuntur.*

Cinesim] *l. cum clariss. Vulcanio* κείμησιν, *de quâ voce supra vbi de* ἐγερσίμοις. lib. 1. post principium.

Senilem.] *Fulgentius:* Parumper erga auscultа, dum tibi rugosam sulcis anilibus ordior fabulam. Pa. 336.

Miscillo.] *Sic supra:*

Miscilla sacræ dum feruntur curiæ.

Illustrissimus Scaliger Misulla *legit. In primo etiam versu mauult.*

Tandem senilis Martiane fabula.

Satyra.] *Hanc Martianus* κατὰ προσωποποιΐαν *loquentem induxit: ipse enim liber Satyra est.*

Creagris.] *Conijcit Meursius* Diacriis. *Ita enim Attici appellati iam antè Thesei tempora, si Glossas sequamur* Criagris *legendum sit eâ formâ, quâ* onagros *dicimus. Magis tamen crediderim innuere Capellam artes, has suo tempore non tam familiares fuisse, quam culinariam; quam innuit per nomen instrumenti, quod Græcis* κρεάγρα, *Latinis ab eximendis carnibus* EXEMPLVM *dicebatur. Gloss. Isidori.* Creagræ, fuscinæ, ad carnes de caldariis proferendas. *Similis est illa Ciceronis sententia*, quorum auditores DISCVM audire malunt, quàm PHILOSOPHVM. *Sanè de artibus etiam apud Athenienses euilescentibus conqueri videtur Arithmetica, quæ supra ait:*

Cætera Cecropias æquum perhibere cathedras.

Si tamen vllus inest nostris super halitus aris.

Hæc cum ita de desperato quodammodo loco cogitarem succurrit ὡς ἀπὸ μηχάνης *Iulium sidus ex quo didici Capellam* μεταφορικῶς, *vt solet, ipsa ingenia, eò quod scientias apprehendant* κρεάγρας *vocasse.*

Musas deásque.] *Distinguo.*

——————*immiscuit.*

Musas Deásque: disciplinas cyclicas,

Garrire agresti nuda finxit plasmate.

Martis curiâ.] *Areopago in quo olim iudicia, posteà disputationes*

Digitized by Google

nes Sophistica habita: Nisi aliam quampiam Martis curiam Carthagini imaginemur.

Flamine] M. famine.

Rabidum] *quemadmodum* rabulas *dicimus*, & linguæ rabiem *Apuleius.*

Iurgis) IurgIs *l.* *pro* Iurgiis *vt* auspicIs *supra.*

Caninos blateratus.] *Ouidius.*

Latrat & in toto verba canina foro.

Hinc CANINA FACVNDIA. *Vide quæ notauit doctissimus Cuiacius lib.* IIII. *obs. cap, vltimo. Hinc & Cerberi dicuntur teste Fulgentio causidici. Petronius:* Cerberus forensis erat causidicus.

Proconsulari verò.] *Magnus Scaliger.*

Proconsulari iura dantem culmini.

Bombinatore] MS.

Ipso dudum bombinatorem flosculum.
Comparat se api. Sic Flaccus:
—— ego apis Matina
More, modoq;.
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum circà nemus, vuidiq;
Tyburis ripas operosa paruus,
Carmina fingo.

Bombinatorem dixit, quia bombus apum sonus propriè, hinc illæ Græcis dicuntur βομβεῦσαι. *Theocritus.*

—— εἴθε γενοίμαν
ἁ βομβεῦσα μέλισσα καὶ ἐς τεὸν ἄντρον ἱκοίμαν.

Malim autem hîc bombilatorem *legi, nam & auctor Philomelæ canit.*

Bombilat ore legens munera mellis apes:

Et Festus Bombilationem *apum strepitum esse testatur.*

Decerptum] *conijcio.*

Decerptam falce iam canescenti rosam.

Obsidem] *Scaliger* obsidentem.

Nictanti curâ] MS nictantem, *Scaliger ob versum* nictante.

FINIS.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

XXX X1.87

by Google

Digitized by Google